

491.99-8

Ա-62

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

04 MAY 2010

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ն Ջ Ա Ր Ա Ն

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԳ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԳԻ ՀԱՄԱՐ

Զ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

1925

LIBRARY OF THE
AT WASHINGTON DC
JAN 11 1926

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

1. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԶԵՌՔԸ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ
3. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻՔ
73, Պապր Ալի ճառագի, 73

8493-73

Երբոր ձեր տունը կը մտնէք, կը մտածէ՞ք արդեօք թէ ան ինչպէ՛ս չի նուաժ է: Դուք կը տեսնէք անոր պատերը ինչպէս նաև տանիքը՝ որոնք անձրեւին և ձիւնին մոռցի՞ր կ'արգելին, որոնք հովէն ու արեւէն կը պատշապարեմ ձեզ: Կը տեսնէք տանը մէջտեղ գտնուող բաց տեղ մը, բակը, որուն շնորհիւ տունը միշտ օդաւե՛ս կը մնայ: Կը տեսնէք սանդուխները, սենեակները. նաև՝ դռուներ, կղպանքներ, պատուհաններ, փեղկեր, վառարան մը և ամէն տեսակ կարասիներ: Ուրիշ աւելի՛ կարեւոր բան մըն ալ կայ զոր չէք կրնար տեսնել, որովհետեւ հողին մէջ կը գտնուի: Ատիկա հիմն է, և եթէ հիմը չըլլայ՝ տունը չի կրնար կանգուն մնալ:

Այս ամէնը ինքնիրեննին չեն չինուած, ոչ ալ դիպուածով այդպէս իրարու միացած են: Շատ մը մարդերու աշխատութեան արդիւնքն է այդ տունը: Ամէնէն առաջ՝ ճարտարապետ մը անոր յատակագիծը պատրաստած է. յետոյ որմնադիրը անոր հիմերը դրած և պատերը հիւսած է. ատաղձագործը փայտէ՛ մասերը չինած է. կահագործը կարասիները հաշրայրած ու տեղաւորած

է, վերջապէս շատ մը արհեստաւորներ ու գործաւորներ աշխատած են անոր համար:

* * *

Դառնանք հիմայ և քննենք այս աշխարհը ուր կ'ապրինք: Որչա՛փ աւելի մեծ աշխատութեան մը արդիւնքն է ան: Հոս ալ ամէն բան չափուած, ձեւուած, խնամքով և ուշադրութեամբ պատրաստուած է: Ծով, լեռ, լիճ, գետ, դաշտ, վերջապէս ամէն բան յարմար տեղը տրուած է, և ա՛յն աստիճան խելացի բաժանումով մը որ իր գտնուած տեղին պէտքերը դոհացնէ և այդտեղի մարդոց համար բարիք մը դառնայ:

Հազար անգամ աւելի արուեստ, աւելի կարգ կանոն և իմաստութիւն պէտք եղած է այս աշխարհին կազմութեան համար: Ուրեմն չենք կրնար ըսել թէ աշխարհ ինքնիրեն շինուած է կամ դիպուածի մը արդիւնքն է: Չենք կրնար ըսել նաև թէ այնքան հրաշալիք և գեղեցկութիւն մարդու ձեռքով պատրաստուած են:

Մարդիկ այդ աշխատութեան ամենապզտիկ մասն անգամ չեն կրնար կասարել: Իրենցմէ շա՛տ աւելի հաւնաւոր են, խելացի ու զօրաւոր ձեռքի մը արդիւնքն է այդ աշխատութիւնը: Աստուծոյ ձեռքն է անիկա, Աստուծոյ ստեղծող ձեռքը, որ բան մը չէ՝ մոռցած մեր հանգստութեան ու ապահովութեան համար: Եւ Աստուծոյ մեծութեան մէկ նշանն ալ սա է որ մինակը ստեղծած է այս աշխարհը, առանց ուրիշ արհեստաւորներու պէտք ունենալու:

ԲԱՌԵՐ. — Մուտք՝ մտնելու Պատարարի՝ պահպանել, պաշտպանել: Օղաւթ՝ օդ առնող: Արդիւնք՝ գործ, հետեւանք: Յարմար՝ վալուղ, կազմել՝ շինել, Հրաշալիք՝ շատ աղուոր բաներ: Համեմարել՝ շատ խելացի, Կատարել՝ ընել:

Հայրայրի՝ հարել: Արհեստաւոր՝ արհեստի տէր: Գործաւոր՝ աշխատող, աշխատաւոր:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ինչպէ՞ս կազմուած է տուն մը. — Որո՞նք աշխատած են տուն մը շինելու. — Ինչ տեսակ նիւթեր եւ առարկաներ գործածած են. — Աշխարհ ի՞նչպէս կազմուած է. — Ինչի՞ մէջ կը կայանայ Աստուծոյ մեծութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միշտ պէտք է մտածենք արարչագործութեան մեծութեան վրայ, մեր սեփական գործերով չսոնքալու և անձնասիրութեան ու գոռոզութեան անձնատուր չըլլալու համար:

2. ՏՂՈՑ ԵՐԳԸ

—Ո՛վ յուսափայլ արեւին
Ճառագայթներ է տըւած,
Եւ անրափաւց գիշերին
Լուսին, աստղեր թանկագին:
—Մեր արարիչ հայրն Աստուած:

—Անհուն երկնին՝ կապոյտ գոյն
Եւ խոտին ո՛վ է տըւած
Այն կանանչն՝ ուր փայլոյուն
Յօղերն հանգչիլ գան այգուն:
—Մեր արարիչ հայրն Աստուած:

Ո՛վ հոտաւե սրտակիւն
Շուք և թըռչնոյն է տըւած
Այն փետուրներ փայլկազիւն

Որով սղանայ նա երկին :

— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

Ո՞վ աշխարհիս մինչև արդ

Ամէն պիտոյ՞ է տըւած ,

Մերկ դաշտին իսկ իբրեւ զադ :

Տալով շուշան , յասմիկ , վարդ :

— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

— Ո՞վ քեզ զգուռդ բարի մօր

Այն վեհ գորտին է տըւած ,

Որով վըրադ ամէն օր

Կը գուրգուրայ սիրով նոր :

— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

— Ո՞վ փաղցրահամ, զեղորևակ

Քեզ պըտուղներ է տըւած ,

Եւ այն ճաշն որ շարունակ

Լեցնէ փոքրիկ քու պընակ :

— Մեր արարիչ հայրն Աստուած

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Լուսափայլ՝ լոյսով փայլող, Անրափանց՝ շատ մութ, Փալիլուն՝ փայլող, Արարիչ՝ ստեղծող, Այգ՝ արշալոյս, Հոռաւտ՝ աղուոր հոտ ունեցող, Պուրակ՝ պղտիկ անտառ, Փափկագին՝ փափուկ, Սլանալ՝ արագ արագ թռուչիլ, Արդ՝ հիմայ, Պիտոյք՝ պէտքեր, Պգուել՝ փայփայելով սիրելի, Աեհ գորով՝ բարձր, աննման սէր, Քաղցրահամ՝ առնու համով, Դեղունակ՝ գեղեցիկ, աղուոր :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Այս ոտանաւորին մէջ յիշուածներէն զատ ի՞նչ շնորհներ պարգեւած է Աստուած. — Ի՞նչ է գիշերը, ի՞նչ է ցերեկը. — Ինչու գիշերը մութ կ'ընէ եւ ցերեկը լոյս :

ՈՒՍՈՒՅՑԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդուն համար ճշմարիտ պարտականութիւն մըն է Աստուծոյ սէրը. չէ՞ որ շարունակ Աստուծոյ շնորհները կը վայելենք. — Բոլոր մարդկային բարիքները կընան վերջ մը ունենալ. միայն Աստուծոյ բարիքներն են որ միշտ պիտի չընապատեն մեզ :

3. ԴԱԳԱՂԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր մը հանրակառքով կը ճամբորդէի. Մեր երկու կողմերը կը գտնուէին բազմաթիւ սրճարաններ որոնց մարմարէ սեղաններուն շուրջը հարկաւոր մարդիկ թուղթ կը խաղային, իրար խաբելով դրամ չահելու համար :

Հանրակառքը կանգ առաւ : Տղու մը յուղարկաւորութեան թափօրը կը յառաջանար վարէն : Քահանան կը հետեւէր վեր բարձրացուած խաչին՝ որ սեւ շղարշով մը ծածկուած էր :

Կրօնական տխուր երգ մը արցունք կը խէր յուղարկաւորներու աչքերէն : Մեռնողին անմեղ դէմքը երբէք չէր ցուցներ թէ աշխարհէս կը բաժնուի : Աւելի՛ խաղաղ քունով քնացողի մը կը նմանէր անիկա որ քիչ մը վերջը նորէն պիտի բանար իր աչքերը փոխանակ մօրը՝ հրեշտակներուն գրկին մէջ :

Երբոր թափօրը սրճարաններուն մօտեցաւ, ահա իսկոյն բոլոր թուղթ խաղացող մարդիկը ձգեցին թուղթերը, ոտքի ելան, գլխարկնին հանեցին, և յարգանքով կեցան թափօրին առջեւ : Անոնք բոլորովին փոխուած էին, ալ չէին հայոյներ, չէին կռուեր :

Այդ զգացումը որ փոխեց ամէնուն սիրտն ու դէմքը՝ կրօնքը արթնցուց : Իրենց խարդախ զբաղումներուն

մէջ, տղուն դաճաղը յանկարծ՝ յիշեցուց թէ յարգանքի արժանի բան մը կայ, կրօնքը, որուն հակառակ գործ մը կը տեսնեն այդպէս իրար խաբելով, իրարու հայհոյելով։ Ամէնքն ալ զգացին թէ խաղերով ու կռիւներով, խաղաղախորհուկներով և հայհոյութիւններով անցուած կեանք մը որքան պարապ բան մըն է, երբ մահը կայ, և այդ մահէն վերջ ալ յաւիտեանական կեանք մը որ առաքինի մարդերուն համար միայն անուշութիւններ ունի։ Եւ իսկոյն, ամէնքն ալ ոտքի ելան ու խոնարհեցան։

Ասիկա չէ սակայն Աստուծոյ հրահայեցիկ կրօնասիրութիւնը։ Այդ մարդիկը՝ կրօնքը յարգելու և իրենց անվայել զբաղումը դադարեցնելու համար պէտք չէին սպասել որ յուզարկաւորութեան թափօր մը անցնի և իրենց յիշեցնէ թէ շատ գէշ բան մը կ'ընեն։ Այդ կրօնասիրութիւնը պէտք էին իրենց մէջ ունենալ ամէն ժամ, ամէն վայրկեան, և անոր հակառակող գործ մը չտեսնել։

Այս է ճշմարիտ և հետեւաբար Աստուծոյ հաճելի կրօնասիրութիւնը։

ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԲԱՌԻՐ.—Յուզարկաւոր՝ մեռնողին հետեւող։ Խաղաղ՝ հանդարտ։ Յիշեցնել՝ միտքը ձգել։ Խարդախութիւն ընել՝ խաբել։ Յաւատեցնական՝ վերջ չունեցող։ Հաճելի՝ սիրելի։ Անվայել՝ չվայելող։

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.—Ի՞նչ է հանրակառքը.—Ուրիշ ի՞նչ տեսակ կառքեր տեսած էք.—Ի՞նչ է անոնց տարբերութիւնը.—Ինչո՞ւ համար խարդախութիւն ընելու չենք։

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Կարեւորը միայն առաքինի երեւալը չէ, այլ առաքինի ըլլալը.—Պարկեշտ ու պատուաւոր ըլլալու համար առիթներու սպասելու չենք, այլ պարկեշտութիւնն ու պատուաւորութիւնը մեզի համար ճշմարիտ կեանքի պայմաններ, կանոններ ըլլալու են։

4. ԵՐԿՆՔԻ ՈՍՏԱՅՆԱՆԿԸ

(Ճաբոնական հէֆեաք)

Ա.

Շատ տարիներ առաջ երիտասարդ մը կ'ապրէր Ճաբոնի մայրաքաղաքին՝ Թոքիոյի մէջ, ուր իրեն պէս առաքինի մարդ մըն ալ չկար։ Բայց ինք քանի բարի և աղնիւ կը դառնար, այնքան աւելի դժբախտութիւնը չէր պակսեր գլխէն։ Եւ սակայն երիտասարդը չէր յուսահատեր, կը ջանար որ միշտ աւելի օրինակելի կեանք մը ունենայ։

Այս երիտասարդին մայրը վշտէն մեռաւ՝ տեսնելով որ իր ամուսինին գործերը երթալով կը գէշնան։ Երիտասարդը լալով հետեւեցաւ մօրը դաճաղին, յետոյ չարաչար աշխատեցաւ, որպէս զի իր անկարող հայրը ապրեցընէ։ Բայց հայրն ալ մեռաւ. և անանկ առեն մը, որ երիտասարդը յուզարկաւորութեան ծախքերուն համար պէտք եղած դրամն անգամ չունէր։ Բարի զաւակը՝ անուանա՝ գնաց ինքզինքը ծախեց իբր գերի, և առած դրամով հօրը յուզարկաւորութիւնը կատարել տուաւ։

Բ.

Երբ այսպէս իր պարտականութիւնը կատարեց, ճամբայ ինկաւ՝ զինքը գնող մարդուն երթալու համար։ Խեղճ երիտասարդը թէ՛ կը քալէր և թէ կուլար որ ուրիշին գերի պիտի ըլլայ։

Յանկարծ, շատ գեղեցիկ կին մը ելաւ դէմը և ըսաւ իրեն.

— Բեզմէ շնորհ մը պիտի խնդրեմ. ես անո՞ք ու մի-
նակ եմ աշխարհի մէջ, զիս քեզի կին առ, հաւատա՛
որ անձնուիրութեամբ և հաւատարմութեամբ պիտի
ծառայեմ քեզի:

— Աւա՛ղ, պատասխանեց երիտասարդը, ես բան մը
չունիմ որ կարենամ քեզ ապրեցնել, մարմինս անգամ
իմս չէ, որովհետեւ իբր գէրի ծախուած եմ:

— Հոգ չէ՛, ըսաւ կինը, ես աղուոր պատասխանեց
կրնամ հիւսել, զիս ալ քեզի հետ տիրոջդ քովը տար և
այնտեղ քեզի օգտակար կ'ըլլամ:

Երիտասարդը հաւանեցաւ, ու մինչդեռ մէկտեղ կը
քալէին, հարցուց.

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ քեզի պէս գեղեցիկ կին
մը կը հաւանի ինծի չափ խեղճ մարդու մը հետ կեանակցի:
Եւ կինը պատասխանեց.

— Գեղեցկութիւնը բան մը չարմեր սրտին յատկու-
րեանց քով:

Պ.

Տիրոջը տունը հասնելէն վերջ, երիտասարդը սկսաւ
եռանդով աշխատիլ: Իրիկունները, երբոր տունը կը դառ-
նար, կը տեսնէր որ կինը մեծաքանակ ոսկեմանուկ պաս-
տառ մը կը հիւսէ: Քանի մը օր վերջ, պատասառը աւար-
տած էր: Անիկա այնքան գեղեցիկ էր որ երիտասարդը
զնայեցաւ և գովեց իր կնոջ մարտարարները:

Օր մը, երիտասարդին տէրը անոնց հիւղակը մտաւ,
և պատասառը տեսնալով սխալեցաւ և աղաղակ մը ար-
ձակեց:

— Օհ, այս ի՞նչ գեղեցիկ պատասառ, ըսաւ, արդեօք
ո՞րչափ քանակիկն բան մըն է. մարդ ի՞նչ մեծ հարստու-

թիւն պէտք է ունենայ՝ ասանկ պատասառ մը գնելու
համար:

— Եթէ ուզէ՞ք՝ այս պատասառը ձերն է, ըսաւ կինը:

— Ի՞նչ է...

— Այո՛, ձեզի կուտամ զայն՝ եթէ մեզ ազատ թո-
ղուք:

Մարդը հաւանեցաւ և թողուց որ մեկնին:

Պ.

Ճամբան, երիտասարդը՝ կնոջը ոտքը իյնալով՝ շնոր-
հակալութիւն յայտնեց այդպէս զինքը ազատած ըլլա-
լուն համար:

Եւ անա յանկարծ կինը կերպարանափոխուեցաւ, երկ-
նային հակի մը նմանեցաւ, այնքան լուսաւոր դարձաւ
որ երիտասարդը չկրցաւ անոր նայիլ և աչուըները
գոցեց:

Այն ատեն անուշ ձայն մը եկաւ ականջին: Եւ այդ
ձայնը կ'ըսէր.

— Ես երկինքի ուսայնակին եմ, ես երկիր իջայ՝ քեզ
վաղձատրելու համար, որովհետեւ դուն առաքինի ու
ծնողասէր եղար, և ինքզինքդ զոհեցիր քու ծնողքիդ
սիրոյն: Ասկէ ետքը բախտդ միշտ բաց պիտի ըլլայ, և
ամէն գործի մէջ պիտի յաջողիս:

Երիտասարդը երբոր աչուըները բացաւ, Երկինքի
Ոստայնանկը աներեւոյթացած էր:

Եւ իրաւ ալ՝ անկէ ետքը բախտը միշտ բաց մնաց,
և ատոր շնորհիւ մեծ հարստութեան տէր դարձաւ:

ժԻՒՏԻՅ ԿՕՅԻԷ

ԲԱՌԵՐ.— Օրինակելի՛ ուրիշներուն բարի օրինակ ըլլա-
լիք, ձարտեալ՝ ճարը հատած: Անո՞ք՝ մարդ չունեցող:

Պատառն՝ բանուած կերպաս: Հաւանիլ՝ ընդունիլ: Կենակ-
ցիլ՝ մէկտեղ ապրիլ: Յատկութիւն՝ առաւելութիւն, աղէ-
կութիւն: Մետաքսայ՝ մետաքսէ: Ոսկեմառակ՝ ոսկի թե-
ւով բանուած: Աւարտած՝ լմացած: Զմայիլ՝ հաւնիլ, աղ-
ուորութեանն առնուիլ: Հարաբարութիւն՝ վարպետութիւն,
Հիւղակ՝ պղտիկ աղքատիկ տուն: Սփռնանալ՝ հաւնիլ, աղ-
ուորութեանն առնուիլ: Թանկագին՝ սուղ: Կերպարանա-
փոխուիլ՝ ուրիշ կերպարանք առնել: Երկնային էակ՝ եր-
կինքի մէջ ապրող արարած (ինչպէս հրեշտակ, եւն.) Ու-
տայնակ՝ ջուհակ, կերպաս՝ լաթ, եւն. հիւսող: Անբերու-
թաւալ՝ անհետանալ, չտեսնուիլ:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ոստայնանկը, ի՞նչ պէ-
տքովքներով կ'աշխատի. — Ի՞նչ է պատառը. — Քանի՞ տեսակ
պատառներ տեսած էք: — Ի՞նչ է իրենց տարբերութիւնը. — Ի՞նչ է
հիւղակը. — Քանի՞ տեսակ մարդկային բնակարաններ կան. — Ի՞նչ
է անոնց տարբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՅԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Երջանիկ է այն մար-
դը՝ որ կրնայ փոխարինել մօրմէն տեսած գգուանքն ու բա-
րեքը: Աւելի երջանիկ է ան՝ որ կրնայ իր մանկութեան
պաշտպանին ծերութեան զօրաւիգը ըլլալ. — Սէր՝ ընկերակ-
ցութիւն, անձնութիւնութիւն երեք գլխաւոր յատկութիւն-
ները մարդուն, ծնողքն են որ կը ներշնչեն իրենց զաւակ-
ներուն, յաճախ շատ դառն զոհողութիւններով: Մի միայն
ատոր համար՝ անսահման երախտագիտութիւն պարտական
ենք անոնց:

5. ՄԱՅԻՍԻ ՀԻՆԳԻՆ

Անցան ահա տասերեք տարի...

— Աստուած ինձ համար զերազանց բարի,

Ուզեց որ ձեր քաղցր իղձը կատարուի

Մայիսի հինգին:

Եւ անհռչքեան ծոցէն կապուսակ
Կեանք տալով՝ աշխարհ զրկեց զիս շիտակ,
Որ ժպիտ, քոյր, երգ, ըլլամ յստակ,
Պըննեմ Գարունը ձեր սիրոյ կեանքին:
Մօրկանս անուշիկ ձայնով օրօրուն,
Ներքեւ փրփրեցայ — նրման վարդերուն
Ձեր գըրկին մէջ, ձեր ջերմ գըգուանքներուն
Մայիսի հինգին:

Եւ այսօր, հազիւ մտադարձ աղջնակ,
Բոյնին եզր ելած թռչնոց հսկողունակ,
Ես կը վայելեմ հեշտ ու գեղունակ
Շեկշող Ամառը ձեր սիրոյ կեանքին:
Իմ պարտքս ու պաշտօնս, հաճելի, թեթեւ,
Ո՛հ, շատ լաւ գիտեմ ես այսուհետեւ,
Մոռնալ թէ ծնունդ եմ ես կարճաճեալ
Մայիսի հինգին:

Քաղցրութեան, շնորհաց փայլովը կրկին,
Հըրճուանքն ու պարծանքն ըլլայ այս յարկին,
Որպէսզի ինձմով, անաւազ ժպտադին
Սահի Աշունը ձեր սիրոյ կեանքին:

Ո՛հ, թող երկինքէն մեզ Աստուած արդար.
Ձեր շուքն անպակաս ընէ անդադար,
Որ երկար ատեն հասնիք զուարթ յառ՝
Մայիսի հինգին:

Վիշտ ու ցաւերէ զերծ բոլորովին,
Ձեր զաւակներուն անշէջ գորովին
Վառ ծաղիկներով թող միշտ զարդարուին
Ձիւնն ու Ձմեռը ձեր սիրոյ կեանքին:

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.—Պերագանց՝ շատ: Բաղձր իղձ՝ սիրելի, անուշ
փափաք: Աճեւորին՝ (փոխաբերաբար) երկինք: Կապու-
տակ՝ կապոյտ: Պեցեկ՝ զարգարել: Օրօրուն՝ օրօրուած:
Փրքիլ՝ բացուել: Ժաղկիլ՝ Մատղաշ՝ փափուկ: Եզր՝ եզերք:
Հանգունակ՝ նման: Պեղունակ՝ գեղեցիկ, աղուոր: Շէնշող՝
ուրախ: Կարճատեւ՝ կարճ տեւող: Շնորհ՝ պարգեւ: Անամպ՝
(փոխաբերաբար) անհոգ: Յար՝ շարունակ: Զերծ՝ ազատ:
Անշէջ՝ չմարող: Վառ՝ փայլուն:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵՐԻ ԿԵՏՆԵՐ. — Որո՞նք են տարուան եղանակները,
ինչո՞վ կը զանազանուին իրարմէ.— Ի՞նչ է ընտանիքը, որոնցմէ՞ կը
բաղկանայ.— Ի՞նչ բարիքներ կը տեսներ ընտանիքէն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ընտանեկան կեան-
քը քաղցր ու բարետուր է անոնց համար որոնք գիտեն
զայն սիրել ու յարգել. — Ծնողները միշտ իրենց օգուտէն
կը գերադասեն իրենց զաւակներուն օգուտը. այն տարի-
քին մէջ՝ ուր զաւակները անոնց նեցուկները պիտի ըլլան.
մինոյնը ընելու պարտաւոր են:

6. ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐԸ

Ա.

Կանանչ ծածկոցով սեղանին առջեւ, որուն վրայ
պզտիկ լամպար մը կը վառէր, գլուխ գլխի կը նստէին
մայր ու տղայ ամէն գիշեր: Տիկին Աննիկ՝ կարի խոշոր
ծրարը քովը՝ ասեղ ծեծելով շարունակ, մինչ Վահրամ՝
յաջորդ օրուան դասերը կը պատրաստէր: Խեղճ կնոջ
հաստատ մտածումն էր աւելի դրամ չահիլ. ի՞նչ փա-
փաքներ ունէր Վահրամին համար. բայց որչափ ալ աշ-
խատէր բան մը չէր կրնար աւելցնել. ի՞նչ ընէր, ի՞նչ
ընէր...: Եթէ կարի մեքենայ մը ունենայի... գոչեց

բարձր ձայնով: Վահրամ աչքերը վեր առաւ, մօրը նա-
յեցաւ, յետոյ նորէն գլուխը կախեց անխօսուկ: Եթէ
մեքենայ մը ունենար, անշուշտ այդքան չէր յոգներ,
աչքերը այդքան չէին տկարանար, և մատները չէին
ծակծկեր: Ի՞նչ ընէր մօրը մեքենայ մը գնելու համար-

Բ.

Երկար ատենէ ի վեր բոլորովին փոխուած էր Վահ-
րամ. առողջները լուսցածին պէս փողոց կ'իյնար և իրի-
կունները մութ կոխելէն առաջ դռնէն ներս չէր մտ-
ներ: Ամառը փոշիներուն մէջ թաթխուած, յոգնած,
քրտնած, ձմեռը մինչեւ կէս մէջքը ցելներու մէջ, ձեռ-
քերը ոտքերը ցուրտէն սառած, կոշիկներուն մէջ ջուր
լեցուած տուն կուգար: Ա'լ գիշերը կանանչ սեղանին
առջեւ չէր նստեր իրեն հետ ու կերակուրին տակ քունը
աչքերէն կը վաղէր. շատ անգամ եկածին պէս անկողին
կ'իյնար առանց բերանը պատառ մը բան դնելու: Խեղճ
մօրը սիրտը կը հատնէր, ո՞ւր կ'երթար այսչափ կանուխ
և ինչո՞ւ ուշ կը դառնար: Ի զուր կը ջանար տղան հար-
ցափորձել. միշտ անորոշ պատասխաններ կը ստանար:

Գ.

Սակայն եթէ օր մը Տիկին Աննիկ անոր ետեւէն
երթար, պիտի տեսնէր որ փոխանակ Օրթագիւղի չոգե-
նաւը մտնելու, ցամաքի ճամբան կը բռնէր Վահրամ, և
ոտքով կ'երթար մինչև Ղալաթիա, երբեմն երբեմն կե-
նալով ճամբուն եզերքը՝ շունչ առնելու համար: Ու նո-
րէն կը շարունակէր իր ցամաքային ուղեւորութիւնը, այդ
աւելորդ ծախքը խնայելու համար: Զիւնին, բուքին մէջ

ար ու կը քալէր, սառույցի կտորուանքներէն սահելով իյնալով շատ անգամ, երբ իր ոտքերը ալ չէին բռնէր: Երբեմն բուքը անջքան սաստիկ կ'ըլլար որ կոխած տեղը չէր տեսներ: Այն պահուն կը փորձուէր անկէ անցնող հանրակառքի մը մէջ նետուիլ. բայց հզօր զգացում մը այդ տկար տղան կը կեցնէր: Ինչ էր այդ գաղտնիքը. մարդ չէր գիտեր:

Պ.

Կաղանդի առտուն կանուխ երբ Տիկին Աննիկ անկողնէն ելաւ, Վահրամ կը քնանար տակաւին. սուտ քունն եղած էր գորտկալից մայրը ոտքին մատներուն վրայ կոխելով կամաց կամաց քովի սենեակը անցաւ իր սովորական ժողուրտուքները ընելու. կանանչ ծածկոցով սեղանին վրայ կը կենային առջի իրիկուրնէ մնացած պտուղի աւելցուքները, պղտիկ պնակներու մէջ:

Յանկարծ բան մը զարկաւ աչքին: Սեղանին մէջ տեղը դրուած կարի մեքենայ մըն էր, նորձոր փայլուն ընկողնէնիւ կափարիչով մը, որուն վրայ թուղթ մը փակցուցած էին: Մօտէն նայեցաւ, իր տղուն գիրն էր. ու կարդաց. «Նուէր Կաղանդի՝ մամայիս համար»:

— Մի՛ սրդողիր, մամա, գոչեց Վահրամ մօրը փաթ-թուելով, չորքենաւի համար տուած դրամովդ առի, անոր համար իրիկունները ուշ կը մնայի:

Ու համբոյրներով կը ծածկէր մայրը, սրբելով անոր արցունքները, որոնք այտերէն վար կը վաղէին:

ՍԽՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ.— Ասեղ ծեծել՝ կար կարել, Աճխօտուկ՝ առանց ձայն հանելու: Անորոջ՝ բան մը յայտնող, Տաճառնի՝ զըժուար՝ յոգնեցնող, Հօր՝ զօրաւոր: Գորովալից՝ սիրով լեցուած: Ընկուզենի՝ ընկոյզի ծառին փայտէն:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Վահրամ ինչ զգացումէ թելադրուած էր. — Ինչու այդպէս վարուեցաւ. — Ինչ կրնայ ըլլալ այդ տեսակ ընթացքի մը վարձատրութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՑՆԵՐ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Շատ հրաշալիքներ կան աշխարհի մէջ. բայց արարչագործութեան գլուխ գործոցը մօր սիրտն է. — Ծնողքը սիրեղ տղայ մը երբեք չպիտի ընէ անա՛նկ գործ մը որ կարենայ զանոնք շիկնեցնել կամ վացնել. — Ոչ ոք կը նուաստանայ իր ծնողքին հնազանդելով. իր ծնողքին առջեւ գլուխ ծռելով: Ամէնէն նուերա-կան հնազանդութիւնն է ատրկաւ:

7. ՀԱՅԻ ԿՏՈՐԸ

Բարի ծերուկ մը իրիկուն մը տուն կը վերադառնար, Վերջապային ժամանակն էր երբ քաղաքին մօտեցաւ: Յանկարծ տեսաւ երկու մանուկներ որոնք վրանի մը տակ նստած կը խօսէին: Ծերունին՝ առանց տեսնուելու՝ անոնց քով գնաց ու սկսաւ զրտել ու մօիկ ընել:

Մանուկներէն մէկը, — պղտիկ աղջիկ մը, — կու-լար և հաց կ'ուզէր. անօթի էր: Միւսը, — իր քրոջմէն մեծ տղայ մը, — կը միւխրաւոր զայն, ըսելով թէ հիմայ մայրիկը կուգայ և հաց կը բերէ:

Իրաւ ալ քիչ մը ետքը մայրիկը եկաւ յոգնած ու ցծոյն. գալուն պէս. դամբիւղէն հաց մը հանեց և դրաւ մանուկներուն առջեւ:

Աղջիկը իսկոյն հացին վրայ նետուեցաւ ագահու-թեամբ, իսկ տղան՝ իր բաժինը երկու կտոր ըրաւ, մէկ կտորը գաղտուկ պահեց անկիւն մը, և միւս կտորն ալ աւելցեց բաժնել մօրը հետ: Եւ որովհետեւ մայրը մերժեց ընդունիլ, ինք կերաւ այդ կտորը:

Տղուն վարձուքը անգամ չէր քան ծերունիին ծանօթութեանը: Դանձ. Միշին

որ միտքը դրաւ յաջորդ օրն ալ երթալ և տեսնել թէ տղան նորէն աղջիկէն նուազ անօթի էր :

Միւս օրը, ցերեկէն ետքը, քաղաքէն ելլելով դէպի վրան գնաց, և առանց աղմուկ հանելու տղոց մօտեցաւ :

Միեւնոյն բանը տեսաւ նորէն : Փոքրիկ աղջիկը կուլար և հաց կ'ուզէր, իսկ մանչը կ'աշխատէր զայն մխիթարել :

Վերջապէս, երբ տղան տեսաւ որ քոյրը ձայնը չի կտրեր, հանեց առջի օր պահած հացը և քրոջը տուաւ :

ԲՍՈՒԵՐ. — Վերջապէս՝ Արեւին մարը մանելու՝ Վրան տեսակ մը լաթէ բնակարան : Մխիթարի՝ սիրտ տալ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԵՏԵՐ. — Խնչ տեսաւ ծերունին. — Մտնէր աղջիկէն նուազ անօթի էր իրօք. — Ինչո՞ւ եղբայրը իր բաժինը պահեց. — Խնչ է վրանը. — Խնչ է վերջապէս :

ՈՒՍՈՒՅԾԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բոլոր այն գանձերուն մէջ զորս ծնողք կրնան ձգել իրենց զաւակներուն, չկայ աւելի թանկագին բան՝ քան քոյր մը կամ եղբայր մը. — Եղբայր մը կամ քոյր մը բնական բարեկամներ են մարդու. ոչինչ կրնայ անոնց տեղը բռնել եթէ զանոնք կորսնցնելու դժբախտութիւնը ունենանք. — Այս պատճառաւ մանաւանդ պէտք է դուրգուրանք անոնց վրայ. զանոնք խնամենք, անոնց օգնենք, ճիշդ ինչպէս որ մեր վրայ պիտի դուրգուրայինք, մեզ պիտի խնամէինք կամ մեզի պիտի օգնէինք. — Ինչպէս որ թանկագին առարկայ մը լաւ կը պահենք, այնպէս ալ լաւ պահպանելու ենք մեր եղբայրներն ու քոյրերը, իբր ամէնէն թանկագին բաները զօրք կրնանք ունենալ աշխարհի մէջ :

8. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Երուսաղէմ՝ ինչ ատենները՝ մշակուած դաշտ մըն էր : Այն տեղը ուր այսօր կը գտնուի Տաճարը, երկու եղբայրներու կը պատկանէր :

Այդ եղբայրներէն մէկը ամուսնացած էր և չատ մը զաւակներ ունէր. միւսը մինակ կ'ապրէր : Երկուքն ալ մէկտեղ կը հերկէին իրենց արտը զոր իրենց մօրմէն ժառանգած էին :

Երբոր հունձքի ատենը եկաւ, երկու եղբայրներն ալ

իրենց որանները կապեցին և երկու հաւասար դէզեր կազմելով թողուցին արտին մէջ :

Դիշերը, երկու եղբայրներէն այն որ չէր ամուսնացած, բարի մտածում մը ունեցաւ և ըսաւ ինքնիրեն.

— Եղբայրս կին մը և զաւակներ պիտի ապրեցնէ. արդար չէ ուրեմն որ ես, մինակ ըլլալով, անոր հաւասար բաժին առնեմ. երթամ իմ որաններէս մէկ քանին անոր որաններուն աւելցնեմ. ինք չպիտի հասկնայ անշուշտ ու չպիտի մերժէ :

Մտածածին պէս ալ ըրաւ :

Միեւնոյն գիշերը միւս եղբայրը արթնցաւ և ըսաւ կոնջը.

— Եղբայրս դեռասի է, մինակ կ'ապրի, ընկեր չունի.

ոչ ոք կ'օգնէ իրեն, մէկը չկայ որ մխիթարէ զինքը և իր յօգնութիւնը թեթեւցնէ. երթամ գողտուկ իմ բաժինէս քանի մը որայ աւելցնեմ անոր բաժնին. չպիտի տեսնէ ըրածս ու չպիտի մերժէ:

Անմիջապէս ելաւ և դնաց գործադրեց մտածածը:

Յաջորդ օրը, երկու եղբայրներն ալ արտ գացին, և զարմացմամբ տեսան որ իրենցմէ երջուքին ալ բաժինները նորէն հաւասար են իրարու: Երկուքն ալ իրարու ըրածէն տեղեկութիւն չունենալով՝ չկրցան հասկնալ ատոր պատճառը:

Քանի մը իրիկուն յաջորդաբար այդպէս ըրին, և որովհետեւ երկուքն ալ միեւնոյն քանակութեամբ որայ կ'աւելցնէին իրարու բաժնին. երկուքն ալ բաժինները միշտ հաւաւար մնացին:

Եւ ասիկա տեւեց մինչեւ այն գիշերը ուր պատահմամբ միեւնոյն ժամուն ելած ըլլալով, տեսան իրարու ըրածը, համարուրեցան իրարու հետ, և աւելի ջերմ սէր ու գուրգուրանք ուխտեցին իրարու համար:

ԲԱՌԵՐ. — Պիռատի՛ պղտիկ տարիքով: Պործադրելի՛ ընել: Յաջորդաբար՝ իրարու ետեւէ: Արայ՝ կտրուած, հընձուած ցորենի կապոց:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՅԵՐ. — Խնչ է երուսաղէմը, ո՞ր կը գտնուի. — Խնչ է երուսաղէմի ծածարը. — Խնչպէս կը հերկեն, ի՞նչ տեսակ գործիքներով եւ անասուններով. — Խնչ է հունձը. — Խնչպէս եւ լնչով կը կազմուի որան. — Խնչ է ժառանգութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ կ'ուզէք լաւ եղբայր մը ըլլալ, անձնասիրութենէ հեռու փախէք, աշխատեցէք որ միշտ աւելի անձնուէր և աւելի վեհանձն ըլլաք ձեր եղբայրներուն հետ: Թող անոնք տեսնեն որ իրենց օգուտը ձեզի համար այնքան նուիրական է որքան ձեր իսկ

սեփական օգուտը. — Ձեր եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ գործով, անձնասիրութեամբ, անշահախնդրութեամբ ու վեհանձնութեամբ վարուելով՝ այդ բոլոր գեղեցիկ յատկութիւնները վարժութիւններ պիտի դառնան ձեզի համար, և ետքէն՝ միեւնոյն կերպով պիտի վարուիք բոլոր ձեր նմաններուն հետ, այլապէս եղբայրներ ձեզի համար՝ իբր միեւնոյն մարդկային ընդհանուր ընտանիքին զաւակները:

9. ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Ինչպէս որ կը սիրենք մեր ընտանիքը, այնպէս ալ պարտաւոր ենք սիրել մեր հայրենիքը:

Հայրենիքը ուրիշ բան չէ՝ այլ հասնախնդրումը երկրին բոլոր ընտանիքներուն:

Մարդիկ իրարու եղբայրներ են միշտ, հոգ չէ թէ տարբեր ծնողներէ սերած ըլլան, տարբեր ազգերու պատկանին և տարբեր կրօնք ունենան:

Եւ ինչպէս որ մէկ ծնողքէ սերած եղբայրներ իրար կը սիրեն, այնպէս ալ հայրենիքին բոլոր զաւակները իրար սիրելու են:

Մէկ ծնողքէ սերած եղբայրներ մինակ իրար չեն սիրեր: Անոնք կ'օգնեն նախ իրարու, երբ նեղութեան մէջ կը տեսնեն իրար: Եղբայր մը մինակ իրեն համար չաշխատիր, կ'աշխատի նաև իր եղբորը համար: Միշտ մեծը կ'օգնէ պղտիկին, միշտ բարօրութեան մէջ եղողը օգնութեան կը հասնի նեղութեան մէջ եղողին:

Այսպէս ալ՝ հայրենիքի մը զաւակները ո՛չ միայն իրար սիրելու են, այլ նաև իրարու օգնելու, իրարու համար աշխատելու են:

Այն որ հայրենիքը կը սիրէ, իր տունը իր ընտանիքը սիրածի պէս կ'ըլլայ:

Ամէն մարդ պարտաւոր է ծառայել իր հայրենիքին և դայն պաշտպանել, որովհետեւ հայրենիքն ալ իր զաւակները կը պաշտպանէ:

ԲԱՌԵՐ. — Համախմբուի՛ մէկտեղ գալ՝ Սերիլ՝ ծնիլ, Քարօրուքեան մէջ ԲՈՒԱՅ՝ լաւ ապրիլ, պակաս բան չունենալ:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ համար հայրենիքն ու ընտանիքը իրարու կը նմանին. — Ի՞նչու բոլոր մարդիկն ալ պէտք է սիրենք մեր հարազատ եղբայրներուն պէս. — Ի՞նչպէս կը ծառայեն հայրենիքին. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Հայրենիք կը կոչուի այն երկիրը ուր կը ծնինք, ուր կը բնակինք — Հայրենիքը մեր բնական պաշտանն է իր կառավարութեամբ, իր օրէնքներով, իր հանրագումար հաստատութիւններով. — Հայրենիքը երկրորդ մայր մըն է մարդոց համար, մօր պէս գործովալի և նստիւրակա՛ն. — Ինչպէս որ մեր մօրմէն բարիք կը տեսնենք եւ անոր նեցուկը կը դառնանք, այնպէս ալ հայրենիքէն բարիք կը տեսնենք եւ անոր նեցուկը պէտք է դառնանք:

10. ԱՌԱՋ ԵՒ ՇԻՄԱՅ

Սիրեցէք իրար:

Մի՛ ըսէք թէ այսինչը ուրիշ ազգի կը պատկանի, ես ուրիշ ազգի կը պատկանիմ:

Երբոր մարմինն մէկ անդամին զարնեն՝ ամբողջ մարմինը կը ցաւի: Բոլոր մարդիկն ալ այդպէս մէկ մարմին են. երբոր մէկուն չլաւեն՝ ամէնուն մէկանց վնասած կ'ըլլան:

Հին ատենները մարդիկ չէին զիտեր թէ ի՞նչ է հաւերաշխարհը: Անոնք կ'ըսէին. — «Ամէն մարդ իրեն համար»:

Այսպէս՝ անոնք ստիպուած էին առանձինն շինել իրենց տուններն ու զէնքերը և միմեկին սնունդ փնտռել:

Բայց ամէնքն ալ կարող ու ճարտար չէին այդ գործերուն մէջ: Մէկը գիտէր որսալ բայց չէր կրնար տուն շինել. ուրիշ մը լաւ տուն կը շինէր բայց չէր գիտեր որսալ:

Առաջինը անօթի չէր մնար, բայց ձմեռը չէր կըրնար պահուպահուիլ ցուրտին դէմ. և երկրորդն ալ լաւ կը պատսպարուէր իր շինած տան մէջ, բայց անօթի կը մնար:

Ասոր համար է որ երկուքն ալ դժբախտ էին:

* *

Բայց քանի՛ մարդիկ զարգացան, այնքան աւելի զգացին ընկերակցելու, իրարու օգնելու պէտքը:

Հացագործը հաց կը շինէ դերձակին համար:

Դերձակն ալ հագուստ կը շինէ հացագործին համար:

Դիւղացիները ցորեն կը մշակեն որպէս զի ֆալֆելիները հաց ուտեն:

Քաղքենիներն ալ գործարաններու և աշխատանոցներու մէջ կ'աշխատեն և ասուինք կը պատրաստեն գիւղացիներուն համար:

Շատ մարդիկ անանկ կը կարծեն որ երջանիկ ըլլալու համար պէտք է միմեկ իրեն համար աշխատիլ եւ բնաւ հոգ չընել միւսները:

Ասիկա շատ սխալ է:

Եթէ ամէն մարդ միայն իր հաճոյքը փնտռէ՝ առանց միւսներուն ալ հաճոյքի իրաւունքին վրայ խորհելու, այն ատեն ոչ ոք երջանիկ պիտի ըլլար:

Ամէն մարդ պէտք է աշխատի ուրիշներուն համար:

Որովհետեւ ամէն մարդ ուրիշներուն աշխատուածքամբ կ'ապրի:

ԲԱՌԵՐ. — Համբարաշի ապրիլ՝ իրար սիրելով, իրար օգնելով ապրիլ, Առանձին՝ միմեկին: Պատասխանիլ՝ ինքզինքը պահել, պաշտպանել, Քաղաքի մէջ ծնած:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կեանք կ'անցնէին հին ատենուան մարդիկը, ի՞նչպէս եւ ինչով կ'ապրէին, ի՞նչ տեսակ բնակարաններ ու գործիքներ ունէին. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ հին ատենուան մարդոց եւ հիմակուան մարդոց կեանքին միջեւ. — Որն է ամէնէն լաւը. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միեակ մեր ծնողքէ՞ մեր եղբայրներն ու մեր բարեկամները սիրելու չենք. պէտք է սիրենք նաեւ բոլոր մարդիկը. — Եթէ ամէն մարդիկ միշտ պատրաստ ըլլային իրար սիրելու եւ իրարու օգնելու, ամէնքն ալ երջանիկ պիտի ըլլային. — Ուրեմն բոլոր մարդիկը մեզի եղբայր նկատենք, իբր եղբայր սիրենք զանոնք եւ անոնց համար աշխատինք. — Անոնք ալ մեզի համար կ'աշխատին. — Մարդիկը սիրելու, մարդոց օգնելու առաքինութիւնը «համերաշխութիւն» կը կոչուի:

II. ԿՈՅՐԸ ԵՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԸ

Շատ հին ատեններ՝ Ասիոյ մէկ քաղաքին մէջ երկու դժբախտներ կ'ապրէին: Մէկը անդաւնարոյծ էր եւ միւսը կոյր:

Երկուքն ալ չէին կրնար աշխատիլ եւ ստիպուած էին մուրալ:

Խեղճ անդամաւորոյժը բնաւ օգնական չուներ. անշարժ պառկած էր գետնին վրայ, եւ եթէ քիչ մը սնունդ չգնէին իր քով, անօթի կը մնար:

Կոյրն ալ չէր կրնար հանգիստ քալել, չուներ անգամ չուներ որ իրեն առաջնորդէ:

Օր մը, կոյրը խախտափելով խարխափելով՝ անդամաւորոյժին քով հասաւ եւ նստեցաւ:

Երկուքն ալ դժբախտ ըլլալով, չուներ հասկցանք իրարու ցաւը:

Կոյրը ըսաւ անդամաւորոյժին.

— Բարեկամ, ես իմ ցաւս ունիմ, դուն ալ քու կէտիդ միանանք, նուազ պիտի տառապինք:

— Շատ աղէկ կ'ըսես, պատասխանեց անդամաւորոյժը, բայց ես չեմ կրնար տեղէս շարժիլ. չես տեսներ, անդամաւորոյժ եմ. քայլ մը անգամ չեմ կրնար առնել:

— Գիտեմ, ըսաւ կոյրը, կը տեսնեմ վիճակդ, ես ալ եթէ միեակ մնամ՝ քեզի պէս չեմ կրնար տեղէս շարժիլ. բայց եթէ առանձինն բանի մը չենք ծառայեր, միանալով՝ կրնանք մեզի պէտք եղածը դառնել. դուն կը տեսնես, ես ալ կրնամ քալել դուն իմ շալակս կ'ելլես եւ ձեռքէս բռնելով զիս կ'առաջնորդես, ես ալ կը քալեմ. այսպէսով՝ երկուքս ալ կրնանք ուղած տեղերնիս երթալ՝ ողջ մարդու մը պէս:

Այդպէս ալ ըրին, եւ աւելի հանգիստ ապրեցան:

ԲԱՌԵՐ. — Անդամաւորոյժ՝ քալելու, շարժելու անկարող: Խախտափելի՝ կոյրին ձեռքին օգնութեամբ քալելու:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է Ասիան, ո՞ր կը գտնուի ի՞նչ տեսակ երկիրներ, ժողովուրդներ կը պարուսակէ. — Որո՞քն աշխարհի միւս մասերը. — Ինչո՞ւ անդամաւորոյժ չի կրնար քալել. — Ի՞նչ էր կոյրին եւ անդամաւորոյժին ըրածը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Թշուառութեան, դժբախտութեան մէջ մանաւանդ մարդիկ պէտք է ձեռք ձեռքի տան, եւ ինչ որ միմեկին չեն կրնար ընել՝ իրարու օգնելով յաջողցնեն. — Վիշտ մը, նեղութիւն մը երբ երկու հոգի կը բաժնեն նուազ անտանելի կ'ըլլայ. — Այն որ մէկ հոգիէ ուժով է, նուազ ուժով է քան երկու հոգին. եւ երկու հոգի նուազ ուժով են քան չորս հոգին. — Տկարները երբեք չպիտի նեղուին՝ եթէ իրար սիրելով ճշմարտապէս միմեկին իրարու:

12. ՔԱՐԸ

Մարդ մը կը ճամբորդէր լեռներու վրայէն, երբոր հասաւ անանկ տեղ մը ուր միայն նեղ անցք մը կը գլորէր, և ան ալ գոցուած էր լեռնէն զլորած ահագին քարէ մը:

Որովհետեւ ուրիշ ճամբայ չկար. մարդը աշխատեցաւ քարը տեղէն հանելու: Երկար ատեն աշխատեցաւ այդպէս, բայց չկրցաւ քարը խախտել և ուժաւորուիլ չնալով, սկսաւ մտածել տրտում տխուր:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս. հիմայ գիշերը վրայ կը հասնի և ես այստեղ անպաշտպան ու անօգնական պիտի մնամ. թերեւս վայրի գազաններու որս պիտի դառնամ:

Այդ միջոցին ուրիշ ճամբորդ մըն ալ հասաւ, և ան ալ մինակը աշխատեցաւ քարը տեղէն հանել: Բայց միւս ճամբորդին պէս չուտ մը յոգնեցաւ և նստաւ:

Իրմէ ետքը ուրիշ բազմաթիւ ճամբորդներ ալ եկան, միեւնոյն կերպով մինակնին ուզեցին քարը հանել, բայց ամէնքն ալ առաջին երկուքին պէս չկրցան և ի զուր յոգնեցան:

Վերջապէս իրենցմէ մէկը ըսաւ.

— Եղբայրներս, ինչ որ ամէնքս ալ առանձին չը կրցանք ընել, միացած ընենք:

Իսկոյն ոտքի ելան, ամէնքը մէկ քարը հրեցին, և քիչ ետքը յաջողեցան զայն գլորելով ճամբան բանալ և անցնիլ:

ԼԱՄԵՆԷ

ԲԱՌԵՐ. — Անցք՝ անցնելու տեղ, ճամբայ, Ուժաւոր. — ոյժը կտրած, հատած:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է լեռը. — Ի՞նչ կ'ապացուցանէ այս պատմութիւնը. — Եթէ այդտեղ զոնուէր այն տեսակ մարդ մը որ քարին վերցունելուն պէտք չունենար, պէտք էր որ օգնէր պէտք ունեցողներուն. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Զօրութիւնը միւս թեան մէջն է. — Անհատին օգուտը ընդհանուրին օգուտով միայն կ'իրականանայ. — Ոչ ոք կրնայ պատուաւորապէս աշխատիլ իրեն համար՝ երբ օգտակարապէս աշխատի ուրիշներու համար. — Միութեամբ է որ մարդիկ ազատ կ'ըլլան. առանձին մարդը, որչափ ալ հզօր ըլլայ, միշտ խալալիկ կը դառնայ իրմէ աւելի զօրաւորներու ձեռքէ. — Մինչդեռ միանալով՝ մարդիկ՝ որքան ալ տկար ըլլան, անպարտելի կը դառնան:

13. ՀԻՒԱՆԴ ՄՈՒԺԻԿԸ

Ահաւասիկ ինչ որ տեսայ շրջագայութիւններէս մէկուն միջոցին:

Մոժիկներ կը դառնային քաղաքէն ուր կ'աշխատէին իրր օգնական որմնադիր. իրենցմէ մէկը հիւանդացաւ և իր ընկերներէն ետ մնաց. ու չատ մը մուժիկներ անցան առանց զայն նշմարելու:

Կէս օրուան մօտ մուժիկ մը անցաւ իր սայլով,

տեսաւ գետնին վրայ պառկողը և զայն իրեն հետ գիւտ տարաւ :

Ո՞վ է այս մարդը, հարցուցին զիւղացիները :

Մուծիկը պատմեց թէ ճամբուն վրայ գտած էր այդ հիւանդ, յետո՛ւ մարդը որ երկու օրէ ի վեր բան մը կերած չէր. պէտք էր գթալ անոր վրայ : Իսկոյն գեղջկոռի մը գետնախնձորներ բերաւ, ուրիշ մը կաթ, երրորդ մը հաց : Եւ այդ նոյն երիտասարդը որուն առջեւէն այնչափ մուծիկներ կ'անցնէին առանց երեսը նայելու սկսաւ համակրութիւն վայելել ամէնէն, որովհետեւ միակ մարդ մը գթացած էր իր վրայ :

*
* *

Իրերասխորաքիւնը անոր համար զեղեցիկ բան մըն է՝ որովհետեւ փոխանցիկ է. մարդ մը երբ տեսնէ թէ ինչպէ՛ս ուրիշ մը իր վերջին հացի կտորը բաժնած է անօթի մնացողի մը հետ, ինք ալ իսկոյն միեւնոյն բանը պիտի րնէ :

Ինչպէս որ մօմ մը ուրիշ մօմ մը կը վառէ և մօմ մը հազարներով մօմ կրնայ վառել, այնպէս ալ սիրտ մը ուրիշ սիրտ մը կը վառէ և հազարներով սիրտ կրնայ վառել :

ԲԱՌԵՐ. — Մուծիկ՝ ուսուցիչ, Փոխանցիկ՝ մէկէն միւսին անցնող : Երջագայութիւն՝ պտոյտ : Խրերասխորիւն՝ իրար սիրելը, Վտիտ՝ նիհար, Գեղջկոռի՝ զիւղացի կին :

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչու համար ամէն մարդ սկսաւ համակրել հիւանդ մուծիկին. — Ի՞նչ է փոխանցիկ առաքինութիւն մը. — Ուրիշ ի՞նչ փոխանցիկ առաքինութիւններ կան. — Ինչո՞ւ փոխանցիկ են :

ՌԻՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միշտ բարութեան համակրութեան սերմեր ցանենք մեր ճամբուն վրայ. իրաւ է որ անոնցմէ շատերը պիտի կորսուին, բայց եթէ նոյնիսկ հատ մըն ալ ծլի, մինակը պիտի բաւէ մեր ճամբան խնկեցու. — Ամէն մարդ պարտաւոր է իր վայելած երանութեանէն բաժին հանել անոնց՝ որ զրկուած են. — Մարդիկ միշտ ինքզինքնուն համար ծնած չեն, այլ բովանդակ մարդկային ընկերութեան բարիքին համար. — Միշտ չխնայել ձեռքէն եկած բարիքը. — Եթէ արդար ըլլալը պարտք մըն է, առաւելագոյն գութն է որ արդարութիւնը կ'իրականացնէ :

14. ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Դամուած, պրկուած իր խաչին վրայ,
Սուր սուր փուշերով գլուխն արխննալայ,
Ամէն չարչարանք կսկիծներ անհուն
Յիսուս անարտունջ կրեց ու լացաւ :

Բայց երբ հոգին մարմնէն կը քաշուէր՝
«Հա՛յր, աղաղակեց, ընդհա՛ր զիս քողեր» :
Կայծակն որտաց ահնդ ու երկար,
Զի Աստուածոյդին աւանդեց հոգին :

Մինչ աշակերտներն վախնալով փախան,
Դրթասէր կիներ՝ ի՛դ ու բաղաւաւ
Բերին, օծեցին Յիսուսի մարմին,
Եւ ամի՛փեցին զայն գոգը շիրմին :

Բայց չիրմին խորէն նոր լոյս, նոր հաւատ,
Օրէնքներ սիրոյ բղխեցան առատ,
Եւ երկրիս վրայ սուրբ խաղաղութեան
Շունչը սրփռեցաւ յոռոքի, անասնման :

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Պրկուիլ՝ քաշկոտուիլ, Սրիւնուայ՝ արիւնոտած, Ս. Գեորգի կոչիմ՝ մեծ ցաւ, Բեդլ՝ զիս բողէր՝ ինչո՞ գիտ լքեցիր, Ս. Էհլ՝ վախ տուող, Աստուածորդի՝ Աստուծոյ զաւակը, Յիսուս, Հոգիւն աւանդել՝ մեռնիլ, Երմիւն գողը՝ գերեզմանին մէջ, Անտահմտն՝ չափ, սահման չունեցող, տեսակ մը դեղ, Յուրթի՝ առատ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ է Յիսուս. — Համառօտակի պատմեցէք Յիսուսի կեանքը եւ անոր կապուած գլխաւոր դէպքերն ու իրողութիւնները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բացատրել Յիսուսի անձէն ու գործերէն բղթած բարութեան, իրերասիրութեան, անձնուիրութեան ու սիրոյ օրինակները:

15. ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Վահանի եղբայրը զինուոր պիտի ըլլայ:

Դիտէ՞ք ինչու զինուոր կ'ըլլան:

Տղաքը զինուոր կ'ըլլան իրենց հայրենիքը պաշտպանելու համար:

Ատիկա իրենց պարտքն է:

Ինչպէս որ մարդիկ միշտ պատրաստ են իրենց տունը, իրենց ընտանիքը պաշտպանելու թշնամիի մը դէմ, այնպէս ալ հայրենիքի մը զաւակները պատրաստ պէտք է ըլլան իրենց երկիրը, իրենց հայրենիքը պաշտպանելու թշնամիներու դէմ:

Ամէն տան մէջ ընտանիք մը կայ որ իր զաւակները կը պահպանէ, անոնց աղէկութեան կ'աշխատի, անոնց հանգստութեան եւ ապահովութեան հոգ կը տանի. երբոր զաւակ մը իր ընտանիքը կը պաշտպանէ՝ ինքզինքը՝

իր հանգիստը, իր ապահովութիւնը, իր աղէկութիւնը՝ պաշտպանած կըլլայ:

Այսպէս ալ՝ ամէն հայրենիքի մէջ կառավարութիւն մը կայ որ ընտանիքի մը պէս երկրին բոլոր զաւակները կը պահպանէ, իր օրէնքներով զանոնք կ'ապահովէ գողերու եւ չարագործներու դէմ: Բնակչութեան հանգստութեան հոգ կը տանի լաւ ճամբաներ շինելով, հանրօգուտ հաստատութիւններ հիմնելով, եւ շարունակ կ'աշխատի երկրին զաւակներուն աղէկութեան համար: Այն որ իր հայրենիքը կը պաշտպանէ, ինքզինքը պաշտպանած, իր ապահովութեան ու հանգիստին համար աշխատած կ'ըլլայ:

Ահա թէ ինչո՞ւ ամէն տղայ պարտաւոր է իր հայրենիքին ծառայել՝ զինուորութեան երթալով:

ԲԱՌԵՐ. — Հանրօգուտ՝ ընդհանուրին, ամէն մարդու օգուտ բերող:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ զինուոր պէտք է ըլլալ. — Ի՞նչ գիտէք զինուորական կեանքի մասին. — Ի՞նչ է բանակ մը. — Ի՞նչ

Մամանութիւն կայ ընտանիքի, եւ հայրենիքին միջեւ. — Ի՞նչ է հան-
քոգուտ հաստատութիւն մը. — Քանի՞ տեսակ հանքոգուտ հաստա-
տութիւններ գիտէք:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ զաւակ մը նուի-
քական պարտքեր ունի իր ծնողքին, իր ընտանիքին հան-
դէպ, նոյնքան նուիրական պարտքեր ունի նաեւ հայրենի-
քին հանդէպ, որ այլապէս երախտաւոր ծնող մըն է իրեն
համար: Հնազանդութիւնն ու կարգապահութիւնը զաւկէ
մը պահանջուած մեծագոյն առաքինութիւններն են տան
մէջ. նոյն բանն է նաեւ բանակին մէջ՝ զինուորներուն հա-
մար:

16. ՅԱԿՈԲԻ ՀՈՒՆՁՔԸ

Հողագործ Յակոբ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Վաղը արտա պիտի մաքրեմ եւ հունտ ցանեմ,
պէտք չէ ժամանակ կորսնցնել, որովհետեւ եղանակը կը
յառաջանայ. եթէ այսպէս անդիոյր գտնուիմ, չպիտի
կրնամ ցորեն հասցնել եւ անօթի պիտի մնամ:

Յաջորդ առտուն. արշալոյսէն առաջ, Յակոբ ոտքի
ելաւ, առաւ գործիքները, բայց երբ իր արտը պիտի
երթար՝ բարեկամ մը վրայ հասաւ:

— Եկո՛ւր, բաւ անոր, բնտանեկան խնջոյ՞ մը ու-
նինք այսօր, չա՛տ կը զուարճանանք:

Յակոբ նախ վարանեցաւ, յետոյ բաւ ինքներեն.

— Օր մը առաջ, օր մը ետք՝ մարդ միշտ կրնայ
աշխատիլ, բայց փախցուած հաճոյք մը նորէն ձեռք
չանցնիր:

Եւ բարեկամին հետ խնջոյքի գնաց:

Միւս օրը ստիպուեցաւ հանգիստ ընել, որովհետեւ

առջի օր չատ խմած էր եւ ստամոքսը անհանգիստ կը
զգար:

— Վաղը կ'աշխատինք եւ ամէնուն տեղը կը լեցնենք,
մտածեց:

Բայց յաջորդ օրն ալ չկրցաւ դուրս ելլել:

Օր մը վերջը՝ ա՛լ գտած էր ինքզինքը:

— Այսօր կրնամ աշխատիլ, բաւ: Ու դնաց ախոռ-
որ ձին փակէ: Բայց իր կարգին ձին ալ հիւանդացած էր:
Միւս օրը տօն էր:

— Այսօր աշխատիլը մեղք է. բաւ Յակոբ, իրաւ
է որ չարաթ մը պարապ անցուցի, բայց դալ շարթու-
տեղը կը լեցնեմ:

Ասանկ բսելով դէպի Տօնալաւառ ուղղուեցաւ. հոն
քիչ մը ժամանակ անցընելէ վերջ. մօտաւոր ազգականի
մը հարսնիքին գնաց:

Այսպէս, օր մը հարսնիք, օր մը յուզարկաւորու-
թիւն, օր մըն ալ տկարութիւն բսելով՝ Յակոբ դեռ չատ
օրեր պարապ անցուց: Օր մը վերջապէս պիտի աշխա-
տէ՛ր՝ բայց սեռմնացանի եղանակը անցած էր չատոնց:

Հետեւանքը սա եղաւ որ Յակոբ այն տարին հունձք
չունեցաւ եւ անօթի ու թշուառ մնաց:

Եթէ գործ մը ունիք՝ երբեք՝ վաղուան մի թողուք.
ո՛վ որ իր գործը վաղուան կը թողու, չի կրնար աւարտել:

ՊԼԱՆՇԱՌ

ԲԱՌԵՐ. — Անգիոյ՝ անհոգ, Խնջոյ՝ ուրախ կերուխում:
Տօնալաւառ՝ առուտուր ընելու տեղ, Սերմնացանի եղա-
նակ՝ սերմ ցանելու տեղեր:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ինչո՞ւ համար մէկ օրուան գործը յա-
ջորդ օրուան ձգելու չէ. — Որո՞նք են ժամանակը գործածելու
լուազոյն միջոցները. — Ի՞նչ կ'ընէր զպրոցէն դուրս անցուցած
ժամանակնիդ:

Դանձ. Միշին

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտք է ազա՛ն ըլլալ
 ժամանակին համար. միակ ներելի և օգտակար ազանու-
 թիւնն է ատիկա. — Մեր կեանքին իւրաքանչիւր վայր-
 կեանք պէտք չէ որ վատնենք՝ առանց անոր փոխարէնը
 ընդունելու. — Պէտք չէ ոչ մէկ գործ յետաձգել յաջորդ
 օրուան. ժամանակին յագգը գիտցող մը միշտ կը զգուշա-
 նայ ատկէ, որովհետեւ ամէն օր, ամէն ժամ իր գործը ունի

17. ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Կ'անցնի, կ'երթայ, չի տնտընար,
 Կեցնել զինքը է անհրկաւ.
 Հովէն ու ջուրէն
 Ա՛լ արագօրէն
 Թռչի՛ շողումն ու շուսագիւ,
 Փայլակի մը պէս:
 Կ'անցնի, կ'երթայ, չի տնտընար.
 Լեռ, սար ու ձոր, բարձր ու խոնարհ,
 Կը գրչի կ'անցնի,
 Վազքով ճիսանի.
 Նրաւոյ ահնարկ մ'անգամ յետին
 Զի նետեր ետին:
 Կ'անցնի, կ'երթայ, անկարելի.
 Ա՛յս իսկ է ճակատագիր.
 Եւ մարդիկ ամէն
 Երբոր կը յարկեն՝
 Խնդալով ինքն անոնց վըրայ՝
 Յառա՛ջ կը սուրայ:
 Պարգեւներու մեծահարուստ
 Բաշխող մըն է ան ի վերաւս.

Թանկագին շընորհ.
 Ճիշտ արժէքն անոր
 Այս աշխարհի վըրայ շատեր
 Վա՛խ որ չեն գիտեր:
 Կ'անցնի, կ'երթայ, անդարձ ու շուտ,
 Պէտք է քաղել անկէ օգուտ,
 Կառչելով ուժգին.
 Անոր քրդանձին,
 Աշխատանքով, եռանդով շատ
 Գործել անընդհատ:
 Ժամանակին պէտք է փարիք,
 Ան կուտայ ձեզ ամէն բարիք,
 Դիրք, պատիւ, համբաւ,
 Գանձեր ալ անբաւ
 Եւ իրական, հեշտ, փաղցրագին,
 Վայելք կեանքին:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Անհնար՝ անկարելի Ծոպուն՝ փայլուն: Լու-
 սագետ՝ լոյսի երկար հետք ձգող: Գիւլ՝ անցնիլ: Տիտանի՝
 հսկայական: Նրաւոյ՝ մարմնով: Անկարելի՝ գուլթ չունե-
 ցող: Կը յամեն՝ ուշ կը մնան: Ի վերուստ՝ երկինքէն: Կառ-
 չիլ՝ փակչիլ: Անընդհատ՝ շարունակ: Անդարձ՝ անփոփոխ:
 Անբաւ՝ անհատնում: Բաղցրագին՝ անուշ: Բըղանձ՝ փէշ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Որո՞նք են դպրոցին մէջ ժամանակը
 լաւ անցընելու միջոցները. — Որո՞նք են տան մէջ ժամանակը լաւ
 անցընելու միջոցները:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ամէն ատեն որ կ'աշ-
 խատիք, միայն մէկ գործով զբաղեցէք, ձեր բովանդակ
 ուշադրութիւնը անոր վրայ միայն կեդրոնացուցէք. — Այն
 որ մէթոտով, ու կարգով կ'աշխատի, աւելի լաւ և աւելի

շատ գործ կը տեսնէ քան միեւնոյն ատեն քանի մը գործ մէկտեղ տեսնողը. — Օրինակներ բերել նոյն ինքն աշակերտներու կեանքէն:

18. ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՖՐՈՍԹ

Տղոց գլխաւոր պակասութիւններէն մէկն ալ ժամանակին յարգը չգիտնալն է: Ժամանակն ալ ի՞նչ է, կ'ըսեն, ինչի՞ կը ծառայէ: Բայց ահա ցոյց պիտի տամ իրենց թէ ինչե՛ր կարելի է ընել այդ արհամարհուած ժամանակին շնորհիւ:

Ֆրոսթ՝ Ամերիկացի կօշկակար մըն էր:

Տասնըչորս տարեկան եղած ատենն էր որ ծնողքը զինքը կօշկակարի մը քով դրած էին, որովհետեւ աղքատ ըլլալով չէին կրնար զայն դպրոց դրկել: Սակայն Ֆրոսթ՝ որ ուսմունքը կը սիրէր, միտքը դրաւ ամէն օր անպատճառ ժամ մը խնայել՝ ընթերցանութեան և իր կրթութեան յատկացնելու համար:

Ֆրոսթ պատանեկութեան մէջ ըրած այս որոշումը մինչև կեանքին վերջը շարունակեց հաւատարմաբար, և գիտէ՛ք թէ ինչ եղաւ արդիւնքը:

Արդիւնքը սա եղաւ որ, երեսունըմէկ տարի ետքը, այսինքն քարասունըվեց տարեկան եղած միջոցին, կօշկակարութեան համեստ արհեստը շարունակելով հանդերձ Ֆրոսթ՝ պատմութեան, բնագիտութեան, աստղաբաշխութեան, կենդանաբանութեան, բնաբանութեան, ուսողութեան, բնալուծութեան, երկրաբանութեան և ընդհանուր գրականութեան մասին մեծ հմտութիւն ամբարած էր: Երբ այս գիտութիւններուն վրայ

կը խօսէր, իբր վարպետ մը մտիկ կ'ընէին զինքը: Բո՛ւ վանդակ Ամերիկայի մէջ իրեն չափ ուսողութիւն գիտցող չկար:

Օրը միայն մէկ ժամ ուսման նուիրելով է որ կօշկակար Ֆրոսթ կրցաւ ըլլալ այս մեծ ուսումնականը:

Տղաք պէտք է լաւ մը ըմբռնեն թէ կորսուած վայրկեանները երբեք չեն վերստացուիր: Մարդիկ՝ անդադար աշխատելով կրնան նորէն շահիլ կորսուած հարստութիւն մը: Կորսուած առողջութիւնը կրնայ նորէն ստացուիլ՝ մասնաւոր հոգաստուարեամբ և բժշկական դարմաններով: Բայց կորսուած ժամանակը երբե՛ք ետ չի դառնար:

ՈՒՒԼԵՐՍ ԹԵՅԼԵՐ

ԲԱՌԵՐ. — Յարգ՝ արժէք: Վերստացաւ՝ նորէն ստանալ, նորէն ձեռք բերել: Անդադար՝ առանց դադար առնելու, շարունակ: Հոգատարութիւն՝ հոգ տանիլը:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է Ամերիկան, ո՞ր կը գտնուի. — Ո՞վ գտաւ Ամերիկան, ե՞րբ. — Ինչո՞ւ եւ ինչո՞վ յաջողեցաւ Ֆրոսթ. — Նկարագրեցէ՛ք տղայ մը որ Ֆրոսթի ունեցած յատկութեանց ճիշդ հսկառակը եղող թերութիւններ ունենայ. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ տեսակ տղա մը վախճանը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ժամանակը լաւ և օգտակարապէս գործածելու գլխաւոր պայմանն է աւտուն կանուխ ելլելը. — Կան տղաք որոնք չեն սիրեր իրենց ժամանակը մինակնին սպաննել, այլ ուրիշներուն ժամանակն ալ սպաննելու հետամուտ կ'ըլլան, զանոնք իրենց պէս անգործութեան մղելով. — Միշտ հեռու մնալու է այդ տեսակ տղոցմէն:

19. ԳԱՆՁԸ

Մահամերձ հողագործ մը երբոր հասկցաւ թէ պիտի բաժնուի կեանքին, անկողնին քով կանչեց իր չորս մանչ զաւակները և ըսաւ անոնց.

— Տղաք՛ս, վաղը միւս օր ես պիտի բաժնուիմ ձեզմէ, և ձեզ մինակ պիտի թողում այս աշխարհին մէջ:

Չմեռած ձեզի խրատ մը պիտի տամ, կ'ուզեմ որ ուշադրութեամբ մտիկ ընէք: Չրիւս'յ որ մեր արտը ծախէք. անախ'յս է ձեզի տալիք խրատս: Որչա'փ ալ նեղութեան մէջ գտնուիք, աշխատեցէք որ արտը ձեռքէ չհանէք: Որովհետեւ մեծ գանձ մը պահուած է մեր արտին մէջ...

— Ո՞ր կողմը, հայր, հարցուցին տղաքը:

— Շիտակը ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՞ր կողմը կը գտնուի այդ գանձը, բայց վստահ եմ որ մեր արտին մէջ պահուած է: Ես ալ իմ հօրմէս իմացած եմ, թէ և բնաւ չեմ փնտռած: Մեռնելէս վերջ՞ առէ՛ք բահն ու բրիչը, արտը փորեցէք ամբողջովին, հարկաւ պիտի գտնէք:

Երբոր հողագործը մեռաւ, տղաքը իսկոյն բահն ու բրիչը աօին և սկսան արտը փորել: Օրերով, շաբաթներով փորեցին անոնք սակայն գանձը չգտան:

— Չարմանալի՛ բան, ըսին իրարու, արդեօք ո՞ր կողմը պահուած է:

Նորէն բահն ու բրիչը ձեռք առին, նորէն փորեցին, բայց դարձեալ բան մը չգտան:

Այդպէս փորուելով փորուելով՝ արտը ա՛յն աստիճան լաւ հերկուեցաւ որ երբ տղաքը սերմանեցին, շատ առատ ցորեն քաղեցին: Այդ կողմերու արտերուն մէջ՝ միայն իրենց արտն էր որ այդքան առատ բերք տուած էր:

Այն ատեն միայն հողագործին տղաքը ընդունեցին թէ իրենց հայրը ի՞նչ հասկցնել ուզած էր՝ «Աստիճան մէջ գանձ մը պահուած է», ըսելով: Դանձ չկար արտին մէջ, բայց տղաքը գանձը գտնալու յոյսով՝ այնքա՛ն լաւ հերկած էին իրենց արտը, որ ձեռք բերած շահերն զանձի մը հաւաքովի եղած էր:

Մերունի հողագործը այդ կերպով ուզած էր հասնել իր տղոց թէ ճշմարիտ գանձը աշխատութիւնն է, և թէ ամէն բարիք անկէ կը բղխի:

ԲԱՌԵՐ. — Մահամերձ՝ մեռնելու մօտ: Կեանքէն բաժնուի՛ մեռնել: Սերմանել՝ սերմ ցանել: Բերք՝ ցանուած հողնտին տուած արդիւնքը: Բմբուցել՝ հասկնալ: Հաւաքովի՛ հաւասար արժէք ունեցող:

ԸՆԴԻԱՅՆՆԵՐԻ ԿԷՏԵՐ. — Հողագործը ի՞նչ մտածումով իր տղաքը խարեց. — Ներելի՞ խարեցուծիւն մըն էր ատիկա. — Ինչո՞ւ. — Ինչո՞ւ աշխատութիւնը ճշմարիտ գտնծ մըն է. — Ի՞նչ պէտք է ընել լաւ աշխատելու համար. — Ի՞նչ տեսակ աշխատութիւններ աւելի օգուտ կ' հայթայթեն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդիկ ծնած են աշխատելու համար միայն. միշտ բանով մը պէտք է զբաղած ըլլան. — Աշխատութիւնը, իւրաքանչիւր քայլի, քնացած ոյժ մը կ'արթնցնէ մեր մէջ, և սխալ ըմբռնում մը կը խլէ. — Զբաղած ըլլալ աշխատիլ՝ կը նշանակէ երջանիկ ըլլալ. — Աշխատութիւնը երեք չարիքներ կը հեռացնէ մեզմէ, ձանձրոյթը, մոլութիւններն ու կարօտութիւնը:

20. ԺԻԺԻ ՈՒ ՄՐՁԻՒՆ

Ժիժին երգով

Բոլոր ամառն անցընելով
Բացը մընաց, լիօրի, ծարաւ,
Երբ պաղ ձըմեռն եկաւ հասաւ:
Ան ո՛չ հատիկ մ'ունէր ճաշի.
Եւ ոչ ալ մանր որդ կամ ճըճի,
Ելաւ գնաց լացով կոծով
Իր դըրացի մըջիւնին քով,
— «Աստուած սիրես, հասի՛ր ինծի,
Ըսաւ. նոթի՛ սիրտս մարմրի,
Քիչ մը ցորեն փոխ տուր ինձ, որ
Ապրիմ մինչև եղանակ նոր.
Հռնձֆէն առաջ, եղի՛ր վըստահ,
Կը վճարեմ թէ՛ մայր, թէ՛ շահ:

Իրրեւ ժիժի

Կ'երգնում քեզի» —

Փոխ տըւող չէ երբեք մըջիւն:

Այդ՝ իր պղտիկ պակասութիւն:

— «Բան մը սակայն հարցընեմ քեզ,

Ըսաւ մըջիւնն հետաքրքիր,

Ըսէ՛ նայիմ, հոգիդ սիրես,

Ամառն ի բուն ի՞նչ կ'ընէիր,

Չաշխատեցա՞ր

Ժիժի՛ եղբայր»:

— «Գիշեր ցերեկ, մի նեղանար

Երգ կ'երգէի զըւարթարար

Դուդ ու դադար

Երբեք չրկար

Ինծի համար»:

— «Կ'երգէի՞ր մի գիշեր ցերեկ,

Շա՛տ գեղեցիկ ու շատ աղէկ.

Է՛հ, հիմակ ալ, ժիժի՛ եղբայր,

Ուրախ ու շէն՝ ե՛լ քոնե՛ պար»:

(Թրգմ. Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ)

ԼԱՅՈՆԹԷՆ

ԲԱՌԵՐ. — Ժիժի՛ ճպուռ: Նոթի՛ անօթի. Հռնձֆ՝ արտերու բերքը քաղելու ատեն: Մայր՝ մայր գումար, փոխ առնուածը: Շահ՝ տոկոսը: Պուլ՝ հանգիստ: Շէն՝ ուրախ: Պար բռնել՝ պարել:

ԸՆԴԻԱՅՆՆԵՐԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ժիժին, ի՞նչ է մըջիւնը. — Ի՞նչ պէս կ'ապրին. — Ուրիշ ի՞նչ տեսակ միջատներ տեսած էք. — Ի՞նչ էր ժիժին մոլութիւնը. — Ի՞նչ էր մըջիւնին յատկութիւնը. — Պէ՞տք է քաջալերել ծուլութիւնը. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աղքատութեան տուկալ չուղելը ամօթալի բան մըն է. աւելի ամօթալի է աղ-

բատուութիւնը աշխատութեամբ վանել չուզեւր. — Անթու-
թիւնը աշխատող մարդուն դուռնէն կը նայի, բայց անկէ
նեւս չի մտներ. — Ամէն մարդ իր կեանքը պէտք է հա-
տուցանէ աշխատութեամբ. ծոյլը միշտ գող մըն է մարդ-
կային ընկերութեան մէջ:

21. ԱՆԾԱՆՈԹԻՆ ԽՐԱՏԸ

Երբ տասնըութը տարեկան էի, ամառուան մէջ՝
կիրակի օրերը Վէրսայլ կ'երթայի: Քաղաքին մօտերը
միշտ մուրացկան մը կը կենար, Անթուանը, և ամէն
անգամ որ մարդ մը տեսնելու ըլլար, կ'աղաղակէր.

— Գլթացէ՛ք, իմ բարի պարոնս:

Վէրսայլ գացած ատեններս երբեք չէի մոռնար
զայն. միշտ միեւնոյն տեղը կը կենար, և միշտ դրամ
կուտայի իրեն:

— Գլթացէ՛ք, իմ բարի պարոնս, պոռաց Անթուան:

Անծանօթը ետին դարձաւ, քանի մը վայրկեան ու-
շադրութեամբ քննեց Անթուանը, ու մօտենալով՝

— Բայց, ըսաւ, դուն խելացի և աշխատելու կա-
րող կ'երեւաս, ինչո՞ւ համար այս աստիճան անաւարդ ար-
հեստի մը կը հետևիս: Կ'ուզե՞ս որ քեզ ազատեմ այդ
վիճակէն և հարուստ դարձնեմ:

Անթուան սկսաւ խնդալ, ես ալ իրեն հետ մէկտեղ
կը խնդայի:

— Խնդացէ՛ք, խնդացէ՛ք որչափ որ կ'ուզէք, շարու-
նակեց անծանօթը, բայց հետեւեցէք իմ խորհուրդներուս
և ճիշտ ըսածիս պէս հարուստ պիտի ըլլաք:

«Ես ալ աղքատ էի, բայց փոխանակ մուրալու,
պզտիկ կողով մը ձեռք անցուցի և գաւառ երթալով
սկսայ խնդրել ոչ թէ ողորմութիւն, այլ հին քուրջեր:

Մարդիկ ինծի ձրի կուտային այդ քուրջերը, զորս թուղ-
թի գործաւորներուն կը ծախէի:

— Տարի մը ետքը ա՛յլ քուրջ չէի խնդրեր, այլ կը
գնէի. նոյն իսկ սայլակ մը և եզ մը ունէի, իմ գործս
աւելի դիւրութեամբ կատարելու համար:

«Հինգ տարի ետք, երեսուն հազար ֆրանկ ունէի:
Ամուսնացայ թուղթի գործատէրի մը աղջկան հետ: Գոր-
ծատէրը զիս ընկեր առաւ, և ես աշխատելով ալ աւելի առաջ
տարի գործը: Այսօր երկու մեծ վաճառատուն ունիմ Բա-
քիզի մէջ, և իմ թուղթի գործարանս ալ տուած եմ զաւ-
կիս՝ զոր կանուխէն վարժեցուցած եմ աշխատութեան:
Դուք ալ ինծի պէս ըրէք, և հարուստ պիտի ըլլաք.»

Այս ըսելով, անծանօթը հեռացաւ: Անթուան ա՛յն
աստիճան մտածկոտ միաց որ չտեսաւ անցնող երկու կի-
ներ՝ որոնցմէ թերեւս ողորմութիւն խնդրէր:

Շատ տարիներ ետքը, գիրք մը գնելու համար
գրատուն մը մտայ: Խանութին մէջ գէր մարդ մը կար
որ հոս ու հոն կ'երթալէի՝ չարունակ հրամաններ տա-
լով հինգ վեց պաշտօնեաներու:

Երկուքս ալ իրարու նայեցանք, ինծի անանկ կու-
գար թէ այդ մարդը կը ճանչնայի:

Դէր մարդը որ խանութին տէրն էր, իսկոյն ինծի
մօտեցաւ և հարցուց.

— Պարոն, արդեօք ասկէ քսան-քսանը հինգ տարի
առաջ երբեմն Վէրսայլ կուգայի՞ք:

— Ա՛հ, դո՞ւն ես, Անթուան, գոչեցի՝ Վէրսայլի
մուրացիկը ճանչնալով:

— Այո՛, ե՛ս եմ, պատասխանեց:

Եւ անմիջապէս ետքը աւելցուց.

— Կը յիշե՞ս անծանօթ մարդը, իր խորհուրդին հե-
տեւեցայ, և այսօր հարուստ եմ:

ԲԱՌԵՐ. — Անարգ՝ պատիւ չբերող: Գործատէր՝ աշխատաւոր բանեցնող, գործարան ունեցող: Սալլակ՝ պղտիկ սալ: Ֆրանկ՝ ֆրանսական դրամ մը: Երթեւեկի՝ երթալ գալ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ են վերսային ու Բարիզը, ո՞ր կը գտնուին. — Ի՞նչ էր անձանթին ըրածը. — Ի՞նչ է անարգ արհեստ մը. — Որո՞նք են յարգի արհեստները:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կամքը մեծագոյն պայմանն է աշխատութեան. — Մարդոց նպատակը պէտք է ըլլայ միշտ աւելի յառաջդիմել. և ատիկա կ'ըլլայ միայն կամքով, աշխատութեամբ և յարատեւութեամբ. — Գործ մը, արհեստ մը, որչափ ալ համեստ ըլլան՝ միշտ պատուաբեր են, կը բաւէ որ աշխատութիւնն է իրենց հիմը և ոչ թէ խաբէութիւնը:

22. Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ԿԵՌԱՍՆԵՐԸ

Յիսուս անգամ մը՝ պղտիկ քաղաք մը կ'երթար իր Պետրոս աշակերտին հետ. երբ ճամբուն վրայ բան մը տեսաւ որ ձիու կոտրած պայտի մը կը նմանէր:

Իսկոյն Պետրոսին դարձաւ և ըսաւ.

— Վերցո՛ւր սա պայտը:

Պետրոս որ ծոյլ էր, և ուրիշ աւելի մեծ բաներու վրայ կը խորհէր, արհամարհոտ նայուածք մը նետեց պայտին վրայ:

— Ի՞նչ կ'արժէ այդ երկաթի կտորը, ըսաւ ինք՝ նիրեն:

Եւ Յիսուսի խօսքը չլսելու զարկաւ:

Յիսուս ձայն չհանեց և ինք ծռելով գետնէն վերցուց կոտրած պայտը:

Երբոր քաղաք հասան, Յիսուս դարբինի մը ծախեց կոտրած պայտը՝ երեք կտոր դրամի փոխարէն: Յետոյ

չուկայէն անցած ատեննին, այդ դրամներով աղուոր կեռասներ գնեց, և առանց Պետրոսի զգացնելու, վերարկուն թելին մէջ պահեց զանոնք:

*
**

Յիսուս քաղքին մէջ չկեցաւ, և միշտ Պետրոսը իր հետ ունենալով, սկսաւ յառաջանալ անքեր ու անջրդի դաշտերէ՝ որոնց մէջ ծառ մը, նոյն իսկ տունկ մը չէր տեսնուեր: Սոսկալի արեւ մը կար: Պետրոս ծառացաւ, բայց ո՛ւրկէ ջուր պիտի գտնէր:

Յիսուս որ առջեւէն կը քալէր և հասկցած էր Պետրոսի նեղուիլը, պահ մը կեռաս մը ձգեց գետին: Պետրոս որ անկէ առաջ կոտրած պայտը առնելու համար չէր ուզած ծռիլ, կեռասը տեսնելուն պէս վրան նետուեցաւ, վերցուց ու կերաւ, շատ ախորժահամ ու կազդուրիչ գտնելով զայն:

Երբոր քիչ մըն ալ յառաջացան, Յիսուս ուրիշ կե-
ռաս մըն ալ վար ձգեց: Պետրոս նորէն ծռեցաւ, առաւ
կեռասը ու կերաւ:

Եւ այսպէս, Յիսուս շարունակ պարտաւորեց Պետ-
րոսը որ ծարաւը յագեցնելու համար ծռի ու կեռա-
ս ժողվէ գետնէն:

Վերջապէս, ետին դարձաւ, և ըսաւ ժպտելով.

— Պե՛տրոս, եթէ երբէք պայտը քեզի ցուցուցած
ատենս ծուլութիւն չընէիր և զայն գետնէն վերցնէիր
չպիտի ստիպուէիր այսչափ անգամ ծռելու: Ի՞նչ որ պղծ-
տիկ բաները կ'արհամարհէ, կը պարտաւորուի յոգնի
ա՛լ աւելի պղտիկ բաներու համար:

ԿԵՕԹԷ

ԲԱՌԵՐ. — ԱճԵՐԻ՝ անպտուղ: ԱճՅՐՂԻ՝ չոր ու ցամաք
Կազդուրի՝ ոյժ տուող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ո՞վ էր Պետրոս, ի՞նչ գիտէր ի
կեանքին նկատմամբ. — Որո՞նք են Քրիստոսի միւս աշակերտ-
ները. — Յիսուս ինչո՞ւ կեռասները վար կը ձգէր. — Ի՞նչ է այլ
պատմութեան իմաստը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ծուլութիւնը մայր՝
է բոլոր ամօթալի մոլութիւններու. — Ծուլութիւնը տակա-
ռա տակաւ կը տկարացնէ ու կը սպաննէ ամէն առաքինութե-
թիւն. — Այն որ յաճախ պղտիկ յոգնութենէ մը կամ աշխա-
տութենէ մը փախչի, վերջէն կը ստիպուի աւելի ծանր
յոգնութեանց և աւելի անտանելի աշխատութեանց տոկալ:

23. ԶԱՐԱԳՈՐԾ ԹՈՎՄԱՍ

Թովմաս յայտնի չարագործ մըն էր, գիւղին մէջ
չկար մէկը որ անոր մասին լաւ վկայութիւն տար:
Ընդհակառակը ամէն մարդ կը խորշե՛ր անկէ, ո՛չ ոք իր
տունէն ներս կը մտնէր զայն:

Օր մը, գողութեան համար օձիքը ձեռք տուաւ:
Ոստիկաններ բռնեցին զինքը, և թեւերը ետին կապած,
տարին բանտ նետեցին:

Գիւղին աղաքը կը գիտէին անոր աւօրասնայ երե-
ւոյթը և իրարու կը ցուցնէին զայն, ըսելով.

— Գիտե՛ս, Թովմաս նորէն գողութիւն ըրաւ, բանտ
պիտի երթայ:

Ծերունի մը, որ անոնց մօտը կը գտնուէր, դարձաւ
և ըսաւ.

— Տղաքս, այս անպիտան Թովմասին օրինակը թող
ձեզի լաւ խրատ մը ըլլայ: Տեսէ՛ք զինքը, ո՛րչափ կը
խպնի գիւղին մէջէն այսպէս անցնելուն համար: Իրեն
համար աւելի լաւ պիտի ըլլար գետնին տակ անցնիլ,
քան թէ ամօթահար բանտ առաջնորդուիլ: Գող մըն է,
ամէնուն արհամարհանքին ու նախատինքին արժանի
չարագործ մը: Ասիկա գիտէք անշուշտ, բայց չէք գի-
տեր թէ ինչո՞ւ գող մը եղաւ, անանկ չէ՞:

— Ոչ, պատասխանեցին աղաքը:

Ծերունին շարունակեց.

— Լա՛ւ, ձեզի պատմեմ թէ Թովմաս ինչպէս գող
մը եղաւ: Ինք պատուաւոր ծնողքի մը զաւակն էր,
բայց շատ ծոյլ էր. դպրոցին մէջ չէր աշխատեր, դուրսը
գործի երթալ չէր ուզեր: Մինչև իրիկուն ասդին անդին
կը պտտէր անգործ, կ'ուտէր կը խմէր, և անկէ անդին
միայն քնանալու հոգ կը տանէր: Որչափ ատեն որ հայրն

ու մայրը ողջ էին, այսպէս ապրեցաւ: Երբոր ծնողքը մեռան, երբ անոնցմէ մնացած տունն ու պարտէզը ծախեց, որովհետեւ չէր աշխատեր, դրամ չէր շահեր, առած գումարը շուտ մը հատաւ և ինք մնաց մէջտեղ: Շատեր իրեն խորհրուդ տուին որ աշխատի և ապրուստ մը ճարէ: Այո՛, պիտի աշխատիմ, կ'ըսէր, բայց անգամ մը ծուլութեան վարժուած էր, ծուլութիւնը հիւանդութիւն մը դարձած էր իրեն համար: Չէր կրնար աշխատիլ:

«Այդպէսով կամաց կամաց գէշ ճամբու մէջ իսկաւ, նախ մուրալ սկսաւ. բայց որովհետեւ իրեն երես չէին տար, գողութեան ելաւ: Սկիզբէն՝ հաւեր, պտուղ, վերջապէս մանր ժուրն բաներ կը գողնար ասոր անոր պարտէզէն: Ամէն մարդ գիտէր թէ ո՛վ է գողցողը, բայց կը մեղքնար և ձայն չէր հաներ: Թովմաս սակայն աւելի առաջ տարաւ գողութիւնը: Սկսաւ դրամ գողնալ, արժէքաւոր առարկաներ գողնալ: Գողութիւնն ալ՝ ծուլութեան պէս՝ հիւանդութիւն մը դարձած էր իրեն համար. ա՛լ ամէն չարագործութիւն կրնար ընել. առանց խղճահարութեան:

«Եկաւ ատեն մը ուր ժարդիկ սկսան բողոքել իրեն դէմ: Օր չէր անցներ որ նոր չարութիւն մը չընէր. գիւղին գլխուն փորձանք մը դարձած էր: Ի՞նչ եղաւ վերջը: Ահա տեսա՛ք թէ ինչպէս զինքը տարին բանտ նետեցին, երբոր բանտէն ելլէ, ալ ամօթէն չպիտի կրնայ գիւղ դալ, պիտի ստիպուի ուրիշ տեղ երթալ, և շատ կարելի է որ ամբողջ կեանքին մէջ դժբախտ ըլլայ:

«Տղա՛քս, խրատուեցէք իր օրինակէն. մի՛ մոռնաք որ իր բոլոր դժբախտութեանց պատճառը ուրիշ բան չէր՝ այլ միայն ծուլութիւնը: Եթէ պղտիկ տարիքին հետեւէր իրեն տրուած խորհուրդներուն և աշխատութիւնը սիրէր, անշուշտ այսօր այս խղճալի վիճակը չպիտի ունենար և բանտ չպիտի նետուէր:»

ԲԱՌԵՐ.—Յայտնի՛ ծանօթ, Խորշիլ՝ դանիւ: Ամօրահար՝ ամէջող:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Նկարագրեցէք ծուլութեան եւ աշխատութեան երկու տիպարներ, ցոյց տուէք անոնց տարբերութիւնը. — Ի՞նչ տեսակ չարիքներ առաջ կրնան գալ ծուլութենէն. — Ի՞նչ բարիքներ կրնան գոյանալ աշխատութեան շնորհիւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Ծուլութիւնը ա՛յնքան դանդաղօրէն կը շարժի որ աղքատութիւնը շուտ կը միանայ անոր.—Ծոյլերը միշտ շատ բաներ ընելու փափաք ունին, բայց բան մըն ալ չեն ըներ.—Ծուլութիւնը շատ դժուարին կը դարձնէ կեանքը. աշխատութիւնն է որ ամէն բան կը դիւրացնէ:

24. ԻՆՉՊԷՍ ՅԻՍՈՒՆ ԼԵՉՈՒ ՍՈՐՎԵՑԱՅ

Աղքատիկ ծնողքի զաւակ էի: Ունէի շատ մը եղբայրներ որոնց ամէնէն կրտսերն էի: Գիւղացի էինք, հետեւաբար խեղճուկ դաստիարակութիւն մը առի գիւղական դպրոցին մէջ:

Այս րեթի կրթութիւնս ա՛լ աւելի թերի մնաց հօրս մահուամբ: Քանի մը ամիս ետքը, երբ տակաւին տասներօնգ տարեկան էի, երկաթագործի մը քով աշկերտ մտայ:

Աշկերտութեանս առաջին տարիներուն մէջ կը հալէի կը մաշէի ընթերցանութեան համար. կ'ուզէի լեզուներ սորվիլ. կամքս այնչա՛փ զօրաւոր էր որ վստահ էի թէ պիտի յաջողիմ:

Օր մը յանկարծ խորհեցայ թէ արդեօք ինչպէ՞ս կ'ըլլայ եթէ լատիներէն սորվելու աշխատիմ: Երեց եղբօրս օգնութեամբ, իրիկունները կարդալով, մէկ ձմեռ-

ուան մէջ շատ մը լատիններէն գրքեր կարդացի և յուսարէնին սկսայ:

Այդ միջոցին ստիպուած էի ոչ միայն ցերեկը, այլ գիշերուան մէկ մասն ալ երկաթ ձեծելով անցընել: Ծառահատած, յունարէնի քերականութիւնս գլխարկիս մէջ կը պահէի, և երբ խոշոր երկաթ մը տաքցնելու զբաղէինք, ընկերներէս գաղտուկ քերականութիւնս բանալով վառարանին կը կռթնցնէի ու կը շարունակէի բայերու խոնարհումը: Դժուար գործ էր, բայց կը համբերէի:

Յետոյ սկսայ նոր լեզուներ սորվիլ: Անգամ մը, տեսնելով որ ժամանակս չի բաւեր, թողուցի գործս եւ համալսարան մտնելով կիսատեղադրծեցի ֆրանսերէնը, սպաներէնը, գերմաներէնը և իտալերէնը: Երկու տարի համալսարան մնալէս վերջ կրկին սաղին գլուխը անցայ, հետս բերելով եւրոպական լեզուներու վրայ խօսող շատ մը գրքեր:

Այդ գրքերը կարդալէս ետքը, մեծ եռանդով սկսայ եբրայերէն սորվիլ, և կամքի ու աշխատութեան շնորհիւ, քանի մը շաբթուան մէջ յաջողեցայ բաւական դիւրութեամբ կարդալ և հասկնալ այդ լեզուն:

Աւելի ետքը, ուղեցի միւս արեւելեան լեզուներն ալ սորվիլ, բայց որովհետեւ միջոցներ չունէի, որոշեցի եւրոպական նաւու մը մէջ նաւաստի ըլլալ: Այս կերպով առիթը պիտի ունենայի արեւելեան երկիրները այցելելու, և այդ երկիրներուն հին և նոր լեզուները սորվելու:

Այս նպատակս իրագործելու համար երկաթագործի կրպակս ձգեցի, եւ ոտքով շատ երկար ճամբայ մը կտրեցի նաւ մը գտնելու համար: Բայց ակնկալած նաւս չգտնելով յուսախառ եղայ: Շուարեր մնացեր էի, երբ հնագիտական Թանգարան մը այցելելու առթիւ տեսայ որ արեւելեան լեզուներու վրայ խօսող գրքերու շատ ընտիր

հաւաքածոյ մը կը պարունակէ: Արտօնութիւն ստացայ այդ գրքերը քննելու և ուզածիս պէս կարդալու:

Անմիջապէս երկաթագործի մը քով մտայ և սկսայ արհեստս շարունակել: Պարապ ժամերս ալ կ'անցընէի Թանգարանին գրքերը կարդալով:

Այս կերպով սորվեցայ յիսունէ աւելի հին ու նոր լեզուներ և ուրիշ շատ մը գիտութիւններ:

Թ. ՊԵՐԻԹ

ԲԱՌԵՐ. — Կրտսեր՝ պղտիկ, Թօրի՝ պակաս: Երեց՝ մեծ: Կատարիլագործել՝ (լեզու մը) աւելի լաւ սորվիլ: Համալսարան՝ բարձր ուսումներ տուող վարժարան: Մալ՝ երկաթէ գործիք մը որուն վրայ դարբինները երկաթ կը ձեծեն: Կրպակ՝ խանութ: Անակնկալել՝ յուսալ: Յաւատարմութիւն՝ հին ժամայնացածը չգտնել: Հնագիտական Թանգարան՝ հին ժամանակներու պատկանող այլեւայլ առարկաներ պարունակող շէնք: Արտօնութիւն՝ հրաման: Երագործել՝ կատարել, յաջողցնել:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է համալսարանը. — Ի՞նչ է հնագիտական Թանգարանը. — Ի՞նչ օգուտ ունի երկաթագործը. — Լեզու սորվիլը ի՞նչ առաւելութիւններ ունի. — Դպրոցէն դուրս նորէն շարունակելու է ուսանիլ. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅՑԻՔ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բնութեան մէջ ամէն էակ կը ձգտի կատարելագործուելու: Եթէ մատղաշ ծառ մը կարենար խօսիլ՝ պիտի ըսէր. «Կ'ուզեմ աճիլ, կ'ուզեմ մեծանալ, կ'ուզեմ լաւ պտուղներ տալ, կ'ուզեմ աշխարհի լաւագոյն ծառերէն մէկը ըլլալ»: Այդպէս պէտք է ըսեն և ընեն գոյն ծառերէն մէկը ըլլալ: Պիտի ուզեմ՝ ըսելով մարդ բան մը չի կրնար մարդիկ. — «Պիտի ուզեմ» ըսելով է որ մարդիկ լաւ գործեր կրնան ընել. — Մարդու մը փառքը իր կամքին լաւ ուղղութեան մէջն է. — Լաւ մը մտածելէ վերջ՝ մի՛ ըսեր «պիտի ընեմ» այլ ըսէ՛ իսկոյն, «կ'ընեմ»: Այսպէսով է որ կամքը պիտի ուսուցնայ:

25. ՀԱՍԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Կամք, աշխատանք ու կորույժ
Երեք ձիրքեր են, որով
Մարդ, ծովու վրայ թէ հողի,
Անպատճառ կը յաջողի:

Սակայն, ձիրք մ'ալ կայ. անի՝
Միւսներուն չափ պիտանի՝
Համբերութիւնն է, որ մեզ
Հարիւր ամէն առաջարկէ:

Համբերողն է իմաստուն,
Կը ծաղկին իր արտն ու տուն.
Եւ խռրժ, արգելք, իր ետին
Կը դիւրանան, կ'անհետին:

Համբերողին՝ անխափան
Եւ հեշտ գայ կեանքին ճամբան,
Որուն ծայրն ալ, անլըրեպ,
Բախտը ժպտի քարեղեպ:

Համբերողը, իմաստուն,
Քաշէ անխռով ու խոր քուն,
Եւ ժիր, կայտառ ու ժպուն
Կը զարթնու ալ ան առտուն:

Համբերողն հեզ ու խոնարհ,
Յուզմունք ու կիրք չունենար.
Համբերել գիտցող մարդուն
Վրայ Աստուած հսկէ արթուն:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Կորով՝ ոյժ: Ձիրք՝ յատկութիւն, առաւելութիւն:
Հարիւր՝ շահեղ, դիւրացնել: Անխափան՝ առանց արգելքի:
Անլըրեպ՝ անպատճառ: Անպարէզ՝ գործ, արհեստ: Խոլք՝
արգելք: Հեշտ՝ դիւրին: Բախեղեպ՝ աղէկ: Զարթնուլ՝ ար-
թնալ:

ԸՆԴՈՒՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏՆԵՐ. — Նկարագրեցէք համբերող եւ անհամ-
բեր երկու տղոց տիպարներ. — Ի՞նչ տեսակ չարիքներ կրնան
առաջ գալ անհամբերութեան պատճառաւ. — Ի՞նչ տեսակ բարիք-
ներու կրնայ ծնունդ տալ համբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անհամբերութիւնը ոչ
մէկ զժբախտութիւն կը դարձանէ. ընդհակառակը, նոր զժ-
բախտութիւն մը կ'աւելցնէ միւս զժբախտութեանց վրայ.
— Սպասել դիտնալը նպատակի մը հասնելու ամէնէն լաւ
միջոցներէն մէկն է:

26. ՊԷՌՆԱՐ ԲԱԼԻՍԻ

Համբերութեան շատ գեղեցիկ օրինակ մը եղած է
Պէռնար Բալիսի կեանքը:

Աղքատ ծնողքի մը զաւակն էր այս Աշխատող
մարդը: Պղտիկ տարիքէն ապակիի գործարան մը մտաւ
իբր աշկերտ. հոն սորվեցաւ ապակիի վրայ գծագրու-
թիւն ընելու արուեստը: Երիտասարդ գործաւորը նոյն
ատեն հետաքրքրուեցաւ նաեւ յատակագիծեր շինելու
արուեստով. և յարասեալ աշխատութեան մը շնորհիւ կըր-
ցաւ կատարելագործել այդ արուեստն ալ:

Այսպէսով երկու արուեստ, ունեցաւ, և անոնց չը-
նորհիւ յաջորդաբար Փրանսայի և Գերմանիոյ շրջանը
ըտաւ: Իր այցելած բոլոր երկիրները իրեն համար ուսում-
նասիրութեան առարկաներ էին. ամէն բան կը դիտէր,
և չկար հետաքրքրական բան մը որ չիտայիր իր ուշադ-

բութենէն։ Այս պատճառաւ է որ իր դրած գրքերը այնչափ մեծ հմտութիւն մը կը յայտնեն և այնչափ ալ բազմաթիւ նիւթեր կը պարունակեն։

Օր մը, իբր նուէր ստացաւ իտալական յախճապակիէ գեղեցիկ պնակ մը՝ որուն վրայ շատ գեղեցիկ և կիսառաժոյտ պատկերներ կային։ Պէճնար Բալիսի մտածեց ինքն ալ ատանկ յախճապակի մը շինել։ Գործը սակայն դիւրին չէր. թէ՛ քրուսի արհեստը չէր գիտեր, եւ թէ՛ մանաւանդ բնաւ զաղափար չունէր թէ ինչպէս պէտք է գործածել այդ կիտուածները։

Եւ սակայն, գործի սկսաւ, կը փշրէր հողը, հազար ու մէկ քաղաքորտրիւններ կը շինէր, իրարու կը խառնէր ու կ'եփէր փուռի մը մէջ, համբերութեամբ սպասելով առաջ գալիք արդիւնքին։ Այսպէս, ամբողջ տարի մը աշխատեցաւ առանց արդիւնք մը ձեռք բերելու։ Օր մը, վերջապէս յաջողեցաւ շինել ձերմակ կիտուած մը, ճիշդ այն կիտուածը որ այսօր մեր գործածած սկաւառակները կը ծածկէ։

* *

Բայց այդ կիտուածը չէր գոհացներ զինքը. ինք կ'ուզէր գունաւոր կիտուածներ ունենալ, Այդ առաջին յաջողութենէն փառալերուած, ինք իր ձեռքով փուռ մը շինեց, և յամառ համբերութեամբ մը կրկին սկսաւ իր փորձերը։ Քսան անգամ յաջողելու վրայ եղաւ. բայց ամէն անգամուն ալ ո՛ր եւ է արկած մը կործանեց իր յոյսերը։ Որովհետեւ փուռ տաքցնելու կերպն ալ չէր գիտեր, երբեմն իր պատրաստած խմորը կ'այրէր մէկ կողմէն, մինչդեռ միւս կողմը բնաւ չէր եփեր։ Երբեմն ալ այլ և այլ դոյններ առաջ բերելու համար փուռին մէջ զբուծած նիւթերը իրարու կը խառնուէին և այլաւորակ

գոյն մը կը ստանային։ Անգամ մը, փուռին կամարը փլաւ աշխատած միջոցին, և ուրիշ անգամ մըն ալ, մինչդեռ յաջողութեան մեծ բան մը չէր մնացած, փոշիէն աւրուեցաւ իր աշխատութիւնը։

Այս արկածները երբեք չյուսահատեցուցին Պէճնար Բալիսին։ Ընդհակառակը, միշտ աւելի համբերութեամբ կ'աշխատէր։ Կինը, զաւակները և դրացիները զինքը յիմարի տեղ կը դնէին։ Ամբողջ հարստութիւնը վատնեց այդ աշխատութեան համար. անօթի մնաց, բայց երբեք յոյսը չը պակսեցաւ իր քով, և միշտ առաջ տարաւ իր փորձերը։ Օր մը, երբ ալ վառելիք փայտ չէր մնացած, փուռը չպաղեցնելու համար, անոր մէջ նետեց տանը բոլոր կարասիները, ինչպէս նաեւ իր սենեակին ձեղունին տախտակները։

Ամբողջ տասնըվեց տարի այսպէս աշխատելով վերջապէս յաջողեցաւ, և սկսաւ պատրաստել գունաւոր կիտուածով սկաւառակներ և ւնօթներ՝ որոնք այսօր ոսկի պնակներէ աւելի կ'արժեն։

Քիչ անգամ տեսնուած է համբերութեան այս աստիճան գեղեցիկ օրինակ մը։ Ամբողջ տասնըվեց տարի յաջորդաբար ամէն բան զոհել նպատակի մը համար, վրայ տալ իր հարստութիւնը, առողջութիւնը, անձնական շահը, շարունակ նեղուելով դրամի պակասէն, ծաղրուելով և արհամարհանքի ենթարկուելով, գրեթէ ւնօթիմակ բան մըն է մարդկութեան պատմութեան մէջ։

ԲԱՌԻՐ. — Կիտուածուած՝ կէտ կէտ գոյնզգոյն բանուած։ Նշանաւոր՝ երեւելի, մեծ անուն ունեցող, Յարատեւ՝ միշտ տեւող, Երջանը ընել՝ չորս կողմը շրջիլ, Վրիպիլ՝ փախչիլ, Բրուտ՝ հողէ ամաններ շինող, Քաղաքորտրիւն՝ այլեւայլ նիւթերու խառնուրդ, Քաղաքիւրօիլ՝ ոյժ առնել, Այլաւորակ՝ տգեղ, Անօթ՝ աման, Անօթիմակ՝ նմանը չունեցող,

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է նշանաւոր մարդ մը. — Մեր ազգին նշանաւոր մարդիկը որո՞նք եղած են. ինչո՞ւ նշանաւոր են. — Կիտուածուած ի՞նչ առարկաներ տեսած էք. — Ի՞նչ տարբերութիւն կ'ստվորական սկաւառակի մը եւ յախճապակիէ սկաւառակի մը միջեւ:

ՈՒՍՈՒՑՑԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Համբերել կայ ծուլանբլով, համբերել կայ աշխատելով. — Թեւերը ծալելով համբերելը աւելի վատ է քան անհամբերութիւնը. — Համբերութեան և աշխատութեան շնորհիւ՝ թիֆեհի տերեւը կըրնայ սնդուս դառնալ:

27. ՄՐՋԻՒՆԻՆ ԴԱՍԸ

Անգամ մը՝ Լէնկթիմուր՝ պղտիկ քաղաք մը պաշարած էր հաագին բանակով:

Ամիսներ անցած էին պաշարելէն ի վեր, բայց չէր կրցած քաղաքը առնել:

Ամէն առտու, արշալոյսին, իր զինուորները կատաղութեամբ կը յարձակէին պարիսպներուն վրայ, բայց ի դուր: Քաղաքը պաշտպանողները միշտ ետ կը մղէին այդ յարձակումները, և աշխարհակալը տխրութեամբ կը տեսնէր որ իր զինուորներուն ամէնէն քաջերը մեռած կ'իյնան պարիսպներուն տակ:

Վերջապէս աշխարհակալը յուսահատեցաւ և հրամայեց իր զօրապետներուն որ հաւաքեն զինուորները ու ետ դառնալու պատրաստութիւն տեսնեն:

Այն օրը ուր պիտի մեկնէին, Լէնկթիմուր նստած էր վրանին մէջ և Տիւրօրէն կը խորհէր իր անյաջողութեան վրայ: Ինք, մեծ ու անաւոր աշխարհակալ մը, որ այնչափ բանակներ ջախջախած և այնչափ քաղաք-

ներ առած էր, չկարենա՛ր այդ աննշան քաղաքին տիրել: Շատ ամօթալի կը թուէր իրեն այս պարտութիւնը:

Մինչդեռ այսպէս կը խորհէր, յանկարծ մըջիւն մը տեսաւ որ բերանը ցորենի կտոր մը առած՝ վրանին լաթէն վեր կ'ելլէր:

Լէնկթիմուր, իր մտմտութեն ազատելու համար, ձեռքի բարակ գաւազանով զարկաւ մըջիւնին: Տկար միջատը վար ինկաւ, առանց բերնի ցորենը ձգելու: Բայց անմիջապէս վերջ նորէն սկսաւ վրանն ի վեր ելլել:

Լէնկթիմուր երկրորդ անգամ մըն ալ զարկաւ ու վար ձգեց զայն: Մըջիւնը սակայն դարձեալ նոյն ճամբով սկսաւ վեր ելլել:

Այսպէս, տասն անգամ, քսան անգամ աշխարհակալը վար ձգեց միջիւնը: Բայց անիկա, առանց յուսահատելու, միշտ վրանն ի վեր ելաւ, մինչև որ Լէնկթիմուր յոգնելով՝ թողուց որ երթայ ուղած տեղը:

Մըջիւնին այս ընթացքը դաս մը եղաւ աշխարհակալին, որ ըսաւ ինքնիրեն.

— Հիմայ միայն կը հասկնամ թէ զօրութիւնը յարատեւութեան մէջն է, Այս աննշան ու տկար միջատը յարատեւութեամբ յաղթեց ինձի. ինչո՞ւ համար ես, զօրաւոր աշխարհակալ մը, չկարենամ յաղթել սա պղտիկ քաղաքին: Փորձենք նորէն:

Իսկոյն դուրս ելաւ վրանէն և արդէն իսկ մեկնելէն պատրաստուած բանակին հրամայեց պատերազմի պատրաստուիլ, յաջորդ առտու նորէն քաղաքին վրայ յարձակելու համար:

Հետեւեալ օրը, տակաւին արեւը չծագած, քաղաքը առնուած էր:

ԲԱՒԵՐ. — Պարիսպ՝ քաղաքներու շուրջը, պաշտպանութեան համար քաշուած հաստ ու ամուր պատ: Տիւրօրէն:

տխրութեամբ, սիրտը կոտորած: Ահաւոր՝ վախ պատճառող: Անհնշան՝ կարեւորութիւնն չունեցող:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ո՞վ էր Լէնկթիմուր. ի՞նչ դեր խաղացած է մեր պատմութեան մէջ. — Ի՞նչ է աշխարհակալ մը. — Որո՞նք են աշխարհի մեծագոյն աշխարհակալները. — Հայոց մը թագաւորը աշխարհակալ եղած է. ի՞նչ գիտէք իր մասին:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Չախողուածի մը առջեւ պէտք չէ յուսահատիլ, պէտք է դորժը վերսկսիլ. — Յիմարութիւն է սկսիլ այն տեսակ գործեր զորս անաւարտ պիտի թողունք. — Կաթիլ կաթիլ վաղող ջուրը վերջի վերջ յոյ քարը կը ծակէ. ակռայի պղտիկ հարուածներով մօռկը հաստ պարաններ կը կտրէ. կացինի աննշան հարուածներով մեծ կաղնիներ կը տապալին. սակայն առանց յարատեւութեան ասոնց ոչ մէկը կը կատարուի:

28. ՅԱՐԱՏԵԻՒՄ

Երբ ամէն մարդ աշխարհի մէջ
Բախտէն աւար մ'առած քայլէ,
Ի՞նչ շահ ունիս, հե՛մ պատանի,
Անմիտ լացէ ու սգալէ...

Տե՛ս, կարճ են կեանքն ու իր ժամեր
Հեզոն՝ բերեն ճակտիդ սոյնի.
Մ'ըլլար յիմար ու խաղալիք,
Գնա՛ յառաջ, միշտ դէպի վեր:

Որք ես եղեր, ի՞նչ փոյթ քեզի,
Բիւրաւորներ կան քեզի պէս,

Պահէ՛ ցաւերդ սրտակիզ.
Արցունքն հոգւոյդ մէջ թող հոսի:

Օ՛հ, զարունէ զարուն անցիր,
Ծիծառի պէս կամ գերբ քիթէն:
Ծաղկէ ծաղիկ, մեխակ վարդեր,
Դու հորիզոնն ունիս անձիր:

Սիւն, անիմաստ վիշտերը թո՛ղ,
Նոր եռանդով փառէ կեանքին,
Կ'արտասուեն վատն, վհատն ու սին.
Դիւցա՛ղն եղիր բախտին յաղթող:

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Աւար՝ բաժին: ՀԼԲ՝ թշուառ, խեղճ: Հեզոն՝ հեզոն, խնդացող: Ալիք՝ ճերմկած մազեր: Սրտակէզ՝ սիրտ ալրող, ցաւ պատճառող: Զերբ քիթէն՝ թիթեռնիկի պէս: Անձիր՝ ծայր սահման չունեցող: Սին՝ պարապ, անաւակ փառիլ՝ ապրիլ: Ահաւոր՝ յուսահատ:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Յարատեւութեան օրինակներ բերէք ձեր դպրոցի կեանքէն. — Ի՞նչ է հորիզոնը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Յարատեւութեան մեծագոյն բարիքներէն մէկն ալ ձանձրոյթը վանելն է. — Շատ չարիքներ յաճախ ձանձրոյթի արդիւնք են. — Մեծ աշխատութիւնները ո՛չ թէ զօրութեամբ, այլ յարատեւութեամբ կը կատարուին. — Յառաջդիմենք, միշտ յառաջդիմենք, որչափ ալ քիչ յառաջդիմենք, միշտ յառաջդիմած ենք նորէն:

29. ԽՌՆՁԱՅԼԸ

Դասատուն՝ գոց ընելու համար ոտանաւոր մը տուած էր Լեւոնի: Կիրակի օր մըն էր, և Լեւոն, իրենց պարտէզին պատին տակ նստած, չէր կրնար գոց ընել ոտանաւորը ու սիրտը կը նեղուէր:

Եթէ քիչ մը յոգնէր, և քանի մը անգամ շարունակ կարդար, հարկաւ այդչափ ծանր չպիտի գար դասատուն յանձնած աշխատութիւնը: Բայց Լեւոն կ'ուզէր մէկ անգամ կարդալով բառ առ բառ միտքը պահել, ինչ որ անկարելի էր արդէն:

Պահ մը, ա'յն աստիճան աւելցաւ նեղսրտութիւնը որ գիրքը խոտերուն վրայ նետեց և լալ սկսաւ:

— Ի՞նչ ունիս, զաւակս, ըսաւ մայրը որ պատին տակ նոր բացուած վարդերը կը քաղէր:

— Չեմ կրնար գոց ընել սա ոտանաւորը, պատասխանեց Լեւոն:

— Ինչո՞ւ, այդչափ դժուար է, հարցուց մայրը, տեսնեմ անգամ մը թէ ի՞նչ է:

Լեւոն ցոյց տուաւ ոտանաւորը: Մայրը կարդաց իսկոյն, և զարմացմամբ հարցուց.

— Բայց շատ դժուար բան մը չէ ասիկա, ինչո՞ւ չպիտի կրնաս գոց ընել:

— Մհ, մայր ըսաւ Լեւոն, կարդացի անգամ մը և բառ մը անգամ միտքս չմնաց, ինչպէ՞ս պիտի կրնամ գոց ընել:

— Կը տեսնես որ քո՛ւկդ է յանցանքը և ոչ թէ ոտանաւորինը. ո՞վ րսաւ քեզի թէ մէկ անգամ կարդալով կրնաս ասիկա գոց ընել. ոչ միայն դուն, այլ քեզմէ շատ աւելի մեծ տղաքն ալ չեն կրնար յաջողիլ, յարա-

տեւել գիտցիր նախ, ամէն մէկ տողը կարդա՛ քանի մը անգամ շարունակ, և պիտի տեսնես որ կարծածիդ չափ դժուար բան մը չէ:

Յետոյ, պատին վրայէն սողացող խռնջայլ մը ցոյց տալով, աւելցուց.

— Նայէ՛, սա խռնջայլը կէս ժամ առաջ ճամբայ ելաւ պատին ստորոտէն, և տակաւին հազիւ կանգուն մը տեղ առաջ գացած է. ի՞նչ ընէ խեղճը, շատ դանդաղ է, յանցանքը իրը չէ, դանդաղութիւնը բնական թերութիւն մըն է իրեն համար: Բայց ատոր փոխարէն՝ յարատեւելու առաքինութիւնը ունի: Եւր կէս ժամ առաջ պատին տակէն ճամբայ ելաւ, գիտէր թէ շատ ժամանակ պիտի յառաջանայ մինչև կասարը հասնելու համար. և սակայն չյուսահատեցաւ, առանց վհատելու կը յառաջանայ, և յարատեւութեան շնորհիւ պիտի հասնի պատին կատարը հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ, խռնջայլի մը չափ ալ չկաս:

Լեւոն ամօթով մնաց, լացը դադրեցուց, և այս անգամ մօրը պատուիրածին պէս գոց ընել սկսաւ: Կէս ժամ ետքը՝

— Մայր, կ'ըսէր, իրաւ յարատեւութիւնը շատ

աղուոր բան է եղեր. պատուիրածիդ պէս ըրի և շուտ մը սորվեցայ ոտանաւորը:

— Այո՛, զաւակս, ըսաւ մայրը, յարատեւութիւնը շատ օգտակար առաքինութիւն մըն է մարդոց համար, ջանա որ ամէն բանի մէջ օգտուիս անկէ, և ոչ թէ միայն ոտանաւոր գոց ըրած ատենդ:

ԲԱՌԵՐ. — Ստորոտ՝ տակը: Կաւար՝ գագաթը, ամէնէն ծայրը:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է խոնջայլը. — Ինչո՞ւ համար դանդաղաշարժ է. — Լեւոն ինչո՞ւ չէր կրնար ոտանաւորը գոց ընել. — Մայրը ինչո՞ւ խոնջայլը օրինակ բերաւ. — Ի՞նչ էր Լեւոնի թերութիւնը. — Ի՞նչ է խոնջայլին յատկութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կեանքը ինքնին դժուարութեանց անվերջ շղթայում մըն է. իւրաքանչիւր գործի առթիւ միշտ մեր դէմը պիտի գտնենք ա՛յն տեսակ խռութե՛ր՝ որոնք առաջին առթիւ անընկճելի պիտի թուին մեզի. եթէ գիտնանք չյուսահատիլ և յամառ յարատեւութեամբ այդ դժուարութեանց դէմ կռուիլ, պիտի տեսնենք որ անոնցմէ գրեթէ ոչ մէկը անպարտելի է: — Ամէն զօրութիւն ժամանակով և համբերութեամբ կը գոյանայ:

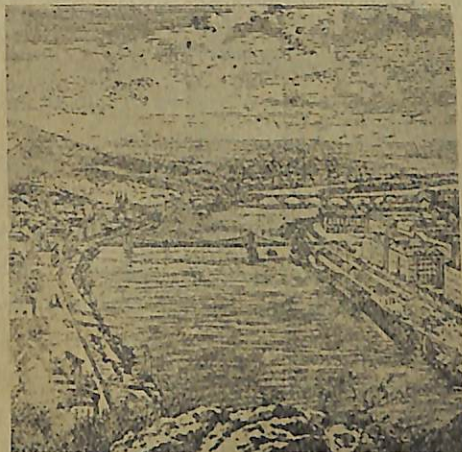
30. ԵՐԿՈՒ ԹԻԵՐԸ

Հողագործ թովմաս օր մը իրենց գիւղին ուսուցչին հետ նաւակով կը ճամբորդէր գետին վրայէն:

Թովմաս կը տեսնէր որ իր դրացի հողատէրը, Ղուկաս, չա՛տ աւելի լաւ և առատ բերք կ'ունենայ ամէն տարի:

— Ես ալ, կ'ըսէր թովմաս, անոր չափ եղ ունիմ, յետոյ անկէ աւելի ուժեղ եմ և անկէ աւելի կ'աշխատիմ: Ուրեմն ինչո՞ւ անոր բերքը իմինչէս աւելի լաւ և առատ կ'ըլլայ:

Ուսուցիչը որ երկար ատեն մտիկ ըրած էր անոր տեսնելները.

— Թովմաս, ըսաւ, ատոր մէջ զարմանալու բան չկայ, Ղուկաս միշտ քու բերքէդ աւելին ու լաւը պիտի ունենայ:

— Բայց ինչո՞ւ, չէ՞ մի որ ես անկէ աւելի կ'աշխատիմ, և անկէ աւելի առողջ, անկէ աւելի ուժով եմ:

— Այո՛, բայց ոյժն ու առողջութիւնը չեն բաւեր մարդուս. ուրիշ բան մըն ալ պէտք է, բան մը զոր Ղուկաս ունի և դուն չունիս:

— Ի՞նչ բան:

— Ուսմունք:

— Գնա՛ գործիդ, Աստուածդ սիրես, ըսաւ թովմաս:

խնդարով, ուսմունքը ի՞նչ պէտք է ինծի, երբ այսչափ առողջ ու զօրաւոր եմ:

Խնդարու կարգը ուսուցչին եկաւ:

— Մինա՛ս, ըսաւ նաւավարին դառնալով, նաւակը աւելի շուտ և աւելի ապահով առաջ տանելու համար ի՞նչ կ'ընես:

— Երկու թիւերը մէկանց կը քաշեմ, պատասխանեց նաւավարը:

— Մէկ թիւն չի՞ բաւեր:

— Ո՛չ, նաւակը ծուռ կ'երթայ և շուտ չի հասնիր: Ուսուցիչը թովմասի դարձաւ:

— Լսեցի՞ր, ըսաւ անոր, ինչպէս որ նաւակը մէկ թիով չի կրնար լաւ քալել, այնպէս ալ մարդ միայն առողջութեամբ և ոյժով չի կրնար յառաջդիմել: Ուսմունքն ալ պէտք է իրեն, ապա թէ ոչ դանդաղօրէն միայն կրնայ յառաջանալ: Տե՛ս, Ղուկաս որ կարդալ գրել գիտէ, գրքերու շնորհիւ կը հասկնայ թէ լաւ ցորեն հասցնելու համար ի՞նչպէս պէտք է աշխատիլ և ի՞նչ հնարքներ ի գործ դնել: Դուք որչափ որ ալ շատ բան գիտնաք, գրքերը ձեզմէ աւելի բան գիտեն միշտ: Ղուկաս գրքին կը հետևի, և հակառակ քեզմէ նուազ առողջ ու նուազ զօրաւոր ըլլալուն, քու բերքէդ չա՛տ աւելի լաւ և շատ աւելի առատ բերք կ'ունենայ ամէն տարի:

ԲԱՌԵՐ. — Տրտնջալ՝ դանգատիլ: Հողատէր՝ հող, արտունեցող: Բեր՝ արտերու տուած արդիւնքը: Տրտնջ՝ դանգատ: Ուժեղ՝ զօրաւոր:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է հողատէրը. — Նկարագրեցէ՛ր տգէտ եւ ուսեալ մարդոց տիպարներ. ի՞նչ բախտ կը վիճակի առաջինն. ի՞նչ բախտ կը վիճակի երկրորդին. — Ինչո՞ւ պէտք է սորվիլ. — Ո՛ւր կարելի է ամէնէն լաւ սորվիլ. — Ե՞րբ, ո՞ր տարիքին

մէջ ամէնէն աւելի ուսանելու յարմարութիւն ունինք. — Ինչպէ՞ս պէտք է վարուինք այդ շրջանին:

ՈՒՅՈՒՅԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միտքն ալ անունդի վը կարօտի՝ ինչպէս մարմինը. եւ որքա՛ն աւելի հեշտ է միտքը կերակրելը. — Լաւ գրքերը մեր մեծագոյն բարեկամներն են միշտ. բարիքը զոր կը հայթայթեն մեզի, անփոխարինելի է. — Անուսում մարդը անասնական հակամեծ է. կը նմանի նաեւ զեկ չունեցող նաւակի մը, շուտով կը մոլորի:

31. ՆԱԻԱԿՆԵՐ

Քարնան անուշ երկինքին տակ,
Ծովին վրայ ջինջ ու կապուտակ,
Որ փոքրփոքի մեղր հովէն,
Նաւակներ կան ահա երկու
Որոնք՝ մեղակից մէկ մէկու՝
Պիտի հեռուն արշաւեն:

Քարափին մօտ, երկսեռ խումբեր
Հետաքրքիր ու անհամբեր
Խօսին, վիճին շարունակ,
Իրարու մէջ բռնեն գրաւ

Դանձ. Միլի

Թէ ո՞րն առնէ պիտի դիւրաւ
Առաջնութեան մրցանակ,

Մեկնումի նշանն երբ կը տըրուի,
Իսկոյն ջրդուս ու կրողի

Կը շարժին զոյգ զոյգ թեւեր,
Թեւերն հոռւկու նաւագներուն,
Որք, թիերով, դիմեն հեռուն,
Դիմացի եզերքն ի վեր:

Կը հեռանան...: Ու կ'երեւին
Լոյծ երեսին վըրայ ծովին
Երկու կէտեր սև, փոքրիկ...
Հասնելու մօտ նըպատակին
Թուխ ամպերէն, որոտագին
Պայթին մըրիկ, փոթորիկ...

Մին այն երկու նաւակներէն
Գործածէ ղեկն եւ ուժգնօրէն
Կուրծք տայ զոտ ալիքներուն,
Մինչդեռ ջուրերուն դէմ առի՝
Միւսն յուսահատ կը պայքարի
Ուղեկորոյս, երեսուն:

Մին հոսանքին կը տոկայ քաջ,
Եւ անխոստ գնալով առաջ
Դիմացն հասնի անխափան,
Մինչ միւսն որ ղեկի չունի, ափսոս...
Թափառելէ ետքն հոն ու հոս,
Կ'ընկըղմի միշտ կէս ճամբան:

Տըղա՛ք, կեանքն որ պիտի ապրինք՝
Ծով մ'է, ուր տիրէ փոթորիկ...

Պէտք է գիտնաք դուք աղէկ
Թէ՛ խելք, ուսմունք և կամք հըզօր
Միայն կրնան հաւնապագօր
Ծառայել ձեզ իբրեւ ղեկ:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Զինք՝ յստակ, Լոյծ՝ թուլ, Ուղեկորոյս՝ ճամբան կորսնցուցած: Երեւուն՝ դողդղացող, Անխոտոր՝ առանց խոտորելու: Մրցակից՝ իրարու հետ մրցող, Առաջնութեան՝ առաջին հասնելու, Տոկալ՝ դիմանալ, Անխափան՝ առանց արգելքի հանդիպելու, Հաւնապագօր՝ ամէն օր: Արշաւել՝ արագ արագ յառաջանալ, Զուտ, կորովի՝ ուժով, Որոտագին՝ որոտալով, մեծ աղմուկ հանելով, Պոռ՝ գոռացող, մեծ աղմուկ հանող, Արի՝ քաջ, Պայքարիլ՝ կռուիլ, Փորփորիլ՝ փոթ փոթ ըլլալ, Մեղմ՝ թեթեւ:

ԸՆԴԼԱՅՆԷԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է ղեկին ղերը նաւագնացութեան մէջ. — Ինչո՞ւ առանց ղեկի նաւը ետ կը մնայ. — Որո՞նք են լաւ ուսանելու պայմանները:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դիտնալ՝ անհրաժեշտ է, բայց աւելի անհրաժեշտ է գիտցածը տարածել. — Եթէ աշխարհի սկզբնաւորութենէն ի վեր մարդիկ միայն իրենց սեփականացնէին իրենց ձեռք բերած ծանօթութիւնները, այսօր մարդկութիւնը նախնական վայրենութեան շրջանէն ելած չպիտի ըլլար. — Իրարու ձեռք տալով, իրարու օգնելով, իրարու գիտցածէն օգտուելով է որ մարդիկ այնքան մեծ գիւտեր ըրին ու քաղաքակրթութեան. — Միշտ օգնեցէք ձեր ընկերներուն, որպէսզի հեշտիւ հետեւին դասերուն և չըրկուին անոնց բարիքէն:

32. ԶԱՐԵԶԻ ԵՐԱԶԸ

Առտու մը՝ Զարեհ հօրը քով գնաց և ըսաւ անոր.

— Հայր, չես գիտեր ի՞նչ աղուոր երազ մը տեսայ այս գիշեր:

— Ի՞նչ տեսար, պատմէ նայիմ, ըսաւ հայրը:

— Հայր, հարուստ, շատ հարուստ մարդ մը եղած էի. ծառաներ, ձիեր, կառքեր, վերջապէս ամէն բան ունէի: Տունս դրախտ մըն էր, աղուոր կարասիներ, ծանրագին գորգեր, նկարներ, զարդեր և տակաւին այնչափ աղուոր բաներ կային անոր մէջ որ միտքս չմնաց: Երբոր հրաման ընէի՝ անմիջապէս կը նազանդէին ինծի. ծառաները կը վազէին և շուտ մը ուզածս կը բերէին: Յետոյ՝ շատ դրամ ունէի, փափաքած բանս կը գնէի, եւ այնքան առատութեամբ կը վճարէի որ միշտ չնորհակալութիւն կը յայտնէին ինծի և զիս կը պատուէին:

«Ամէնը այս չէ: Դեղեցիկ անարանոց մը ունէի օղաւիտ տեղ մը. ամառները այնտեղ կ'անցընէի: Ամարանոցը կանանչ մարգագետինով շրջապատուած էր, և այդ մարգագետինն մէկ կողմէն ալ գետ մը կը սահէր. հազար տեսակ ծաղիկներ կային այնտեղ. ախ, հայր, չես գիտեր ինչ աղուոր էր: Ամարանոցէն քիչ մը անդին ընդարձակ անտառ մը կար ուր բազմաթիւ թռչուններ անուշ անուշ կը գեղգեղէին: Երբոր ամարանոցէն դուրս կ'ելլէի, բոլոր գիւղացիները բարեւի կը կենային ճամբուս վրայ: Այնտեղ ալ շատ մը ծառաներ ունէի, շարունակ ձի կը հեծնէի, և ինչ որ ուզէի շուտ մը կը բերէին: Շատ երջանիկ էի, հայր: Բայց երբ արթնցայ՝ բան մըն ալ չգտայ: Ո՛չ ամարանոց կար չուրջս, ոչ մարգագետին: Ի՞նչ կ'ըսես, հայր, աղուոր երազ չէ՞:

— Երազդ աղուոր է, տղաս, բայց պէտք է աշխատիս որ դայն իրականացնես:

— Կարելի՞ բան է. հայր:

— Ինչու կարելի չըլլայ. կը բաւէ որ լաւ աշխատիս դպրոցին մէջ, միշտ ուշադրութեամբ հետեւիս դաստիարակիդ խօսքերուն, աղէկ մը սորվիս դասերդ, զարգանաս ու մեծ մարդ ըլլաս: Մարդ երբ զարգացում ունի, կրնայ ամէն բանի հասնիլ, կրնայ հարուստ ըլլալ, յարգուիլ ու մեծերու կարգը անցնիլ:

— Հայր, աւելի լաւ չէ՞ որ մարդ առաջունէ հարուստ ըլլայ, և առանց ուսման յոգնութիւնը քաշելու՝ այդ աղուոր բաները վայելէ:

— Չէ՛ տղաս, չէ՛, ատիկա շատ սխալ մտածում մըն է: Որովհետեւ. եթէ նոյն իսկ հարուստ ալ ըլլաս, նորէն զարգացման շնորհիւ է որ պիտի յաջողիս հարստութիւնդ պահպանել և աւելցնել: Ի՞նչ օգուտ ունի դրամը, եթէ չես գիտեր զայն օգտակար կերպով գործածել: Վատնուելով վատնուելով պիտի հասնի վերջապէս, և դուն նորէն պիտի աղքատանաս: Զարգացումն է որ քեզի պիտի սորվեցնէ թէ ինչպէս պէտք է գործածել հարստութիւնը, և թէ ի՞նչպէս կարելի է զայն աւելցնել:

ԲԱՌԵՐ. — Ծանրագին՝ սուղ, Նկար՝ պատկեր: Ամարանոց՝ ամառուան բնակութեան յատուկ տուն: Օղաւիտ՝ աղուոր օղ առնող: Դեղեցիկ՝ թռչուններուն երգելը: Իրականացնել՝ յաջողցնել:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ հասկցար Զարեհի հօրը խօսքերէն. — Ինչու հարուստ ըլլալէն աւելի անհրաժեշտ ու կարեւոր է ուսեալ ըլլալը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դրամը մարդս հարուստ կը դարձնէ, ուսմունքը մարդս կը մեծցնէ. — Իր նմաններուն օգտակար ըլլալու, լաւ արհեստաւոր, լաւ գործա-

և որ ըլլալու համար միշտ աւելի ուսանելու ձգտելու ենք.—
Չի բաւեր միայն դպրոցին մէջ սորվուածը.— Պէտք է դար-
գանալ. ասիկա անհրաժեշտ է ո՛չ միայն լաւ մարդ, այլ
նաեւ լաւ քաղաքացի մը դառնալու համար.— Պէտք է սոր-
վիլ երկրին կարգերը, օրէնքները, թէ՛ իր իրաւունքները
պաշտպանել կարենալու և թէ՛ ուրիշներու իրաւունքները
յարգելու համար:

33. Ս. ՄԵՍՐՈՊ

Ասկէ տասնէինգդ դար առաջ՝ Հայերը իրենց յատուկ
տառեր, հայկական այբուբեն չունէին: Հայկական հին
գրամներու վրայ յունական տառեր կը գտնուէին. իսկ
հայ թագաւորներն ալ պարսկական լեզուով կը գրէին: Հայերը
կուսապաշտութիւնը լքելով քրիստոնէութիւնը ըն-
դունած էին, բայց հայ եկեղեցիներուն մէջ արարողու-
թիւնները կէս մը յունական լեզուով անդի կ'ունենային,
կէս մըն ալ ասորական լեզուով:

Եթէ աւելի երկար ատեն այդպէս սեխախառն տա-
ռերէ և գրականութենէ զուրկ մնային, բնականաբար
պիտի ճորտեցին ուրիշ ազգերու հետ, Յոյն կամ Պար-
սիկ պիտի դառնային, և այսօր Հայ ազգը գոյութիւն
չպիտի ունենար: Եւ կամ վայրենիներու պէս անկիրթ և
անուսում մնալով Հայերը այսօր տեղ չպիտի ունենային
քաղաքակիրթ ազգերու շարքին մէջ:

Բայց ահա հինգերորդ դարուն սկիզբները Հայաս-
տանի Տարօն գաւառէն համեստ հայ գիւղացի մը մեր
ազգը փրկեց կորուստէն:

Այդ գիւղացին Ս. Մեսրոպն էր:

Իրեն աջակից ունենալով Ս. Սահակ կաթողիկոսը,
Ս. Մեսրոպ սկսաւ աշխատիլ հայ այբուբենը կազմելու:

Երկօր ճամբորդութիւններ ըրաւ ասոր համար, բոլոր
ազգերու այբուբենները քննեց, շարաչար աշխատեցաւ,
և վերջապէս յաջողեցաւ կերտել այն տեսակ տառեր
որոնցմով կարելի էր արտայայտել հայկական լեզուին բո-
լոր հնչիւնները:

Մեր պատմութեան ամէնէն մեծ դէպքն է Ս. Մես-
րոպի գիւտը:

Այդ գիւտին շնորհիւ է որ Ս. Մեսրոպ, Ս. Սահակ
և իրենց աշակերտները կրցան հայերէնի թարգմանել
Աստուածաշունչը և եկեղեցական արարողութիւնները.
անոր շնորհիւ է որ Հայերը կրցան հայ լեզուով ազո-
թել իրենց եկեղեցիներուն մէջ: Դարձեալ այդ գիւտին
շնորհիւ է որ անկէ մինչեւ մեր օրերը գիր ու գրակա-
նութիւն ունեցանք, թարգմանեցինք և մեր ժողովուր-
դին մէջ տարածեցինք քաղաքակիրթ ազգերու լաւա-
գոյն գրուածքները, և մենք ալ յառաջդիմեցինք ու քա-
ղաքակրթուեցանք:

Ս. Մեսրոպ մեր Ազգին առաջին ուսուցիչը և մե-
ծագոյն երախտաւորն է:

ԲԱՌԵՐ. — Դարձ հարիւր տարուան չըջան Սեփական
իրեն յատուկ, իրեն պատկանող: Չուրիլ՝ խառնուել, նոյ-
նանալ: Ծարբ՝ կարգ: Տարօն՝ հիմակուան Մուշ նահանգը:
Աջակից՝ օգնական: Կերտել՝ շինել: Արտայայտել՝ երեւան
բերել: Յառաջդիմել՝ կատարելագործուել: Երախտաւոր՝
երախտագիտութեան արժանի մարդ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է կուսապաշտութիւնը. — Ի՞նչ է
քրիստոնէութիւնը. — Ինչո՞ւ սեփական այբուբենէ զրկուած ըլլալ-
նուս համար պիտի ձուլուէինք ուրիշ ազգերու հետ. — Ի՞նչ գաղա-
փար ունիք ե. Դարուն վրայ. — Ինչո՞ւ համար մեր պատմութեան
մեծագոյն դէպքն է տառերու գիւտը. — Ինչո՞ւ համար Ս. Մեսրոպ
մեր ազգին մեծագոյն երախտաւորն է:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Կարելի եղածին չափ մանրամասնօրէն պարզել Ս. Մարտիկի գիւտը և անօր կատարած գերը մեր աղբին ճակատագրին մէջ:

34 ԿԻՒԹԵՆՊԵՐԿ

Մինչև ժ.Ղ. դարու սկիզբները տպագրութիւնը անծանօթ էր: Գրքերը ձեռքով կ'օրինակուէին զարմանալ համբերատարութեամբ մը, ընդհանրապէս վանականներու և ուրիշ կրօնաւորներու կողմէ:

Ընդօրինակիչներ եղած են որոնք նոյն իսկ Աստուածաշունչի պէս մեծ հատորներ քաղվիշու օրինակած են:

Բայց որքան ալ շատ ըլլային ընդօրինակիչները նորէն գրքերը որոշ դասակարգերու ձեռքը միայն կ'մնային. թագաւորներ, իշխանաւորներ, կրօնաւորներ և հարուստներ կրնային զանոնք ձեռք բերել, սակայն միջակ կարողութեան տէր և աղքատ ժողովուրդը չէ կրնար ունենալ:

Ասոր համար՝ ուսման ու գիտութեան լոյսը տեսածը առանձնաշնորհում դարձած էր մի միայն կարողութեան տէր մարդոց: Իսկ ժողովուրդը կը մնար տգէտ

1400ին՝ Մայանսի մէջ ծնաւ մարդ մը որ քաղաքակիրթ մարդկութեան համար շատ մեծ երախտաւոր մը պիտի դառնար:

Այս մարդը Կիւթէնպէրկ կը կոչուէր: Մի՛ մոռնաք իր անունը: Մարդկութեան մեծագոյն բարերարներէն մէկն է: Իրեն կը պարտինք տպագրութեան գիւտը:

Ինքն էր որ մամուլ ու տառեր չինելու և անոնցմով գիրք տպելու գաղափարը իրականացուց: Գրքերը սկսան տպուիլ բերաւօր օրինակներով, հետզհետէ աժանցան, սկսան տարածուիլ ժողովուրդին նոյնիսկ ամէնէն աղքատ մասերուն մէջ: Եւ այս կերպով լուսաւորութեան գործը ծաւալեցաւ, իր բարիքը սերմանեց ամէն մարդու համար: Առանց տպագրութեան գիւտին՝ քաղաքակիրթութեան գործը անկասարսք պիտի մնար, և շատ դանդաղութեամբ միայն պիտի յառաջդիմէր: Մինչեւ անգամ կարելի է ըսել որ առանց տպագրութեան գիւտին մարդիկ անքաղաքակիրթ պիտի մնային:

*
* *

Անշուշտ Կիւթէնպէրկի հնարած մամուլն ու տառերը այս օրուան կատարելութիւնը չունէին, իր տառերը նախ շատ անհաւասար ու կոշտ էին. իր մամուլն ալ լաւ չէր կրնար տպել: Բայց կը բաւէ որ ինքն ճամբայ ցոյց տուած էր, ինք առած էր դժուարին քայլը, գտած էր գիրք տպելու եղանակը: Իրմէ վերջ՝ ուրիշներ պիտի կրնային զայն կատարելագործել:

Բոլոր մեծ գիւտերը այս կերպով տեղի կ'ունենան: Շատ մարդիկ անոնց պէտքը կը զգան, կը մտածեն դանոնք իրականացնել. մէկը վերջապէս կը յաջողի եղանակ մը գտնել, Բնականաբար կատարեալ բան մը չըլլար

իր գտած եղանակը, բայց այլ ևս դժուար ալ չի դառնար զայն կատարելագործելը:

Երկաթուղին, շոգեկառքը, զէնքերը, շոգենաւը, աշապարիկը, վերջապէս բոլոր գիւտերը՝ առաջին անգամ յղացուած ատեննին՝ շատ անկատար էին. բայց անոնց բովանդակ պատիւը կը մնայ այն մեծ մարդոց՝ որոնք առաջին յղացողները եղան: Չեղածը հնարելն է դրժուարը. իսկ եղածը կատարելագործելը համեմատաբար շատ դիւրին է: Արդէն կատարելութեան վերջնական ձեւ մը չիկայ որ մարդ մը՝ հնարողին չափ երախտաւոր դառնայ այդ ձեւը գտնելով: Կատարելութեան գործը վերջ չունի. ինչ որ այսօր ամենակատարեալ կը թուի, վաղը միւս օր կրնայ ա՛լ աւելի կատարելագործուիլ՝ ուրիշ մարդոց ջանքերով և աշխատութեամբ:

Ասոր համար է որ տպագրութեան գիւտին ամբողջ պատիւը Կիւթէնպէրիկի կը պատկանի:

ԲԱՌԵՐ. — Բազմիցս՝ շատ անգամներ: Առանձնաշնորհում՝ միայն իրենց յատուկ իրաւունք: Անկատար՝ շամբողջացած, պակասաւոր:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ը.ր կը գտնուի Մայանս քաղաքը. — Բնչ է քաղաքակրթութեան գործը. Լնչ է լուսաւորութեան գործը. — Բնչ բարիք ունեցաւ Կիւթէնպէրիկի գիւտը. — Ինչո՞ւ եմք տպագրութեան գիւտը չըլլար՝ մարդիկ անքաղաքակիրթ պիտի մնային:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտք է պատուենք մեծ մարդոց յիշատակը. — Մեծ մարդիկը անոնք են որոնք իրենց հանձարով, իրենց աշխատութեամբ ու առաքելութիւններով աւելի կ'երջանակացնեն մարդկութիւնը. — Մեծ մարդիկ են իրենց հայրենիքին պաշտպանութեան համար մեռնող զինուորները, գիտունները՝ որոնք օգտակար գիւտեր կ'ընեն, զրագէտները՝ որոնք արդարութիւն ու ճշմար-

տութիւնը կը սորվեցնեն, արուեստագէտները՝ որոնք մարդկութեան երջանկութեան կը ծառայեն իրենց գործերով. — Պէտք է սիրենք մեծ մարդիկը. անոնք մարդկութեան քարերարներն են:

35. ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՈՂՔԸ

Ծնողները իրենց զաւակներուն կուտան սնունդ և հագուստներ: Բայց որովհետեւ ստիպուած են ամբողջ օրը աշխատիլ դաշտերու, խանութներու, գործարաններու կամ գրասենեակներու մէջ, ժամանակ չունին իրենց տղոց կարդալ, գրել ու հաշուել սովորեցնելու. չեն կրնար ուսմունք տալ իրենց տղոց:

Ասոր համար է որ իրենց տղաքը դպրոց՝ ուսուցիչներու կը շրջեն. ուսուցիչն է որ ուսմունք կուտայ տղոց:

Ուրեմն ուսուցիչները ծնողներու ներկայացուցիչներն են, երբոր կը խօսին՝ տղաք պէտք է մտիկ ընեն զանոնք. իբր թէ իրենց ծնողքը ըլլար խօսողը: Ուսուցիչները նոյնքան յարգելի են որքան ծնողները: Իրենց վեհանձնութիւնն ու անձնութիւնը մանաւանդ զիջենք արժանի կը դարձնէ ամէն յարգանքի:

Անոնք շատ կ'աշխատին ու շատ կը նեղուին՝ քիչ մը աւելի զարգացնելու համար տղաքը։ Յաճախ, իրիկուն, ներք, դասաւանդութեանց աւարտելէն ետք, փոխանակ հանգչելու՝ անոնք նոր նեղութեանց կ'ենթարկեն ինքզինքնին, որպէս զի աւելի բան սորվին և աւելի բան սորվեցնեն, Շատ մեծ ու ազնիւ է անոնց գործունեութեան նպատակը. անոնք կը ձգտին աւելի շատ զարգացում, հետեւաբար նաև աւելի շատ երջանկութիւն հայրայրել տղոց։

Տղաք պէտք է յարգեն ու սիրեն իրենց ուսուցիչը։ Եւ ամէն բանէ առաջ պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուին անոր հետ։ Երբոր փողոցին մէջ անոր հանդիպին, պէտք է բարեւեն զայն. իսկ դպրոցին մէջ՝ ու շաղկապեալ մտիկ ընելու են անոր խօսքերը, և անոր խօսած ատենը երբեք իրարմով կամ ուրիշ բանով զբաղելու չեն։ Երբոր իրենց բան մը ըսէ, պէտք է անմիջապէս հնազանդին։

Յետոյ՝ տղաքը միշտ կրցածնին ընելու են՝ ուսուցչին հաճելի դառնալու համար։

Չկայ աւելի բարձր և աւելի ազնիւ ասպարհ՝ քան ուսուցչին ասպարհը։ Ուրեմն տղոց համար ծանրագոյն յանցանքն է ուսուցչին հետ անքաղաքավարութեամբ վարուիլը։

ԲԱՌԵՐ. — Ներկայացուցիչ՝ ներկայացնող, փոխանորդ, տեղը բռնող։ Յաճախ՝ շատ անգամ, Պործունէութիւն՝ աշխատութիւն։ Զգոյ՝ աշխատիլ, ուղեւ, Հայրայրել՝ ճարել, պատրաստել։ Ասպարհ՝ գործ, արհեստ։ Ծանրագոյն՝ ամէնէն ծանր, ամէնէն մեծ։

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ինչո՞ւ ուսուցիչները ծնողներու ներկայացուցիչներն են. — Ինչո՞ւ պէտք է սիրել ուսուցիչները. — Ի՞նչ է

ասպարհ մը. ի՞նչ տեսակ ասպարհներ գիտէք. որո՞նք են լաւագոյնները. — Ինչո՞ւ համար ուսուցչութիւնը ամէնէն բարձր եւ ամէնէն ազնիւ ասպարհն է։

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ուսուցիչ միայն այն չէ որ դպրոցին մէջ կը սորվեցնէ. նոյնքան ուսուցիչ՝ հետեւաբար նաև նոյնքան սիրելի և յարգելի են այն մարդիկը որոնք իրենց ուսմամբ, կրթութեամբ կամ փորձառութեամբ կը նպաստեն մեր զարգացման ու երջանկացման, մեր կեանքին բովանդակ տեւողութեան միջոցին. — Ուսումը դպրոցին մէջ չաւարտիր. — Մարդիկ երբեք կատարեալ ուսման չեն կրնար հասնիլ, միշտ նոր բաներ ունին սորվելիք. ասոր համար միշտ հետամուտ ըլլալու են իրենց մէ աւելի զարգացածին, իրենց գիտցածէն տարբեր բաներ գիտցողին ծանօթութիւններէն օգտուելու։

36. ՇՈՐ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Զաւակս, յարգէ ու սիրէ դաստիարակդ։ Սիրէ զայն, որովհետեւ իր կեանքը կը նուիրէ երջանկացնելու համար այնքան տղաք որոնք զինքը պիտի մոռնան։ Սիրէ՝ զայն, որովհետեւ միտքդ կը բանայ ու կը լուսաւորէ և հոգիդ կ'ազնուացնէ ու կը բարձրացնէ։

Աւելի ետքը՝ երբ տարիքդ առնես՝ և ես ու ուսուցիչդ մեկնած ըլլանք այս աշխարհէն, անոր յիշատակը յաճախ պիտի ներկայանայ քեզի՝ իմ յիշատակիս հետ, այն ատեն՝ պիտի ցաւիս՝ յիշելով այն վիշտերը զորս երբեմն պատճառած ես անոր։ Նոյն իսկ երեսուն տարի վերջ պիտի խպնիս, և պիտի զղջաս որ ժամանակին չը սիրեցիր զայն ու յարգանքով չվարուեցար անոր հետ։

Սիրէ՝ դաստիարակդ, որովհետեւ ան կը պատկանի

ուսուցիչներու այն մեծ ընտանիքին՝ որ աշխարհի չորս կողմը ցրուած է և քեզի հետ միեւնոյն ատեն մեծցող բերաւոր տղաք կը կրթէ։ Այն գործովը զոր ցոյց կուտաս ինծի համար, երբեք յարգի չպիտի դառնայ իմ աչքիս, եթէ երբեք նոյնքան գործով չնուիրես նաեւ այն բոլոր մարդոց որոնք քու բարեքիղ համար կ'աշխատին։ Եւ այդ մարդոց մէջ՝ ծնողքէդ վերջ առաջին տեղը ուսուցիչդ կը գրաւէ։

Սիրէ՛ դայն՝ ինչպէս կը սիրես հայրդ. սիրէ՛ դայն ո՛չ միայն քեզի հետ անուշութեամբ վարուած ատենը, այլ նաեւ յանդիմանած ատենը. սիրէ՛ դայն ո՛չ միայն արդար եղած ատենը, այլ նաեւ քեզի անարդար թուած ատենը. սիրէ՛ դայն երբ ուրախ է, բայց ա՛լ աւելի սիրէ՛ երբ տխուր է։ Միշտ յարգանքով արտասանէ «ուսուցիչ» բառը. «հայր» բառէն վերջ՝ ազնուագոյն բառն է ատիկա, ու նոյն ատեն ամէնէն քաղցր բառը զոր մարդ մը կրնայ տալ ուրիշ մարդու մը։

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակեն՝ միտք բանալ, միտքը լուսաւորել, հոգին ազնուացնել ու բարձրացնել. — կը պատահի՞ երբեմն որ ձեր ուսուցիչը անարդար թուի ձեզի. — ինչու՞ նոյն իսկ այդ պարագային պէտք է հնազանդիլ անոր։

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղոց ընտանի ու մտերմիկ ձեւով մը պարզել ուսուցչին և անոր կատարած գործին նշանակութիւնը։

37. ԱՄԻՆԹԱՍ

Աղքատ հովիւ մը, Ամինթաս, տապալել ձեռքը դուրս ելաւ անտառէն։

Ամինթաս փայտ կտրած էր իրեն հիւղակ մը շինելու համար, և այդ բեռան տակ կ'իւծէր՝ դէպի իր բնակարանը կ'ուղղուէր։

Դետակի մը մօտէն անցած ատենը, տեսաւ պղտիկ կաղնի մը՝ որուն արմատները մերկացած, մէջտեղ ելած էին ջուրի հոսանքներէն։ Ծառը կը դողար, յայտնի էր որ պիտի տապալիր։

Խեղճ ծառ, ըսաւ Ամինթաս, այս վայրենի ջուրին մէջ պիտի իյնաս, բայց ես չպիտի թողում որ քու գազաթիւ անոր ալիքներուն խաղալիք դառնայ։

Ամինթաս իր ծանր բեռը վար դրաւ։

— Ես կրնամ իմ հիւղակս շինելու համար ուրիշ փայտեր կտրել, ըսաւ ինքնիրենը։

Եւ, հակառակ յոգնած ըլլալուն, ծունկի եկաւ, հողը փորեց, փայտերը հոն շարեց, ու քիչ ատենուան մէջ ամուր քուլք մը շինեց ջուրերուն և կաղնիին արմատներուն միջև։

Ծառը յիշկուած էր։ Ամինթաս հողով ծածկեց արմատները, և իր ըրած բարեքէն գոհ՝ կուզէր հեռանալ։

Բայց անտառներու Ոգին որ տեսած էր այդ բարեքը, Ամինթասը կանչեց անուշ ձայնով մը։

—Բարի՛ հովիւ, ըսաւ անոր, այդ ըրած բարիքդ չեմ
ուզեր առանց վարձատրութեան թողուլ: Դիտեմ որ աղ-

քատ ես և թէ հազիւ հինգ ոչխար ունիս. ըսէ ուրեմն,
ի՞նչ կերպով վարձատրեմ քեզ:

— Ո՛վ ոգի, պատասխանեց Ամինթաս, Թալիման
դրացիս, որ իմ միակ բարեկամս է, հիւանդ պառկած
է և չի կրնար աշխատիլ. առողջացո՛ւր զայն և ես ուրիշ
վարձատրութիւն չեմ խնդրեր:

Բարի հովիւին խնդիրքը կատարուեցաւ և Թալիման
առողջացաւ: Բայց անկէ ետքը, Ամինթասի բոլոր գոր-
ծերը սկսան յաջողիլ, անանկ որ քիչ ատենէն հարուստ
հովիւ մը դարձաւ:

ԿԷՍՆԵՐ

ԲԱՌԵՐ.—Տապար՝ կացին, Եւֆած՝ ծռած: Գետակ՝ պղ-
տիկ դետ: Տապալիլ՝ իյնալ՝ կործանիլ, Թոււմբ՝ արգելք:
Միջեւ՝ մէջտեղը: Փրկուիլ՝ ազատիլ, Հոսանք՝ ջուրին վա-
զելը:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.—Ի՞նչ է այս պատմութեան իմաստը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Իր բարեկամին դժ-
բախտութեանց վրայ ցաւիլը աղուոր բան մըն է, բայց ա-
ւելի աղուոր բան է անոր օգնութեան հասնիլը.—Այն մարդը
որ չէ հանչցած անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամու-
թեան մը բարիքը, չգիտեր ընաւ թէ մարդ ո՛րչափ երջան-
կութիւն կրնայ գտնել իր նմանէն:

38. ՇՈՒՇԱՆԻՆ ԲՈՅՐԸ

— Ո՛վ կապուտակ շուշանդ հոռիսաց,
Խոնարհ բաժակէդ կիսաբաց
Կը բուրէ հոտ մը անուշակ.
Սիրո՛ւն ծաղիկ, զայն ուրկէ՞ առիւ դուն:

— Փունջ մը կապելու համար, այս առտու,
Կոյս մը քաղեց զիս, և մեխակ,
Յասմին ու վարդ և մանիշակ
Ընկերքս եղան հոն շարունակ
Բոյրս—որուն պատճառը հասկըցար արդէն—
Առի մեխակէն, յասմինէն, վարդէն:

Գանձ. Միջին

Չը մոռնաք բընաւ, — մարդ կ'օգտի ամէն անգամ
Երբ կը ջանայ ընտրել իրեն լաւ բարեկամ:

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Հովիտ՝ խոր տեղ: Կիսաբաց՝ կէս մը բացուած:
Անուշակ՝ անուշ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ օգուտներ կրնան ծնիլ լաւ բարեկամներէ. — Դպրոցական տղաքը ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ իրարու բարեկամ ըլլալու են. — Ի՞նչ փոխադարձ օգուտներ կրնան տեսնել իրարու բարեկամ դառնալով. — Ո՞րն է բարեկամութեան լաւագոյն պայմանը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կեանքին մեծագոյն քաղցրութիւններէն մէկը բարեկամութիւնն է. իրարու ձեռք տալով մարդիկ աւելի գիւրաւ կը տանին կեանքի դժբախտութիւնները, և նուազ կը սոսկան անոնցմէ, գիտնալով որ բարեկամ ձեռք մը իրենց օգնութեան պիտի փութայ. — Առանց վստահութեան բարեկամութիւն չկայ. մարդ երբ իր բարեկամին չի վստահիր, մեծագոյն նախատինքը ըրած կ'ըլլայ անոր:

39. ԿՈՏՐԵԼԷՆ ԵՏՔԸ

Հարկաւ ազնիւ յախճապակի էր այս սուրճի սկահակը իր պղտիկ պնակին մէջ, երբոր նուէր բերին ինծի օր մը:

Տուողը, բարեկամներէս մէկը, որուն պղտիկ ծառայութիւն մը մատուցեր էի, ըսաւ թէ չնչին բան մըն էր տուածը:

Ասիկա զատեր էր, որպէս քիչ սուրճս անոր մէջէն խմեմ և միշտ յիշեմ զինքը այս առթիւ:

Պարզ զարդի համար տեղ մը դրինք: Քանի մը օր

վերջը հոս ու հոն նետուեր էր. անգամ մը պղտիկ զաւկիս ձեռքը տեսայ, հետը կը խաղար ու ժամանակ կ'անցընէր: Օրին մէկն ալ ձեռքէն վար ինկաւ, հազար կտոր եղաւ:

*
* *

Անցած օր անոր պղտիկ պնակը ձեռքս անցաւ, սրտի նեղութեան մէկ վայրկեանիս. նուրբ գծագրութիւններն ու գուռագեղ կիտուածները կը զննէի: Ստուգիւ գեղեցիկ արուեստի մը հրաշալիքն էր: Յանկարծ, իրարու փաթթուած երկու տառեր նշմարեցի, վրան արփայակն զինանշանով. ճիշդ դիմացի կողմը չըջանակին՝ միեւնոյն զինանշանը ու միեւնոյն սկզբնաստերը:

Այս տառերը ֆրանսերէն Լ և Յ տառերն էին. և ահա՛ լոյսը իսկոյն ծագեցաւ մտքիս մէջ: Լուի-Յիլիփի կը վերաբերէր այդ սուրճի սկահակը իր պնակովը:

Ալ տարակոյս չկար, Յրանսայի թագաւորինն էր անիկա. իր զարդարուն ու նրբակերտ շինուածքը բաւելու էր արդէն մէկ նայուածքով ճշդելու թէ ան սովորական մահկանանացուի յատուկ բան մը չէր կրնար ըլլալ:

Եւ հիմայ որ կոտրած, փշրուած էր այդ խեղճ սկահակը, որուն արժէքը չէի կրցած ըմբռնել՝ երբոր տարիներ մնացեր էր քովս, ձեռքիս տակ, հիմայ որքան կը զղջայի ըրածիս վրայ, որչա՞փ կը կշտաւթի ինքզինքս՝ քիչ մը հոգ և ուշադրութիւն չտանելուս համար այսքան թանկագին բան մը հասկնալու և պահպանելու:

*
* *

Բարեկամութիւններն ալ ասանկ են չատ անգամ. ամենադոյզն արժէք մը չենք տար այն սրտերուն որոնք

յօժար ու լուռ հաւատարմութեամբ մը մեզի կը սպասեն ,
և հարկ է որ այդ սրտերը խորհակալին, որպէս զի կո-
րուստին մեծութիւնը կարենանք զգալ և չափել :

Այսպէս պատահեցաւ իմ սուրճի սկահակիս համար
ալ . ճանչցայ . . . կոտորելէն ետքը :

Գ. ԶՕՂՐԱՊ

ԲԱՌԵՐ. — Ազնիւ՝ աղուոր, յարգի Նուրբ՝ բարակ, Գու-
նագեղ՝ շատ աղուոր գոյներով, Ստուգիւ՝ իրաւ, Հրաշա-
կերտ՝ սքանչելի գործ, Արքայական՝ թագաւորական, թա-
գաւորի յատուկ, Զինեցեալ՝ Տէրութեան մը յատուկ նշանը,
Սկզբնաւոր՝ սկիզբի տառը, Զարդարուն՝ զարդարուած,
Նորակերտ՝ ներութեամբ շինուած, Մահկանացու՝ մեռնե-
լու սահմանուած, մարդ, եւն, Կշտամբել՝ յանդիմանել, Ա-
մենադոյզն՝ ամենէն քիչ, Յօժար՝ սիրով, սրտանց, Խոր-
տակաւիլ՝ (փոխաբերաբար) վերաւորուիլ :

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Բացատրեցէ՛ք այս պատմութիւնը :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բարիքի մը մեծու-
թիւնը միշտ այն ատեն զգալի կ'ըլլայ երբ այլեւս ձեռքէ
թռած կ'ըլլայ. — Իմաստունը ա՛յն է որ ժամանակին կը
զգայ անոր արժէքը ու զայն կը պահպանէ. — Շատ դժբաղ-
դութեանց առաջքը պիտի առնուէր՝ եթէ մարդիկ գիտնա-
յին առաջին վայրկեանէն գնահատել իրենց ներկայացող
լաւ առիթներն ու իրենց ընծայուած օժանդակութիւննե-
րը, օգտուիլ անոնցմէ և անոնց բարիքը տեւականացնել :

40. ՀԱՅԻ ՍՆՏՈՒԿԸ

Մօրուին և հիւանդ Լիւքի կողմէ վռնաուելէ վերջ,
Տանիէլ՝ որ կաղ՝ էր փողոց իջաւ, արցունքոտ աչքերը
սրբելով :

Անթուրթեանէն կը մարէր, երկու օրէ ի վեր բան
չէր կերած, հազիւ իր ցուպերուն վրայ կենալու չափ
ոյժը մնացած էր :

Տանիէլ կարծեց թէ պիտի մեռնէր :

— Պէտք է որ մուրամ, ըսաւ, երթամ եկեղեցիին
դրան առջեւ կենամ :

Եւ դէպի հոն ուղղուեցաւ :

Եկեղեցին բաց էր և խորանն ալ ձրագներով լու-
սազարդուած : Դուռնէն դուրս կ'ելլէր խուսկի բուրում
մը, երգէոնի ձայնին հետ :

Յանկարծ, Տանիէլ զգաց որ աչուրները կրկին կը
լեցուին արցունքով, և սկսաւ աղօթել :

— Աստուած իմ, օգնէ ինծի, կը մրմնջէր :

Հետզհետէ մարդիկ ներս կը մտնէին, բայց Տանիէլ
չհամարձակեցաւ ձեռքը երկարելու :

Նոյն պահուն իր խորթ մայրը եկեղեցի կը մտնէր,
սեւ՝ շֆեղ վերարկուի մը մէջ :

Տանիէլ ըսաւ ինքնիրեն.

— Քանի որ մօրուս դուրս ելեր է, ես ալ տուն
դառնամ :

Անթուրթեան ցաւը այնքան սաստիկ էր, որ չսպա-
սեց. ցուպով կը թռէր կարծես :

Շուտ մը տուն հասաւ, չնչասպառ ու դողդոջուն :
Անշուշտ վեր ելաւ, բանալին փնտռեց պատին մէկ ծա-
կին մէջ, գտաւ, բայց դուռը բանալէ առաջ ծակէն ներս
նայեցաւ : Լիւք՝ քնացած կ'երեւար :

— Եթէ կարենայի, մտածեց, հացը առնել առանց զինքը արթնցնելու:

Անօթութիւնը քաջութիւն կուտար իրեն, դուռը բացաւ և ներս մտաւ ցուպերուն վրայ կիսած՝ առանց աչքերը անկողնէն հեռացնելու:

Հացին սնտուկին քով հասնելուն՝ կազը կեցաւ եւ Լիւքի նայեցաւ պահ մը, յետոյ, ծռելով, ջանաց սրնտուկին կափարիչը վերցնել. սակայն կափարիչը խուլ կճրտիւն մը արձակեց:

★
★

Լիւք շարժում մը ըրած էր, և աչքերը բանալով տեսած էր Տանիէլի ըրածը:

— Գո՛ղ աւազակ, կը պոռար բոլոր ոյժովը:

Բայց բարկութիւնը կը խեղդէր զինքը, և մինչդեռ Տանիէլ՝ սնտուկին վրայ ծռած՝ հացի կտոր մը կը փնտրուէր դողացող ձեռքովը, Լիւք վար ցատկեց անկողնէն և գնաց անոր թեւէն բռնեց, որպէս զի արգիլէ:

— Գո՛ղ ես, գող ես, կը պոռար խենթի մը պէս:

Եւ խենթի կը պէս ալ՝ սնտուկին ծանր կափարիչը վերցնելով իջեցուց Տանիէլի գլխուն, խղճմտանքը անհետացած էր իրմէ. ամբողջ ոյժովը կը կոխէր կափարիչին վրայ, իբր թէ Տանիէլի գլուխը կտրելու համար: Կափարիչը սկսաւ կռնչել Տանիէլի վզին վրայ, միտին մէջ կը մտնէր, ջիղերը կը ճզմէր, այնքան որ վերջապէս Տանիէլ վար ինկաւ, անկեկոյս:

Այն ստեն, սպաննուած Տանիէլի առջեւ, զարհուրելի վախ մը ցնցեց Լիւքի հոգին:

Երկու երեք անգամ, յիմարի մը պէս դեղեւելով, սենեակին չըջանը ըրաւ. յետոյ, անկողնին վրայէն ծած-

կոյթները վերցուց, անոնցմով պատեց ինքզինքը՝ գլխէն մինչև ոտքերը, և մահճակալին տակը մտաւ:

Լուսութեան մէջ իր աղւանները կը կճրտէր՝ ինչպէս խարտոցը կը կճրտէ երկաթին վրայ:

(Թարգմ. ՏՄԻՆՈ)

Կ. ՏՄՆՈՒՆՑԻՈ

ԲԱՌԵՐ. — Մօրու՝ խորթ մայր: Շփեղ՝ աղուոր: Կփիլ՝ բանի մը վրայ ծռիլ: Անկեկոյս՝ մեռած:

Ընդլսնելի ԿէՏԵՐ. — Ի՞նչ է երգէնը. — Ուրիշ ի՞նչ տեսակ ուազարաններ կան. — Ի՞նչ է երաժշտութեան օգուտը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Չարութիւնը արմատ մըն է որուն ճիւղերը մէյմէկ մոլութիւն կը ներկայացնեն. — Չարութեան պէտք է բարութեամբ յաղթել: — Օրինակներ բերել տղոց առօրեայ կեանքէն:

41. ՉԱՐԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Մէկ չարուկ չարասիրտ կին կ'աղօթէր առ Տէր Որ դրացուոյն կովը սատկի. սակայն կը սատկէր

Ի՛ր կովը , ա՛լ ի՞նչ ընէր ,

Կուլար ու կ'աղաղակէր :

— «Այս ի՞նչ Աստուած է որ ծուռ մուռ այսքան

Խօսք կը հասկնայ . զի աղօթքս էր այն՝

Որ անոր կովը , ո՛չ թէ իմինը ,

Ուռեր ու սատկեր . — այս իմ սև բա՛ղդը » :

Դուն մի՛ նետեր վեր քար ,

Գըլխուդ կ'իջնէ դարվար :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱԿԱԳԻՐ

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ . — Ի՞նչ պէտք է բաղձանք մեր նմաններուն համար . — Ինչո՞ւ մեր նմաններուն գէշութեան բաղձալու չենք . — Տուէք չարութեան օրինակներ եւ ըսէք թէ ի՞նչ կերպով պիտի վարուիք անոնց հանդէպ :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ . — Չարագործ մը աւելի իր անձին կը փնտսէ քան ուրիշին . — Չարիքին չարիքով պատասխանել՝ չարիքը քաջալերել ըսել է . — Որովհետեւ ուրիշը գէշութիւն մը ըրաւ , պէտք չէ անպատճառ գէշութիւն ընենք անոր , նոյնիսկ եթէ ենթական մենք եղած ըլլանք :

42. ԱԾՈՒԽԻ ԿՏՈՐՆԵՐԸ

Ածուխի կառք մը եկած կեցած է դրան մը առջեւ : Կիրակի առտու մըն է : Տանտէրը , գիշերնոց և մուշտակ հագած հաստափոր մարդ մը դրան առջեւ կեցած , հրամաններ կուտայ ածխավաճառին որ՝ պարկերը կռնակը առած՝ կը պարպէ տանը մթերանոցին մէջ :

Յուրտերը սկսած են . աշունը լմնալու վրայ է : Ու տանտէրը գոհունակութեամբ կը դիտէ ածուխի

պարկերը որոնք հետզհետէ կ'երթան պարպուիլ մթերանոցին մէջ :

Կին մը կ'անցնի անկէ . տղայ մըն ալ քովէն կուգայ : Կինը քիչ մը հեռուն կը կենայ ու կը սկսի դիտել ածուխի պարկերը : Աղքատիկ երեւոյթ մը ունի , մաշած սև զգեստներ հագած է : Աշուններուն մէջ յայտնի կը կարդացուի թէ այդ պահուն ուրիշ ընտանիքի հաւանքով կ'ապրէ իր տկար թեւերուն մէջ վերցնել այն պարկերէն մէկը և տանիլ հեռուն , մինչև իր տնակը : Բայց չէ , բան մը չի կրնար ընել : Թեւերը կախած , հեռուն կը դիտէ միայն անյազ աշուններով :

Յանկարծ , իր քովը կեցող տղուն կը ծռի և անոր ակննդն ի վար բան մը կը փոփայ : Տղան՝ երթալով կը մօտենայ ածուխի կառքին , գրպանէն աղտոտ թաշկինակ մը կը հանէ , կը փռէ զայն ու կը սկսի գետինը թափած ածուխի ամէնէն պզտիկ կտորները ժողուել և թաշկինակին մէջ դնել : Երբ մեծ կտորներու կը հանդիպի , կ'առնէ զանոնք և կառքին մէջ կը դնէ :

Թաշկինակը լեցած է արդէն : Տղան՝ վեր կը վերցնէ զայն , չորս ծայրերէն բռնելով , և կը պատրաստուի երթալ , երբ տանտէրը՝ որ մինչև այն ատեն անձայն դիտած էր տղուն շարժումները , աւստոյ ձայնով մը տղան քովը կը կանչէ .

— Հո՛ս եկուր ծօ :

Տղան դողդողալով կը մօտենայ :

Ծօ՛՝ անպիտան , մենք այս ածուխին փարա տըւեր ենք , հասկցա՞ր :

Եւ ծրարը տղուն ձեռքէն առնելով , կ'երթայ կը պարպէ տանը մթերանոցին մէջ : Յետոյ , պարապ թաշկինակը կը բերէ և տղուն երեսին նետելով՝

— Շո՛ւտ . կ'ըսէ , ապտակ չկերած ելիր դնա սրկէ :

Տղան՝ աչուրները արցունքով լեցուն, մօրը քով կ'երթայ և երկուքը մէկ իրենց ճամբան կը շարունակեն, տղան՝ աւելի կարմրած, մայրը աւելի գունատ:

Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Մ'երանոց՝ այլեւայլ նիւթեր եւ առարկաներ մթերելու, լեցնելու տեղ: ԲՆԴԱՆԻՔ՝ փափաք: ՍԱՆՏԱՐ՝ չկըշտացող: ՍՄԱՆՈՂ՝ յանդիմանող: ՊՈՒՆԱՄ՝ գոյնը նետած:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Խնչ էր տանտիրոջ բրածը. — Խնչ պէտք էր ընել. — Խնչու:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտք չէ բնաւ չարիք գործել, նոյնիսկ եթէ օրինաւոր պատճառներ գոյութիւն ունենան. — Ամէնէն անհերքելի իրաւունքն անգամ կը կորսուի՝ երբ չարութեամբ կը պաշտպանուի:

43. ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

Ատենօք երկու վաճառականներ կային, մէկը միշտ ստախօսութեամբ կ'ապրէր և միւսն ալ ճշմարտասօսութեամբ: Այս պատճառաւ առաջինը «Ստախօս» կ'անուանէին և երկրորդն ալ «Ճշմարտախօս»:

Ստախօսը ճշմարտասօսէն շատ աւելի հարուստ էր:

Օր մը Ստախօսը ճշմարտախօսին հանդիպելով ըսաւ.

— Ճշմարտախօս բարեկամ, չե՞ս կարծեր որ ստախօսութեամբ ապրիլը աւելի շահաբեր է:

— Չեմ կարծեր պատասխանեց ճշմարտախօսը, իրաւ է որ ստախօսութեամբ մարդ աւելի շուտ իր նպատակին կը հասնի, բայց օր մը չէ օր մը կը զղջայ:

— Բայց մտածէ՛ անգամ մը, ես որ ստախօսութեամբ

կ'ապրիմ, քեզմէ տասնապատիկ աւելի հարուստ եմ: Որոշուզեա հարցուր թէ ո՞րն է լաւը, ստախօսութեամբ ապրիլը, թէ ճշմարտասօսութեամբ ապրիլն. եթէ քեզի ըսեն թէ ճշմարտասօսութեամբ ապրիլն է լաւագոյնը, ան ատեն բոլոր ունեցածս քեզի կուտամ. հակառակ պարագային՝ դուն քու բոլոր ունեցածդ ինծի կուտաս:

— Ի՞նչ օգուտ ատկէ, առարկեց ճշմարտախօսը, շատ հաւանական է որ մարդիկ քեզի իրաւունք տան. գալով ինծի, ես հոգ չեմ ըներ թէ ուրիշները ինչ կը մտածեն, որովհետեւ ճշմարտախօս ըլլալը ինծի երջանկութիւն կը համարեմ:

— Հաւատա՛ որ սխալ կը մտածես և թէ օր մը պիտի համոզուիս ըսածիս յարեց Ստախօսը:

Ճշմարտախօսը պատասխան չտուաւ:

Ամբողջ երեսուն տարի ճշմարտախօսն ու Ստախօսը իրար չտեսան: Օր մը երբ արդէն իսկ ծերացած էին, բաղդը անանկ բերաւ որ իրարու հանդիպին:

— Որչափ երկար ատեն կայ որ իրար չենք տեսած, ըսաւ Ստախօսը, չիտակը ես յոյս կտրած էի: Խնչպէս ես նայինք, շատ դրամ չահեցա՞ր:

— Ոչ, պատասխանեց ճշմարտախօսը, բնաւ չչահեցայ, բայց դժգոհ ալ չեմ, փառք Աստուծոյ, կ'ապրիմ առանց վշտի, և եթէ ծերութեանս պատճառաւ չեմ կրնար աշխատիլ, գոնէ բարի զաւակ մը ունիմ որ ամէն պէտքերուն կը հասնի:

— Ուրիշ գաւակ չունի՞ս:

— Ո՛չ, մէկ հատիկ է:

— Ես, ըսաւ Ստախօսը, շատ մը մանչեր և աղջիկներ ունիմ, բայց անոնցմէ ոչ մէկը ինծի կ'օգնէ. նոյն իսկ չեն յարգեր զիս, թէեւ շատ խելացի են: Սիրտ չու-

նին ամէնքն ալ: Շուայրօրէն կը վատնեն հարստութիւնս
և շնորհակալութիւն անգամ չեն յայտներ: Ա՛լ յուսա-
հատած եմ, բանի մը չեմ խառնուիր և կը թողում որ
ուզածնին ընեն:

Ճշմարտախօսը լռիկ մտիկ կ'ընէր:

—Ամէնը աս չէ, շարունակեց Ստախօսը: Հիմայ
նախկին բարեկամներս ալ, որոնք ինծի պէս վաճառա-
կաններ էին, ամէն միջոցներով կ'աշխատին զիս խաբել
ազգականներս անգամ շարունակ կը կռուին հետս, և
դատ դատի վրայ կը բանան ինծի դէմ: Ա՛խ, ճշմար-
տախօս բարեկամ, ընդունէ որ ծերութեանս օրերը շատ
ուրախ չեն անցնիր:

Այսպէս խօսեցան քիչ մը ատեն ալ և իրարմէ բաժ-
նուեցան վերջնականապէս:

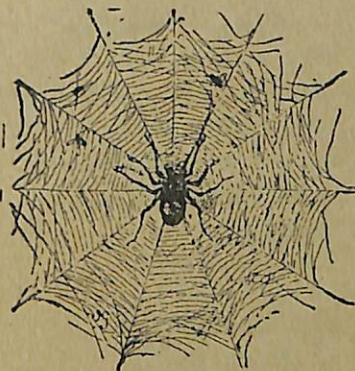
—Խեղճ մարդ, մտածեց ճշմարտախօսը՝ երբ Ստա-
խօսէն կը բաժնուէր, ալ հիմայ չպիտի ըսես թէ ստա-
խօսութեամբ ապրիր՝ ճշմարտախօսութեամբ ապրելէն
աւելի լաւ է: Դժբախտաբար ուշ հասկցար ասիկա. եթէ
աւելի կանուխէն հասկցած ըլլայիր, այսպէս չպիտի ան-
ցընէիր կեանքդ: Երբեմն ես շատ գէշ դատեր եմ քեզ
պէտք չէր որ այսպանի քեզ, այլ պէտք էր որ խղճայի
վրադ, որովհետեւ քու բոլոր հարստութեամբդ կրկին
աշխարհի ամէնէն աղքատ մարդն ես:

ՔՈԼՍՔՈՅԻ

ԲԱՌԵՐ. — Տասնապատ տասն անգամ Այսպանի
ամօթել:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.—Ո՞րն է աւելի լաւը, ստախօսութեամբ
ապրիլ եւ հարձուտ դառնալը, թէ ճշմարտախօս մնալ եւ աղքատ
ապրիլը. ինչո՞ւ.—Աղքատութեան պէս կարելի՞ է դարմանել նաեւ՝
գէշ համբաւը.—Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդ անգամ մը որ
սուտ կը խօսի, ա՛լ մինչեւ վերջը սուտ պիտի խօսի, որով
հետեւ միակ ստախօսութիւն մը ծածկելու համար պիտի
ստիպուի ուրիշ հաղարկ աւելի սուտեր հնարել.—Ստախօ-
սութիւնը շատ լաւ միջոց մըն է յաջողելու համար, բայց
անդունդը անոր ծայրն է. այնպէս որ ստախօսը շուտ կը
գլորի անոր մէջ.—Ստախօսութիւնը մարդկային արժանա-
պատուութիւնը կ'ոչնչացնէ, կը սպաննէ այն համարումը
զոր մեզմէ իւրաքանչիւրը պէտք է ունենայ իր սեփական
անձին վրայ:

44. ՍՏԱԽՕՍ ՄԱՍՈՒԿԸ

Փչեց քամին

Հիւսիսային,

Անձրև կուգար.

Ճանճ մը մըսէր

Քանդի ցուրտ էր:

«Ո՛հ, ո՛ւր գըտնեմ տեղ մը տաքուկ,
Ո՛ւրտեղ երթամ ես հիմակուկ»,

Կ'ըսէր կ'ըսէր
Կը թըռչըտէր,
Յետոյ պատին վրայ կեցաւ,
Շունչ մը առաւ՝ այսպէս ըսաւ.
— «Աստուծո՛ւմ, ասանկ սըմքած սըքլա
Ու կաս կապոյտ ցըրտէն եղած
Մըսիմ
Մեռնի՞մ...» —
Ըսաւ,
Լացաւ:
— «Իտքս ինկաւ հա՛
Ի՞նչ լաւ կ'ըլլայ.
Մամուկն ահա տե՛ս պառկած կայ,
Անուշ անուշ կը քնանայ.
Անշուշտ եթէ երթամ հիմայ
Նա կ'ողորմի խեղճիս վըրայ:
Երթամ
Ձայն տամ»: —
Ուստի գնաց
Անոր ճըւաց.
— «Մամուկ,
Քուրո՛ւկ.
Ա՛խ, առնէիր զիս քու քովիկ,
Ու ինձ տայիր տեղ կըտորիկ,
Մինչև անցնի օրերը ցրտոտ,
Ու դադարէր հովս անձրեւոտ:
Սիրո՛ւն մամուկ,
Ունեցիր դուրթ»: —
— «Ճանճի՛կ, դո՞ւն ես, ո՛վ իմ քուրուկ
Ահա քեզ հոս տեղ կայ տաքուկ.
Սաւան ունիմ հոս չատ փափուկ,
Ես կը պլլեմ տաքուկ տաքուկ

Ըզքեզ,
Կը լսե՛ս:» —
* * *
Անմիտ ճանճն հաւատաց
Ու թըռաւ հոն գընաց,
Ուր մեր մամուկն ականջն ի վար
Անոր այսպէս կը փսփոսար.
— «Իմ փորիս մէջ տաքուկ տաքուկ
Հանգիստ ըրէ, ո՛վ իմ քուրուկ,
Ու պաճիկ,
Ո՛վ ճանճիկ»: —
Առակիս միտքն այս է միայն՝
Ստախօսին տանը դըրան
Չըլլայ որ զարնես,
Միշտ կը վլասես:

Վ . Վ . ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս առակին իմաստը. — Ի՞նչ
գիտէք սարդին վրայ. — Ինչո՞ւ կը հիւսէ իր ոստոյնը. — Օգտա-
կա՞ր թէ վնասակար է սարդը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ստախօսներէն պէտք
է փախչիլ անո՛ր համար մանաւանդ որ կրնան մեզ ծուղա-
կը ձգել իրենց սուտերով և մեր դժբաղդուքեան պատճառ
դառնալ. — Օրինակներ տալ տղոց կեանքէն:

45. ՅԱԿՈԲԻ ՈՍԿԻՆ

Յակոբի հօրեղբայրը օր մը պզտիկ ոսկի մը նուիրեց իրեն։

Ողուոր, փայլուն դրամ մըն էր, և պզտիկ ծակ մը ունէր, ուրկէ վարդագոյն ժապաւէն մը անցուցած էին։

— Ի՞նչ աղուոր դրամ է, ըսաւ Նուարդ՝ Յակոբի քոյրը։

— Եւ որչա՛փ ալ փայլուն, անանկ չէ՞, անանկ չէ՞, աւելցուց Յակոբ։

— Ի՞նչպէս կը չինեն այս դրամները, հարցուց Նուարդ որ տակաւին շատ պզտիկ էր։

Յակոբ՝ որ ստախօսութիւնը կը սիրէր և միշտ կը խաբէր իր քոյրը՝

— Չե՛ս գիտեր ի՞նչպէս կը չինեն, ըսաւ։

Նուարդ չէր գիտեր։

— Այս ոսկի դրամները հողին մէջ կը թաղեն, շարունակեց Յակոբ, լաւ մը կը ծածկեն վրան և մինչև ամառ այդպէս կը թողուն։ Երբոր ամառը գայ, պզտիկ թուփ մը կը բուսնի՝ որ լեցուն է ասանկ ոսկիներով։

Նուարդ հաւատաց իր եղբորը խօսքերուն։ Եւ եղբայրը ուրախ կ'երեւար քոյրը խաբած ըլլալուն համար։

Նոյն օրը, Յակոբ իր դպրոցի ընկերներուն պատմեց թէ ի՞նչպէս խաբած էր քոյրը։ Ամէն անգամ որ կը պատմէր՝

— Քոյրս շատ պարզամիտ ու դիւրահաւան աղջիկ մըն է, անանկ չէ՞, կ'ըսէր իր ընկերներուն. չէք գիտեր որչա՛փ կը զուարճանամ այսպէս շարունակ զինքը խաբելով։

*
* *

Իրիկուն, երբ տուն վերադարձաւ, Յակոբ իր ոսկին փնտռեց այն գորոցին մէջ ուր դրած էր առտուն։ Ոսկին հոն չէր։

— Նուարդ, ըսաւ, ոսկիս առի՞ր։

— Այո՛, պատասխանեց աղջիկը։

— Ի՞նծի տուր, չելլաս կորսնցնես։

— Բայց քովս չէ որ տամ. քու ըսածիդ պէս պարտեղ տարի և լաւ մը թաղեցի հողին մէջ, որպէսզի գալ ամառ մէկի տեղ շատ մը ոսկիներ լենենաս։

— Ա՛նմիտ, քեզի ով ըսաւ որ ոսկին կը բուսնի։

— Դուն ըսիր առտուն։

Յակոբ սկսաւ լալ։

— Ո՛ւր թաղեցիր ոսկին, ո՛ւր է տեղը, կը հարցնէր հեծկտալով։

— Այդ միջոցին իրենց մայրը վրայ հասաւ, և իրօղութիւնը հասկնալով սկսաւ յանդիմանել Յակոբը, քոյրը խաբած ըլլալուն համար։

— Եթէ ոսկին չի գտնուի, ըսաւ աղուոր պատիժ մը

պիտի ըլլայ քեզի: Թող ասիկա դաս մը ըլլայ, որպէս
զի ուրիշ անգամ մարդ չխաբես:

Եւ իրաւ ալ ոսկին չի գտան: Նուարդ չկրցաւ յի-
շել թէ ո՛ւր թաղած էր զայն:

ԲԱՌԵՐ.— Դիւրահաւան՝ դիւրաւ հաւատացող:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Նուարդ յանցաւոր էր.— Ինչո՞ւ.—
Ի՞նչ է ոսկեղրամը.— Քանի՞ տեսակ զրամներ կան.— Ի՞նչ է դրս-
մին դերը.— Ի՞նչ միջոցներ կը գործածուին զրամ շինելու համար.—
— Ո՞վ կը շինէ զրամը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Պղտիկ սուտէ մը յա-
ճախ մեծ ֆեսսներ առաջ կուգան.— Ո՛չ իսկ կատակի հա-
մար պէտք է սուտ խօսիլ, որովհետեւ տակաւ վարժութիւն
կը դառնայ ստախօսութիւնը.— Ճշմարիտը սիրել, փնտռել
ու պահել հաւատարմարար. այս պէտք է ըլլայ մեզմէ իւ-
րաքանչիւրին իտէալը.— Պարկեշտ մարդու մը մեծագոյն
հարստութիւնը իր ճշմարտախօսութիւնն է:

46. ԼԱՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Երբոր ձեր մէկ ընկերը իր խելացութեան և աշխա-
տութեան շնորհիւ դասարանին մէջ առաջին կը հանդի-
սանայ, անշուշտ չէք նախանձիր, չէք չարանար, անանկ
չէ՞: Ընդհակառակը, դուք զայն կը յարգէք, կը սքան-
չանաք անոր վրայ, կը հպարտանաք անով մանաւանդ
երբ հպարտ չէ, երբ ձեզ չարամարհեր:

Հարկաւ չէք մոռնար թէ Պետրոս, Յակոբ կամ Պո-
ղոս՝ լաւ աշխատելով երբեք ձեր լաւ աշխատելուն ար-
գելը մը չեն եղած. անոնց շարունակ ուսանելը ձեր սոգէտ

մնացած ըլլալուն արդարացումը չի կրնար ըլլալ: Դուք
աղէկ կը զգաք թէ անոնք ձեզի լաւ օրինակ եղած են,
հետեւաբար ձեզի օգտակար դարձած են, ձեզ դրդած,
նոյնիսկ ձեզի օգնած են: Ի՞նչ պիտի ըլլար ձեր վիճակը,
եթէ անոնց տեղ ծոյլ ու անկարող ընկերներ ունենայիք.
այն ատեն աւելի ծոյլ և անհոգ չը՞ պիտի ըլլայիք:

Մարդու միշտ լաւ օրինակներ պէտք են. մարդ-
երբ իրեն օրինակ կ'առնէ իրմէ աւելի իմաստունը, իրմէ
աւելի արժանիք ունեցողը, միշտ կը շահի: Հոտ չունե-
ցող ծաղիկ մը քիչ մը ժամանակ վարդին հետ կ'ապրի
և անոր բոյրը կ'առնէ: «Ի՞նչ ալ անուշ կը բուրէ, կ'ը-
սեն, վա՞րդ է արդեօք»: «Ո՛չ կը պատասխանէ, վարդ
չեմ, բայց վարդի հետ ապրեցայ»:

Բարեկամներս ինչպէս է դպրոցին մէջ, այնպէս է
կեանքի մէջ: Հոն ալ կան այդ անհաւասարութիւններն
ու տարբերութիւնները: Մարդիկ կան որոնք բնաւ չեն
յաջողիր, ուրիշներ կէս մը միայն կը յաջողին, և կան
ալ որ կատարեալ յաջողութիւն մը ձեռք ձգելով տուջ

կ'անցնին: Մէկը կը հարստանայ, ուրիշ մը կը զարգա-
նայ, երրորդ մը նշանաւոր կը դառնայ: Այդ մարդիկը
գէշութիւն կ'ընեն անոնց որոնք իրենցմէ ետ կը մնան,
անոնց իրաւօժէնքը կը յափշտակեն:

Այո՛ պիտի ըսէք, եթէ այդ մարդիկը հարստանալու
համար գողութիւն ըրած են, կամ ուրիշ գործերով
ինքզինքնին զարգացած ցոյց տուած են, և կամ իրենց
չպատկանող արժանիքով մը նշանաւոր հանդիսացած են:
Տղաքն ալ՝ երբեմն դպրոցին մէջ մրցանակ մը կորզելու
համար, իրենց արժանաւոր ընկերոջ պարտականութիւնը
կ'օրինակեն և կամ անոր արգելք կը դառնան: Այդ տե-
սակ միջոցները սակայն ուղիղ չեն, պժգանք միայն
կ'առնեն և պատժի կ'ենթարկուին: Ասոր համար է որ
արդարութիւն մը հաստատուած է և օրէնքներ դրուած են:

Բայց երբ մարդիկ պատուաւոր աշխատութեան մը
շնորհիւ հարստացած, զարգացած, նշանաւոր դարձած
են, պէտք չէ որ չարանանք, պէտք չէ որ նախանձինք:
Այդ կերպով մեզմէ առաջ անցնողները բարիքներ են
մեզի համար, որովհետեւ լաւ օրինակներ կը դառնան:
Յանցանքը մերը կ'ըլլայ՝ եթէ չուզենք անոնց հետևիլ:

Յ. ԲԱՍԻ

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Խնչ օգուտ ունին լաւ օրինակները.—
Խնչ կրնանք շահիլ անոնցմէ.— Ինչպէ՛ս.— Ուղիղ միջոցներով
եղած յառաջդիմութիւնները որո՞նք են.— Իսկ անուղիղ միջոցնե-
րով եղածները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդիկ նուազ
պիտի նախանձէին իրարմէ, եթէ երբեք հասկնային թէ
իրենց վիճակուած բաղդը՝ հակառակ տարբեր տարբեր ե-
րեւոյթներ ունենալուն, միեւնոյն բանն է յաճախ, և եթէ
ասիկա հասկնային՝ փոխանակ իրար ատելու, իրարու ձեռք
պիտի տային և միասին պիտի տանէին կեանքի հողերն ու
դժուարութիւնները:

47. ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՆՁՆԵՐԸ

Նախանձը՝ ինք իր մէջ սեւ, տգեղ, չար, անարկու՝
կը մեծցնէ սակայն մարդը և անպարտէշի կը դարձնէ
զայն, երբ մաքուր ու բեղուն հողի վրայ ինկած է:
Որովհետեւ չենք կրնար մտածել թէ բոլոր նախանձոտ
մարդիկ չար և անկարող են: Կեանքը՝ հակառակը կ'ա-
պացուցանէ:

Քրիստոս՝ որ եօթը մահացու մեղքերուն կարգը
դրաւ նախանձը, անշուշտ ըմբռնեց ա՛յն նախանձը որով
Երրայեցիք զինքը խաչեցին, այն անմիտ նախանձը որ
ուրիշին միասը միայն նպատակ ունի, որ կը խաւնի,
կ'ոչնչացնէ, առանց ծաղկեցնելու, ստեղծելու:

Նոյն իսկ մեր թերութիւններուն մէջ զուրկ ենք
խելքէ և կորովէ, որովհետեւ չենք գիտեր մեր նախանձը
դարձնել ո՛չ թէ անձերու, այլ անոնց գործերուն վրայ,
ու մեր բարոյական ու ֆիզիքական ոյժերը կը սպառենք
միշտ ուրիշին միասելու համար, և երբեք մեր օգտին
համար:

Մեծ, գեղեցիկ գործերը, ազնիւ նպատակները պէտք
է մեր նախանձը գրգռեն. պէտք չէ որ զանոնք արհա-
մարհելու չափ տգէտ ըլլանք. մեր նախանձը որ իր մէջ
կը մաշի, ինք իրմով կը խորտակուի, մեր սրտէն ու
մեր մտքէն հեռացնելով ազնիւ ըղձանքներ:

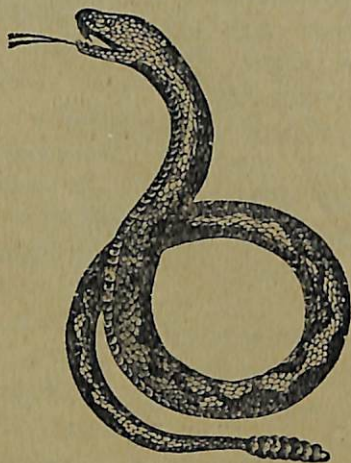
ՍԽԻԼ

ԲԱՌԵՐ. — Անպարտէշի՝ չյաղթուող, Ահարկու՝ վախ
տուող, Բնդուն՝ արդիւնք տուող, Խաւրիլ՝ աւերուիլ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ո՞րն է չար նախանձը, ո՞րն է բարի
նախանձը.— Օրինակներ բերէք ձեր կեանքէն.— Ո՞ր կ'առաջ-

նորդէ չսր նախանձը. ինչո՞ւ.— Ի՞նչ արդիւնք կրնայ տալ բար
նախանձը. ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Նախանձոտ մարդը
նմաններուն ինչքը միշտ իր ինչքէն մեծ ու լաւ կը տեսնէ.—
Եթէ կ'ուզես լաւ ապրիլ, աչք մի ունենար ուրիշին ստաց-
ուածքին վրայ: Նախանձելու է մի' միայն յառաջդիմելու
և ո'չ թէչարանալու համար.— Բարի նախանձը, միացած կամ-
քին ու յարատեւութեան, յաջողութեան մեծագոյն պայ-
մաններէն մէկն է կեանքի մէջ:

48. ԿԱՅԾՈՒԻԿԸ

Անտառին մօտ՝ գրեթէ կից
Պուրակ մը կար անըսուեր,
Հոն՝ արեւը ոսկեղից
Պըճնէր ծաղիկ ու բոյսեր:

Կայծռով մը շողշողուն,
Ժր հուր փայլովն անուշիկ,
Վարդի թուփ մը շինեց տուն,
Նըստաւ հանդարտ, խելօքիկ:

Իր վառֆն անուշ՝ արեւին
Կարծես, մրցում կը կարգար,
Երբ կըրքով մը մոլեգին
Զինքը խոցեց օձ մը չար:

— «Ի՞նչ ըրի քեզ, օձ եղբայր»:
Ծըչեց միջատն ողբալով:
«Կը նախանձիմ, մի' շողար»,
Ըսաւ օձը ժպտն ձայնով:

Կ. Գ. ՖԷՅԸԼ

ԲԱՌԵՐ.— Աճըստուեր՝ (փոխաբերաբար) ծառէ՝ հետե-
ւաբար շուքէ զրկուած: Ոսկեղից՝ (փոխաբերաբար) ոսկիի
պէս փայլող: Վառ՝ փայլ: Խոցել՝ վերաւորել: Մոլեգին
ուժդին, կատաղութեամբ: Ժպտ՝ չար:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ նախանձ էր օձին նա-
խանձը.— Ի՞նչ պատճառ եւ հետեւանք կրնար ունենալ այդ տե-
սակ նախանձ մը.— Ի՞նչ է պուրակը.— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է
կայծռովը.— Այդ տեսակ ուրիշ ի՞նչ կենդանիներ կան:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Չար նախանձը ատե-
լութեան քոյրն է. տեսակ մը ատելութիւն է որ երբեք չի
կրնար տանիլ ուրիշին առաւելութիւնները:

49. ԿԵՂԾ ԲԱՐԵՐՍԸ

Երբոր մինչեւ վերջին վայրկեանը լաւ մը կշտացաւ և յղիացաւ իր հարստութեամբ, ու ինքնիրենը ստուգեց թէ ու է վայելք մը չէր մոռցած իր կեանքին մէջ, իր անթիւ ոսկիները ի՛նչ ընելիքին վրայ խորհեցաւ:

Կը զգար որ դեղին ոսկիները կը խրսհիկ, կը չարժէին, անսովոր ձայներ կը հանէին սնտուկին մէջ: Իր մահուան անկողինէն որոշ կերպով կը լսէր անոնց մետաղի խշրտուքը:

Այն ատեն, տարօրինակը՝ անհաւատալին պատահեցաւ: Այդ հնարաւորիս ժարդը որ ամէն բանէ օգուտ մը հանելու մէջ իր նմանը չէր ունեցած այնքան տարի, չուարած մնաց, ապիկար ու անկարող գտաւ ինքզինքը հաճոյք մը ձեռք ձգելու՝ իր ձեռքին տակ եղած անագին դրամով:

Իր հինցած, փճացած ստամոքսը ո՛ր և է հաճախմբ չէր կրնար մարսել, իր պարտասուն և թուլցած ջիղերը օդհասական ժամին պրկումովը կը գալարուէին:

Այս անկարողութեան խոստովանութիւնը խելքը գլխէն տարաւ. քովի սենեակի պատէն նախ փոփսուք մը, յետոյ՝ աղմուկ մը կը թափանցէր, կուգար ներս, և վերահաս մահուան երկիւղէն սթափած լսողութիւնը՝ այդ աղմուկին մէջ իր ժառանգորդներուն ձայնը ձանչցաւ:

Եւ յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մահուան արհաւիրքով գրաւուած այս մտքին խորը. իր չար մարդու բռնազդը մէկէն արթնցաւ. վերջին աւաղակութեան մը, վերջին կողոպուտի մը խորհուրդը իր ողորմելի մարմինը դղրդեց ոտքէն մինչեւ գլուխը:

Եպիսկոպոս, քահանայ ու թաղական ուզեց իր քովը, որոնք փութացին եկան: Այն ատեն հանդիսաւոր ու սրճառոյզ ձայնով մը, կտակ ըրաւ, և իր բոլոր հարստութիւնը, որ ա՛լ իրը չէր, եկեղեցիին ձգեց:

Գ. ԶՕՇՐԱՊ

ԲԱՌԵՐ.— Խորտիլ՝ չարժիլ, Հնարամիտ՝ վարպետ, ճարտար: Արիաւիրք՝ վախ: Սրտառուչ՝ սիրտ յուզող: Յղիանալ՝ կշտանալ: Համադամ՝ համեղ ուտելիք: Պարտասուն՝ յոգնած:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչո՞ւ կեղծ բարերար մըն էր այս մարդը.— Ի՞նչ է կտակը.— Ո՞ր կտակները ընդունելի են.— Որո՞նք են Հայոց մեծ կտակարարները:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Բարերարը այն չէ որ անխոստովանելի միջոցներով շահածէն կուտայ, բարերարը ա՛յն է որ իր արդար քրտինքին արդիւնքէն կուտայ. — Գողնալ, անիրաւել, յետոյ այդ գողօնէն մաս մը բան ալ՝ իբր աղաչաւ, երբեք ընդունելի չէ ո՛չ Աստուծոյ ոչ ալ մարդոց առջև:

50. ԱԳՈՒԱԻՆ ՓԵՏՈՒՐՆԵՐԸ

Ձատուկ, սեւուկ ու պառաւ

Մէկ ագռաւ,

Սիրամարգի մը թեւերէն

Թափթփած փետուրներն իրեն

Վրան առաւ:

Եւ առտու մը, խիստ կանուխ,

Երբ կը տնփաւ բարձրագլուխ,

Փոքրիկ թռչունքն անտառին

Եկան անոր շուրջն առին:

Հիացումով, զարմանքով,
Սարեակը սոխակին քով
Կը մնջէր. «Ախ, ո՞վ է աս,
Շրջաւոր իբրեւ նոր փեսայ,
Որ իր տեսքովն արտաքին

Նըման է սիրամարդին.
Ազուր թռչուն, ասոր պէս,
Հատ մըն ալ չեմ տեսած ես:
Ազուրը, կեղծ՝ պանասիւր,
Այս խօսքերն որ կը լըսէր,
Կարծեց իր փառքն ապահով...:
— Երբ յանկարծ բռնուն ելաւ հով,
Եւ սուտ զարդերն իր ցիր ցան,
Մէկ վայրկեանէն թափեցան...
Բոլոր թռչունք, մէկ բերան
Ըսկըսան խնդալ վըրան...:

*
**

Ազուրին պէս, — ուշադիր
Յիշեցէ՛ք միշտ այս առակ. —
Մարդիկ ալ կեղծ ու պատիր,
Կ'ըլլան միշտ խաղը խայտառակ...:

ԱՄՓԱՍԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Զատուկ՝ ծերացած, Սոնֆալ՝ պարծենալ:
Շուրջը առնել՝ չըջապատել: Շֆուի՝ զարդարուիլ: Պճնա-
ւեր՝ զարդարուիլը սիրող: Բուռն՝ զօրաւոր:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ գիտէր թռչուններուն մասին,
քանի՞ տեսակ թռչուններ կը գտնուին. — Ի՞նչ է պանասիւրը.
լա՛ւ թէ գէշ ունակութիւն մըն է:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կեղծիքին շնորհիւ
մարդ կրնայ մեծ և փոքրիկներու երեւալ, բայց երբ կեղծի-
քը երեւան ելլէ՝ ա՛լ աւելի արհամարելի կը դառնայ. —
Պէտք է երեւանք ա՛յն՝ ինչ որ ենք. — Մէկ իրական արժա-
նիք հազար կեղծ արժանիք կը փոխարինէ:

51. ՀՈՒԼԻՆ ԱՆՕՅՆԵՐԸ

Հուլի մեծ դրամատէր մըն էր որ խաբէական միջոց-
ներով հարստացած և խարդախութեամբ սնանկացած՝
դատարաններուն առջեւ կը քաշկռտուի հիմայ:

Այս մարդը, իր փայլուն օրերուն մէջ, մտածելով
անշուշտ թէ իր շահերուն նպաստաւոր պիտի ըլլար բա-
րեպաշտի ու կրօնասէրի տիտղոս մըն ալ աւելցնել իր
պատուաւոր և հարուստ սեղանաւորի համբաւին վրայ,
պատարագի յատուկ ծանուագիւն անօթներ նուիրած էր
Լոնտոնի Ս. Պօղոս եկեղեցիին: Այսօր՝ որ իր հարստու-

թեան պղտոր աղբիւրը իմացուեցաւ, այդ անօթները
չպիտի գործածուին ա՛լ և անմիջապէս ծախուելով՝ գո-
յացած դրամը Հուլիի պահանջատէրերուն պիտի տրուի ։

Հուլիին անօթները ետ տուողները ըսել կ'ուզեն
պարզապէս որ կրօնային, կրթական կամ մարդասիրա-
կան հաստատութեան մը ռաստրել ուզողը մաքուր անուն
մը ունենալու է . ապա թէ ոչ՝ իր նուէրը չընդունուիր .
աղտոտ մարդուն դրամն ալ աղտոտ կ'ըլլայ . ոսկիին
փայլը չի կրնար կեանքին արատը մաքրել ։

Միշտ կրնանք դաս մը առնել ասանկ պարագանե-
րէ , քիչ մը պակաս դոհացում ունենալու համար կեղծ
բարերարի համբաւներուն առջեւ , որոնց քով կ'անշիւ-
նան շատ անգամ ճշմարիտ բարերարութիւնները , հա-
մեստ քսակներէ տրուած նուէրները ։

Տ. Ա.

ԲԱՌԵՐ.— Նպաստաւոր՝ օգտակար : Ծանրագին՝ սուղ :
Սատարել՝ օգնել : Անշխամալ՝ կարեւորութիւնը կորսնցնել :

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է խաբէական միջոց մը .— Ին-
չո՞ւ ոսկիին փայլը չի կրնար մարբել կեանքին արատները .— Հա-
յոց ո՞ր թագաւորն է որ իր ըրած անօրէնութիւնները մոռցնելու
համար Աղթամարի եկեղեցին շինեց .— Ընդունելի բարեգործու-
թիւն մըն է ատիկա թէ ոչ . ինչո՞ւ :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ձեայ կեղծիք մը որ
չյայտնուի, որքան ալ լաւ ծածկուած ըլլայ .— Ուրիշները
խաբել յաւակնող մը ամէն մարդէ առաջ ինքզինքը կը
խաբէ .— Որչա՛րի աւելի մեծ ըլլայ կեղծիքը, այնքան աւե-
լի մեծ պիտի ըլլայ նաեւ անոր յաջորդելիք հաւանական
խայտառակութիւնը .— Անուշիւղ միջոցներով ձեռք բեր-
ւած հարստութիւնը տեսակ մը գողութիւն է :

52. ՄՐՐԿԱՀԱԻՆ ԵՐԳԸ

Ովկիանին վերեւ , անե՛ղ ու անծայր , սաստկաչունչ
հովը իրարու քով կը խռնէ փոթորկալից ամպերը բո-
լոր . . . : Մրրկահաւը՝ թռչո՛ւն սև փայլակի հանգոյն՝ ով-
կիանին խորերէն կը խոյանայ դէպի խորերը ամպե-
րուն . . . :

Մերթ քսուելով ամպերուն , և մերթ ալ նետի մը
պէս սլանալով դէպի հոն՝ մրրկահաւը կը պոռայ՝ սրա-
ճիչ : Եւ ամպերը հրճուանք կ'որոշեն թռչունին անվախ
աղաղակին մէջ . . . :

Այդ աղաղակը իր մէջ կարօտ մը ունի փոթորկի , և
դայրոյթի բարկ ոյժը անոր վայրի երգին մէջ կը լսուի :
Կիրքի հզօր կրակը , յաղթանակի ստոյգ հաւատքը՝ բոլոր
ասոնք կը լսեն ամպերը թռչունին երգին մէջ :

Երբ փոթորիկը կը մօտենայ՝ որինքը կ'ողբան , ա-
լիքներուն վրայէն կը թռչին ողորմուկ ճիչերով , և ով-
կիանոսին խորքերուն մէջ թաղել կը ջանան իրենց կրած
երկիւղը :

Սուղակներն ու սագերն ալ սոսկագին կ'եղերսւնայ-
նեն երբ փոթորիկը կը մերձանայ . անոնք չեն զգար հեշ-
տանքը մահու և կեանքի պայքարին . . . : Որոտու մի պայ-
թիւնը անհնարին սարսափով մը կը լեցնէ զիրենք :

Գէր , յիմար պարարը կը պահուի՝ երկչոտ , ապա-
հով ժայռերու ձերպին մէջ : Միայն մրրկահաւն է որ
անվախ ու փրփրասպիտակ կատաղած ծովին մէջէն վեր
կը բարձրանայ . . . :

Փոթորիկի ամպերը կը մօտենան , կը ցածնան , ան .
սահման ովկիանին վրայ ալիքները իրարու կը բաղխին և

կ'երգեն, կը պարեն ու կ'ոստնուն՝ իբր թէ հասնիլ բազմալին փոթորիկին...

Որոտումը կը պայթի, ալիքները կը մռչեն, կատաղութեամբ կը փրփրին, կը ճչեն, կը հեւան և կը մրցին հովին հետ: Փոթորկանովը ահա՛, իր ափին մէջ կ'առնէ ալիքներու խուրճ մը, և իր ամբողջ մոլեգնած ոյժովը զանոնք կը նետէ սեպած և խարակներուն դէմ՝ ուր կը փսրին զմրուխտէ զանգուածները ջուրին, և ցնցումին ամենի սաստկութենէն՝ մշուշամէգի կը փոխուին...

Մրրկահաւը, թռչուն սև փայլակի հանգոյն, կը նետուի կատաղաշունչ փոթորիկին մէջ ու կը պոռայ: Նետի մը պէս՝ կը ճեղքէ ամպերը, և իր թեւերով՝ կոհակներուն փրփուրը կը ցրուէ:

Կը սլանայ՝ գոռոզ, փոթորիկին մռայլ ոգիին նման, և անխառն վայրի հրճուանքով մը սարսառուն՝ երկինքին ու ծովուն մէջտեղ կուլայ, կը խնդայ, կը ծիծաղի ամպերուն և կը հեծեծէ հեշտանքէն...

Սրականջ դեւը փոթորիկին մէջ յոգնութեան շեշտ մը լսած է. վստահօրէն գիտէ՝ թէ ամպերը պիտի չծածկեն յաւիտեան պայծառ արեւը որ վերը կը ժպտի...

Փոթորկանովը կ'ոռնայ. որոտումը կը պայթի...: Կապոյտ բոցերով կը փափուին ամպերը անյատակ ծովուն վրայ՝ որ կ'առնէ կայծակը և անվեհեր՝ իր յորձանուտին մէջ զայն կը խեղդէ...

Կրակէ օձերու հանգոյն, գալարուելով մութ ծովուն մէջ՝ ցոլացիկ կը դողդոջեն այնտեղ փայլակները, և մթութեան մէջ՝ անդարձ կ'անհետանան...: Փոթորիկը պիտի խուժէ. շուտով պիտի յարձակի փոթորիկը...

Մրրկահաւը աներկիւղ կը խոյանայ կայծակներուն մէջտեղ. վայրի ալիքներուն վրայ, զորս հովերը կը գրգռ-

ռեն...: Եւ ի՞նչ կը խօսի մարդարէն յաղթանակի. «Օ՛հ, թող կատղի, կատղի՛ փոթորիկը...»:

ՄԱՐՍԻՍ ԿՕՐԷԻ

ԲԱՌԵՐ. — Սղերմաւայնել՝ ողբալ:

53. ԲՈՅՆԷՆ ՇԵՌՈՒ

Ապրիլ ծածկած էր մացառներուն տակ թռչուններ աղուոր և ոսկեփետուր, Ամու մը զըւարթ ձայնով ներդաշնակ կը կրկնէր այնտեղ երգեր քաղցրալուր:

Բոյնին մէջ ճշող ձագուկներէն մին Ոյդ գեղգեղանքին ունկնդիր չըլլար, եւ դէպի եզրը հակելով բոյնին, խոտերուն վրայ կ'իյնայ խօլաբար:

Երբ գետինն ինկաւ թռչնիկն անհըլու, Ուզեց թափ մը տալ անզօր թեւերուն, Հայրական տունէն թեւածեց հեռու, եւ թռչըտէր զըւարթ ու սիրուն:

Բայց մեր թափառիկն հոս ու հոն ինկած, Երբոր ա՛լ ուսաւ թռչիլ անվեհեր, Հովիտէն հովիտ կ'երթար անկասկած Որոնելով միշտ նոր նոր ընկերներ:

Եւ իր յեղյեղուկ միտքն եղաւ պատճառ, Որ ձագը կըրեց մեծ պատիժ, աւա՛ղ, Չի բոյնէն մեկնած ըլլալուն համար Կերակուր եղաւ անդի մը ճիւղալ:

53. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Անգամ մը երկու վաճառականներ որոնք միասին կը ճամբորդէին, պանդոկ մը հասան՝ ուր մէկ հոգինոց սենեակ մը միայն պարապ մնացած էր:

Օդը շատ ցուրտ էր և գիշերն ալ վրայ հասած, այնպէս որ երկուքն ալ չէին կրնար ուրիշ տեղ օթեան մը ճարել:

Վաճառականներէն մէկը շատ չքեղ հագուստներ հագած էր: Մատուցներէն մեծագոյն մասը ոսկի մատանիներ կը կրէին, արհամարհանքով կը խօսէր ամէնուն հետ, և առիթ կը փնտռէր որպէս զի իր մեծ մարդու ձեւերով ուրիշները նուազայնէ:

Միւսը՝ շատ պարզօրէն հագուած, խոնարհ ու լալալախօս մարդ մըն էր: Մեծ քաղցրութեամբ կը վարուէր ամէնուն հետ և բնաւ ուրիշներուն արժանապատուութիւնը չէր վիրաւորեր:

Երբ պանդոկին սպասաւորը իրենց ըսաւ թէ մէկ հոգինոց սենեակ մը միայն կայ, սնափառ վաճառականը մտածեց ինքնիրեն.

— Իրաւ է որ երկուքս ալ միեւնոյն ատենը հասանք, բայց անշուշտ սենեակը սա խեղճ, գլուխը կախ ընկերօրջս չպիտի տան, այլ ինծի:

Եւ իսկոյն սպասաւորին հրամայեց որ պայուսակը այդ սենեակը տանի:

Սպասաւորը սակայն վարանեցաւ:

— Ինչո՞ւ կեցեր ես, չհնազանդի՞ս, ըսաւ սնափառը՝ զայրացած:

— Ներեցէ՛ք, Տէ՛ր, պատասխանեց սպասաւորը, երկուքդ ալ միեւնոյն ատեն հասաք մեր պանդոկը, ու-

րեմն երկուքդ ալ իրաւունք ունիք այդ սենեակը բռնակելու: Բայց սենեակը միայն մէկ հոգի կրնայ առնել, և ես, առանց վարպետիս խորհուրդ հարցնելու, չեմ կրնար ըսել թէ ձեզմէ ո՞վ պիտի պառկի հոն:

— Գնա հարցո՛ւր, ըսաւ սնափառը, վստահ՝ թէ պանդոկապետն ալ սենեակը իրեն տալ պիտի ուզէր:

*
*
*

Սպասաւորը գնաց արթնցուց պանդոկապետը և խնդիրը հասկցուց անոր:

— Ի՞նչ տեսակ մարդիկ են, հարցուց պանդոկապետը:

— Երկուքն ալ հարուստ կ'երեւան, բայց մէկը տիքօջ պէս կը հրամայէ, կը պոռայ, կը կանչէ:

— Իսկ մի՞ւսը:

— Չայնը անգամ չի հաներ. պէտք է պոռացողին տալ սենեակը, արդէն աւելի հարուստ կ'երեւայ:

Պանդոկապետը քիչ մը ատեն մտածեց և ըսաւ.

— Կը սխալիս, հաւատա որ կը սխալիս, երբոր պաշտպան տակառի մը զարնես, ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Ահագին աղմուկ կը հանէ:

— Եւ երբ տակառը լեցուն ըլլայ:

— Գրեթէ բնաւ ձայն չի հաներ:

— Կը տեսնե՞ս որ ամէնէն աւելի ձայն հանողները չեն որ ամէնէն շատ արժէք կ'ունենան: Դուն գնա սենեակը քիչ խօսողին տուր և պոռացող կանչողն ալ, եթէ ուզէ, բակին մէկ անկիւնը պառկեցուր:

Սնափառը երբ այս որոշումը լսեց, շատ կատղեցաւ, բայց ստիպուեցաւ բակը պառկիլ, որովհետեւ գիշերանց չէր կրնար ձամբան շարունակել:

Պանդոկապետը յաջորդ առտուն համոզուեցաւ որ սխալ չէր իր գուշակութիւնը: Խոնարհ երեւոյթով համեստ վաճառականը որ սնափառէն հարիւր անգամ աւելի հարուստ էր, առատօրէն վարձատրեց զինքը:

ԲԱՌԵՐ.— Օրհնան՝ պանդոկ, Նուստապցենի՝ վար զար-
նել: Սակաւախօս՝ քիչ խօսող: Վարանիլ՝ ճար մը փնտռել:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է վաճառականը, ի՞նչ է վաճա-
ռականութիւնը. — Ի՞նչ միջոցներ կան վաճառականութեան զար-
գացման համար. — Վաճառականութիւնը ի՞նչ դեր կը խաղայ երկ-
րի մը մէջ. — Մենք մեծ վաճառականներ ունեցած ենք. որո՞նք են:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Մարդ մը՝ միայն
հարուստ ըլլալուն համար՝ չի կրնար աղքատին իրաւունքը
կապտել. մարդիկ հաւասար իրաւունքներ ունին, և այդ ի-
րաւունքները պէտք է պայելեն, ի՞նչ դիրքի կամ կացութեան
մէջ ալ որ գտնուին. — Միշտ անարժան մարդիկն են որ կը
սոնքան և երեւալ կ'ուղեն. համեստ մարդը երբեք ինքզինքին
վրայ չի խօսիր:

54. ԵՐԿՈՒ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

Ա.

Մարդ մը կ'ապրէր իր աշխատութեան շնորհիւ, և
կ'ապրեցնէր իր կիսն ու զաւակները: Եւ որովհետեւ
առողջ էր, զօրաւոր բազուկներ ունէր ու միշտ գործ կը
գտնէր, դիւրաւ կը հասնէր իր ընտանիքին պէտքերուն:

Բայց անդամ մը գործերը պակսեցան, որովհետեւ
չա՛հ չէին բերեր. ամէն բան սղեց, նոյն խկ ուտելիքը:

Աշխատաւոր մարդն ու իր ընտանիքը սկսան նեղ-
ուիլ: Մարդը ապրելու համար նախ ծախսեց իր խնա-
յած դրամը, յետոյ սկսաւ կարասիները ծախել՝ օրուան
հացը գնելու համար: Բայց եկաւ օր մը ուր ա՛լ տանը
մէջ ծախելիք բան չ'մնաց: Այն ատեն՝ անօթութիւնը
ներս մտաւ մարդուն տունէն, և անօթութեան հետ ալ՝
հիւանդութիւնը:

Բ.

Այդ մարդը երկու դրացի ունէր, մէկը շատ հա-
րուստ և միւսն ալ քիչ մը խաղեկիկ:

Մարդը գնաց գտաւ հարուստը և ըսաւ անոր.

— Գթացէ՛ք մեր վրայ, ե՛ս, կիսն ու զաւակներս
անօթի ենք:

Հարուստը պատասխանեց.

— Ի՞նչ կրնամ ընել ես. երբ ինծի համար կ'աշխա-
տէիր, վարձքդ միշտ տուի ամբողջութեամբ, ո՛չ մէկուն
իրաւունքը կերայ, ձեռքերս մաքուր մնացած են ամէն
անարդարութենէ: Իրաւ է որ քու խղճալի վիճակդ կը
յուզէ զիս, բայց ասանկ նեղութեան ատեններ ամէն
մարդ ինքզինքին վրայ կը մտածէ. ո՛վ գիտէ որչափ
ատեն ասանկ պիտի երթայ:

Գ.

Խեղճ մարդը լռեց, և սիրտը անձկութեամբ լեցուն՝
տուն կը վերադառնար, երբ հանդիպեցաւ իր միւս դրա-
ցիին, անոր՝ որ նուազ հարուստ էր:

Այս վերջինը, զինքը այնչափ տխուր և մտածկոտ
տեսնելով հարցուց.

— Ի՞նչ ունիս, բարեկա՛մ, ինչո՞ւ ատանկ տխուր ես
և ի՞նչու արցունքներ կան աչքերուդ մէջ:

Խեղճ մարդը նկարագրեց իր թշուառ վիճակը:

— Բայց ի՞նչու ատանկ կը յուսահատիս, մենք ա-
մէնքս ալ եղբայրներ չե՛նք. ես չեմ ուղեր իմ եղբայրս
շինթ թշուառութեան մէջ. եկուր իմ տունս և բաժնենք
ինչ որ Աստուած պարգեւած է ինծի:

Թշուառ մարդուն ընտանիքը այս կերպով աղատե-
ցաւ նեղութենէ, մինչեւ որ կրցաւ նորէն ինքզինքը
ապրեցնել:

Գ.

Շատ տարիներ անցան, և մարդուն այդ երկու դրամ-
ցիները Երկնային Դատաւորին ներկայացան :

Աստուած այսպէս խօսեցաւ հարուստին .

— Իմ աչքս միշտ քեզի հետեւեցաւ երկրի վրայ .
գիտեմ թէ դուն ոչ մէկուն նեղութիւն պատճառեցիր .
թէ ոչ մէկուն իրաւունքը յափշտակեցիր, բայց դուն մի-
նակ քու անձիդ համար ապրեցար և երբեք ականջ չը
կախեցիր այլասիրութեան օրէնքին : Հիմայ, այս աչ-
խարհին մէջ ուր մերկ ու աղքատ կը մտնես, քեզի հետ
ձիդ այդ կերպով պիտի վարուին : Երկրի վրայ դուն
ոչինչ տուիր քու նմաններուդ, հոս ալ քեզի ոչինչ պիտի
տրուի : Ինչպէս որ աշխարհի մէջ մինակ քու անձդ մտա-
ծեցիր, մինակ քու անձդ սիրեցիր, այնպէս ըրէ՛ նաև հոս :

Յետոյ մարդուն միւս դրացիին դառնալով, աւել-
ցուց .

— Իսկ քեզի, ի՞նչ որ ուղես պիտի տրուի հոս,
որովհետեւ երկրի մէջ հետեւեցար դժութեան օրէնքին,
որովհետեւ քու ունեցածդ բաժնեցիր անոնց հետ՝ որոնք
կարօտ էին. և սրբեցիր արցունքները անոնց՝ որոնք
կուլային : Գնա՛ և ընդունէ՛ վարձատրութիւնը անոնց՝
որոնք ամբողջովին կատարած են իրենց պարտականու-
թիւնը, սիրոյ և արդարութեան օրէնքին հետեւելով :
Ատիկա քու արդար իրաւունքդ է :

ԼԱՄԸՆԷ

ԲԱՌԵՐ. — Բարեկեցիկ՝ հանգիստ ապրող, Լէկ՝ առանց
օգնութեան թողուլ :

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակէ բարեկեցիկ ըլլալ.
բացատրեցէ՛ք. — Ինչո՞ւ մենք ամէնքս ալ եղբայրներ ենք եւ պէտք
է օգնենք իրարու. — Ի՞նչ է այլասիրութիւնը :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Այն որ ուրիշին գէ-
շութիւն չընելուն համար կը կարծէ թէ իբր մարդ իր բոլոր
պարտականութիւնները կատարած է, մեծապէս կը սխալի.
— Անձնասիրութիւնը աննշան թերութիւն մը կը թուի ար-
տաքուստ, բայց ներքնապէս աղբիւրն իսկ է կարգ մը ա-
մօթալի ունակութիւններու. — Անձնասիրութիւնը հարա-
զատ եղբայրն է անգթութեան ու չարութեան :

55. ՀԱՐՍԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

(Ռուսական հիւհար)

Սեպուհը, արեւի պէս աղուոր երիտասարդ Սե-
պուհը, մահացու կերպով վիրաւորուած է :

Անտառներուն խորը որսացած առեն յանկարծակիի
եկաւ չար վարազէ՞մը որ իր ժանիքներով վիրաւորեց
զայն :

Եւ հիմայ, յասմիկներու փունջի՛ւր պէս տժգոյն,
պառկած է անկողնին արեւնոտ դիպալին վրայ :

Անկողնին բոլորտիքը երեք կիններ կային որոնք ուլային ոտքի վրայ, մայրը՝ քոյրը և հարսը:

«Վաղենք, ըսաւ մայրը, շուտ վազենք, երթանք պարիկին որ մենաւորիկ կ'ապրի անտառներուն խորը:

«Ինք միայն կրնայ դենել թաղաւան մը որ բուժէ իմ աղուոր, արեւին պէս աղուոր Սեպուհն»:

Երբոր անտառներուն խորը հասան, պարիկը այսպէս խօսեցաւ իրենց. «Կրնամ բուժել երիտասարդ Սեպուհը, կրնամ ձեզի տալ բալասան մը որ բուժէ զայն: Բայց այս մէկ հատիկ բալասանիս փոխարէն պէտք է որ ինձի տաք, դուն՝ մայրը՝ քու աջ թեւը, դուն՝ քոյրը՝ ձերմակ ձեռքդ, մատին մատնիովը, և դուն՝ հարսը՝ ոսկեքել առատ մազերդ»:

Մայրը ըսաւ. «Ատ ինչ դիւրին բան է»:

Եւ տուաւ աջ ձեռքը:

Քոյրը ըսաւ. «Առ իմ ձերմակ ձեռքս ու մատնիս»:
Բայց հարսը հեծեծեց. — «Աւա՛ղ, ի՞նչպէս կրնամ քաժնուիլ ոսկեթել մազերէս: Իրաւ որ չեմ կրնար տալ ոսկեթել մազերս»:

Պարիկը իր բալասանը չտուաւ:

Ու Սեպուհը մեռաւ:

Հիմայ, երեք կին են որ կուլան անշունչ մարմինն բոլորտիքը: Մայրը կուլայ՝ վեր առնելով իր սիրեցեալ Սեպուհին գլուխը, որ անտառներու եղեւինի մը պէս գետին ինկած է:

Քոյրը կուլայ՝ Սեպուհին, արեւին պէս աղուոր Սեպուհին ոտքերուն տակ:

Եւ հարսը կուլայ Սեպուհին մեռած սրտին մօտ:

Այն տեղը ուր մայրը լացաւ, գեղեցիկ գետակ մը եղաւ, անունակալան ջուրերով, որոնք մինչև այսօր կը հոսին:

Հոն ուր քոյրը արտասուեց, ակունակիս աղբերակ մը եղաւ:

Բայց այն տեղը ուր հարսը արցունք թափեց, պղտիկ զճակ մը եղաւ՝ զոր ելլող առաջին արեւը չորցուց:

ՄԱՌԻ ՔՐԻՋԻՆԱՔԱ

ԲԱՌԵՐ. — Դիպակ՝ աղնիւ գործուած կերպաս: Բալասան՝ դեղ, Ոսկեքել՝ (փոխարեարար) խարտեաչ, դեղին: Սեմախական՝ աղուոր: Ակաճակիտ՝ փայլուն:

ԸՆԻԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս հէքեաթին իմաստը. — Ի՞նչ է հէքեաթ մը, ի՞նչ են պարիկները. — Ի՞նչ պայմաններու մէջ կազմուած են հէքեաթները:

ՈՒՍՈՒՑՅԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դիմացինիդ անձը պէտք է հաւասար նկատես քու անձիդ և բնաւ պէտք չէ որ զայն նուաստացնես քու անձնասիրութիւնդ գոհացնելու համար. — Շնորհքով մալգիկ սրտով միայն հպարտ կ'ըլլան, իսկ ապուշները՝ վարմունքով:

56. ԿԵՂԾ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐԸ

Շուրջս լեցուած էր, կողովներու մէջ, սեղանին վրայ, պուրիկիս վիզը, երեսը, գլուխը, ամէն կողմ, ամէն տեղ, ճշմարիտ հեղեղ մը մարգրիտներու, որոնց սաստիկ սէր մը տուեր էի հիւանդ ըլլալէս ի վեր:

Ա՛յ հիմակ չէի ձանձրանար. ո՛չ ընկերներս կը փրնտուէի, ո՛չ խաղերս, ո՛չ պարտէզին մէջ աղուոր վազ-

վըռտուքներս: Ամէն րան մոռցած էի մարգրիտներու համար, որոնցմէ կը բերէին ինծի առատ առատ:

Եւ ես կ'ուզէի, նորէն կ'ուզէի, միշտ կ'ուզէի:

Բայց ո՞ր վայելքն էր որ պատշաճ չուներնար, ամէնէն անմեղը, ամէնէն մանկականը. իմ ալ նախանձը շարժեց բախտին: Եւ օր մը, երբ հպարտ երջանկութեամբ մը ինձմէ տարէց ընկերուհիի մը ցոյց կուտայի մարգրիտներս. «Ատոնք կեղծ են», ըսաւ արհամարհանքով մը:

Կեղծ, ի՞նչ, իմ մարգրիտներս կեղծ ըլլային, բայց ինչո՞ւ, ի՞նչ հարկ որ կեղծ ըլլային, քանի որ իրականը կրնար ըլլալ:

* *

Օր մը ձեռք անցուցի իրական մարգրիտներ, Ատոնք ալ իմիններուս կը նմանէին, կ'որ՝ հմայիչ բայց գոյնով և ծաւալով աւելի աննշան: Իմիններս աւելի գեղեցիկ ու ձօխ էին, ինչպէս աշխարհի ամէն կեղծ բաները:

Եւ երբ հասկնալու համար անոնց արժէքը, աչքերս ու միտքս կը յոգնեցնէի, անհամբերութեամբ մը ձեռքիս մէջ սեղմեցի երկուքն ալ. իմ մարգրիտներս ճմուռեցան և փշուր փշուր մատներէս վար թափեցան, մինչ միւսները կը դիմանային:

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ կը հանդիպիմ խօսքերու՝ որոնք շատ հրապուրիչ են ձայներու որոնք շատ անուշ են, սրտերու՝ որոնք շատ զգայուն են, կեղծ մարգրիտներս միտքս կուգան: Որովհետեւ կը յիշեմ այն միւս մարգրիտները որոնք այնքան աննշան ու համեստ էին իրենց թանկագին արժէքին մէջ:

ՍԽՈՒԼ

ԲԱՌԵՐ.— Պատրաստ խաբէութիւն:

ԸՆԴՀԱՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ են մարգրիտները, ուրկէ՞ կ'ելլեն:

Ի՞նչպէս կ'որսացունին.— Ինչո՞ւ գոհարները թանկագին են.— Ինչի՞ կը գործածունին:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդկային հոգիին ու մտքին տկարութեան ամենէն մեծ նշանը անափառութիւնն է.— Կեղծ համեստութիւնը անափառութեան ամենէն գէշ տեսակն է.— Աւելի լաւ է համեստ ու խոնարհ եւրեւալ քան կեղծ արժանիքներով սքռել ու ծիծաղելի դառնալ:

57. ԵՐԿՈՒ ԺԱՄԱՑՈՅՆԵՐԸ

Տօն մը պատէն երկու ժամացոյցներ կախուած էին. Մէկը շատ նոր էր, շատ ալ փայլուն, բայց ա՛յն աստիճան անկանոն կը բանէր որ իր սլաքները մէյ մը շատ առաջ կ'երթային, մէյ մըն ալ շատ ետ կը մնային: Այդ ժամացոյցը երբեք ճիշտ ժամը ցոյց չէր տուած, բայց շատ անափառ ըլլալով, շարունակ կը ծաղրէր իր մօտ կախուած միւս ժամացոյցը:

Այս վերջինը շատ հին էր, երկար ատեն գործածուած ըլլալով ինքն ալ մեծ բան մը չէր արժեք մինչև անգամ ժամերը ցոյց տուող սլաքները ինկած էին:

Օր մը, նոր ժամացոյցը ըսաւ անոր.

— Անգամ մը ինծի նայէ, տես թէ ո՞րչափ մեծ կարեւորութիւն ունիմ. ամէն մարդ ինծի խորհուրդ կը հարցնէ, ամէն մարդ ինծի կը դիմէ օրուան բոլոր կարեւոր առիթներուն մէջ: Որը՝ իր ժամացոյցը կ'ուզէ ինծի նայելով, ուրիշ մը կը վազէ իր ժամադրութեան զօր միշտ ե՛ս ցոյց կուտամ իրեն: Չկայ մէկը որ ինծի երախտապարտ չըլլայ: Մինչդեռ դուն՝ ոչինչ կ'արժես, ոչ ոք քեզի կարեւորութիւն կուտայ: Մարդիկ արհամարհոտ

Նայուածք մը միայն կը նետեն վրադ ու կ'անցնին
կ'երթան:

Միւս ժամացոյցը պատասխանեց.

— Կրնամ արհամարհելի դարձած ըլլալ, բայց գոնէ
քեզի պէս մարդ չեմ խաբէր:

Ժ. Պ. Ս. 3.

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Այս առակին վրայ ձեռնած պատմու-
թիւն մը ըրէր դպրոցական կեանքէն. — Ի՞նչ է ժամացոյցը, ի՞նչ
օգտակարութիւն ունի, ի՞նչպէս կազմուած է:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ամէն փայլուն երեւ-
ցող առարկայ յարգի չէ. անագը անարգ մետաղ մըն է,
թէեւ աւելի կը փայլի քան չղտուած ոսկին. բայց ո՛ր ոս-
կին արժէքը, ո՛ր անագին արժէքը.— Մարդիկ կան որոնք
կը յոխորտան երբ լաւ ձիու մը վրայ հեծնեն. բայց չեն
մտածեր որ եթէ ատոր մէջ փառք մը կայ՝ աւելի ձիուն կը
պատկանի քան իրենց:

58. ՅԱՔԱՆԸ

Ագարակապան մը ցաքանի մը պէտք ունենալով, իր
երկու ծառաները մօտակայ ագարակ մը ղրկեց որ հատ
մը փոխ առնեն:

— Ծանր է թէեւ, ըսաւ անոնց, բայց երկուքդ ալ
մէյմէկ ծայրէն ուսերնուդ վրայ առնելով կրնաք բերել:

Ծառաներէն մէկը որ խորամանկ ու շողոքորթ էր,
կ'ուզէր բեռը ամբողջովին ընկերոջը բեռցնել:

Ասոր համար, ցաքանը տեսնելուն պէս, ըսաւ ըն-
կերոջը.

— Որչա՛փ ալ անխելք են մեր տէրերը, ասանկ ծանր
գործիք մը վերցնելու համար երկու հոգի կը ղրկեն,

մինչդեռ առնուազն չորս մարդ պէտք է զայն տանելու
համար:

Միւս ծառան որ շատ պարզամիտ և ուժով էր,
պատասխանեց.

— Ի՞նչ կ'ըսես, եղբայր, չորս հոգիի ինչ պէտք կայ,
ես մինակս կրնամ տանիլ զայն. օգնէ՛ քիչ մը որ ուսս
առնեմ, և պիտի տեսնես:

Շողոքորթին ուղածն ալ ատ էր արդէն:

Ճամբան՝ մինչդեռ անմիտ ընկերը կը հեծէր բեռին
տակ:

— Օ՛հ, ո՛րչափ ուժով ես, ո՛րչափ ուժով ես, կ'ըսէր
շարունակ, չէի կարծեր բնաւ թէ այդչափ ոյժ ունիս.
հաւատա՛ ըսածիս, ամբողջ աշխարհի մէջ քեզի պէս
հատ մըն ալ չկայ: Ատ ի՞նչ ոյժ. Աստուած իմ: Բայց
շատ չյողմնիս, քիչ մը օգնեմ քեզի:

Միւսը սակայն հրապարտուած էր շողոքորթին խօս-
քերէն:

— Ո՛չ, ոչ, ըսաւ, մեծ բան մը չէ, ես մինակս կըր-
նամ մինչեւ տուն տանիլ. նոյն իսկ աւելի հեռուն ալ,
եթէ երեք պէտք ըլլայ:

Իրաւ է որ տարաւ, բայց այնչա՛փ յոգնած էր որ
քանի մը օր հիւանդ պառկեցաւ:

Իսկ շողոքորթը կ'ուրախանար, որովհետեւ ցաքա-
նին ծանրութիւնը չէր զգացած բնաւ, և հետեւաբար
չէր յոգնած:

ՅՐԱՆՔԼԻՆ

ԲԱՌԵՐ.— Յաւան՝ հողակոյտերը փշրելու և հունտերը
ձածկելու գործիք: Առնուազն՝ ամէնէն քիչը, Հրապուր-
ուիլ՝ խաբուել:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է ցաքանը.— Ուրիշ ի՞նչ տեսակ

երկրագործական իրեր ու մեքենաներ կան.— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ձին մարդոց եւ արդի մարդոց երկրագործութեան միջեւ.— Ի՞նչ անասուններ կը գործածուին երկրագործութեան համար:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Շողոքորթ ընկերներէ հեռու մնալը ինքնին առաքինութեան մը համարժէք է.— Լաւ օրինակները ինչպէս որ դաս կը դառնան տղոց, այնպէս ալ գէշ օրինակները պէտք է խրատ դառնան.— Կեանքի ամէն երեւոյթ իր մէջ դաս մը, խրատ մը, թելադրութիւն մը կը պարունակէ, յաջողելու գլխաւոր միջոցն է զգալ կամ տեսնել զանոնք, լաւէն օգտուիլ ու գէշէն փախչիլ:

59. ԿԱՏՈՒ ԵՒ ՍԱՐԵԱԿ

«Բարի լոյս քեզ,
Աղուոր սարեկ,
Ամէն առտու,
Ո՛վ սարեկ դու,
Մուրնու լուսուն»

Սիրուն սիրուն
Ինչպէս կ'երգե՞ս,
Արդեօք գիտե՞ս:

Կատու մը՝ պատին կռթնած՝
Սարեկին ճիշդ դէմ նստած՝
Այսպէս կը խօսէր,
Կը շողոքորթէր:

«Ա՛խ, գայի,
«Քեզ լըսէի,

Այգուն այգուն և զմայլէի
Տեսքիդ, ձայնիդ սքանչելի:
Օ՛ն, քու դայլայիկ
Զրգէ՛, ո՛վ սարիկ:»

Շողոքորթին այս սուտ խօսքէն
Սարեկ ելած հոն ինքնիրմէն՝
Հազար տեսակ ձայն կը ձրգէր,
Անուշ անուշ կը ճրուռողէր.
Լեռ ու ձորակ, անտառ ամէն
Կը թնդային անոր ձայնէն:
Բայց ի՞նչ զարմանք, երբ Սարեկ դեռ
Տաղեր կ'երգէր, ձայն կ'արձակէր,
Կատուն յանկար՝ ձայնեց.

«Քիչ մը կեցի, Սարեկ,
Այդ չեղաւ,
Այդ չէ լաւ,

Այդ եղանակը չատ գէշ է,
Անուշիկ չէ, սանկ նանկ է,
Կեցիր քովդ ելլեմ գամ,
Նոր եղանակ քեզ ցոյց տամ:»

Ըսաւ եկաւ. բայց երգի եղանակ
Ցոյց տալու չունէր երբեք նըպատակ,

Զի երգիչ չէր, այլ սարեկը մտադիր էր
 Խեղդել ուտել, եւ իրաւ ալ կը խեղդէր:

Շողոքորթներ նախ կը գովեն,
 Յետոյ կ'ուտեն կը բըզըքտեն:

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է առակը.— Որո՞նք են նշանա-
 տոր առակագիրները.— Հայերը քանի՞ առակագիր ունին.— Ի՞նչ է
 այս առակին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Բոլոր գէշ ունակու-
 թեանց մէջ ամէնէն աւելի ատելիին պէտք է շողոքորթու-
 թիւնը դառնայ, որովհետեւ անիկա ձեր թշնամիներուն
 մեծագոյն զէնքն է միշտ.— Այն որ ձեզ կը խաբէ ձեր իրա-
 կան արժանիքներուն նկատմամբ, անպատճառ թաքուն
 նպատակ մը ունի ուրկէ միշտ դուք պիտի ըլլաք ֆեստուողը:

60. ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՍԱՒՈՐՆԵՐԸ

Հին ատենի իշխան մը ծառայի մը պէտք ունենա-
 լով, մուկնետիկ հանել տուաւ, որպէս զի իրեն ծառա-
 յելու փափաքող անձերը ներկայանան:

Մուկնետիկը, շատ տեղեր պտտելէ վերջ, գնաց հե-
 աւոր գիւղ մը ուր երկու հոգի տրամադրութիւն յայտ-
 նեցին իշխանին առաջարկը ընդունելու: Երկուքն ալ
 մուկնետիկին ըսին թէ պատրաստ են իրեն հետեւելու:

— Իմ տէրս, առարկեց մուկնետիկը, միայն մէկ ծա-
 ռայի պէտք ունի, այնպէս որ ձեր երկուքէն մէկը պա-
 րապ տեղը այսքան երկար ճամբորդութիւն մը ըրած
 պիտի ըլլայ:

Մարդոցմէն մէկը որ շողոքորթ էր, մտածեց թէ
 իշխանը շողոքորթելով պիտի կրնայ ընդունուիլ, և՛

— Հոգ չէ, ըսաւ, ես իմ մասին վստահ եմ որ պիտի
 ընդունուիմ:

Միւսը՝ միմիայն իր խելացութեան կ'ապաւանեաւ:

— Վնաս չունի, աւելցուց, եթէ ես չընդունուիմ,
 թերեւս այդ կողմերը ուրիշ գործ մը գտնելով բախտա-
 կը շտկեմ:

Մուկնետիկը, տեսնելով որ ամէն բանի պատրաստ
 ու անձնաշնչաւ մարդիկ են, երկուքն ալ առաւ և հետը
 տարաւ:

Իշխանը շատ մտաւոր և արդար մարդ մըն էր: Երբոր
 ծառաները իրեն ներկայացան, իսկոյն հասկցաւ թէ
 անոնցմէ ո՞րն է խելացին, և ըսաւ անոր.

— Վստա՞հ ես թէ պիտի կրնաս զիս գոհացնել:

— Տէ՛ր իմ, պատասխանեց խելացին, իրաւ է որ
 մեծ արժանիք մը չունիմ, բայց ձեռքէս եկածին չափ-
 պիտի աշխատիմ՝ որ գոհ մնաք:

— Լա՛ւ, ըսաւ իշխանը:

Յետոյ, շողոքորթին դառնալով, հարցուց.

— Իսկ դո՞ւն:

— Արդարամիտ Տէ՛ր, պատասխանեց շողոքորթը,
 ձեր գլխարտութիւնը ձեր հաղարաւոր ձիրքերը, ձեր
 կարողութիւնը, բարեսիրութիւնը, վաղուց ծանօթ են
 ինծի: Գիտեմ թէ ամէն օր հարկւաւոր թշուառներ կը
 կերակրէք, ինչ որ ամէնուն պաշտելի դարձուցած է ձեզ
 այս քաղաքին մէջ: Ձեր ազնիւ բնաւորութիւնը, ձեր
 բարի և գլխաւոր սիրտը գիտեմ, հարկաւ ձեր հանձա-
 րեղ միտքը կրնայ հասկնալ թէ ինծի պէս ուսմունք
 տեսած սպասաւոր մը պիտի կրնայ գոհացուցիչ կերպով
 ծառայել, հլու գերի մը ըլլալ ձեր կամքին, և վայրկե-
 նապէս գործադրել ձեր բոլոր հրամանները:

Իշխանը որ լուռ մտիկ ըրած էր՝

— Այս կողմերը եկած ես, զիս կը ճանչնայի՞ր, հարցուց։

— Ո՛հ, գթած Տէր, պատասխանեց շողոքորթը, այս կողմերը չեմ եկած, և տակաւին նոր լսելու բարեբախտութիւնը կ'ունենամ ձեր նշանաւոր անունը։

— Ուրեմն ինչէ՞ն գիտէիր թէ ես գթած, աղքատասէր, առաքինի և հանճարեղ մարդ եմ, և թէ ազնիւ քնաւորութիւն մը ու բարի սիրտ մը ունիմ։

Շողոքորթը չփոթեցաւ, և իր ստախոսութեան մէջ բռնուած, չկրցաւ պատասխան մը տալ։

— Շո՛ւտ ելիր գնա ասկէ, պոռաց իշխանը, ես պէտք չունիմ քեզի պէս անպիտանի մը, գնա՛ ուրիշ տեղ ծախէ քու շողոքորթութիւնդ։ Եթէ իմ մասիս նոյնիսկ ինծի սուտ կը խօսիս, ուրեմն ի՞նչ պիտի ընես, երբ ուրիշներու նկատմամբ ինծի տեղեկութիւն տալու հարկին մէջ գտնուիս։

Ու խելացի սպասաւորը իր ծառայութեան առնելով առատապէս վարձատրեց զայն։

ԲԱՌԵՐ.— Ապաւինիլ՝ վստահիլ, Անճնալստահ՝ իր վրայ վստահ։ Մտացի՛ խելացի։

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ մարդիկ շողոքորթ կ'ըլլան.— Շողոքորթը կը շահի՞ թէ կը կորսնցնէ.— Ինչո՞ւ.— Հապա շողորթութիւնը.— Օրինակներ բերէր ձեր կեանքէն.— Ի՞նչ է մոռնալովը։

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Աւելի պէտք է նախընտրել իմաստունին պարսաւը, քան անմիտին գովեստը.— Շողոքորթութիւնը կեղծ դրամ մըն է որ անխելք ու սնափառ մարդոց համար միայն արժէք ունի.— Շողոքորթութիւնը շուքին պէս է, ոչ կը մեծցնէ, ոչ կը պղտիկցնէ։

61. ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Աղքատ ընտանիքի մը զաւակն էր Ղուկաս։ Մայրը, այրի մնացած ըլլալով, ուրիշներու տունները կ'աշխատէր օրուան ապրուստը ձարելու համար։ Ղուկաս, դպրոցէն ելլելուն պէս, չէր դեղերէն փողոցները և չիտակ տուն վազելով չորս կողմը կ'աւելէր կը շտկէր, որպէս զի մօրը օգնութիւն մը ըրած ըլլայ։

Դպրոցի ընկերներէն մէկ քանին՝ փոխանակ Ղուկասի այս ընթացքը գովելու, կը ծաղրէին։ Արշաւիր մանաւանդ որ հարուստ վաճառականի մը զաւակն էր, չարունակ կը ծաղրէր Ղուկասի մաքուր բայց խելճուկ հագուստներն ու հին կօշիկները։

Ղուկաս միշտ բարութեամբ կը պատասխանէր անոր ծաղրանքին։

Բաւական ժամանակ վերջը, Արշաւիրի հայրըը ձախորդ գործեր ընելով անանկացաւ։ Իր հարստութենէն ոչինչ մնաց ձեռքը, և ինքն ու ընտանիքը մեծ կարօտութեան մէջ ինկան։ Պարտքեր ալ ունէր, այնպէս որ պահանջատէրերը ծախեցին տունն ու կարասիները, ու զինքը իր ընտանիքին հետ փողոց ձգեցին։

Խեղճ մարդը շատ չդիմացաւ, մեռաւ, և ընտանիքը առանց ապաւինի մնաց։

Ատեն մը, իրենց մնացած կարասիները ծախելով, Արշաւիր և իր մայրը կրցան ապրիլ։ Բայց եկաւ օր մը ուր ալ ծախելու բան մնացած չըլլալով, ստիպուեցան ինքզինքնին արձանագրել տալ Աղքատախնամի ցուցակին մէջ, իբր յետին թշուառութեան մասնուած ընտանիք մը։ Աղքատախնամը, որ արդէն այդ կարգի մարդոց օգնելու համար հաստատուած է, չմերժեց, և յանձն

առաւ քիչ շատ հաց և ուտելիք հայթայթել իրենց:

Այսպէս, առտու մը, Արշաւիր ստիպուեցաւ Աղքատախնամի գրասենեակը երթալ՝ իրենց սահմանուած հացը առնելու համար: Այդ ճամբուն շատ ծանօթ էր Ղուկասի, բայց Արշաւիր՝ առաջին անգամն էր որ պիպի անցնէր անկէ: Դնաց գտաւ գրասենեակը. սակայն չէր գիտեր թէ ո՛ւր և որո՛ւ պէտք էր դիմել, իրենց յատկացուած նպաստը ստանալու համար:

Շփոթած կեցած էր, երբ յանկարծ Ղուկասը տեսաւ, ա՛յն Ղուկասը, զոր երբեմն, դպրոցին մէջ, այնքան կը ծաղրէր՝ աղքատ ու խեղճ ըլլալուն համար:

Արշաւիր կասկարմիր կտրեցաւ: Ղուկաս հասկցաւ իսկոյն թէ ինչո՛ւ համար հոն եկած է, բայց որովհետեւ բարի ու զթասիրտ տղայ մըն էր, անոր բնաւ չյիշեցուց երբեմնի ծաղրանքները: Ընդհակառակը, ժպտուն ու կաշկիյի դէմքով մը անոր քով գնաց ու ըսաւ.

— Բարի լոյս, Արշաւիր, նպաստ ստանալու եկած ես, անանկ չէ՞, եկուր մէկտեղ երթանք. ես այնչա՛փ անգամ հոս նպաստ խնդրելու եկած եմ որ ամէն տեղերը գիտեմ: Եկո՛ւր օգնեմ քեզի:

Արշաւիր յուզուեցաւ այսքան բարութեան առջև և լալով Ղուկասի հետեւեցաւ:

ԲԱՌԵՐ.— Դեղերիլ՝ թափառիլ, Պանսնջատեր՝ առնելիք ունեցող: Ապաւե՛ն՝ օգնական: Նպաստ՝ օգնութիւն, որորմութիւն: Ասրեկիր՝ մեղքցող:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է աղքատախնամը, ի՞նչպէս կը կազմուի, ինչ բարերար դեր կը խաղայ. — Պէ՛տք է որ նոյնիսկ կարօտութիւն չունեցողները օգտուին աղքատախնամէն. — Այդ պարագային ի՞նչ ըրած կ'ըլլան:

ՈՒՍՈՒՅԾԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անարգանքներուն մէջ ամէնէն աննրեւելին ծաղրանքն է, որովհետեւ մարդու մը ար-

ժանապատուութիւնը կը վերաւորէ. — Հոն ուր խեղճութիւն մը կը տեսնէք, աւելի պէտք է կարեկցիք և աշխատիք դայն ամօքելու, քան թէ հեգնելու, ծաղրելու. — Ոչ ոք կըրնայ վստահ ըլլալ իր ապագային նկատմամբ, յաճախ պղտիկ ճախորդութիւն մը կը բաւէ ամբողջ բարօրութիւն մը քանդելու. — Ծաղրանքը և չարութիւնը դրացի են իրարու:

62. ԳԵՂՁՈՒԿ ՇԱԽԱՐՇԸ

Դրամատէր Սէլիմեան՝ քաղքին ամէնէն հարուստ մարդոցմէն մէկն է: Իր տունը շատ մեծ անխառքաւ կահաւորուած է, ունի բազմաթիւ սպասաւորներ և կը յարգուի ամէն մարդու կողմէ:

Ձեզի պատմեմ թէ ի՞նչ բան պատճառ եղած է իր այդ փայլուն և նախաճնդի գիրքին:

Շատ տարիներ առաջ, մեծահարուստ մարդ մը՝ ճամբորդած միջոցին՝ համեստ գիւղ մը կը մտնէ, և որովհետեւ ճամբան չէր գիտեր, կը հարցնէ քանի մը գեղջուկ տղոց որոնք հրապարակին վրայ կը խաղային:

Տղոցմէ մէկը, Շաւարշ, որ շատ լաւ բնաւորութիւն

մը ունէր, հարուստին հարցումներուն կը պատասխանէ կատարեալ յարգանքով:

— Մինակնիդ չէք կրնար գտնել ճամբան, կ'ըսէ, որովհետեւ շատ մը անցքեր կան ձեր առջեւ և անպատճառ կը մտնուի, ես կ'առաջնորդեմ ձեզի:

Հարուստ մարդը սիրով կ'ընդունի Շաւարշի առաջարկը և երկուքը մէկ ճամբայ կ'ելլեն:

Քալած ատենին՝ մարդը աչքը չի գտեր իր առաջնորդէն: Համեստ բայց մաքուր հագուստներով տղայ մըն էր, շատ վայելուչ քալուածքով, և վերջին ծայր քաղաքավար: Միշտ կը փութար պատասխանել իրեն ուղղուած հարցումներուն, աւելորդ խօսքեր չէր ընէր, ոչ ալ յիմարի պէս կը ցատկոսէր ճամբուն երկայնքը:

Հարուստ մարդը կը համակրի իսկոյն, և կը հարցնէ անոր.

— Հայրդ ի՞նչ գործ կ'ընէ այս գիւղին մէջ:

— Մշակ է, կը պատասխանէ Շաւարշ:

— Դպրոց կ'երթա՞ս:

— Ո՛չ, գիւղին մէջ դպրոց չկայ, հօրս հետ կ'աշխատիմ:

— Կ'ուզե՞ս կարդալ սորվիլ:

— Այո՛, բայց դպրոց չունինք:

Երբ ուղիղ ճամբան կը համին՝

— Վերադարձիս նորէն ձեր գիւղէն պիտի անցնիմ, կ'ըսէ անծանօթը, և պիտի խօսիմ հօրդ հետ. եթէ հաւանի, քեզի մէկտեղ քաղաք կը տանիմ և դպրոց կը դնեմ:

Անծանօթ մարդը խօսքը կը բռնէ, Շաւարշ կ'աշխատի անընդհատ, և երբ դպրոցէն կ'ելլէ լաւ վկայականով մը, հարուստ մարդը գինքը վերակացու կը կարգէ իր գործերուն:

Այսօր այդ մարդը մեռած է, և, ուրիշ ժառանգորդ

չունենալուն համար, ամբողջ հարստութիւնը թողած է Շաւարշի:

Դրամատէր Սէլիմեանը ահա այդ գեղջուկ Շաւարշն է, և արդի վիճակն ալ ուրիշ բանի չի պարտիր՝ եթէ ոչ իր քաղաքավարութեան:

ՔԱՌԵՐ.— Ժողովարար՝ հարստութեամբ, Նախանձելի՝ նախանձ շարժող, Մեծախարուստ՝ շատ հարուստ, Մոլորիլ՝ ճամբան կորսնցնել, Մշակ՝ հողագործ, Վերակացու՝ հսկող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ էր Շաւարշի բրածը.— Ինչո՞ւ վարձատրուեցաւ.— Պէ՛տք է անոր պէս վարուինք նոյնիսկ այն պարագային երբ մտան ըլլանք թէ ուր է վարձատրուինք չպիտի ստանանք.— Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Քաղաքավարութիւնը վեհանձնութեան և ազնուութեան արդիւնքն է.— Քաղաքավարութեան շնորհիւ մանաւանդ կը կարգադրուին աշխարհային գործերը և կը գիւրանան ընկերային յարաբերութիւնները.— Խօսակցութեան միջոցին մարդու մը արժանապատուութիւնը վերաւորելը անքաղաքավարութեան մեծագոյն անպայտանքներէն մէկն է:

63. ԾԱՌՆ ՈՒ ԱՂԶԻԿԸ

Ա.

Անտառին եզերքը բարձրացող հսկայ ծառը նոր դարձարուած էր կանանչ տերեւներով: Արդէն իսկ քնքոյշ կոկոններ բացուած էին անոնց մէջ, և ծառը կ'առնանաւ դարնան շունչով ու ցօղով:

Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը:

Բայց ահա յանկարծ, ստոնամանիքը եկաւ և ըսաւ ծառին .

— Ինձի՛ տուր այդ կոկոններդ, ապա թէ ոչ բռնի կ'առնեմ քեզմէ :

— Մե՛ղք եմ, մե՛ղք, մրմնջեց ծառը, թող որ գոնէ աղիկ բացուին :

Սառնամանիքը հեռացաւ դժգոհ :

Բ.

Օրեր անցան և կոկոնները գեղեցիկ ծաղիկներու փոխուեցան արեւին ոսկեգոյն ճառագայթներուն տակ : Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը :

Բայց ահա յանկարծ չար հոգըր եկաւ և ըսաւ ծառին .

— Ինձի՛ տուր այդ ծաղիկներդ, ապա թէ ոչ բռնի կ'առնեմ քեզմէ :

— Մե՛ղք եմ, մե՛ղք, մրմնջեց ծառը, թող որ գոնէ պտուղ տան :

Չար քամին հեռացաւ դժգոհ :

Գ.

Օրեր անցան, ծաղիկները համեղ պտուղներու փոխուեցան ամառուան կենսաստու ջերմութեան շնորհիւ :

Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը : Առտու մը, գեղանի աղջիկ մը եկաւ ծառին տակ և ըսաւ անոր .

— Ախ, ի՞նչ աղուոր պտուղներ, ինձի տուր զանոնք, ես բռնի չեմ առներ :

— Առ, ա՛ռ, նաղելի աղջիկ, անոնք քեզի կը սպասեն, ըսաւ ծառը ա՛ռ քանի որ այդչափ անոյշ է լեզուդ : Եւ ծառը ճիւղերը խոնարհեցուց :

Աղջիկը գոհ մեկնեցաւ :

ՊԻՌՐՆԱՐ

ԲԱՌԵՐ. — Ուռնաւալ ղօրանալ, ծաղկիլ, Սառնամանիք՝ ամառեցնող ցուրտ, Կենսատու՝ կեանք տուող :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Մեկնեցէ՛ք այս առակը. — Ի՞նչ է անկէ բղխած իմաստը :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անքաղաքավար մարդը, որչափ ալ խելք, արժանիք և առաքինութիւն ունենայ, միշտ անտանելի պիտի մնայ. — Յաճախ քիչ մը քաղաքավարութեամբ կարելի է ձեռք բերել այնքան լաւ արդիւնք որքան որ կարելի չպիտի ըլլար ստանալ զրամով կամ խոստումներով. — Քաղաքավարութեան գլխաւոր պայմանը համեստութիւնն է, այս պատճառաւ՝ քաղաքավար մարդիկ՝ երբեք իրենց անձին հետ բաղդատութեան չեն դնել ու ընչները եւ զանոնք չեն նուաստացներ :

64. ԴԱՇՏԻՆ ՃԱՄԲՍՆ

Ձեզ յուզմունքով կը դիտեմ,
 Փոքրիկ աղջիկ զեղարկւմ՝
 Շուշանի մը պէս ժպտուն՝
 Երբ ժիր, արագ քալուածքով
 Մետօրն ու դուն քովէ քով
 Դաշտին ճամբէն կուգան տուն:

Ճակտիդ վըրայ ջիւջ, մաքուր,
 Թուխ մազերուդ հետ գանգուր
 Հովն համարձակ կը խաղայ,
 Եւ աչքիդ մէջ, խանդով լի,
 Պայծառօրէն կը փայլի
 Անուշ հոգիդ դեռ տըղայ:

Հաւատարիմ, անձնըւէր
 Մետօրն հոռովոր, քովդ ի վեր
 Կուգայ, կախած թաց լեզուն:
 Եզնիւ է սիրտն իր շունի,
 Խորունկ սիրոյ ցոլք մ'ունի
 Իր նայուածքը երազուն:

Քեզի ընկեր է, պաշտպան.
 Ապահով դաշտին ճամբան
 Մինչեւ տունը կ'երկարի,
 Ուր կը գտնես ամէն օր
 Հանգիստ կեանքով՝ հաճոյք նոր՝
 Ծնողքիդ թեւին տակ բարի:

Փոքրիկ աղջիկ գեղադէմ,
 Քեզի համար կը մաղթեմ
 Որ ճամբուն մէջ՝ ալ կեանքին
 Չունենաս բնաւ դառն հոգեր
 Եւ գտնես քովդ մէկ ընկեր
 Մետօրին պէս սրտագին...:

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Դեղապէմ՝ գեղեցիկ, Զինջ՝ յստակ, անարատ
 Խտնո՞ւ՝ սէր, գորով, Հուժկու՝ ուժով, զօրաւոր, Յով՝ ճառա-
 գայութիւն, Սրտագին՝ հաւատարիմ, սիրող:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «կեանքին ճամբան»
 բացատրութիւնը.— Ի՞նչ գաղափար ունիք կեանքին վրայ.— Որո՞նք
 են կեանքը լուսացնող սրայմանները.— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մեր
 դիրք այդ գործին մէջ:

ՈՒՍՈՒՅՑԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հաւատարիմ, անձ-
 նուէր ընկեր մը մէկն է այն մեծագոյն բարիքներէն զորս-

ձրնանք չլայելել մեր կեանքին ընթացքին.— Լաւ ընկեր մը առաքինութեան համբէն ընթանալու յարմարագոյն միջոցն է. չէ՞ որ անոր բարեկամութիւնը պահելու համար միշտ ստիպուած պիտի ըլլանք անոր նմանելու, անոր յատկութիւնները ունենալու:

63. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Շատ ցուրտ կ'ընէր այն տարին. գիւղին գետը սառած էր և գիւղացիները ամէն օր սառուոյցին վրայ ծակ մը կը բանային ջուր առնելու համար: Գիշերները, ջուրին հրեսը նորէն սառ կը կապէր ու ծակը կը գոցուէր: Օր մը՝ աղուէսը ըսաւ գայլին.

— Գայլ եղբայր, ձուկ կը սիրե՞ս:

— Կը հարցնե՞ս, պատասխանեց շատակեր գայլը:

— Նայէ՛, ըսաւ աղ-

ուէսը՝ սառուոյցին վրայ բացուած ծակը ցուցնելով, ամէն գիշեր ձուկերը այդ ծակին մօտ կուգան օդ առնելու. այս գիշեր, երբ գիւղացիները քնանան, հոն կ'երթանք և առատ ձուկ կ'որսանք:

Գիշերը՝ երկուքն ալ ծակին քովն էին:

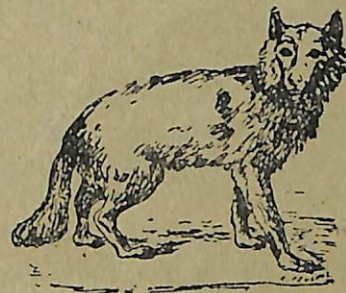
— Գայլ եղբայր, ըսաւ աղուէսը, ահաւասիկ դոյլ մը և չուան մը: Դոյլը պոչիդ պիտի կապեմ և ծակէն վար պիտի իջեցնեմ. դուն ալ ծակին բերանը նստելով,

պոչդ ջուրին մէջ պիտի խոթես որպէս զի դոյլը վար իջնէ. այսպէսով, բոլոր ձուկերը դոյլին մէջ պիտի իյնան, ճիշդ ինչպէս որ ձուկերը ակաւսսի մը մէջ կ'իյնան: Երբոր դոյլը լաւ մը լինայ, այն ատեն վեր կը քաշենք ու ձուկերը կը լափենք:

Գայլը գործադրեց աղուէսին պատուէրները ու նըստաւ ծակին բերանը:

Իսկ աղուէսը ուռնիի մը ուսերուն տակ պառկեցաւ, ինքզինքը պատսպարեց հովին դէմ և գաղտուկ սկսաւ խնդալ գայլին պարզամտութեան վրայ:

Ժամերը կ'անցնէին:

— Կը մսիմ կոր, կը պողար գայլը:

— Տեղէ՛դ մի շարժիր կ'ըսէր աղուէսը. պզտիկ շարժում մը ընելուդ պէս ձուկերը կը վախնան ու կը փախչին: Եւ մինչդեռ ժամերը կ'անցնէին, ջուրը կամաց կը սառէր և թակարդի մը պէս կը սեղմէր գայլին պոչը. Արշալոյսը ծագելու մօտ էր, երբ գայլը ըսաւ աղուէսին.

— Աղուէ՛ս բարեկամ, ինձի անանկ կուգայ թէ որսերնիս շատ յաջող է. պոչս խաղցնել կ'ուզեմ ու չեմ կրնար, այնչա՛փ ձուկ կայ դոյլին մէջ:

— Քիչ մըն ալ կեցիր. բարեկամս, ըսաւ աղուէսը, և այն ատենն աւելի յաջող պիտի ըլլայ մեր որսը:

Քիչ ետքը ծակին բերանը ամբողջովին սառոյց կապած էր հետեւաբար գայլին պոչն ալ լաւ մը բռնուած էր: Չորսդին սկսած էր լուսաւորուիլ, գիւղը արթնցած էր: Կրնար ըլլալ որ մարդիկ վրայ հասնէին:

— Աղուէ՛ս բարեկամ, ըսաւ գայլը, եկուր օգնէ ինձի որ սա դոյլը դուրս հանեմ. չո՛ւտ ըրէ՛, հիմայ ո՛ւր որ է մարդիկ կը հասնին. հազիւ փախչելու ժամանակ ունինք:

— Ես ալ անանկ կը կարծեմ, ըսաւ աղուէսը, և կրցածին չափ շուտ գէպի անտառ վազել սկսաւ, սառոյցին վրայ գայլը մինակ ձգելով:

Գայլը իզուր փորձեց պոչը աղատել: Սառոյցը չատ ամուր էր, և գայլին ուժէն չա՛տ աւելի մեծ ոյժ մը պէտք էր զայն կոտրելու համար: Շատ չանցած՝ գիւղացիք երեւան ելան, գայլը տեսնելով վրան յարձակեցան ու սպաննեցին:

Միշտ լաւ ընտրեցէք ձեր ընկերները. եթէ գէշ ընտրէք, ուշ կամ կանուխ ո՛ր և է կերպով կը վնասուիք անոնց երեսէն:

ԲԱՌԵՐ.—Ականատ՝ մուկ, թռչուն կամ կարգ մը ուրիշ կենդանիներ բռնելու գործիք: Ոստ՝ պղտիկ ճիւղ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Բացատրեցէ՛ք թէ ի՞նչ է այս առակին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Մեր երջանկութիւնն ու պատիւը կախում ունին մեր ընտրած ընկերներէն, եթէ գէշ են անոնք՝ մեր կորուստին պատճառ պիտի ըլլան. եթէ լաւ են՝ մեզ պիտի բարձրացնեն. — Աւելի լաւ է աշխարհի մէջ մինակ մնալ, քան գէշ ընկերներ ունենալ:

66. ԵԿԲԱՆԻԿՆ ՈՒ ՃՆՃՂՈՒԿՆԵՐԸ

Ճնճղուկներուն անպիտան,
Որք հունձքերուն ջարդ կուտան,
Հողագործ մը, *անտահաս*,
Լարեց գաղտնի ակնատ:
Հետեւեալ օրն, — ի՛նչ աւար—
Ճնճղուկներ թիւով շոտաւար
Ցանցին մէջ էին ինկեր...
Բայց անոնց հետ, խօ՛լ ընկեր,
Բըռնըւեր էր այն առտուն
Եկքանիկ մ'ալ ոսոսոսուն:
«— Խընայէ ինձ, իրա՛ւ որ
Ձժըչեց, ես չեմ մեղաւոր,
«Եւ օգտակար ալ եմ չատ,
«Ձի ջարդ կուտամ ապիրատ
«Բուսակեր միջատներուն...
«Ձայնս, երգս ալ են սիրուն,
«Դաշտին, ձորին, պուրակին
«Մէկ զարդն եմ ես թանկագին,
«Թո՛ղ որ ապրիմ...»

Մարդն ըսաւ:

«Ձիրքերդ ամէն գիտենք լաւ»
 «Բայց ճնճողուններուն ինչո՞ւ
 «Ընկերակից եղար դու:
 «Գողին ընկերն անընթաց
 «Կը համարուի ինքն ալ գող...
 «Արդ դու ալ առանց ներման
 «Պիտի մեռնիս անոնց նման:»

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ճարտաւա՛ ճարը հատած: Յանց՝ աղանատ
 թռչուն բռնելու համար: Ստուար՝ մեծ, շատ: Ոստոստուն՝
 ցատկոտուղ: Անաթոլ՝ յայտնի:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Հողագործը իրաւունք ունէ՞ր այդպէս
 խստութեամբ վարուելու.— Ինչո՞ւ.— Ի՞նչ տեսակ թռչուններ են
 սկրանիկն ու ցնճողունները.— Ուրիշ ի՞նչ թռչուններ կը գտնուին
 մեր շուրջը.— Որո՞նք են մարդոց չմտեցող թռչունները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդ երբ գէշ ըն-
 կերներ ունի, կամ անոնց զոհը կ'ըլլայ և կամ անոնց աշա-
 կերտը.— Մարդու մը արժանիքը կը դատուի իր ընտրած
 ընկերներէն.— Գէշ ընկերոջ մը յարելով ամէն օր բան մը
 աւելի վրայ կուտանք մեր յատկութիւններէն, մինչեւ որ
 մեր կարգին գէշ դառնանք. ընդհակառակը՝ լաւ ընկեր մը
 ընտրելով, ամէն օր բան մը կրնանք պակսեցնել մեր թե-
 րութիւններէն և բան մը աւելցնել մեր յատկութիւննե-
 րուն:

67. ԳԻՆԻՒՆ ՇԻՇԸ

Մեր Գիւղին տօնախմբութեան իրիկունն էր: Ամէն
 կողմ ուրախութիւն կը տիրէր: Երիտասարդները կը
 պարէին, ուրախ երգեր կը բարձրանային շարունակ:
 Ընտանիքներ կ'երթնէին լուսազարդուած խանութնե-
 րու առջեւէն, ու մարդիկ կը խաղային և կամ գինե-
 տուններու մէջ կ'արբենային: Իսկ տղաքը կը գիտէին
 այդ ամէնը ու կը զուարճանային:

Այն ատեն տասը տարեկան էի:

— Եկո՛ւր, ըսաւ դպրոցական ընկեր մը՝ որ ինձմէ-
 շատ մեծ էր և որ գէշ տղայ մը ճանչցուած էր դպրո-
 ցին մէջ:

Իրեն հետեւեցայ:

Երկուքս մէկ գինետան մը պարտէզը մտանք, և անկէ
 ալ անցանք պղտիկ բակ մը ուր գինիով լեցուած շիշեր
 կը գտնուէին: Ընկերս շիշ մը գողցաւ ու փախանք միա-
 սին: Երբ մօտակայ ցանկապատը հասանք, ընկերս մէջ-
 տեղ հանեց շիշը ու խմեցինք մէջի գինին: Յետոյ, շիշը
 անկիւն մը նետելով, նորէն գիւղ վերադարձանք:

Այն իրիկունը սիրտս լեցուած տուն դարձայ. դու խո-
 կը ցաւէր. չկրցայ քնանալ:

Յաջորդ օրը երբ զանգակին ձայնով դպրոց գա-
 ցինք, ինծի անանկ կը թուէր թէ յանցանքս գրուած է
 ճակտիս վրայ և թէ ամէն մարդ պիտի կարդայ:

Տղաքը՝ բակին մէջ թողուրս մը կաղժած էին, բայց
 չէին խաղար: Ամէնքն ալ բան մը կը դիտէին: Մեր դաս-
 տիարակը իր տեղը նստած էր ու մեզ կը զննէր: Դի-
 ժը աւելի մօտեցայ և սեղանին վրայ տեսայ այն շիշը զոր
 նախորդ իրիկունը ցանկապատին մէջ թողած էինք: Գի-

ճեպանը տեսեր էր մեր գողութիւնը, գտեր էր չիշը ու
գացեր ամէն բան պատմեր էր մեր դատարարակին:

Յանկարծ դատարարակնիս հարցուց.

— Երէկ ո՞վ գողցաւ այս չիշը:

Իսկոյն, բոլոր տղաքն ալ սկսան իմ ընկերոջս նա-
յիլ, որովհետեւ չէին կարծեր թէ անկէ զատ մէկը կրնայ
այդ աստիճան գէշ գործ մը ընել:

Ընկերս առաջ անցաւ և ըսաւ.

— Այո՛, ես էի, բայց մինակս չէի, «ան» ալ ինծի
հետ էր:

Եւ մատուցելով զիս ցոյց տուաւ:

— Ա՛հ, ըսին ընկերներս, մինչդեռ ես ամօթէս կաս-
կարմիր կտրած էի ու կը վափաքէի գետնին տակը անցնիլ:

Դատարարակնիս շատ բարի էր և զիս ալ կը սիրէր:
Չուզեց զիս հրապարակաւ հարցաքննել, տխուր դէմքով
մը դիտեց զիս և տղոց հրաման ըրաւ որ դատարան մտնեն:

Դասի փամբը յաջորդաբար անցան, բայց դատա-
րարակնիս բնաւ գողութեան խօսքը չըրաւ. Իրիկունը
միայն, մինչդեռ տղաքը կ'արձակուէին ինծի և ընկե-
րոջս պատուիրեց որ չմեկնինք:

Երբ զիս կանչեց, լալով խոստովանեցայ ամէն բան:

— Ա՛հ ըսի իրեն, տունը բան մը մի՛ ըսէք. եթէ
հայրս իմանա՛յ, եթէ մայրս իմանա՛յ, իրենք որ հակառակ
իրենց աղքատութեան, այնքան պատուաւոր են... ես
իմ ընտանիքս անպատուեցի. ներեցէ՛ք, ներեցէ՛ք ինծի:

— Գնա՛, ըսաւ դատարարակս, արդէն իսկ պէտք
եղածէն աւելի պատժուեցար. գնա՛, և բնաւ մի՛ մոռ-
նար թէ գէշ ընկերակցութիւնները տալբեր հետեւանք
մը չեն ունենար երբեք:

Տունէն բնաւ չգիտցան այս դէպքը: Դատարարակս
առաջուան պէս շարունակեց զիս սիրել, բայց չիշը, այդ
անիծեալ գինիի չիշը, երբեք չմոռցայ, մինչեւ այսօր
տակաւին միտքս է ան, և քանի անոր վրայ կը մտածեմ,
այնքան կ'օրհնեմ դատարարակս որ մեռած է հիմայ:

Չգիտցայ բնաւ թէ ընկերոջս ի՛նչ պատիժ տուին:
Արդէն քիչ ետքը մեկնեցաւ դպրոցէն: Տարիներ վերջ
միայն իմացայ թէ շատ ծանր յանցանքներու համար
գատապարտուեր ու քիստաւն ղրկուեր է: Մե՛ղք որ չէր
ուզած օգտուիլ չիշի դասէն:

ԲԱՌԵՐ.— Երբեհեկե՛լ երթալ գալ, Թիարան՝ բանտ մը
ուր մեծ յանցանքներ գործողները կը ղրկուին բռնի աշ-
խատելու Բոլսրակ՝ շրջանակ:

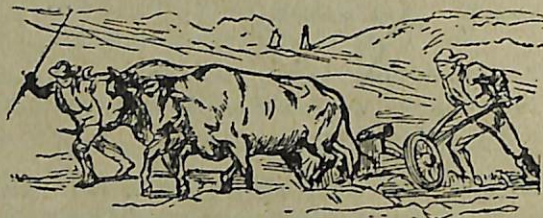
ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ պէտք է ընենք եթէ սխալմամբ
կամ անգիտութեամբ եւ կամ խաբուելով գէշ ընկեր մը ընտրած
ենք.— Ընկեր մը ե՞րբ գէշ է. եւ ե՞րբ լաւ է.— Մարդկային ըն-
կերութիւնը ի՞նչ պատիժներ սահմանած է չարագործներուն.— Ո՞վ
կը տնօրինէ այդ պատիժները, ինչպէ՞ս.— Ո՞վ կը գործադրէ
զանոնք:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անգամ մը դէշ ճամ-
բու մը մէջ ինկած ըլլալը պատճառ մը չէ որ յուսահա-
տինք և մինչեւ վերջը մնանք այդ ճամբուն մէջ. միշտ կա-
րելի է ետ դառնալ.— Սխալիլը բնական թերութիւն մըն է
մարդու համար, և մեղադրելի չէ. սխալին վրայ յամառիւն
է որ մեղադրելի, այսպէս ինչ կը դառնայ: Չզջալ՝ հոգ չէ թէ
ամօթի տակ ընկճուելով՝ լաւագոյն է քան գէշ ճամբու մէջ
յարատեւելը:

68. ԱԼՔՈԼԱՄՈԼԻՆ ՎՍԻՃՍՆԸ

Երբոր գիւղէն հեռացայ, ամբողջ այն կողմերը չկար
աւելի ուժով ու գեղակազմ տղայ մը քան Միքայէլը,
ագարակապանին զաւակը:

Հաճոյքով և զմայլանքով կը դիտէի զինքը, ամէն
անգամ որ իր կորովի բազուկներով արօրին խօփը հո-
ղին մէջ կը մղէր:

Ամէնէն դժուարին աշխատութիւնները պարզ խա-
ղեր էին իրեն համար: Արշալոյսը ծագելուն պէս կը
սկսեր աշխատիլ, իրիկունը ուշ ատեն կը դադրէր ու
բնաւ չէր յոգներ:

Շատ ալ զուարթ էր և շարունակ կ'երգէր ու կը
խնդար:

Երբոր գիւղին փողոցներէն անցնէր՝ մատով կը
ցուցնէին զինքը ու կ'ըսէին.

— Ի՛նչ աղուոր ու կորովի տղայ մը դարձաւ Մի-
քայէլը:

Բաւական ժամանակ բացակայ մնացի գիւղէն: Վե-
րադարձիս՝ շատ բաներ փոխուած էին: Ուրիշ շատ մը
խանութներու հետ՝ գինեւուն մըն ալ բացուած էր:

Երբ այդ գինեւուն առջեւէն կ'անցնէի, խոխոսած,
կորսաւնակ մարդ մը տեսայ որ սեղանի մը առջեւ նըս-
տած՝ օղի կը խմէր: Այնքան տոգոյն էր որ զարմաց-
մամբ ու սոսկումով կը դիտէի զինքը:

— Ո՛վ է այս մարդը, հարցուցի գեղջուկի մը որ
քովս կը գտնուէր այդ պահուն,

— Միքայէլն է, պատասխանեց:

— Անկարելի է, գոչեցի, ես կը ճանչնամ Միքայէլը,
անիկա գեղեցիկ ու կորովի երիտասարդ մը պէտք է
եղած ըլլայ հիմայ:

— Աւա՛ղ, յարեց գիւղացին, ես ալ դիտեմ որ քանի
մը տարի առաջ շատ ուժեղ ու գեղեցիկ տղայ մըն էր,
բայց ինչ օգուտ որ ինքզինքը ալքովամոլութեան տուաւ
և այս վիճակին մէջ ինկաւ,

— Երբոր այս անիծած գինեւունը հաստատուեցաւ,
շարունակեց գեղջուկը, Միքայէլ որ բաւական բարեկե-
ցիկ էր, սկսաւ այնտեղ յաճախել: Ամէն առտու գաւաթ
մը օղի կը խմէր և անանկ կ'երթար գործին:

« — Ասով աւելի կ'ուժովնամ և աւելի աշխատելու
եռանդ կը զգամ, կ'ըսէր:

« Սկիզբները՝ օղին չ'ըլատեց իրեն, բայց տարի մը
վերջ, ամէն մարդ զգաց որ Միքայէլ սկսած է փոխուիլ:
Աշխատած ատենը յաճախ այնքան կը յոգնէր որ կը
ստիպուէր նստիլ և երկար ատեն շունչ առնել: Յետոյ՝
տխուր էր, այլևս չէր խնդար և իր երգերն ալ չէին
լսուէր գիւղին փողոցներուն մէջ:

Դեղջուկը լռեց:

— Վե՛րջը, հարցուցի հետաքրքրուած:

— Վերջը, ինչ պիտի ըլլայ, եղաւ այն ինչ որ պիտի

ըլլար: Ան որ անգամ մը կը սկսի խմել, ա՛լ չի կրնար կանգ առնել հետզհետէ աւելի պիտի խմէ: Միքայէլ ալ որ սկիզբները օրը մէկ անգամ միայն գինեւորուն կը հանգիպէր, ետքերը սկսաւ երկու երեք անգամ երթալ:

«Բանի՛ կը խմէր, այնքան դիւրաբար ու կատաղի կը դառնար: Օր մը, հինգ վեց գաւաթ խմելէ վերջ, կռիւի բռնուեցաւ իր ընկերներէն մէկուն հետ և զայն գլխէն վիրաւորեց: Ոստիկանները ձերբակալեցին զինքը և երկու ամիս բանտ պահուեցաւ: Անկէ ի վեր շարունակ կը խմէ, և ասիկա այնքան փնտրած է իրեն որ բժիշկը կ'ըսէ թէ հազիւ մինչեւ ձմեռ պիտի կրնայ ապրիլ:»

* *

Ուզեցի Միքայէլի մօտենալ և խօսիլ հետը:

— Միքայէլ, ըսի քովը երթալով. զիս չե՞ս ճանչնար: Խեղճը աչուրները վերցուց, և ամբողջ վայրկեաններ զիս դիտեց առանց պատասխանելու:

— Եթէ ամբողջ ժամեր ալ այսպէս կենաք, ըսաւ գեղջուկը, չպիտի պատասխանէ ձեզի, որովհետեւ այլևս ապուշցած է և մարդ չի ճանչնար:

ԲԱՌԵՐ. — Խորխուած՝ քայքայուած: Խորախամակ՝ կոնակը ծռած: Յանախի՛ շարունակ երթալ: Դիւրարորբո՛ւ՝ չուտ բարկացող:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է ալրովամոլութիւնը. — Որո՞նք են ալրովամոլ. — Ի՞նչ վնասներ ունի ալրովամոլութիւնը. — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ ալրովամոլ չլսանալու համար:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ալքովամոլութիւնը զարհուրելի ախտ մըն է. — Բոլոր ալքովամոլները կա՛մ եւ ըրիտասարդ կը մեռնին և կամ շատ գէշ կ'ապրին: Ոմանք՝

մեռնելէ առաջ կը խենթենան. — Ալքովամոլները ընդհանրապէս չար ու վայրագ կ'ըլլան, իրենց կիներ ու տղաքը կը ծեծեն և ամէն տեսակ ոճիրներ կը գործեն. — Պէտք է միայն ջուր խմել. ջուրը ամէնէն հաճելի և ամէնէն առողջապահիկ ըմպելին է. — Ալքովամոլները անյարմար են ամէն աշխատութեան. այդ է պատճառը որ շուտ դժբախտ կ'ըլլան և կը մղուին գէշ արարքներու:

69. ՍԱՏԱՆԱՆ ԱՅԳԵՄՇԱԿ

(ՀԻՆ ԱՌԱՆ)

Ջրհեղեղէն ետք երբ տապանէն ելաւ, Նոյ նահապետ սկսաւ այգի տնկել:

Օր մը սատանան անոր մօտեցաւ և հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ընես այստեղ:

— Չե՛ս տեսներ, պատասխանեց Նոյ, որ որթեր կը տնկէր:

— Ինչի՞ կը ծառայեն ասոնք, հարցուց նորէն սատանան:

— Ասոնք որթատունկեր են, ըսաւ Նոյ. քանի մը

տարի վերջ ամէնքն ալ պիտի լեցուին աղուոր ողկոյզ-
ներով, աշնան պիտի քաղեմ այդ ողկոյզները, և անոնց-
մով պիտի պատրաստեմ ախորժախաւ ընկալի մը որ գի-
նի կը կոչուի:

— Իսկ գինին, ա՛ն ինչի կը ծառայէ:

— Գինին, երբ չափաւորութեամբ գործածուի, մար-
դուս հոգին կը զուարճացնէ և մարմինը կը կազդուի:

— Կ'ուզե՞ս որ քեզի օգնեմ, ըսաւ սատանան, ես
ձեր կարծածին պէս մարդոց թշնամի չեմ, միշտ ձեռքէս
եկածը չեմ խնայեր անոնց աղէկութեան համար:

Նոյ հաւանեցաւ:

Այն ատեն՝ Սատանան գառնուկ մը բերաւ, մորթեց
և որթատունկերու փոսերուն մէջ լեցուց անոր արիւնը:

— Ի՞նչ կ'ընես, հարցուց Նոյ՝ հետաքրքրուած:

— Այս արիւնը օգտակար է որթերուն, ըսաւ սա-
տանան:

Ու միևնոյն կերպով զոնց նաև առիւծ մը, կապիկ
մը և խոզ մը, որոնց արիւններն ալ փոսերուն մէջ լեցուց:

Նոյ նահապետ բան մը չհասկցաւ սատանային ըրա-
ծէն, Բայց ժամանակ անցնելէ վերջ, մարդկային սե-
րունդը կրցաւ ըմբռնել անոր նպատակը:

Ամէն անգամ որ մարդ մը քիչ քանակութեամբ
գինի խմէ, գառնուկի մը պէս հլու կ'ըլլայ:

Եթէ չարունակէ խմել, կերպարանափոխ կ'ըլլայ,
վայրագ ու չար կը դառնայ առիւծի մը պէս:

Եթէ ա'լ աւելի խմէ, գինիին աղղեցութիւնը զինքը
կապիկին նման վրասակար ու ծաղրելի կը դարձնէ:

Իսկ եթէ ատկէ՝ ալ աւելի խմէ, այն ատեն բոլորո-
վին մարդկութենէ դուրս կ'իլլէ, անասունի կարգ կ'անց-
նի և կը սկսի աղտոտ տեղուանք գլորիլ խոզի մը պէս:

ԲԱՌԵՐ.— Ախորժախա՛մ անուշ համով, Ըմպելի՛ խմե-
լիք, Կազդուրել՛ ոյժ տալ:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ո՞վ էր Նոյ նահապետ.— Ի՞նչ է ջրհե-
ղեղը.— Ի՞նչպէս կը պատրաստեն զինին.— Ի՞նչ է այս առակին
իմաստը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ալքոլամոլութիւնը
մարդը կը զրկէ այն բոլոր յատկութիւններէն որոնցմով
անասուններէն կը զանազանուի.— Ալքոլամոլը միայն ինք-
զինքին չի փասեր, կը փասէ նաեւ իր սերունդին.— Հիւանդ-
կախ, հիւժած, կամազուրկ եւ անընդունակ տղաքը ընդհան-
քապէս ալքոլամոլներու զաւակներ են:

70. ՄԱՔՐՈՒԱԾ ՍՐՏԸ

Երկու մարդիկ երբեմն հարուստ,
Կրելով յանկարծ զին ու կորուստ,
Եղած էին գրեթէ աղքատ:
«Ի՞նչ պէտք ընել բաղդէն գանգատ»,

Հսին իրարու : «Երկուքս ալ արտեր ունինք քովէ քով ,
«Եկո՛ւր հողագործ ըլլանք, մըշակենք զանոնք մեր ձեռքով,
Հասնին բերքերն, ու աչնան
Մեր քըսակները լնան...»
Առին ցորեն, հունտ, գարի,
Եղներ, մանգաղ ու արօր...

Մին խելացի, հողերն արտին մաքրեց բոլոր.

Չը թողեց կտոր մ'իսկ քարի...

Մինչ միւսն, անմիտ, հազիւ հերկեց հողն անխընաւ.

Ըսաւ. «Ինչ պէտք պիտ' ունենամ...»

Ես մաքրութեան արտառովոր...

Արեւն ու անձրեւ, լաւ օդերն են որ

Պիտի հունձքերն արտերուն ընեն նըլաղ կամ առատ...» :

— Ու ցանեցին երկուքն ալ : Օդերն աղուոր եղան շատ,

Սակայն աշունն երբ եկաւ

Անխընամ արտին բերքն եղաւ սակաւ.

Միւսինն՝ անկէ շիռլի

Տաւնապատիկ աւելի :

Այսպէս բընութիւնն ու երկինք անգամ,

Մաքրութեան՝ խնամքի են սերտ բարեկամ,

Եւ անհոգ, անխոյր, թոյլ ու անարթեր

Մարդուն վրայ Աստուած բարիք չի թափեր :

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — ԶԵՆ՝ քնատ, Արտասովոր՝ չտեսնուած : Տաւնա-
պատիկ՝ տառն անգամ : Անխընամ՝ խնամք չտեսած : Լիռլի՝
լեփլեցուն : Անխոյր՝ հոգ չընող : Անաարբեր՝ կարեւորութիւն
չտուող :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ պայմաններ պէտք են արտ մը
բերրի դարձնելու համար. — Ի՞նչ հետեւութիւն կը հանէք այս
առակէն :

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մեղմէ իւրաքան-
չիւրը պարտաւոր է կարելին ընել՝ առողջ ու զօրաւոր ըլ-
լալու համար. և ասոր համար անհրաժեշտ է մաքրութիւնը.
— Այն որ տկար է, ո՛չ իր անձին, ոչ ալ իր նմաններուն
հանդէպ ունեցած պարտականութիւնները կրնայ կատա-
րել. — Այն որ մաքուր է և իր տունը մաքուր կը պահէ,
չատ մը հիւանդութեանց դէմ ապահովուած է. — Բոլոր մեծ
հիւանդութեանց մեծագոյն թշնամին մաքրութիւնն է. —
Թոքախտի և ժանտախտի պէս ահաւոր ու մահացու հի-
ւանդութիւններն անգամ կը պարտուին մաքրութենէն :

71. ԱՆՈՂԶԵՄՈՒԹԵԱՆ ՇԵՏԵՒԱՆՔԸ

Յովհաննէս շատ անխոհեմ տղայ մըն էր և երբեք
մտիկ չէր ընել այն պատուէրները զորս իր ծնողքը իրեն
կուտային :

Հայրը մանաւանդ որ առողջ ու կայտառ գիւղացի
մըն էր, չարունակ կ'ըսէր թէ զաւակը բնաւ իրեն չպի-
տի նմանի, թէ հիւանդոտ պիտի ըլլայ, ու բնականա-
բար չպիտի կրնայ աշխատիլ :

Իրաւ ալ Յովհաննէս գիւղին միւս տղոց պէս առողջ
ու կայտառ չէր. դէմքը գունատ էր և միշտ անհան-
գըստութիւն կը զգար :

Օր մը, մինչդեռ սուր խիթի մը կը տանջուէր,
հայրը իրեն մօտեցաւ ու ըսաւ.

— Զաւակս, մինչեւ ե՛րբ այսպէս անխոհեմ պիտի
մնաս, օր չանցնիր որ հիւանդ չըլլաս, քիչ մը խոհեմու-
թեամբ վարուէ :

— Բայց բան մը չեմ ընել, հայր, թոթովեց Յով-
հաննէս :

— Ինչպէ՛ս բան մը չես ընել, քրտնած ջուր կը խը-

մես, ցուրտ օդին պատուհանը բաց կը պառկիս, յոգնած ըլլալդ չնայելով պաղ գետը կը մտնես, տաք արևին տակ կը պտտիս գլուխդ բաց. ասոնք, զաւակս, աղուոր հետեւանքներ չեն ունենար: Եթէ այս ընթացիկը չարուհակես, բժիշկի պէտք պիտի ունենանք:

* *

Յովհաննէս նորէն ականջ չկախեց հօրը խրատներուն, և քանի մը օր վերջ, հակառակ քրտնած ըլլալուն, գետը մտաւ:

Այս անգամ սակայն հիւանդութիւնը իրա՛ւ եկաւ: Յովհաննէս կուրծքի իջուածք մը ունեցաւ և անկողին ինկաւ:

Մերկար ատեն ետքը միայն բժիշկը կրցաւ յաղթել հիւանդութեան: Հիւանդութիւնը վերջնականապէս չէր անհետացած, և պղտիկ անխոհեմութեան մը հետեւանքով նորէն կրնար երեւան գալ ու մահ պատճառել:

Հիմայ Յովհաննէս շատ խոհեմութեամբ կը վարուի և ամէն տեսակ զգուշութիւն կ'ընէ որպէս զի հիւանդութիւնը նորէն երեւան չելլէ: Եթէ այդ զգուշութիւններուն մէկ տառնեքորդը առաջուց ըրած ըլլար, անշուշտ շատ առողջ պիտի մնար, և երբեք պէտք չպիտի ունենար այդ աստիճան ծանր հիւանդութեան մը դէմ ինքզինքը պաշտպանելու:

ԲԱՌԵՐ. — Խիբ՝ փորի ցաւ: Ընթացք՝ վարմունք:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ անխոհեմութիւն էր Յովհաննէսի ըրածը. — Ինչո՞ւ այդ հիտեւանքը ունեցաւ. — Ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ իր տեղը ըլլայիր. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ առողջ ըլլալու համար:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Առողջութիւնը այն

տեսակ բարիք մըն է զոր աւելի իմաստունները կը վայելեն քան զօրաւորներն ու հարուստները. — Մարդիկ միշտ հիւանդութեան մը ենթարկուելէ վերջ իրենց առողջութեան նկատմամբ զգոյշ կը դառնան. — Պէտք է սակայն առաջուրնէ զգոյշ կենալ. — Ձուրը մորթին համար այն է՝ ինչ որ է օդը թոքերուն համար. — Ողակտ սենեակի մը մէջ կերուած պատառ մը չոր հացը աւելի բարեբար է քան վատառողջ սենեակի մը մէջ կերուած ո՛ր եւ է խորտիկ: Առողջութիւնը պահպանելու մեծագոյն պայմաններէն մէկն ալ մարմնամարդն է:

72. ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՏԻԿԸ

Խուժը մը մանուկներ փութի մը եղերքը կը խաղային, երբ հաւու հաւկիթի խօշորութեամբ առարկայ մը մը գտան, որուն մէջտեղը ակօս մը կար և որ ցորենի հատիկի կը նմանէր:

Մարդ մը որ անկէ կ'անցնէր, աղոցը քիչ մը դրամ տալով այդ առարկան առաւ անոնց ձեռքէն, և քաղաք տանելով մեծասունի մը ծախեց:

Մեծատունը՝ հասկնալու համար թէ ի՞նչ է այդ առարկան՝ գիտուններ կանչեց. բայց ոչ մէկը կրցաւ անոր ինչ ըլլալը հասկնալ: Ատոր վրայ անձանթ առարկան պատուհանի մը եզերքը դրին: Ի՞նչ ետքը քանի մը թռչուններ, որոնք այդ կողմերը կե՛ր կը փնտռէին, եկան կտուցի հարուածներով ծակ մը բացին անոր վրայ: Այդ ծակին չնորհիւ հասկցուեցաւ որ առարկան ցորենի հատիկ մըն է:

Մեծատունը շատ զարմացաւ և հրամայեց գիտուններուն որ հասկնան թէ այդ ցորենի հատիկը ինչո՞ւ

այդքան խոշորցած էր, և թէ ինչո՞ւ անոր նման ուրիշ մըն ալ կարելի չէր գտնել:

*
* *

Գիտունները դիմեցին իրենց գրքերուն, բայց չկրցան պատասխան մը գտնել:

— Թերեւս գիւղացիները կրնան բացատրել, ըսին, և մեծատունին առջեւ բերին կորսաբանակ ծերունի մը, առանց ակռայի, ճերմակ մօրուքով և ցուպերու յենած:

— Երբեք ասանկ բան մը ծախու առած չեմ, ըսաւ ծերունին, իմ գնած ցորենս միշտ շատ փոքր կ'ըլլար: Բայց անգամ մը հայրս կանչեմ, թերեւս ան գիտէ:

Մեծատունը ծերունիին հայրը կանչել տուաւ: Այս վերջինը միայն մէկ ցուպի մը յենած էր. աչքերը տակաւին բաւական աղէկ կը տեսնէին, մօրուքը բոլորովին չէր ճերմկած:

— Այս տեսակ ցորեն ոչ գնած, ոչ ալ տեսած եմ ըսաւ, իմ երիտասարդութեանս ատենները դրամ չէին գործածեր: Այն ատեն՝ մեր հունձքերուն արտադ-

րած հացովը կ'ապրէինք և այդ հացէն կուտային անոնց որ չունէին: Պէտք է հօրս հարցնել:

*
* *

Գացին բերին ծերունիին հայրը: Աւելի կորույթի էր և չիտակ կը քալէր, առանց ցուպի: Մօրուքին մէջ հազիւ թէ ճերմակ թելեր կային:

Երբ հունտը տեսաւ՝

— Որչա՛փ ժամանակ կայ որ ասանկ հունտ մը չեմ տեսած, ըսաւ: Իմ երիտասարդութեանս ատենը ցորենի հունտերը ասանկ էին: Այն ժամանակ հացը չէին ծախեր, ո՛չ ալ ծախու կ'առնէին: Ոչ ոք գիտէր թէ ոսկին ինչ է, բայց ամէն մարդ իր պէտքերուն թաւելոյ չափ հաց ունէր:

— Ո՞ւր կը գտնուէր քու դաշտդ, հարցուց մեծատունը:

— Իմ դաշտս այն հողն էր զոր Աստուած տուած է ամէնուն: Այն ատեն հողը ոչ մէկուն կը պատկանէր, ամէնունն էր: Ամէն մարդ ապրելու համար իրեն պէտք եղածին չափ կը մշակէր: Մէկը չէր ըսեր՝ «Իմս, քուկդ, դրացիինը»: մեր աշխատութեան պտուղը կը քաղէինք և կը գոհանայինք:

— Ինչո՞ւ ցորենը այն ատեն այսչափ մեծ էր, հարցուց նորէն մեծատունը:

— Որովհետեւ, պատասխանեց ծերունին, այն ատեն ամէն մարդ իր աշխատութեան շնորհիւ կ'ապրէր, և Աստուծոյ օրհնութիւնը անպակաս էր իր ձեռք բերած արդիւնքին վրայէն:

— Հարցում մըն ալ պիտի ընեմ, աւելցուց մեծատունը, ինչո՞ւ դուն քու թոռնէդ ու զաւկիդ աւելի

առոյգ ես, ինչո՞ւ անոնք ցուպով կը քալեն և դուն առանց ցուպի կը քալես:

— Որովհետեւ ես Աստուծոյ վախնալով ապրեցայ, ինքզինքս չմաշեցուցի ուրիշին ունեցածին վրայ աչք տնկելով, չնախանձեցայ, ես միայն իմ աշխատութեանս արդիւնքը վայելեցի:

ԹՈԼՍՏՈՅԻ

ԲԱՌԻՐ. — Կորաբամակ՝ կռնակը ծռած: Կարովի՝ ուժով: Փռո՛ւ փորուած խոր տեղ: Ակոս՝ ճեղք, պղտիկ փոս: Մեծատուն՝ հարուստ: Կեք՝ ուտելիք: Յուպ՝ դաւադան: Բաւել՝ օգտել: Առոյգ՝ կտրիճ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս առակին իմաստը. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ծերունիին եւ անոր հօրը վարած կեանքին միջեւ. — Ո՞րն է լաւը. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ապրիլ՝ առանց ուրիշներուն ունեցածին աչք տնկելու, աշխատիլ իր երջանկութիւնը իր ձեռքով պատրաստելու, միայն իր վաստակին ապաւինիլ, կրցածին չափ օգնել ուրիշներու և անոնց կեանքի բեռը թեթեւցնելու աշխատիլ. ասիկա է ապրելու լաւագոյն եղանակը. — Կեանքը շատ կարճատեւ է, և այդ տեսակէտով մեծ նշանակութիւն չունի. իր բովանդակ արժէքը կը գոյանայ դորձածութեւն եղանակէն ու սիրած բարեքէն:

73. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԱՏԱՍԱՆԸ

Կեանքի շռիւթիկը ազատուած,
Երեք մարդիկ երբ մեռան՝
Երկինք դացին ուր Աստուած
Բազմած, կ'ընէր դատաստան:

— Ըսէ՛ տեսնեմ ինձ չիտակ,
Հարցուց մէկուն հայրաբար,
Ի՞նչ բարի գործ, լաւ վաստակ
Ըրիր, ի՞նչպէս ապրեցար:

— Չարիք չըրի երկրի վրայ,
Տէր իմ, ըզձեզ չեմ խաբար,
Ես չանեցայ, ես կերայ,
Ուրիշներուն՝ անտարբար:

— Միայն չարիք չընելով
Ոչ ոք կ'ըլլայ մարդ բարի.
Այս անտարբերն, օ՛ն, չուտով,
Դըժոխք տարէք որ այրի:

Ու դառնալով երկրորդին՝
— Ըսէ՛ տեսնեմք, փաշտող
Տարիներուդ մէջ, անդին,
Ի՞նչպէս անցաւ կեանքդ ամբողջ՝...

— Հաճոյքներու մէջ զըւարթ
Երգ ու պարով, անդադար,
Իբր անվընաս, անօդ մարդ
Ապրեցայ ես, Տէ՛ր արդար:

— Բիրս անձնաւոր, որ մարդու
Գուրթ ու գորով չես տրուալ,
Պէտք է Դըժոխք երթաս դու,
Վճռեց անոր ալ Աստուած:

Եկաւ երրորդն իր կարգին,
— Ըսէ՛, ի՞նչպէս ապրեցար...
— Տէ՛ր իմ, կեանքս է վշտագին,
Սիրտս հոն խոր ցաւ ըզգաց յար...:

Հացէս՝ աղուոր մէկ բաժին
Տայի անոր որ չունէր.
Կ'օրհնէին զիս լալագին
Եւ իմ հոգիս կը հրճուէր...:

Գըթած, բարի, մա՛րդ ընտիր,
Գոչեց Աստուած. լոկ դո՛ւ կաս.
Դըրախտին մէջ շուտ մըտի՛ր
Որ վարձքդ ըլլայ անպակաս...:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Կեանքի լուծէն ազատիլ՝ (Վոթաբերաբար) մեռնել, Բազմիլ՝ նստիլ, Բաջառողջ՝ շատ առողջ, Բիրտ՝ կոշտ, Անճնատէր՝ միայն իր անձը սիրող, ուրիշին բարու-թիւն ընելու համար ինքզինքը չնեղող, Հրնուիլ՝ ուրախա-նալ:

ԸՆԴԼԱՅԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ այս մարդոց վարած կեանքերուն մէջ. — Ինչո՞ւ երրորդին վարած կեանքն է լա-ւագոյնը. — Գեանքի մասին ի՞նչ առաջադրութիւններ ունիր. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ամենակատարեալ մարդը այն է որ ամէնէն աւելի օգտակար կ'ըլլայ ուրիշ-ներու. — Մարդիկ երկու տեսակ կեանք կրնան ապրել. մէկը անգիտակից կեանքն է, անասնական կեանքը, այն կեանքը

միւսը՝ գիտակից կեանքն է, գործօն ու կամքէ վարուող կեանքը, այն կեանքը, զոր մարդ ինքը կ'ապրի. երջանկու-թեան դաղտնիքը կը կայանայ այս երկու տեսակ կեանքե-րուն ներդաշնակ ձուլման մէջ. — Կեանքը լաւ գործածող-ներն են միայն որ անկէ կրնան ախորժիլ:

74. ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԴԱՍ ՄԸ

Օր մը Միսաք՝ «Իտէալ» բառին հանդիպեցաւ գրքի մը մէջ, և որովհետեւ չէր գիտեր այդ բառին նշանա-կութիւնը, գնաց դաստիարակին հարցուց:

Դաստիարակը որ բարի ծերունի մըն էր, շատ դո՛ւ կը մնար երբ աչակերտները այդպէս կուգան իրեն բան հարցնելու, և միշտ կը դո՛ւայնէր զանոնք:

— Ձաւակս, ըսաւ Միսաքի, «Իտէալ»ը այն նպատակն է զոր դուք շամէնքդ պէտք է ընտրէք ձեր կեանքին գործածութեան, ձեր գործերուն համար. ճարտարապետը շէնք մը շինելէ առաջ՝ յատակագիծ մը կը պատրաստէ. առանց այդ յատակագիծը շինած ըլլալու չի կրնար տունը

չինել, եթէ առանց յատակագծի սկսի, չի կրնար շինու-
թիւնը առաջ տանիլ, պզտիկ սխալ մը, պզտիկ անզգու-
շութիւն մը պատճառ կը դառնան որ շէնքը փլչի:

— Ուրեմն մենք ալ կեանքին համար յատակագիծ
մը պէտք է շինենք:

— Այսինքն, պէտք է ընտրէք նպատակ մը որ օրի-
նակելի և օգտակար ընէ ձեր կեանքը. ահա այդ նպա-
տակը ձեր «խտէալ»ը պիտի ըլլայ. անկա պիտի առաջ-
նորդէ ձեզ, անոր շնորհիւ սխալ քայլեր չպիտի առնէք,
և ւնորդեանց ձեռքը խաղալիք չպիտի դառնաք:

— Ի՞նչ նպատակ պէտք է ընտրենք մեր կեանքին հա-
մար, հարցուց Միսաքը՝ որ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր:

— Պէտք է առաքինի ըլլաք, ասո՛ր միայն պիտի աշ-
խատիք, ո՛վ որ առաքինի է, կրնայ շատ կատարեալ
մարդ ըլլալ. պէտք է սիրէք բարութիւնը, պէտք է ար-
դար և ներող ըլլաք, պէտք է հնազանդիք ձեզի տըր-
ուած պատուէրներուն: Յետոյ պէտք է ջանաք ստա-
խօսութենէ հեռու մնալ, գէշ ընկերակցութիւններէ զգու-
շանալ, ու մանաւանդ պէտք է սիրէք ձեր ծնողքը, ձեր
ազգը, ուսմունքը, և և զիշ կրֆե՛ր չունենաք: Ահա
ասոնց ամէնքը միանալով պիտի կազմեն ձեր կեանքին
գործերուն նպատակը, ձեր իտէալը, ճարտարապետին
յատակագիծն ալ ատանկ է. միայն մէկ զիծ մը չունի,
շատ գիծեր են որոնք միանալով շէնքի մը կազմութիւնը
կ'ամբողջացնեն:

— Օ՛հ, ըսաւ Միսաք, միտքս պիտի պահեմ այս
դասը և իմ կեանքին համար ատանկ իտէալ մը պիտի
ունենամ:

— Շա՛տ աղէկ կ'ընես, աւելցուց դաստիարակը. ով
որ ասոր պէս իտէալով մը ճամբայ կ'ելլէ, միշտ կը յա-
ջողի կեանքի մէջ: Այսչափ առաքինութիւն ունեցող

մարդ մը անպատճառ կը թողու անա՛նկ գործ մը որ մնայ
նոյն իսկ իր մեռնելէն վերջը և իր անունը միշտ յար-
գանքի առարկայ դարձնէ:

Միսաք՝ միտքը դրաւ չմոռնալ այս դասը, և շնոր-
հակալութիւն յայտնեց դաստիարակին:

ԲԱՌԵՐ. — Մոլուրիւն՝ գէշ սովորութիւն, Գէշ կիրք՝
անվայել զգացում:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Խնչ է իտէալը. — Խնչ իտէալ ու-
նիր դուր. — Խնչ՞ ատիկա ընտրած էր:

ՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ով որ առանց նպա-
տակի, ըստ բախտի կ'ապրի, տխուր է միշտ. — Բարոյական
կեանքը հաճոյալի կը դառնայ այն ատեն միայն երբ նպա-
տակ մը կ'ունենայ և այդ նպատակին կը ձգտի շարունակ.
— Կեանքը ամէն բանէ աւելի աշխատութեան տօն մըն է.
— Մարդ միշտ չի կրնար հասնիլ իր ընտրած նպատակին,
իր փառքը դէպի այդ նպատակը երթալուն, այդ նպատա-
կին երթալու համար ըրած ջանքերուն մէջն է. — Յաճախ
մարդիկ քանի իրենց նպատակին մօտենան, այնքան կը
խուսափին իրենցմէ. — Պէտք չէ սակայն յուսահատիլ, պէտք
է միշտ հետապնդել զայն. — Մի՛ ըսէք թէ ամէնէն լաւ դոր-
ծը, ամէնէն լաւ նպատակները ընտրած էք, որչափ ալ լաւ
ըլլան ձեր ընտրածները միշտ անոնցմէ լաւագոյնները
կրնան գտնուիլ:

75 ՆԱԻԱՎԱՐԸ

Այն օրը կը պտտէի գետին եզերքը: Սաստիկ հով
մը կար ու գետը յուզուած էր: Երբոր կամուրջի մը մօտ
հասայ, տեսայ նաւակ մը որ ամբողջովին աւազով լեց-
ուած էր, և զոր նուաժարը ի գոռ կը փորձէր կամուր-
ջին տակէն անցընել:

Ուշագիր կը դիտէի զայն. կ'ուզէի հասկնալ թէ իր ցանկերը պիտի պատկուէին, պիտի կրնա՞ր ջուրերու բարկութեան յաղթել և կամուրջը անցնիլ:

Յանկարծ նաւակը շրջեալ, տեսայ նաւավարը որ կը շարժէր լողալ, բայց չէր կրնար, և յուսահատի մը պէս կը մաքառէր ալիքներուն հետ:

— Այս անճարակը հիմայ կը խեղդուի, ըսի ինքնիւրեմս:

Պահ մը ուզեցի ծովը նետուիլ և զայն ազատել, բայց իսկոյն մտածեցի թէ արդէն իսկ տարիքս առած եմ և յօգացաւ ունիւմ:

— Զուրը շատ ցուրտ է. կ'ըսէի ես ինծի, եթէ յօգացաւ երեւան ելլեն, անցեալ տարուան պէս շաբաթներով հիւանդ պիտի պառկիմ, թերեւս պիտի մեռնիմ, ան ատեն ո՞վ պիտի դայ ինծի օգնելու:

Եւ սկսայ արագ քայլերով հեռանալ, նայուածքս ուրիշ կողմ դարձուցած:

Բայց այս անգամ տարբեր մտածումներ զիս խոռվեցին:

— Դուռն վա՛տ մըն ես, կ'ըսէր ներքին ձայն մը ինծի, վա՛տ մըն ես, քանի որ կրնաս և չես ուզեր այդ մարդը ազատել:

Այս յանդիմանութիւնը խարաղանի հարուածի մը պէս ցնցեց զիս, ես վա՛տ մը... վա՛տ մը... Աստուած իմ, եւ խղճիս ձայնն էր որ այդ բառը կը նետէր երեսիս, ծանր յանդիմանութեան մը պէս:

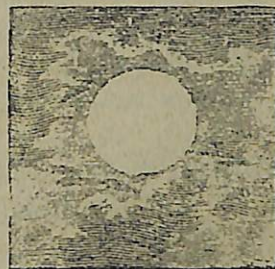
Առանց ժամանակ կորսնցնելու սկսայ դէպի կամուրջ վազել: Խիզճս այս անգամ չէր յանդիմաներ զիս, այլ կը խրախուսէր: Կամուրջին մօտ հասնելուս տեսայ որ խեղճ նաւավարը խեղդուելու վրայ է: Իսկոյն գետը նետուեցայ և մարդը ազատելով ցամաք հանեցի:

ՍՔԷՆՍԱԼ

ԲԱՌԵՐ. — Շրջիլ՝ դառնալ: Ի գուր՝ պարապ տեղը: Զանգերը պատկուիլ՝ յաջողիլ: Խոռովել՝ տակնուվրայ ընել, վախցնել, Խրախուսել՝ ոյժ տալ, սիրտ տալ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Մարդիկ լինչ տեսակ պարտաւորութիւններ ունին իրարու հանդէպ. — Ինչո՞ւ պէտք է օգնութեան փութալ իր նմաններուն, նոյնիսկ վտանգաւոր պահերու մէջ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Արդար մարդը միշտ կը խոնարհի իր խղճին առջև, որովհետեւ խիղճը տէր չունի, ոչ մէկ բանի գերին կրնայ դառնալ. — Պէտք է ինքզինքը վարժեցնել խղճին անսալու, և ամէն գործի ձեռնարկելէ առաջ անոր խորհուրդին զիմեւ. — Բացատրել կիկերոսի խօսքը՝ թէ Վիր խղճին դատաստանը կը նախընտրէ իր վրայ խօսուած հազար ճառերէ:

76. ԽՂՃԻ ԽԱՅԹ

Գիւղին մասրան զանգակատան
Ժամացոյցն հնչէր տա՛ն, տա՛ն, տա՛ն,
Կէս գիշեր...

Ամէն մարդ խոր քուն կը քաշէր:

Լուսինն, երկինքէն անամպ ու պայծառ,
Լընակին վրայ կը ցոյար վառ վառ...:
Հովիկն ալ շունչով մ'հեղճ ու մեղմաքին,
Թաւ սաղարթն օրրէր լուռ անսառակին...:

Արթուն՝ մա'րդ մը լոկ, մւթի սիրահար,
Գետնախնձորներ գողնալու կ'երթար
Դրացիին արտէն...:

Ու ճամբան, սայլակն, առաջ քշած ատեն,
Անիւն, որ ամէն դարձին ճըռընչէր,
Իր լեզուով, կարծես անոր կը գոչէր.
«Բըռնըւի՛ս պիտի, բըռնըւիս պիտի...»

— «Ո՛չ, ո՛չ, մըմնջէր մարդն...» Անտի, աստի
Ջղջիկներ, պզտիկ ճիչերով, սո՛ւր սո՛ւր,
Կ'ըսէին՝ «Սի՛ն, սի՛ն, սի՛ն, ռ՛ւր կ'երթաս, ո՛ւր...»

— Հասաւ ու լեցուց սայլակն, և ահա՛
Ընկուզենույ մը կատարին վըրայ,
Թառած բու մը ձայն հանեց՝ «Հո՛ւ, հո՛ւ, հո՛ւ»
«Տեսա՛յ քեզ, տեսա՛յ, աւազա՛կ մ'ես դու...»
Վախցաւ, ու սկսաւ փախչիլ սրիկան,
Մինչդեռ անիւին ճըռինչը գուժկան,
Իր քառալորին մէջ արագօրէն՝
Կը կրկնէր, «Պիտի կախուի՛ս, անօրէն...»
Անվտանգ, այլ չատ յուզուած, տուն եկաւ:
Եւ երբ գողօնը կը պահէր անձկաւ,
Լըսեց կատու մ'որ կը ձայնէր «Մըռա՛ւ,
«Չարագործ մ'ես դու. վա՛տ ու անիրա՛ւ...»
— Քունն եղաւ խըռով, երազն՝ ոստիկան,
Եւ կ'արթննար բուռն յոյզով հոգեկան,
Երբ աքլորն երգեց. «Կո՛ւ, կուկուլիկ, կո՛ւ,

«Մէկն առնելու չէ ինչքն ուրիշ մէկու...»
— Դուրս վազեց, կատաղած, «Անշա՛ն կենդանի,
Պուաց, գո՛ղ մ'եմ ես,

Թայց պիտի լըռէ՛ լեզուդ անճոռնի,
Պիտի փրցընեմ գլուխդ, որ տեսնե՛ս...»
Դրացի մը լըսեց այս խօսքն, ու գնաց
Դրացուհւոյն ականջն ի վար, խիստ կամաց,
Կրկնել զայն... Կինն ալ՝ գաղտնեաց պահարան
Երկու կիներու պատմեց, կէս բերան...:
Ու բարեկամ մ'ալ, փութիլոս ու սիրուն,
Սուրաց, լուր տուաւ... ոստիկաններուն...,
Եկան, մեր մարդուկն առին ու տարին
Վայրն այն խաւարին

Ուր կ'երթան մարդիկ ամէն—ո՛ւր որ կան—
Որք դրամ չը տալով պէտքերնին հոգան:
Ահա պատմութիւնս, յուսամ թէ անոր
Վերնագիրս յարմար գրեցի՜ ձեռ շընորհ:
(Նման. Ֆրանս.ի) Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Թաւալի՛ գլտորիլ: Մատուո՛ պզտիկ եկեղե-
ցի: Կը ցուար՝ կը փայլէր: Լճակ՝ պզտիկ լիճ: Թաւ՝ թանձր,
խիտ: Պողօն՝ գողցուած առարկայ: Բուռն՝ սաստիկ: Ան-
շահ՝ անպիտան: Փութիլոս՝ ահապարդ: Անամպ՝ առանց
ամպի, պայծառ: Հեշտ՝ անուշ: Մեղմաքին՝ թեթեւ: Սա-
ղարթ՝ տերեւներով ծածկուած ճիւղ: Անտառակ՝ պզտիկ
անտառ: Պուժկան՝ գէշ լուր տուող: Անձկաւ՝ անձկու-
թեամբ, սրտադողով: Վայր՝ տեղ: Խաւարին՝ մուլթ: Կա-
տար՝ գաղաթ, ծայրը: Շնորհ գտնել՝ հաւելի:

ԸՆԳԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Նկարագրեցէ՛ք այս գողին հոգեբա-
նութիւնը, բացատրեցէ՛ք թէ ինչո՞ւ այդ յուզումներն ու սարսափ-
ները ունեցաւ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Խղճին անսալ՝ կը նշանակէ ինքզինքը ապահովել շատ փորձութեանց դէմ. — Եթէ կայ բան մը որ ամէնէն աւելի կը նպաստէ մարդիկը անասուններէն զանազանելու, այն ալ խիղճն է, որ կը դիւրացնէ բարիին ու չարին ճանաչողութիւնը. — Զղջումը խղճին արդիւնքն է, անոր շնորհիւ միայն մարդիկ կրնան հասկնալ թէ ծուռ ճամբու մէջ ինկած են. — Յանցանք մը պէտք է որ խպնեցնէ մարդիկը. իսկ զայն դարմանել ուղիւ՝ բնաւ պէտք չէ խպնեցնէ. և խիղճն է որ ատոր պէտքն ու անհրաժեշտութիւնը ցոյց պիտի տայ:

77. ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՊԱՅՈՒՍԱԿԸ

Ա.

Վաճառական մը ետ կը դառնար ձօնախմբուէ մը ուր շատ առուտուր ըրած էր: Իր բոլոր վաստակը՝ շատ մը կարմրուկ ոսկիներ՝ կաշիէ պայուսակի մը մէջ դրած էր:

Բաղաքէ մը անցած ատեն եկեղեցի մը տեսնելով ներս մտաւ: Պայուսակը առջին դրաւ և սկսաւ աղօթել: Երբ իր աղօթքը լմնցուց ու դուրս ելաւ, միտքը այնչափ զբաղած էր որ պայուսակը հոն մոռցաւ:

Վաճառականին դուրս ելլելէն քիչ ետքը, քաղաքին բնակիչներէն մէկն ալ եկեղեցի գնաց և անոր գտնուած տեղը ծնրադրած ատեն՝ գտաւ պայուսակը որ կղպուած ու կնքուած էր: Մարդը հասկցաւ որ պայուսակը շատ դրամ կը պարունակէ, առաւ զայն և ուրախ զուարթ տուն դարձաւ:

Բայց խիղճը զինքը հանդիստ չթողուց:

— Գո՛ղ ես, գո՛ղ ես, կը պոռար շարունակ:

Մարդը չուզեց պզտիկ մնալ իր խղճին առջև ու

որոշեց պայուսակը ետ տալ: Բայց չէր գիտեր թէ ո՛վ է անոր տէրը:

— Աստուած իմ, ըսաւ, հիմայ ի՛նչ ընեմ ես: Եթէ քաղաքին մէջ ամէնուն գիտցնեմ թէ այս պայուսակը գտայ, իբրեւ տէր պիտի ներկայանան անանկ մարդիկ որոնք բնաւ իրաւունք չունին:

Յանկարծ գաղափար մը ունեցաւ: Պայուսակը պահեց սնտուկի մը մէջ, յետոյ իր դրան վրայ կաւիճով հետեւեալը գրեց խոշոր գրերով. — «Եթէ մէկը բան մը կորսնցուցած է, թող հոս գայ»:

Բ.

Վաճառականը, իր ճամբան շարունակած միջոցին, յանկարծ ուշաթերեցով, սարսափով տեսաւ որ պայուսակը քովը չկայ:

— Աւա՛ղ, աղաղակեց, կորսուեցայ, մեռայ:

Եւ եկեղեցի դարձաւ, յուսալով որ պայուսակը հոն է դեռ: Հոն չէր սակայն: Գնաց գտաւ քահանան և իր դրամներուն նկատմամբ հարցումներ ըրաւ, բայց քահանան ալ տեղեկութիւն չունէր: Եկեղեցիէն դուրս ելաւ խռոված, և սկսաւ պտըտիլ քաղաքին մէջ:

Պայուսակը գտնող մարդուն տունին առջեւէն անցած ատեն՝ դրան վրայ գրուած խոշոր գրերը տեսաւ և մօտեցաւ մարդուն որ սեմին վրայ կեցած էր:

— Ա՛հ, Աստուծոյ սիրոյն, ըսէք ինձի թէ ո՛վ գրեց այս գրերը, հարցուց անոր:

— Բա՛ն մը կորսնցուցած էք, հարցուց մարդը իր կարգին:

— Ոսկիով լեցուն պայուսակ մը կորսնցուցի. պայուսակը կնքուած էր, և կղպանքով մըն ալ կղպուած:

Մարդը դիւրաւ հասկցաւ որ դիմացինը ճշմարիտ կը

խօսէր. դայն իր սենեակը տարաւ, ցուցւոյ պայուսակը
և հրաւիրեց որ առնէ:

Վաճառականը՝ տեսնելով այս այնքան ուղղամիտ
մարդը՝ մէկ քանի վայրկեան անխօս մնաց:

— Բարի՛ Աստուած, ըսաւ ինքնիրեն, ես արժանի
չեմ այս զանձին: Այս մարդը ինձմէ աւելի արժանի է:
Եւ անոր տուաւ պայուսակը:

Ուղղամիտ մարդը այսպէս ամբողջ պայուսակ մը
ոսկի շահեցաւ՝ իր խղճին ձայնին անսպառն համար:

ԿԱՍՅՈՒՆ ԲԱՌԻ

ԲԱՌԻՆԵՐ.— Ծննդադրած՝ ծուռնի եկած: Ուշաբերիլ՝ խել-
քը գլուխը գալ: Ուղղամիտ՝ ուղիղ գործելը սիրող: Ան-
խօս մնալ՝ լռել: Տօնավաճառ՝ առուտուրը ընելու տեղ:
Անսալ՝ մտիկ ընել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պայուսակը գտնող մարդուն ո՞ր վար-
մունքն է ամէնէն գեղեցիկը.— Ինչո՞ւ.— Կարելի՞ էր տարբեր
կերպով վարուիլ.— Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Խիղճը դատողութեան
բազկերակն է, անոր պէս կը զարնէ ու մեղ կը զգուշացնէ.—
Խիղճն ալ մտային կարողութեանց կը նմանի և պէտք ունի
դատարարականութեան: Դատարարականութիւն է որ կրնայ աւելի
յստակօրէն զանազանել բարին ու չարը, և աւելի արդա-
րադատ կը դառնայ.— Խիղճը պէտք չէ միայն գէշը զանա-
զանէ, այլ անոր արդեւք հանդիսանայ, ճիշդ աչքի կափա-
րիչներուն նման՝ որոնք վտանգը տեսածնուն պէս խփոյն
կը գոցուին և աչքը կը պահպանեն.— Երբ խիղճը կը խօսի
պէտք է ականջ տալ ու հետեւիլ անոր, հոգ չէ թէ ատոր
համար շատ փշոտ ու չարչարալից ճամբայ մը կտրել պէտք
ըլլայ:

78. ՄԱՆԻՇԱԿԻ ՅԱՂԱՐԸ

Ամբողջ Վիեննա ձիւնի տակ թաղուած էր այն օրը:
Փողոցներուն սառն ու ձիւնը սալայատակին վրայէն
վերցնող գործաւորներուն խումբը կ'աշխատէր միայն:

Տխուր էր տեսարանը: Այր և կին, ամէնքն ալ աղ-
քատութենէ մղուած, փաւսցած ձեռքերով բրիչնին ան-
ընդհատ կարծր գետնին կը զարնէին, և սառը փրցնելով
ահագին կոյտեր կը վերցնէին:

Հետզհետէ մութը կը կոխէր:

Յանկարծ դրան զանգակը զարնուեցաւ: Զանգա-
կին ձայնը առնելով ոտքի ելայ: Ո՞վ կրնար ըլլալ հիւ-
րը, ո՞վ կրնար այդ օդին տունէն դուրս ելլել:

Կիսաբաց դրան առջեւը պզտիկ տղայ մը տեսայ որ
կեցած երեսս կը նայէր:

— Այս տղան ի՞նչ կ'ուզէ, հարցուցի սպասուհիին
որ արդէն տղուն ձեռքէն բռնած խոհանոցէն ներս կը
տանէր:

Պզտիկին դեղին մազերը ճակտին փակած էին, և
ամբողջ աղքատիկ զգեստները ձիւնին մէջ թաթխուած,
սոսկած ձեւ մը ունէին: Շուտ մը կարմրած ձեռքերը
վառարանին մօտեցնելով սկսաւ տաքնալ: Զիւնը կա-
թիլ կաթիլ կը հալէր, մինչդեռ ինքը՝ իր կապոյտ աչ-
ուրներով հետաքրքրութեամբ մեզի կը նայէր: Սպա-
սուհիս քաղցրութեամբ հարցումներ կ'ուղղէր անոր.
ո՞ւրկէ կուգար, ի՞նչ կ'ուզէր:

Երբոր լաւ մը տաքցաւ՝

— Մայրս, կ'մկմաց ամչնալով, այս առտու սառ-
կոտրած ատենը սահեցաւ և սրունքը կոտրեցաւ:

Յետոյ, մատովը վառարանին վրայ եռացող կերա-
կուրները ցուցնելով՝

— Ես դպրոցն էի, չարունակեց, և այսօր դեռ բերանս բան մը չեմ դրած:

Այս որ լսեցի, խոհանոցէն դուրս ելայ, ու նշան ըրի սպասուհիին որ պէտք եղածը հոգայ և ամէն օր զայն կերակրէ:

Շատ օրեր անցան, բայց պզտիկը մէյ մըն ալ չերեցաւ:

Զմեռը անցաւ, և մենք ա'լ անոր վրայ չէինք խորհեր: Բայց Զատիկի առաջին կիրակին երբ առտուն կանուխ տուն եկաւ, մազերը սանտրուած էին և լայն, սպիտակ օձիքին տակ, խոշոր կապոյտ փողկապը փրփուած՝ կը ծփար մաքրութեամբ:

Զեռքը թաղար մը բռնած էր ուր մանիշակի տունկ մը կար: Թաղարը ինծի ներկայացուց, և, աչքերը գետին խոնարհած՝

— Ասիկա մայրս ձեզի ղրկեց, ըսաւ, իբրեւ նշան իր երախտագիտութեանը որ այս ձմեռ անգամ մը ինծի կերակուր չնորհեցիք:

Ես զարմացած անոր կը նայէի:

— Գարնան առաջին մանիշակն է, Տիկին, կրկնեց անիկա, մայրս ձեզի համար քաղեց:

Ու յետոյ, իբրեւ թէ հպարտութիւնը վերաւորուած ըլլար, արտասուելից ձայնով մը՝

— Ուրիշ կերպով իր երախտագիտութիւնը չէր կրնար ցոյց տալ, չնչեց:

Ծռեցայ, ու սիրուն տղուն ձակատը համբուրելով առի նուէրը, եւ երբոր անկէ զատուեցայ, սիրտս խաւնադաւանդով լեցուած էր:

ՏԻԿԻՆ Մ. ՍՎԱՃԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Փառցած՝ սառ կտրած. Սմ'ած՝ ձեւէ ելած:

Խոբիկ՝ մտածել, Խանդաղատաճ՝ սէր, Ծփալ՝ փայլիլ, Անընդհատ՝ շարունակ, առանց ընդհատելու:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԳԵՏԵՐ.— Ի՞նչ դաս կարելի է բաղել այս պըզտիկ աղջկան օրինակէն:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Երախտագէտ չեղող մարդիկը բարութեան իրաւունք չունին.— Իարիքի մը հատուցումը անպատճառ համարժէք պէտք չէ ըլլայ. մարդիկ կրնան շատ մեծ բարիքներ տեսած ըլլալ և միայն շատ աննշան կերպով մը փոխարինել զանոնք, կը բաւէ որ այդքան փոխարինութենէ աւելին ընելը իրօք անկարելի եղած ըլլայ իրենց համար. — Երախտագիտութեան մեծագոյն օգուտը հոն է որ բարեբարոյը, իր բարիքը հատուցուած տեսնելով, ուրիշ անգամներ ալ չի քաշուիր տարբեր եւ թեւրեւ աւելի մեծ բարիքներ ընելէ:

79. ԵՐԱՒՏԱԳԷՏ ԱՂԶԻԿԸ

Հազիւ ծագած նըշոյլք այգուն՝
Թողում ընդդէմ իմ անուշ քուն,
Քաղեմ խնամով մայիսի վարդ,
Կապեմ փունջ կուրծքերու զարդ
Իմ ծաղիկներս եղեմարայր
Թիթեռներու կարծես են քոյր:
Ազնի՛ւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն ինք ջրհաւոր:
Վարդեր ունիմ որ կը ժպտին:
Եւ չահօքրամ՝ չուք գեղեցիկն,
Յասմիկ ալ կայ, ձիւնէն ճերմակ.
Կողովս անոյշ բուրէ հաւանկ:
Դուն ալ գնէ, կոռսի՛կ զըւարթ,

Ո՛վ չի սիրեր ծաղիեայ մէկ զարդ :
Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր :
Ահս զատեմ նարկիս, չուշան,
Ինձ հաւնասի, բարի կուսան .
Թէ չընորհէք երկու լումայ,

Հէքս ալ, Տիկին, ձեզ անուշակ
Ընտրէ յակինթ ու մանիշակ :

Ազնիւ Անցորդ, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր :

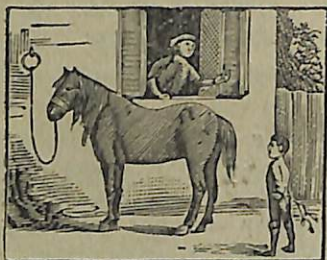
Երբ այս գիշեր նստինք սեղան .
Մեր ջերմ մտորանք պիտի տեղան .
Օրհնեա՛լ բլաք, ազնիւ մարդիկ
Պիտի լսենք թխրապատիկ
Աստուած տայ ձեզ՝ որ կերակրէք .

Երկու որբ քոյր ու մայր մը հէք :
Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր :

ԵՆՏԵՐՈՒԷ

ԲԱՌԵՐ.— Ընդոտ՝ չուտ մը տեղէն վեր ցատկելով : Եղե-
մարոյր՝ անուշ հոտով : Թիքեռ՝ թիթեռնիկ : Հէք չաւար
խեղճ աղքատ : Համակ՝ ամբողջովին : Կուսիկ՝ կոյս : Բիւ-
րապատիկ՝ տասը հազար անգամ, շատ առատ : Համառի՝
մրեւնոյն տարիքը ունեցող : Նշոյլ՝ լոյս : Մաղրանք՝ աղօթք :
ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Երախտագիտութեան եւ ապերախ-
տութեան օրինակներ բերէք ձեր կեանքէն . — Ի՞նչ արդիւնք կու-
տայ մէկն ու միւսը :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Երախտագէտ պէտք
է ըլլաք ո՛չ միայն անոնց որոնք ձեզի բարիք կ'ընեն, այլ
նաեւ անոնց որոնք ձեր բարիքը կ'ուզեն, կամ կ'աշխատին
որ ուրիշներ ձեզի բարիք ընեն . — Մի՛ փնտռէք թէ ինչու
ձեզի բարիք եղաւ, թէ բարիքը ընողը շահ մը կամ նկա-
տում մը ունէ՞ր ձեզի օժանդակելու համար . նկատի առէք
միայն բարիքը ուրկէ օգտուած էք, և ըստ այնմ աշխատե-
ցէ՛ք որ փոխարինէք զայն :

80. ԾԵՐԱՑԱԾ ԶԻՆ

Քաղաքի մի դուռը, Կարոլոս, ամէն օր Նաբոլիի մէջ արդարաւորապէս կը բաշխուի՝ շրջապատուած իր նախա-
րարներէն և խորհրդակալներէն որոնք իրեն հետ ապա-
րանքին մէջ կը գումարահանէ:

Կարոլոս՝ մտածելով թէ իր ծառաները կրնան աղ-
քատներուն մուտքը արգելել, զանգակ մը դնել տուած
էր ապարանքին շրջապատէն դուռը, որպէս զի ամէն ներ-
կայացող հնչեցնէ զայն և հասկցնէ իրեն թէ արդարու-
թիւն խնդրող մարդ մը ներկայացած է:

Անգամ մը տիրոջմէն լքուած ծեր ձի մը ապարան-
քին կողմերը եկաւ, և գլուխը քերելու համար պատին
քսած ատեն՝ անանկ եղաւ որ զանգակին դպչելով
հնչեցուց:

Դուքսը՝ զանգակին ձայնը առնելով՝ ըսաւ.

— Ներս բերէք ո՛վ որ ալ ըլլայ:

Գացին դուռը բացին, և ինչ տեսնեն, աղնուական
Բարէլի ծերուկ ձին:

Սորհրդակալները երբոր լսեցին, սկսան խնդալ:

Բայց Կարոլոս յանդիմանեց զանոնք և ըսաւ.

— Ինչու կը խնդաք, ճշմարիտ արդարասիրութիւնը
իր խնամքը պէտք է անասուններուն վրայ ալ տարածէ:
Յետոյ հրամայեց.

— Շուտ մը կանչեցէք Բարէլը:

Եւ երբ այս վերջինը եկաւ՝

— Ինչ է աս, ըսաւ, ինչո՞ւ կը թողուս որ այս ձին
անտէր թափառի:

— Տէ՛ր, պատասխանեց Բարէլ, ատեն մը շատ լաւ
ձի մըն էր, ինծի հետ քսան կռուի մասնակցած է. բայց
այսօր բանի մը չի ծառայեր, ինչո՞ւ պարապ տեղը կեր-
տամ անոր:

— Բայց կարծեմ հայրս քեզի շատ լաւ վարձատրեց
քու ծառայութիւններուդ համար:

— Այո՛, Տէ՛ր, նոյնիսկ իմ արժանիքէս ալ աւելի:

— Ուրեմն հայրս երախտագիտութեամբ վարուեց է
քեզի հետ, դուն ինչո՞ւ չես ուզեր կերակրել այս վե-
հանձն կենդանին որ այնչափ մեծ բաժին մը ունեցած է
քու ծառայութիւններուդ կատարման մէջ, և հետեւա-
բար՝ քեզ երախտապարտ թողած է:

Բարէլ շուարած էր և չէր կրնար պատասխան մը տալ:

— Գնա՛, ըսաւ դուքսը, անոր լաւ տեղ մը տուր
քու ախոռիդ մէջ, և զայն խնամէ ա՛յնպէս՝ ինչպէս կը
խնամես միւս ընտանի անասուններդ: Եթէ հրամանս
չդորձադրես, ա՛լ քեզ վեհանձն աղնուական մը չպիտի
նկատեմ և ետ պիտի առնեմ իմ բոլոր շնորհներս: Պէտք
է երախտագիտութեամբ վարուիլ նոյն իսկ կենդանիներ-
բու հետ: Այն որ բարիք կը տեսնէ, պէտք է ո՛րեք է
կերպով հասուցանի անոր փոխարէնը:

Լ. Պ. ՊԵՌԱՆՍԵ

ԲԱՌՆՐ.— Արդարութիւն բաշխել՝ դատել, դատաստան
ընել, նախարար՝ աշխատեալ մեծ պաշտօնեայ, Խորհրդա-
կան՝ խորհուրդ տուող, Պալատարար՝ ժողով ընել, մէկտեղ
գալ, շաւաղ, Մոմանի՝ արժէք, Ծոցալ՝ շուրջի
պատը, Հտաուցանել՝ փոխարինել, վճարել:

ԸՆԴԱՅՆՆԻ ԿԵՏՆՐ.— Ի՞նչ է դուքը.— Ուրիշ ի՞նչ ազնուա-
կանութեան տիպոսներ կան.— Ի՞նչ է ազնուականութիւնը.— Ի՞նչ
է խորհրդական մը.— Հայերն ալ առանձնացնորհնալ դասակարգե-
րունցամբ են,

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Բարիք մը, ուրկէ՛ ալ
որ գալու ըլլայ, նայն իսկ ամենախոնարհ արարածէ մը,
պէտք է իր փոխարինութիւնը գտնէ.— Մոռնալ բարիք մը կը
նշանակէ թէ անոր անարժան էիք, և այն որ արժանի չե-
ղած մէկ բարիքէն կ'օգտուի, գողութեան պէս բան մը
ըրած կ'ըլլայ.— Եթէ նոյն իսկ ձեզի բարիք ընողը չգտնէք
ձեր տեսած բարիքը փոխարինելու համար, պէտք է որ
փոխարինութիւնը ընէք ուրիշներու.— Երախտագիտու-
թիւնը օրտին յիշողութիւնն է, և մարդ էպպէս անտիրա
ըլլալու է անոր հատուցումէն խուսափելու համար:

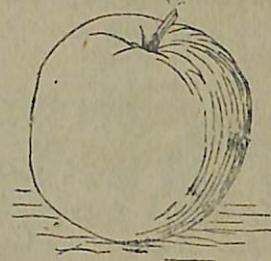
ՅԼ. Դ Ե Ղ Ձ Ե Ր Ը

Տօնաժամառէ մը դարձին՝ գիւղացի մը կանչեց իր
տղաքը:

— Նայեցէ՛ք, տղաքս, ըսաւ անոնց, նայեցէ՛ք, հօր-
եղբայրնիդ ի՛նչ նուէր զրկեր է ձեզի:

Տղաքը վազեցին գացին, և հայրենին պզտիկ ծրար
մը բացաւ:

— Ա՛հ ի՞նչ աղուոր խնձորներ, աղաղակեց ամենէն
պզտիկը որ վեց տարու էր, նայէ՛, մայրի՛կ, որչա՛փ
կարծիր են:

— Ձեմ կարծեր որ խնձոր ըլլան, աւելցուց անդրա-
նիկը, նայէ՛, իրենց մաշկը աղուաւագով ծածկուած է:

— Ասոնք դեղձեր են, ըսաւ հայրիկնին, դուք բնաւ
ասանկ պտուղ չէք տեսած:

Յետոյ, դեղձերէն մէկը առնելով, — «Ասիկա քեզի
համար է, կի՛ն, յարեց, և այս չորսն ալ մեր աղոցն են:»

* *

Իրիկունը գիւղացին նորէն կանչեց տղաքը և հար-
ցուց.

— Ի՞նչպէս գտաք դեղձերը:

— Այնքան համով էին որ, պատասխանեց Անդրա-
նիկը, կուտը պահեցի՝ րադարի մը մէջ տնկելու համար,
թերեւս ծառ մը բուսնի:

— Դուռն լաւ պարտիզպան մը կրնաս ըլլալ, ըսաւ
հայրը, քանի որ հիմակուրնէ կը մտածես ծառ հասցնել:

— Ես ալ, ըսաւ ամենէն պզտիկը, պտուղը այնչա՛փ
աղուոր գտայ որ մօրմէս ուզեցի և առի իր բաժինին
կէսը, բայց կուտը նետեցի:

— Դուռն ալ տակաւին շատ պզտիկ ես, յարեց հայրը
բարութեամբ:

— Եղբորս նետած կուտը առի, ըսաւ աղոց երկրորդը
և միջուկը կերայ, շատ լեղի էր, իսկ իմ դեղձս ծա-
խեցի:

— Կ'երեւայ դուն ալ վաճառական ըլլալու միտք
ունիս, ըսաւ հայրը:

— Յետոյ, իր երրորդ աղուն դառնալով, հարցուց.

— Դուն ինչո՞ւ անկիւն մը քաշուած ձայնդ չես հա-
ներ, ի՞նչպէս էր քու դեղձդ, համով չէ՞ր:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց աղան:

— Ինչո՞ւ չես գիտեր, չկերա՞ր:

— Ես իմ դեղձս մեր դրացիին հիւանդ աղուն տարի
և ըսի թէ որչա՛փ գոված էիր այդ պտուղը, և թէ որ-
չա՛փ ախորժահամ պէտք էր ըլլար: Տղան՝ աչուրները
մեծ մեծ բացած՝ դեղձին կը նայէր. ուղեցի իրենց տալ,
բայց մերժեց, ես ալ պտուղը քովը ձգեցի ու փախայ:

Այն ատեն՝ հայրը գործով շոյեց իր գաւկի՛ն գլուխը
և ըսաւ. «Աստուած պիտի հատուցանէ քեզի»:

ԲԱՌԻՐ. — Աղուամազ՝ բարակ մազ: Անդրանիկ՝ տարի-
քով ամենէն մեծը: Մաշկ՝ մորթ: Թաղար՝ հողէ աման մը
որուն մէջ ծաղիկ կը տնկեն: ■ ■

ԸՆԴՆԱԾՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ համար երրորդ աղուն ըրածն
էր ամենէն լաւը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միշտ բարեբարեւու-
առիթ մը փնտռեցէ՛ք նոյն իսկ եթէ նեղուիք ատոր հա-
մար. — Միտը պէտք է ողորմի՛ երբ ձեռքը չի կրնար. — Յա-
նախ անուշ խօսք մը աւելի բարիք գոյացնէ քան բռն մը
դրամը. — Բարիքը յարգի է ո՛չ թէ իր քանակութեամբ, այլ
իւր ըլլալու եղանակովը. — Բարեբարեւը չի բաւեր. պէտք է
աշխատիք նաեւ բարեբարեւողը իր դժբախտ զրութենէն
ազատելու. և այնպէ՛ս մը ընելու էք որ անգամ մըն ալ
չի նայ այդ զրութեան մէջ:

82. ԿՈՅՐ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Եկեղեցւոյն խորանն է վառ,
Թընդան աղօթք, շարժի բուրվառ,
Այլ դըրան մօտ ալ մէկ թըշուառ,

Վարանաւիտ

Կոյր ծերունի՝

Թեւասարած և անսրտունջ
Միշտ կ'աղօթէ հոգեկրտունջ
Մինչ իր քով՝ լուռ այլ սիրաքունջ՝
Եւ թարմ իբրեւ մէկ ծաղկեայ փունջ՝

Մէկ փոքր աղջիկ

Կենայ հեզիկ:

*
*

Տալով խաչին

Համբոյր վերջին,

Երբ ժողովուրդն իբրեւ բանակ
Դուրս կը յորդէ, այդ աղջնակ,

Առաջառաւին առ սեռունաւ,
 Ձեռքը առած մէկ սեւ պնակ,
 Զայնով թոթով՝
 Յլլ անվրդով,
 Կը պաղտաւի և կը մռայլայ...
 — «Ո՛հ, գըթացէ՛ք, Տեարք, մեր վրայ,
 Տըւէ՛ք, տըւէ՛ք մեզ հինգ փարայ...»

*
 *
 *

Ուր որ տեսնէք
 Թըշուառ և հէք
 Կոյր մ'աղետր, որք մ'անխորհաւ,
 Ո՛վ հայ մանկունք մասաղեկաւ,
 Փութացէք միշտ յօթարակամ
 Անոնց նուիրել հաց ու դրամ:
 Ինչպէս Աստուած
 Ձեզ է տըւած՝
 Տըւէք որբին և ծերունկին,
 Մանկունք, քանզի փոխան մէկին
 Ձեզ հաղարներ կուտայ երկին:

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲՅՈՒՆԲ. — Վարանամիտ՝ մոմտուք ունեցող, Թեւառա-
 րած՝ թեւը երկնցուցած, Անտարունջ՝ առանց տրտնջալու,
 Հոգեմբումուց՝ հողիէն, Սիրտունջ՝ սիրով լեցուած, Հեզիկ՝
 հանդարտ, Պաղատիլ՝ աղաչել: Ալիւտր՝ հերմակ մաղերով:
 Անխնամ՝ խնամքէ զրկուած: Մատաղերամ՝ տղոց բազ-
 մութիւն: Սրկիկն՝ (փոխաբերաբար) Աստուած:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԻՏԵՐ. — Ինչո՞ւ պէտք է ողորմիլ որբին եւ առ
 հասարակ բոլոր ծրուաններուն. — Ի՞նչ է բարեգործութեան լուս-
 զոյն պայմանը. — Ի՞նչ տեսակ հաստատութիւններ կան ծրուանե-
 րու եւ կարօտներու համար. — Մենք ալ ունի՞մք ատանկ հաստա-

տուծիւններ, որո՞նք են, ի՞նչ կերպով եւ որո՞նց միջոցաւ հիմ-
 նուած են:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱ ՏԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Արեւը չի սպասեր որ
 իր բաշխած լոյսն ու ջերմութիւնը խնդրեն իրմէ, մարդիկ
 ալ պէտք չէ որ բարիք ընելու համար խնդրանքի սպասեն.
 — Մարդոց համար պարտականութիւն մըն է օգնել իրենց
 նմաններէն անոնց որոնք ի բնէ անկարող են աշխատելու
 կամ դժբախտութեան մը բերմամբ այլեւս չեն կրնար աշ-
 խատիլ. — Շատ մարդիկ՝ իրենցմէ անկախ պատճառներով
 կրնան յանկարծ թշուառութեան մէջ իյնալ, եթէ անօգնա-
 կան մնան՝ կրնան չարագործներ դառնալ. մինչդեռ եթէ
 անոնց օգնութեան հասնինք, շուտով կրնան վերականգնիլ
 և առջի պէս ապրիլ: պատուաւոր կերպով:

83. ԹՈՉՈՒՆԻՆ ԲՈՅՆԸ

Աւգուստ իմ դպրոցական ընկերս էր, նաեւ խաղի
 ընկերս: Հազիւ տասնընորս տարեկան կար, և իր բա-
 րիքէն աւելի ուրիշներուն բարիքը կը մտածէր:

Դասարանին ամենէն ընդունակ աշակերտն էր Թե-
 րեւս, բայց միշտ վերջինն էր որ գովեստի մը համար
 կը յիշատակուէր:

Ընկերակիցներէն ո՛չ մէկը իր ծնողքէն այնչափ ա-
 ռատօրէն դրամ և հազուստ չէր ստանար. և սակայն,
 ամենէն աւելի կը նեղուէր դրամի և հազուստի համար:
 Իր ժամանակը, ստացած նուէրները, իր խնայած դրա-
 մը, բոլոր՝ ուրիշներուն կը պարգևէր:

Անգամ մը մեր ընկերներէն մէկուն հանդիպեցաւ
 որ ծառէ մը թռչունի բոյն մը վար առած էր:

— Ինձի տուր բոյնը, գոչեց Աւգուստ:

— Ձեմ տար, ըսաւ տղան:

— Սա ստակը կուտամ քեզի:
— Ոչ, վար առնելու համար շատ նեղութիւն քաշեցի:

Աւգուստի ամբողջ հարստութիւնը այդ ստակն էր՝ զոր տղուն ապ կ'ուզէր:

— Կ'ուզէ՞ս նոր գլխարկս տամ փոխարէնը, հարցուց Աւգուստ՝ նորէն: Ա՛խ, չէ... յարեց մտաբերելով՝ որ գլխաքաղ չրջող աղքատ տղու մը տուած էր գլխարկը: Խեղճ տղան չէր գիտեր թէ դեռ ի՞նչ տար: Բոյնը սիրտը կը ճնշէր:

— Բոյնը քեզի կուտամ, բայց դուն ալ փողկապիդ գարդասեղը տուր ինձի, ըսաւ ընչափաղ տղան:

Աւգուստ կը վարանէր: Արժէքաւոր ադամանդ մըն էր: Ասոր համար չէր որ կը վարանէր Աւգուստ. բայց այդ ասեղը, ֆորմէն նուէր ստացած էր. իր մօրմէ՛ն: Եւ ռակայն սա խեղճ թռչնիկները:

— Ա՛ռ, ըսաւ ան, ահա՛ գնդասեղս, տուր թըռչունները:

Տղուն ուզածն ալ առ էր, բոյնը տուաւ, գնդասեղը առաւ, կ'ուզէր հեռանալ:

— Ինձի նայէ՛, գոչեց Աւգուստ, ինձի ցուցուր բոյնին տեղը, նորէն հոն գնել կ'ուզեմ զայն:

Միւսը ծառին վրայ բոյնին տեղը ցուցուց իրեն: Աւգուստ վեր մագլցեցաւ և ցոյց տրուած ծակին մէջ հաստատեց բոյնը. կ'ուզէր վար իջնել, յանկարծ ինկաւ և աջ թեւը կոտրեցաւ:

Երբոր կապեցին կոտրած թեւը. խնդրեց ինձմէ երթալ տեսնել թէ թռչուններուն ծնողքը նորէն իրենց բոյնը եկած էին:

Թռչունները եկած էին: Իմացուցի Աւգուստին, որուն զգացած ուրախութիւնը աւելի մեծ եղաւ՝ քան թեւին պատճառած ցաւը:

ԲԱՌԵՐ.— Մտաբերել՝ միտքը բերել: Ընչափաղ՝ ագահ: Յիշատակել՝ ամէնուն առջեւ անունը տալ: Պիլաքաղ՝ գլուխը բաց: Զարդասեղ՝ զարդի համար շինուած գնդասեղ: Պարգեւել՝ նուէրել: Ընդունակ՝ յաջող, աշխատող, կարող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵՆԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչո՞ւ պէտք չէ դալիլ թռչուններու բոյներուն.— Ի՞նչ էր Աւգուստը դրողով զգացումը:

ՈՒՍՈՒՅԾԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ամէն բարեքի հիմը զոհողութիւն մը պէտք է ըլլայ.— Բայց պէտք չէ բարերաբել այնպէս որ բարերարութիւնը կարծէ թէ կը նեղուի:

պէտք է անանկ ցոյց տաք թէ հաճոյքով կ'ընէք բարիքը:— Այն որ բարիք մը կը գործէ, պէտք չէ որ յիշէ, յիշելու պարտքը բարերարութիւնն է:— Պէտք է բարիքը գործել մի միայն բարիքի համար, առանց անձնական նկատումներու:— Տալ, տալ նոյնիսկ առատօրէն, բոլոր բարիքը չէ. պահպանած զոհողութիւնը և այն նպատակը որ ունի պիտի յատկացուի՝ կը համարեն բարիքին բարոյական արժէքը:

84. Մ Ո Ւ Ս Յ Ա Շ Ը

Անճառելի ցուրտ ձմեռ օդով մը, քանի մը ընկերներ՝ ամէնքս ալ ուսանողներ՝ պատէինք Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ: Կերակուրի ժամանակ էր, և ընկերներէն ոմանք վազվառելով կը տաքցնէին իրենց ոտքերը, ոմանք կը զուարճանային խնդալով ու խօսակցելով, և ես հացի փշրանքներ կը թաշխէի ճնճղուկներուն:

Երբ գործս աւարտած՝ ընկերներուս հետ կը մեկնէի, տասերկուքէն տասերեք տարեկան պզտիկ աղջիկ մը, թեթեւ պատուտած հագուստներով, ձեռքն ու երեսը ցուրտէն կարմրած, մեր դէմը ելաւ: Զուռն մը բռնած էր, որուն ծայրը կապուած փոքրիկ շուն մը ու բախ զուարթ կը ցատկաւորէր:

Վարանոտ, վայրկեան մը կանգ առնելէ ետքը,

աղջիկը յանգաւ, որովհետեւ տուաւ, և մեզի մօտենալով սկսաւ բաներ մը մընջել: Եւ ինչ քանիք: Անշուշտ ողորմութիւն: Ու մենք կը շարունակէինք մեր ճասը: Բայց աղջիկը կը հետեւէր մեզի յամառութեամբ: Տեսակ մը յուզմունք կար իր աչքերուն մէջ, գրեթէ ցաւառւմ մը մեր անտարբերութեան դէմ: Ու ձայնը բարձրացնելով՝

— Պարոններ, պարոններ, կը թախաճեի:

Մօտեցանք իրեն, Խեղճը կորսնցուց իր համարձակութիւնը, գլուխը կախեց կուրծքն ի վար և աչուրները լեցան արցունքով:

— Մայրս հիւանդ է, ըսաւ, դրամի պէտք ունինք, ու գնող մը կը փնտռեմ շանս համար:

Ուսանողները ընդհանրապէս հարուստ չեն, բայց

այնչա՛փ սրճաշարժ էր մեզի եղած առաջարկը, որ մեր մէջ հանգանակութիւն մը կատարեցինք: Աղջիկը գրպանեց դրամը, աչքերը սրբեց, չուանը յանձնեց ինծի, ու ցեխոտ ջուրին մէջ գետինը ծռնդի եկած՝ պահ մը գրկեց շունը, սկսաւ անհամար համբոյրներով համբուրել զայն, գլուխը, աչքերը, քիթը, բերանը, իսկ շունը, թաթերը տիրոջը ուսերուն դրած կը լզուըռտէր զայն, պոչիկը երբեցնելով:

Հրաժեշտի այդ ողջոյնները աւարտելէ վերջ՝

— Լա՛ւ խնամեցէք Մուսթաշա, ըսաւ:

Ու հեռուն երթալով նստարանի մը վրայ ելաւ և սկսաւ դիտել իր փոքրիկ բարեկամը որ չէր ուղեր մեզի հետեւիլ, և զոր քաշկռտելով կը տանէինք դէպի ճաշարան: Մուսթաշ՝ ամբողջ շաբաթը տիրութեամբ անցուց, և հակառակ մեր ջանքերուն, հագիւ քիչ մը բան կերաւ ու խմեց: Ինք ալ կը ճառարկէր անշուշտ իր տիրուհիին կարօտով:

Աղջիկը ո՛ր գնաց, ի՞նչ եղաւ, Ո՛վ գիտէ: Սակայն ամէնուս մտքին մէջ դրոշմուեցաւ հաստատ կերպով այն գիրկընդհանրութեան տեսարանը, որուն մէջ շունը իր կենդանիի հաւատարիմ ու ճշմարիտ սէրը դրած էր, և նորատի աղջիկ մը՝ իր ամբողջ անմեղու-թիւնն ու գորովը:

Այդ զոհողութիւնը զոր մատղաշ աղջիկը կ'ընէր ընտանիքին պէտքերուն համար՝ իր սիրած մէկ էակէն բաժնուելով՝ վրաս խորապէս ազդեց:

Այդ պարզ դէպքը ինծի սորվեցուց զրկանքներ յանձն առնել գիտնալ:

Ե. ՄԵՆԻԿ

ԲԱՌԵՐ.— Անտանիի՝ չղիմացուելիք: Բաշխել՝ բաժնել: Ցաւում՝ բարկութիւն: Թախտանի՝ աղաչել: Սրտաշարժ՝

գիրտ յուզող: Հանգանակութիւն շատ մը մարդոցմէ դրամ ժողվել: Ողջոյն՝ բարեւ: Ցաւապիլ՝ ցաւ զգալ, չարչարուիլ: Գիրկընդհանրութիւն՝ գրկուելը: Խօրապէս՝ շատ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչո՞ւ Մուսթաշը տխուր մնաց.— Գէ՛տք էր որ աղջկան դրամ տալէ վերջ շունը առնէին.— Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Նեղութեան վայրկեաններու մէջ մարդիկ կրնան մինչեւ իսկ իրենց համար շատ թանկագին ունեւորական բաներէ հրաժարելու ստիպուիլ. պէտք չէ որ ատանկ առիթներու մէջ նեղութիւնը ամռքելով հանդերձ զիրենք այդ բաներէն զրկենք.— Բարիքին հիմը միշտ զոհողութիւն մը պէտք է ըլլայ, և մանաւանդ՝ բարեբարոցէն բան մը չպակսեցնելու կամ անկէ փոխարինութիւն մը չակնկալելու նախանձախնդրութիւն մը:

85. ԲԱԶԱՍԻՐՏ ԵՂԲԱՅՐԸ

Այն ասորին՝ անանկ սաստիկ ձիւն եկած էր որ գիւղին բոլոր ճամբաները գոցուած էին: Տունները կիսովին ծածկուած էին ձիւնով, և սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէր չորս կողմը:

Առտու մը լուր ելաւ թէ գայլեր իջած են գիւղին մօտերը. բայց որովհետեւ ոչ ոք տեսած էր զանոնք, չուտով մօռցուեցաւ այդ լուրը:

Երբոր ճամբաները քիչ մը բացուեցաւ, փայտահաս Սարգիս և իր կինը առնել թողուցին իրենց երկու գաւազնները և անտառ դացին փայտ բերելու: Տղոցմէն մեծը՝ Մինաս հազիւ տասերկու տարեկան կար, ու պղտիկն ալ, Ազնիւ, տակաւին օրօրոցին մէջ կը գնառէր:

Մինաս բազմօցին անկիւնը նստած, գիրք մը կը

թղթատէր, երբ յանկարծ աղմուկ մը լսելով՝ ասդին դարձաւ և սոսկալի աղաղակ մը արձակեց:

Տնակին կիսաբաց դռնէն գայլ մը ներս մտած էր և

կը պատրաստուէր յարձակիլ օրօրոցին մէջ քնացող Ագնիւին վրայ:

Մինաս գիտէր թէ գայլերը երբ անօթի ըլլան, անդադրեալ տեղեր կ'իջնեն և պզտիկ տղաք՝ ինչպէս նաև ոչխարներ և ուրիշ ընտանի կենդանիներ յախշտակելով կը յօշոտեն:

Մինաս կրնար փախչիլ, բայց չփախաւ. քաջասիրտ տղայ մըն էր և կը սիրէր Ագնիւը: Չպիտի թողուր որ գայլը զայն տանի, նոյնիսկ եթէ ատոր համար ինք վիրաւորուէր:

Քաջասիրտ տղան այսպէս մտածեց, և առանց ժամանակ ձգելու որ Ագնիւին մօտենար, գայլին վրայ յարձակեցաւ:

Կատաղի գոգոսնը, որ կարծես այդ յարձակման կը

սպասէր, իսկոյն բերանը բաց և մինասը խածնելու համար: Բայց Մինաս կոուկը սեղմեց և ամբողջ թեւը գայլին կոկորդը մխեց:

Գայլը սկսաւ խղզուկ հոնդիւններ արձակել: Ձեր կրնար չունչ առնել, պիտի խեղդուէր: Մինաս՝ ազատ մնացած՝ ձեռքովը անոր վզին կառչած էր, և միւս կողմէ ալ ամբողջ ուժովը կոուկը գայլին կոկորդը կը մխէր:

Այդպէսով գայլը մինչեւ պատը քեց, և երբ պատին կռթնցուց, ամուր մը կեցաւ, թող չտալով որ շարժի: Քիչ ետքը գայլը շնչահեղձ ըլլալով մեռաւ:

Բայց Մինաս ալ՝ որուն ամբողջ կորովը սպառած էր այդ կռուին մէջ, մարած ինկաւ յաղթուած գաղաւթին քով:

Ժամ մը ետքը, երբ փայտահատ Սարգիս և իր կիներ տուն վերադարձան, սոսկումով տեսան իրենց Մինասը, որ մեռած գայլին հետ քով քովի պառկած էր պատին տակը:

Նախ կարծեցին թէ Մինաս մեռած է. բայց իրենց խնամքներուն շնորհիւ տղան չուտ մը սրալիեցաւ և հարցուց:

— Գայլը չկերաւ իմ պզտիկ քոյրս, անանկ չէ՞:

Ծնողքը փառք տուին Աստուծոյ, և դորովով գըրկեցին իրենց քաջասիրտ ու անձնուէր զաւակը:

ԲԱՌԵՐ.— Փայտահատ՝ փայտ կտրող, Յօշոտել՝ կտոր կտոր ընել, Շնչահեղձ ըլլալ՝ չունչը կտրիլ, Մարդարեակ՝ բնակիչ ունեցող, Հոնդիւն՝ կոկորդի ձայն, Մխել՝ խոթել, Սպառած՝ հատած: Պազան՝ գիշակեր վայրի անասուն, Սրալիլ՝ թմրութիւնը թոթաւել, արթննալ:

ԸՆԴՀԱՆՏԵՒԻ ԿԷՏԵՐ.— Մինասի գեղեցիկ ընթացքը ինչ տե-

սակ զգացումէ՝ ծնունդ առած էր.— նմանօրինակ դէպքերու մէջ
ի՞նչ վարմունք պիտի ունենայիր.— Ինչո՞ւ:

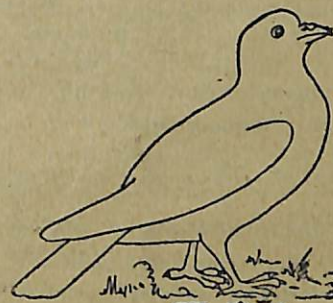
ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Իրենց անձէն հրա-
ժարիլ գիտցող մարդիկը կրնան ըսել թէ երկինքի արքա-
յութեան արժանացած են, որովհետեւ չկայ ուրիշ բան մը
որ անձնութիւնէն աւելի հաճելի ըլլայ Աստուծոյ.—
Մարդու մը աչքին՝ ամենէն թանկագին բանը իր անձն է.
ուրեմն երբ իր անձն է որ կը նուիրէ, գերագոյն բարու-
թիւնը իրականացուցած կ'ըլլայ:

86. ՃՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ԲԱԶԷՆ

Բազէն, մէկ օր
Ժանիֆներով իր սուր ու կոր
Բռնած էր փոքր անմեղուկ
Մի ճնճղուկ,

Որ սարսափէն ուշակորոյս՝
Վտրնցուցեր էր ամէն յոյս,
Եւ՝ խաւարած աչքին լոյսեր՝
Մահուան կը սպասէր,
Երբ անդին հեւ ի հեւ
Հասաւ թռչնիկ մը թթթեւ,
Փոքրիկ ձագը ճնճղուկին,
Որ պաղատարկիւ

Հայցեց, «Մայրիկս է անիկա.
«Եթէ ան մեռնի, ո՞վ պիտի հոգայ
«Եղբայրներս, որոնք մեր բոյնին մէջէն
«Անոր ակընդէս՝ ճրան ու նշնն:
«Ձեր մեծութիւնն, ո՞վ տէր բազէ
«Ճնճղուկ եթէ ուտել կ'ուզէ՝
«Իմ միսս աւելի թարմ է, զիս կերէք,
«Եւ ապրին մայրս ու եղբայրներս երեք...
«Թող մօրկանս համար անուշիկ
«Ես զոհուիմ յուշիկ...»
Մօրն անձնըէր ձագուկին
Երբ տեսաւ այս վիշտն ու ցաւ,

Բազէն յուզուած սասկիագիճ
Գըթաց, սիրտը կակղեցաւ:
«Բարի՛ դաւակ հարազատ,
Ըսաւ, ապրէ՛ մօրկանդ հետ...»
Թողուց երկուքն ալ ազատ,
Թըռաւ, եղաւ ինքն անհետ:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ժանիւ՛ Գալտնի ահալայ, Ուշակորոյս՝ շուա-
րած: Պաղատագիւն՝ աղաչելով: Ա.կնդէա՛ անոր համբան
նայելով, սպասելով: Ա.նկեա՛ հետք չձգելով: Հայցել՝ խնդ-
րել: Կար՝ ծուռ: Զչել՝ պոռալ: Յուշիկ՝ (վոխարեւաբար)
առանց տրտնջալու: Սասակագիւն՝ չատ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ օրինակ կրնար քաղել այս առակէն:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդիկ իրենց ե-
րախտաւորներուն, նոյն իսկ բոլորովին անծանօթ մարդոց
օգնելու համար յահախ կը յօժարին տանջուիլ: Նոյն իսկ
մեռնիլ:— Անոնք որ այսպէս կը վարուին, մարդու մը կա-
տարելիք գործերուն լաւագոյնը ըրած կ'ըլլան, ինքզինք-
նին կը զոհեն: Ուրիշներու համար, տարբեր կերպով ըսե-
լով՝ անձնութիւնը ըրած կ'ըլլան: Մէկ հատիկ առա-
քինութիւնն է անձնութիւնը ըրած կերպը կարելի չէ
կեղծել:

87. ԱՆԺԷԼԻՔ ԲԱՌԱՆ

Անժէլիք Բառան այսօր վաթսուն տարեկան պառաւ
մըն է, և քառասունըեօթը տարիէ ի վեր իր կեանքը
զոհողութեան և անձնութեան օրինակ մը միայն
եղած է:

Պրանսայի աննշան գիւղերէն մէկուն մէջ ծնած է,
գիւղի մը մէջ որ հազիւ մէկ քանի հարիւր բնակիչ
ուէր: Շատ աղքատ մարդոց աղջիկը եղած է, տասեր-
կու զաւակներու ութերորդը: Կանուխէն ինքզինքը աշ-
խատութեան տուած է, և երբեք չէ ուզած բաժնուիլ
իր ծնողքէն:

Տասերեք տարեկան եղած միջոցին իր երեք եղ-
բայրները ծաղկախտէ կը բռնուին: Անժէլիք՝ մօր մը պէս
կը կենայ անոնց քով, և վարակուիլը աչք առնելով,
կը դարմանէ զանոնք կատարեալ անձնութեամբ:

Եօթը տարի վերջ կ'որդեգրէ իր պղտիկ եղբայրնե-
րէն մէկուն աղջիկը, որուն մայրը մեռած էր: Քսան
տարի շարունակ կ'աշխատի, ապրեցնելու համար իր
անկաւ ծնողքը:

Վերջապէս, աշխարհի վրայ մինակ կը մնայ, առանց
ընտանիքի: Ա՛լ իրաւունք ունէր անշուշտ հանգչելու,
քիչ մըն ալ ինքզինքին համար ապրելու: Բայց վար-
ժուած էր անձը նուիրելու, զոհելու: չէր կրնար ուրիշ
բան ընել:

Այս պատճառաւ Անժէլիք ինքզինքը կը նուիրէ
աղքատներուն և հիւանդներուն: Կ'ողորմի, կը դար-
մանէ, կը մխիթարէ, արցունքներ կը սրբէ, միշտ մոռ-
նալով իր անձը: Անժէլիք Բառան այդ գիւղին ու մօ-
տակայ գիւղերուն նախախնամորդուն է: Ո՛ր որ օդ-

նութեան արժանի դժբախտութիւն մը կայ, դարմանուելու կարօտ տարադիտիկ ու վտանգաւոր հիւանդութիւն մը կայ, ինք հոն է միշտ ամէնէն առաջ:

Այսօր՝ գիւղին գիւղապետէն, պաշտօնակաշներէն, քահանայէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն յետին մշակը, մէկ խօսքով ամբողջ գիւղն է որ կ'ըսէ մեզի. «Մեր մէջ կատարեալ կին մը կայ որ միշտ ուրիշին համար ապրած է, որ բարիք ու միտքարութիւն բաշխած է շարունակ. ամէնքս ալ կը սքանչանանք իր վրայ ու կը սիրենք զինքը: Վարձատրեցէ՛ք այդ բարի կինը, Ամէնքս ալ ուրախ պիտի ըլլանք ատոր համար: Եթէ իրեն դրամ տաք, այդ դրամը երկար ատեն չպիտի մնայ իր ձեռքը. անմիջապէս պիտի երթայ իր միակ բարեկամներուն, այսինքն աղքատներուն և հիւանդներուն պիտի բաժնէ:»

ԼԻՒՏՈՎԻՔ ՇԱԼԷՎԻ

ԲԱՌԵՐ.—Անկար՝ անկարող: Տարափոխիկ՝ մէկէն միւսին անցնող: Անցնող՝ քիչ կարեւորութիւն ունեցող: Ծաղկախա՝ հիւանդութիւն մը՝ ծաղիկ: Որդեգրել՝ իբր զաւակ ընդունիլ: Նախախնամութիւն՝ բարիք, Գիւղապետ՝ գիւղին պետը՝ որ կառավարութեան կողմէ դրուած պաշտօնեայ մըն է: Պաշտօնակալ՝ կառավարութեան պաշտօն վարող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵՐԻ ԿԷՏԵՐ.—Ի՞նչ տեսակ կին էր Անժէլիք Բառան. —Ի՞նչ էր իր բրածներուն լաւագոյն բանը. — Մենք ալ ունեցա՞ծ ենք Անժէլիք Բառանի պէս կիներ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդիկ անձնուէր կ'ըլլան երբ իրենց անկար ծնողքը կը խնամեն, երբ թըշուառութիւնն իսկ յանձն կ'առնեն որպէսզի ուրիշներ երջանկանան, երբ ուրիշներու հաճոյքը իրենց հաճոյքէն կը գերադասեն.—Անձնութեամբ միայն ուրիշները չենք երջանկացներ, այլ կ'երջանկացնենք նաև մեզ:

88. ՄԱՐԿՈՍԻՆ ՊԱՏԻԺ

Երկու եղբայրներ՝ Միհրան և Մարկոս՝ ա՛յն աստիճան չարութեամբ կը վարուէին իրարու հետ որ օր մը հայրերնին ստիպուեցաւ ըսել իրենց:

— Տղաքս, կը տեսնեմ որ բնաւ միտք չունիք հան. դարտ կենալու: Մինչեւ այսօր խրատեցի ձեզ, բայց մըտիկ չըրիք: Զեզի օրէնք պէտք է. ա՛լ ասկէ վերջ ձեզմէ ո՛վ որ չարութիւն ընէ՝ պիտի պատժուի: Զանացէք հանդարտ կենալ որպէս զի ձեր անուշեղէններէն, ձեր կիրակի օրուան պտոյտներէն չզրկուիք: Թող այս պատուէրս օրէնք ըլլայ ձեզի համար:

Սակայն յաջորդ օրը՝

— Օրէ՛նքս ալ ինչ է, ըսաւ Մարկոս, և քանակով ա՛յն աստիճան ուժով զարկաւ Միհրանի մատներուն որ սկսաւ արիւն գալ: Միհրանի աղաղակներուն վրայ՝ հայրերնին ներս վազեց և հասկնալով անցած դարձածը, ըսաւ Մարկոսին.

— Դարձեալ ականջ չկախեցիր խօսքերուս, անանկ չէ՞, ուրեմն պէտք է օրէնքը գործադրութեան դնել և քեզ պատժել: Այս իրիկուան սեղանին վրայ անուշեղէն չպիտի տրուի քեզի:

Իրաւ ալ, իրիկունը, Մարկոս առանց անուշեղէնի
ֆնաց, մինչդեռ Մինրան անյայտաբար կ'ուտէր իր բաժինը:

Մարկոս յուզուեցաւ և սկսաւ լալ:

— Զաւա'կս, տեսա՞ր թէ որչափ գէշ բան է պատ-
ժուիլը. կը յուսամ որ այս դասը բաւական կ'ըլլայ քե-
զի. ուրիշ անգամ հանդարտ կը կենան և զիս չես ստի-
պեր որ կրկին օրէնքը գործադրեմ:

— Զեմ ըներ, հա՛յր, չեմ ըներ, ըսաւ Մարկոս հեծ-
կըլտալով, բայց վերցո՛ւր այդ օրէնքը. շատ գէշ բան է
օրէնքը:

— Զէ՛, գաւազս, չէ՛, յարեց հայրը, օրէնքը գէշ բան
մը չէ, և պէ՛տք է միշտ երախտապարտ մնանք անոնց
որոնք արդար օրէնքներ հաստատած են: Եթէ օրէնքը
չըլլար, դուն այսպէս դիւրաւ կարգի չպիտէր զայիւր
նորէն պիտի շարունակէիր չարութիւն ընել եղբորդ:
Իմաստուն մարդիկ ալ՝ մտածած են օրէնքներ դնել ամ-
բողջ մարդկութեան համար, և այդ օրէնքներուն չնոր-
հիւ է որ շատ մը գէշութիւններու առաջը առնուած է.
նաև անոնցմով է որ չարագործներ իրենց արժանի պա-
տիժը գտած են ու կը գտնեն: Շատեր կ'ուզեն գողու-
թիւն ընել, բայց չեն ըներ, որովհետեւ գիտեն թէ օրէնք
կայ, և թէ այդ օրէնքը կրնայ զիրենք պատժել. մար-
դասպաններն ալ, խարեբաններն ալ, վերջապէս բոլոր
չարագործները՝ օրէնքէն վախնալնուն համար է որ հան-
դարտ կը նստին. օրէնքը մեծ բարիք մըն է, և այն ժո-
ղովուրդները որոնք օրէնք չունին, ամէնէն դժբախտ
ժողովուրդներն են: Պէտք է սիրենք օրէնքը, պէտք է
յարգենք զայն, և միշտ պէտք է այնպէս ապրինք որ
օրէնքը մեզ չպատժէ:

Մարկոս լացը դադրեցուց, բնաւ չէր կարծեր թէ
այն օրէնքը զոր ա՛յնքան գէշ բան մը կը նկատէր, կըր-
նար այդքան մեծ օգուտներ ունենալ:

ԲԱՌԵՐ.— Անյայտաբար՝ ախորժակով, Կարգի գալ՝ վար-
մունքը շտկել, Նկատել՝ կարծել:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Բացատրեցէ՛ր Թէ ի՞նչ է օրէնքը,
ի՞նչ առիթներու մէջ կրնանք անոր պէտքը զգալ, ի՞նչ ծառայու-
թիւններ կրնայ մատուցանել մեզի եւ ընդհանուր մարդկային ըն-
կերութեան, ինչո՞վ մանաւանդ օգտակար է:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մարդու մը առաջին
պարտականութիւնն է հպատակիլ իր երկրին օրէնքներուն
և յարգել տալ դանոնք.— Ով որ օրէնքը չի յարգեր, իրա-
ւունք չունի ուրիշներէ օրէնքի անուշով պահանջուած ընե-
լու.— Օրէնքն է որ մարդոց կը յարգորէ իրենց նմաննե-
րուն կեանքը, ստացուածքը, հանգստութիւնը, խիղճն ու
հաւատքը յարգելու:

89. ԳՈՂԵՐԸ

Երկու գողեր, ժող սւ ճարպիկ,

— Մուծին ապաստան —

Պատերէ վեր ոտքով բոպիկ,

Շուլլուելով իբրեւ կապիկ,

Վերնայարկի՝ չըքեղ մի տան՝

Պատուհանէն ներս մըտան:

Տընեցիքն էին բացակայ,

Դողերն առանձին,

Անհոգ, անվախ և անվրկայ,

Ոսկի, գոհար, քանզ առարկայ,

Մէջ սըրահին, անջախուցին՝

Ինչ որ գըտան՝ հաւաքեցին:

Զննելէ ետքն արթուն յիտրով

Ամէն ծակ ու ծուկ,

Սանդուխներէն վար իջնելով

Դուրս կ'ելլէին լուռ, անխոյրդով,

Խոհանոցին դռնէն ցածուկ,

Երբ մին՝ ձայնով կամացուկ՝

«Ընկե՛ր, ըսաւ, մենք այս գիշեր»

«Ինչո՞ւ հոս մըտանք»

«Այս ըրածնիս հարկաւ գէշ էր...»

«Ոտքերս ծակեն կարծես փուշեր»

«Կը նեղէ զիս իմ խղճմըտանք...»

«Մեզ կը սպառնայ մե՛ծ վըտանք...»

Միւսն, ապշահար, յարեց, — «Ընկե՛ր,

«Զընե՛նք շուսախալ»

«Խիղճ ընելն, է՛հ, մե՛զ է ինկեր...»

«Ինչ որ ուրիշն ունի, դո՛ւն կեր»

«Ապրէ՛, անխռով և անայրայ»

«Ծատեր ոչխար են — մենք՝ գայլ»

— «Ո՛չ, ո՛չ, պնդեց միւսը նորէն»

«Դարձի գամ այսօր»

«Դողն արարած մ'է անօրէն»

«Եւ վախճանն ալ՝ հաւանօրհն

«Դատարանին վճռովն հըզօր»

«Բա՛նտ է կամ ասխոր»

— «Բանտ և աքսոր՝ ըսիր...» — Հարկա՛ւս

«Թերեւս կախաղա՛ն...»

«Երթանք պատուով շահիլ սակաւ...»

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՍԽԵՐ, — Ժիր՝ գործունեայ, Թաճո՛ւ սուղ, թանկագին։
Ապաստան՝ ապաւինելով (մութին շնորհիւ)։ Աւերակարկ՝
ամէնէն վերի յարկը։ Անվկայ՝ առանց մարդէ մը տեսնուե-
լաւ։ Պոռա՛ր՝ թանկագին քար։ Նմջախոյ՛ց՝ պառկելու սեն-
եակ։ Փութով՝ չուտով, աճապարելով։ Անվրպով՝ անհոգ։
Ծուռտալ չուել՝ արագ արագ փախչել։ Անայրայ՝ (փո-
խաբերաբար) առանց հոգ ընելու։ Հաւանօրէ՛ն՝ անշուշտ։
Ախորիլ՝ երկրէն դուրս հանել։

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ կը սահմանէ օրէնքները, ո՞վ գոր-
ծադրութեան կը դնէ զանոնք, ո՞վ պատիժ կը սահմանէ օրէնքի
անունով. — Ի՞նչ է օրէնքին բուն նպատակը։

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Որպէս զի ազատ ապ-
րինք, ամէնքս ալ պէտք է գերին դառնանք օրէնքին. — Ոչ
որ բարեգործ է՝ երբ անկեղծօրէն ու ջերմեռանդաբար չի
յարգեր օրէնքները։ Այն որ յայտնապէս ոտնակոխ կ'ընէ
օրէնքը, ապրտամբած կ'ըլլայ մարդկային ընկերութեան
դէմ։ Այն որ առանց յայտնի ընելու, գաղտնօրէն խորա-
մանկութեամբ կամ ճարպիկութեամբ օրէնքը ոտնակոխ
կ'ընէ, ընդհանուրին չահուն փաստած կ'ըլլայ եւ անարժան
կը դառնայ անոնց բարութեան ու յարգանքին. — Օրէնքին
դէմ դաւաճանել՝ կը նշանակէ հայրենիքը սրտէն զարնել.
— Պէտք է յարգել օրէնքը թէ հայրենիքի և թէ արդարու-
թեան սիրոյն։

90. ԸՆԿՈՒՋԵՆԻՒՆ ՃԻՒՂԵՐԸ

Դաւիթի պարտէզին մէջ մեծ ընկուզենի մը կար զոր իր հայրը հասցուցած էր. ընկուզենիին ճիւղերուն մէկ մասը պատի մը վրայէն դրացի Յովհաննէսին պարտէզը անցած էին և արեւը խափանելով՝ պատճառ կ'ըլլային որ Յովհաննէսի տնկած ծաղիկները մեռնին:

Օր մը, Յովհաննէս ըսաւ Դաւիթին.

— Դրացի՛, քու ընկուզենիդ կը սպաննէ կոր իմ ծաղիկներս. շատ մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաս եթէ իմ պարտէզս անցած ճիւղերը կտրես. ասով ծառին վնաս մը չի գար:

Դաւիթ որ այն օրը բարկացած էր արդէն՝

— Քեզի՛ ինչ իմ ծառիս ճիւղերը, ըսաւ, եթէ դուն քու ծաղիկներդ կը հողաս, ես ալ իմ ընկուզենիիս հող կը տանիմ. չպիտի կտրեմ ճիւղերը:

Յովհաննէս շատ բարի և արդարաւոր մարդ մըն էր:

— Մի՛ բարկանար, բարեկամս, ըսաւ, ինչո՞ւ զըժ-

տինք ատանկ բանի մը համար, տակաւին երկար ժամանակ քով քովի պիտի ապրինք:

Ու ելաւ գնաց:

Քանի մը օր վերջ, Յովհաննէս ուրիշ դրացի մը կանչեց. Մարգարը, և ըսաւ անոր.

— Դուն թէ՛ իմ և թէ՛ Դաւիթի բարեկամս ես. կ'երթամ կ'ըսես իրեն որ ես իրաւունք ունիմ այս ծառը արմատէն կտրել տալու: Ձե՞ս գիտեր, օրէնք մը կայ՝ որուն համաձայն շատ մեծ բարձրութիւններու հասնող ծառեր պէտք է որ դրացիի մը ստացուածքէն առնուազն երկու կանգուն հեռու տնկուած ըլլան: Արդ. Դաւիթի ընկուզենիին իմ պարտէզիս պատէն մէկ ու կէս կանգուն հեռու միայն կը գտնուի, որով իրաւունք ունիմ զայն արմատէն կտրել տալու: Բայց ես չեմ ուզեր կտրել տալ: Դիտեմ որ այդ ընկուզենին հօրը յիշատակն է, միայն կը խնդրեմ որ իմ պարտէզիս վրայ երկնցած ճիւղերը կտրէ:

Դաւիթ՝ երբ Մարգարէն լսեց այս խօսքերը, շատ յուզուեցաւ Յովհաննէսի վեհանձնութենէն և անմիջապէս կտրեց անոր պարտէզին վրայ երկնցող ճիւղերը:

Երկուքն ալ հիմայ շատ լաւ բարեկամներ դարձած են:

Եթէ օրէնք չըլլար, անշուշտ Դաւիթ չպիտի ուզէր ընկուզենիին ճիւղերը կտրել, և երկուքն ալ մինչեւ իրենց կեանքին վերջը իրարու թշնամի պիտի մնային, և պիտի աշխատէին իրարու գէշութիւն ընելու:

ՔԱՌԵՐ. — Արդարաւոր՝ արդարութիւնը սիրող, անիրաւութիւն չընող:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Օրէնքը ի՞նչ տեսակ դիր խաղաց այս դէպքին մէջ. — Ուրիշ ինչ բարիքներ կրնայ առաջ բերել. — Ի՞նչ է օրէնքը յարգելու պայմանը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Շատ բարեքներ կ'իրականանան օրէնքով. անոր վախէն է որ շատեր ետ կը կենան չարագործութենէ. դարձեալ անոր շնորհիւն է որ շատ անարդարութիւններ կը դարմանուին.— Առանց օրէնքի հրամայող մը բռնակալ մըն է իսկ անոնք որ առանց օրէնքի հրամայողի մը կը հնազանդին, ստըուկներ են.— Հայրենիքի լճամարիտ դաւակ մը կը յարգէ իր երկրին օրէնքները, նոյն իսկ երբ իրեն անարդար երեւան, որովհետեւ օրէնքներն են հայրենիքի մեծագոյն նեցուկները:

91. ՀԻՆ ԱԿՌԱՆ

Թիկնաթռռին մէջ նստած՝ հայրս քանի մը վայրկեանէ ի վեր կը զննէր տեսակ մը պղտիկ ոսկոր, որուն մէկ ծայրը սուր էր և միւս ծայրն ալ բոլորովին մաշած:

— Ահաւասիկ ակռայ մը, ըսաւ, որուն տէրը ապրած է մարմնոքներու ժամանակը, Սառոյցի Դարուն, քայրի մը մէջ:

«Այդ մարդը ո՛չ անօթութիւն կը ճանչնար, ոչ ալ վախ. անասունի կը նմանէր. իր յօնքերուն ջիղերը երբոր պրկուէին, սոսկալի խորշոմներ կը կազմէին. կզակը՝ դէմքին վրայ՝ անագին ցցուածք մը կը կազմէր: ակռաները այնպէս մը կը մեծնային որ բերէն դուրս կ'իջնային:

«Այսպէս եղաւ առաջին մարդկութիւնը:

«Բայց, անդգալաբար, յամր ու զմայլելի ճիգերով, մարդիկ նուազ թշուառ և նուազ վայրագ դարձան: Ակռաները՝ որոնք այլեւս հում միս կտրտելու չէին ծառայեր, նուազ մեծութեամբ բուսնիլ սկսան՝ նուազ զօրութիւն ունեցող կզակներու վրայ: Մարդկային կերպարանքը վսեմ գեղեցկութիւն մը ստացաւ և ժպիտը ծնաւ կրններու շրթունքին վրայ»:

Հայրս լռեց. կամաց կամաց ակռան բարձրացուց գլխէն վեր և աղաղակեց.

— Ո՛վ հին մարդ որուն կոշտ ու անարկու նշխարը այսպէս մեղի հասեր է, քու յիշատակդ իմ բովանդակ էութիւնս կը յուզէ. դուն թշուառ ապրեցար, բայց զուր տեղը չապրեցար. և կեանքը՝ որ այնքան յոճկալ ձեւով մը փոխանցուեցաւ քեզի, նուազ սոսկալի ձեւով մը փոխանցեցիր քեւ զաւակներուդ: Անոնք ալ իրենց կարգին աշխատեցան զայն աւելի լաւ դարձնելու. մէկը երկանաքարը հնարեց, ուրիշ մը ջաղացքի անիւը: Ամէնքն ալ իրենց ճարտարութիւնը կիրարկեցին, և դարերու ընթացքին, այդքան մարդոց մշտնջալ ճիգերը արտադրեցին այն բոլոր հրաշալիքները որոնք այսօր կեանքը կը գեղեցկացնեն:

Հայրս խօսեցաւ տակաւին: Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէր.

— Բայց դեռ գործը չէ աւարտած. մենք քարայրի մարդոցմէն նուազ աղնիւ պիտի ըլլայինք, եթէ երեքը՝ այսպէս մեր կարգը եկած ատենը՝ չաշխատէինք որ մեզի փոխանցուած կեանքը աւելի ապահով և աւելի լաւ դառնայ մեր տղոց համար: Ասոր համար՝ երկու բաներ միայն պէտք են. սիրել ու դիտնալ: Դիտութեամբ ու սիրով աշխարհ մը կը կերտուի:

ԱՆԱԹՈՒ ՅՐԱՆՍ

ԲԱՌԵՐ.— Մամմուր՝ հսկայ փիղ մը որ առաջին մարդոց ժամանակը գոյութիւն ունէր: Այսօր մամմութներու կամաքները կը գտնուին եւրոպական և ամերիկեան մէկ քանի թանգարաններու մէջ: ԶԱՅԵՂ՝ քննել: ՆՇԽԱՐ՝ մնացորդ: ԴՈՄՈՂԱՎ՝ դժուարին, անտանելի: ՓՈՒՍԱՆԵՂ՝ ուրիշին թողուլ: ԿՈՒՐԱՐԻԿ՝ գործածել: ՄՂԱՍԿԱՅ՝ շարունակուող: ԿԵՐԱՆԻ՝ շինել:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է «Սառոյցի Դար»ը.— Ինչո՞ւ այս

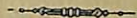
օրուան մարդիկը իրենց նախորդներէն աւելի երջանիկ են. — Ի՞նչ է ատոր պատճառը. Ի՞նչ կը նշանակէ նախահայր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդիկ՝ տակաւին մինչեւ այսօր շատ հեռու են բոլորովին երջանիկ ըլլալէ. երկար աշխատութիւններ պէտք են դեռ՝ որպէսզի աշխարհի վրայ տիրապետեն խաղաղութիւնն ու արդարութիւնը: Չմոռնանք սակայն որ դարէ դար՝ մարդոց երջանկութիւնը աստիճանաբար աւելցած է միշտ. ամենահեռաւոր նախահայրերը, որոնք քարայրներու մէջ կը բնակէին, ոչ հագուստ ունէին իրենց մերկութիւնը ծածկելու, ոչ ալ լաւ դէնքեր՝ ինքզինքնին պաշտպանելու համար. անոնք անասուններու կը նմանէին, և անոնցմէ ամէնէն երջանիկը աւելի թշուառ էր քան այսօրուան ամէնէն թշուառ մարդը. — Ամէն բան աստիճանական յառաջդիմութեամբ կը կատարելագործուի. — Միշտ դէպի առաջ, միշտ իրարու օգնելով, իրար գերազանցել ջանալով: — Այսպէսով միայն պիտի կըրնայ իրականանալ մարդոց երջանկութիւնը:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՆՈՐԵԿ ՊԱՆԴՈՒԽՏՆԵՐԸ

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Երազ մը տեսայ, ա՛լ քունըս թռաւ .
Հիմայ միտք կը բերեմ մամիկըս պառաւ ,
Մեր տուն, մեր պարտէզ, այգին ու արօտ,
Ու սրտիս խորէն ա՛խ քաշեմ կարօտ .
Խաչօ՛, Պոլիսը թող մընայ իր տեղ ,
Խաչօ՛ իմ աղբար, մենք դառնանք մեր գեղ :

ՄԵԾ ԵՂԲԱՅՐԸ

Կէս գիշեր է թուիս ու նստեր արթուն
Հերիք վայ կուտաս լալկան ջըղջիկ դուն ,
Պառկէ՛, քուն եղի՛ր ու վաղ առաւօտ
Կը ցնդին քու խն երազն ու կարօտ .
Պոլիսն է, Պետօ՛, հարուստներու տեղ ,
Մէն մի չլնքն արժէ մերին հազար գեղ :

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Այս մութ խանին մէջ կը մաշի հոգիս,
Պատառ մը երկինք չկայ որ հայիս.
Ի՞նչ ընեմ աս մեծ քաղաքը փարթամ
Ուր բեռ շալկելով անարգուած կ'էրթամ.
Պոլիսը, Խաչօ՛, ինծի կուգայ նեղ.
Խաչօ՛ աղբարիկ, ա՛լ գընա՛ք մեր գեղ:

ՄԵԾ ԵՂԲԱՅՐԸ

Սիրտըդ պղտորած ու միտքդ է մոլար,
Այդ մեծ խօսքերով դու մարդ չես ըլլար.
Է՛հ, բեռ շալկելու կ'ամաչես՝ տղա՛յ.
Որ փարա չահիս՝ քեզ կանչեն՝ աղա,
Շատ տարի պէտք է աշխատինք մէկտեղ,
Կամարնիս լեցնենք՝ հապա գընանք գեղ:

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Ա՛խ, Խաչօ՛, Պոլսի փարան չունի խեր.
Պալատներու հետ մեր տուն չեմ փոխեր,
Որ մեր պապերուն արտին մէջ դատինք
Աստուած ալ կ'օրհնէ մեր թափած քրտինք.
Խաչօ՛, հոս կեանքն է փշոտ ու տգեղ,
Խաչօ՛ աղբարիկ, ա՛լ գընանք մեր գեղ:

ՄԵԾ ԵՂԲԱՅՐԸ

Տօ՛ խենթ ու խելառ լըրագիր կարգաս,
Ու ելեր ես հա՛ ինծի տալու դաս:

Տէ՛ անխելք տղայ, հողեմ քո գըլուխ,
Հիմա չնթռկէ՛, կէս գիշեր է թու,
Ու վաղը նորէն բեռ շալկենք մէկտեղ,
Օր մի ալ, Պետօ՛, հարուստ գընանք գեղ:

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Իմ կարօտն է վառ, չեմ կրնար տոկալ,
Ի՛նչ տեսնեմ մեր հին տընակ, գոմն ու կալ,
Զուլալ աղբիւրներ ու մեր գեղջուկ ժամ,
Ան հողն համարեմ ու հոն հոգիս տամ:
Խաչօ՛, վաղ առտու՝ մուրալով տեղ տեղ՝
Յուպիս կռթընած պիտի գընամ գեղ:

Մ. ԱՃՅՄԵԱՆ

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ԿՆԲԱՀԱՅՐԸ

(ՏՐԱՄԱԽԹԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ա.

Հայր. —

— «Բարեւ քեզ, պարոն կնքահայր...» :

Կնխանայր. —

— «Բարեւ!»

Հայր. —

— «Այսօր ինձ զըւարթ ծագեցաւ արեւ.

«Բարեգուր իրկինք մեզ պարգեւեցին,

«Ինձ, ինչպէս և իմ աղնիւ կողակցին,

«Նոր — երկրորդ — զաւակ մ'ալ...»

Կնխանայր. —

«Գէթ այս վերջինն է...» :

Հայր. —

— «Սիրտ հաւանօրէն...» :

«Սակայն Աստուծոյ կամքն օրհնեալ է յար...» :

Կնխանայր. —

— «Ինչ սիրուն պարգեւ, անո՛յշ պատահար...» :

Հայր. —

— «Քեզ այս ուրախ լուրն ահա՛ տալ կուգամ,

«Կ'ուզեմ որ զաւակս, աղջիկ այս անգամ,

«Կընունքին պատրաստ ըլլալու համար,

«Գողտր ու ներդաշնակ, վայելուչ յարմար

«Որոշենք քեզ հետ նախ մի անուշիկ...» :

Կ. — «Աղէկ, շա՛տ աղէկ... ինչպէս է «Նունիկ» :

Հ. — «Թէ մայրս հաճութիւն ուզէ տալ ի դա...

Կ. — «Գնա՛, մօրդ հարցու՛ր, ըլլա՞յ «Տալիգա՛»... :

Հ. — «Բայց կամքը՝ քիչ մ'ալ կնոջս, հարսինն է... :

Կ. — «Հա՛րսն ալ ձայն ունի... կոչենք «Արսինէ» :

Հ. — «Թերեւս այդ անունն աղէկ յարմարի.

Կ. — «Մարիա՞մ, Մարիա՞մ, նրբացած՝ «Մարի»... :

Հ. — «Բայց չեմ ուզեր որ դիմում ընեմ զուր... :

Կ. — «Կրնանք անուանել «Նոյեմզար» — «Նեմզուր»... :

Հ. — «Ո՛չ, մանկան դէմքն է աղու, զոյնը վա՛րդ,

Կ. — «Ճակատը շուշան... է՛հ, ընտրենք «Նուարդ» :

Հ. — «Ծրթանցն, այտերուն վըրայ շողա՛յ կաթ... :

Կ. — «Է՛հ, այս անգամ եղաւ «Ծողակաթ» :

Հ. — «Տեսնե՞ս, ինչ ալ թարմ ունի ըերանիկ... :

Կ. — «Նազար չեն տար, չէ՞ դընենք «Նրանիկ» :

Հ. — «Որով պիտ'ուտէ իմ մեղր ու կարագս... :

- Կ.—«Եւ կամ՝ Արաքսի, համառօտ՝ «Արա՛քս» :
 Հ.—«Գէշ չէ, բաւական սիրուն կ'երեւայ...
 Կ.—«Նախամօր անունն ալ ունինք. «Եւա» :
 Հ.—«Եւա՞ն որ Ադամն ըրաւ երջանի՛կ...
 Կ.—«Ետքն ալ՝ դրախտազուրկ... Կէս ուղեր Աննիկ) ,
 «Անուն մ'որուն մարդ անյապաղ հաւնի...
 Հ.—«Կնքահայր, եկո՛ւր դընենք Աղաւնի» :
 Կ.—«Այդ սովորական անուանց յա՛ր մին է...
 Հ.—«Տեսա՞ր քաղցրահունչ անունն «Արմինէ» :
 Կ.—«Պիտ' որոշում տանք է՛ն յարմարին հոս...
 Հ.—«Ի՞նչ կ'ըսես, արդեօք կ'ըլլա՞յ «Մարինոս»...
 Կ.—«Այդ տըգեղ անուան ինչպէս կը փարիս...
 Հ.—«Ես՝ փարած չունիմ. դու կ'ըսես, «Փարի՛ս» :
 Կ.—«Եղբայր, քովդ ես մի անբարբառ անձ եմ...
 Հ.—«Լուռ կեցած չունիս... դընե՛նք «Փառանձեմ» :
 Կ.—«Բըրօշդ այդ անուն դըրա՛ւ քո հայրիկ...
 Հ.—«Ձը յիշեց թերեւս... : Հապա «Դոհարի՛կ»
 Կ.—«Շատ չեմ լըսեր ես այդ անունն արդ հոս...
 Հ.—«Անուն մ'ալ դոր ես կը պաշտեմ, «Նարդոս» :
 Կ.—«Լա՛ւ, թո՛ղ քու զաւկիդ մընայ, քե՛զ ի պահ...
 Հ.—«Պիտի սիրէ՞ր որ կոչուէր «Զիպա» :
 Կ.—«Ո՛հ, ո՛չ, չի վայլեր նորածին դարուս...
 Հ.—«Օր մը կը պառւի ան ալ, դի՛ր «Արուս» :
 Կ.—«Այդ ալ շատ լըսած չունիմ հոս հիմայ...
 Հ.—«Կամ «Հըռիփսիմէ», կրճատեալ՝ «Սիմա» :
 Կ.—«Մարմարա ծովուն, մեղմածուփ յալի՛ս...
 Հ.—«Լատինակրօն չեմ՝ որ կնքենք «Ալիս» :

- Կ.—«Իրա՛ւ, մեր սանն ու խընամելին է...
 Հ.—«Ալ երկար չեղա՛ւ... ընտրենք «Մելինէ» :
 Կ.—«Այդ անունին՝ մարդ դեռ չէ տըւեր գին...
 Հ.—«Աղէկ միտքս եկաւ. «Վերգինէ-Վերգին» :
 Կ.—«Մեր վէրքին ցաւէն գիտնա՛յ առնել մաս...
 Հ.—«Կը տարակուսիմ... Ձը դրուի՞ «Էլմաս» :
 Կ.—«...Եւ միշտ ծընողա՛ց հետն, անձնըւէր՝ հո՛ն
 «Ըլլայ՝ ուր անոնք տառապին...
 Հ.—«Վերոն»
 «Ալ կայ... բայց հայրը մի պարզ դարբին է...
 Կ.—«Ծի՛ք անուն կ'ուզես—կնքենք «Արփինէ» :
 Հ.—«Կարծիք հարցընե՛մ իմ քահանայիս...
 Կ.—«Կ'արտօնէ՞ արդեօք դնել «Անայիս» :
 Հ.—«Հայ անուանց ցանկէն կը զարտուղի դա...
 Կ.—«Օ՛հ, հիանալի գիւտ մը, «Ուղիտայ» :
 Հ.—«Բայց յանդ փոխ կ'առնես ամէն հեղ ինէ...
 Կ.—«Ի՞նչ վընաս ունի—հապա «Հեղինէ»...—
 «Դու ալ, հակառակ ջանքիս, հընարքիս...
 Հ.—«Ո՛հ, ի՛նչ անուշիկ անուն մ'է, «Նարգիս»...
 Կ.—«Բայց, եղբայր, կեցէք՝ որ խօսքս աւարտեմ...
 Հ.—«Ես որոշեցի, լըմնցա՛ւ... «Արտէ՛մ»
 Կ.—«Ա՛հ, ուրիշ մը քեզ պիտի երնէ՛կ տար...
 Հ.—«Հօրաքրօջ անունն է, չը՛լլար «Նեկտար» :
 Կ.—«Որ երկինք աղջիկ մ'ալ քեզ կը բաշխեն...
 Հ.—«Իսկ դո՛ւ... հասկըցա՛յ : Անուանենք «Աշխէն» :

Ք.

Հայր.—Բարեւ քեզ, պարոն կնքահայր,

Կնխանայր.

—Բարեւ:

Հ.—Այսօր ինձ զըւարթ ծագեցաւ արեւ,

Բարեգութ երկինք ձայնիս անսացին,

Եւ ինձ, ինչպէս իմ ազնիւ կողակցին,

Անցեալ հինգշաբթի գիշեր, այգուն դէմ,

Շնորհեցին մէկ մանչ զաւակ գեղադէմ,

Արդ, վաղն ընտանեօք զայն պիտի առնունք

Եւ ժամ տանելով կատարենք կնունք.

Մըխել հաւատոյ ի սուրբ աւագան...:

Սակայն այն անուանց մէջէն զանազան

Յատուկ իշխանի, գիտնոյ, տխմարի

Չեմ գիտեր ո՞րն է որ լաւ յարմարի

Նորածին զաւակիս, ի՞նձ և ամէնուն...:

Կնքահայրս ես դու, չ'ըսեմ մէկ անուն:

Կ.—Լա՛ւ բայց քանի որ դու ես անոր հայր...

Հ.—Անուն մը ըսիր, այնպէս չէ՞. «Նորայր».

Կ.—Կրնաս օրացոյց մ'ալ առնել և հոն...

Հ.—Ահա՛ ուրիշ մ'ալ կը յիշեմ «Լեւոն»:

Կ.—Է՛հ, եթէ կ'զգաս իրաւամբ հակում...

Հ.—Կնքահայր, կոչե՞նք մանկիկն «Ամբակում».

Կ.—Այդ տըգեղ անուան ի՞նչ սիրտով, հակիմ...

Հ.—Սիրո՞ւն անուն մ'է միթէ «Յովակիմ».

Կ.—Սիրո՞ւն է ըսել, ո՛չ չի գար ներսէս...

Հ.—Մեծ հայրապետ մ'է, լըսած եմ, «Ներսէս»

Կ.—Դու այդ անուններն յանդերձ կ'անես...

Հ.—Աւետարանի՛չ մ'է, սուրբ «Յովհաննէս».

Կ.—Յանգամուրովի՛ւն. ահա՛ մատդ է հոս...

Հ.—Աւետարանի՛չ և՛ այն «Մատթէոս».

Բայց եղբարքս՝ որդիս կոչել կ'ուզեն Յոթ...

Հ.—Եթէ կ'ախորժիս, կայ նաև «Ջենոթ»

Կ.—Ո՛ր ամսուն կուգայ այդ մեծ անուան տօն...

Հ.—Չեմ գիտեր բայց կա՛յ ուրիշ մ'ալ, «Անտօն»

Հ.—Մանկիկս, որ ունի սիրաբախ աչիկ...

Կ.—Կոչե՞նք խաչատուր, կրճատեալ «Խաչիկ»

Հ.—Այտերն՞ են եւեթ գոյն, գեղ, եւեթ վա՛րդ...

Կ.—Շի՛բ անուն մ'ընտրենք ուրեմըն «Եղուարդ».

Հ.—Որ ունի փափուկ մորթ, պարարտ իրան...

Կ.—Վերջացո՛ւր, եղբայր, անուանենք «Տիրան»

Հ.—Ծաղկի պէս ծըլած լերանն ի կող, հո՞ս...

Կ.—Հիմա՛յ կը յիշեմ դընե՛նք «Նիկողոս».

Հ.—Որուն սպիտակ գոյն՝ մի կարապ ետ...

Կ.—Կարա՞պ... ուրեմըն կոչէնք «Կարապետ».

Հ.—Բայց քանի որ ես եմ պարզ քարակոփ...

- Կ.—Լա՛ւ կը յարմարի այն ատեն «Յակոբ» .
 Կոտրելու անթիւ և անհամար քար...
 Հ.—Ո՛հ, ոչ, շատ հինուկ անուն մ'է «Մարգար» .
 Կ.—Ձաւակիդ, որ ծննաւ ի մի անդորր գում...
 Հ.—Ի՛նչ կ'ըսես, կրնա՞նք կոչել զայն «Թորգոմ»
 Կ.—Պիտի օր մ'անշուշտ լընու կիր յ'ակոս...
 Հ.—Որմնադէ՞ր ըլլայ, դընե՛նք «Կիրակո՛ս» .
 Կ.—Պիտի զինքն այրեն ճաճանչք արեգին...
 Հ.—Աղուորիկ անուն մ'ալ կայ . «Գարեգին» ,
 Բայց շատ չի վայելեր իմ կարգ ու սարքիս .
 Կ.—Լա՛ւ, յորջորջուի թո՛ղ ուրեմըն, «Սարգիս» .
 Հ.—Երբ կըրէ հունա՛ բեռ, կամ հուսա՛ հակ...
 Կ.—Է՛հ, երկար ըրիր, թո՛ղ ըլլայ «Սահակ» .
 Հ.—Կ'ունենա՞յ ջըղուտ ուժի տիպար թե...
 Կ.—Ա՛լ ձանձրացայ, մա՛րդ, կոչենք զայն «Պարթեւ» .
 Հ.—Եւ դողա՛ն ամէնքն անոր կըռուիէն...
 Կ.—Վերջացո՛ւր ըսինք, կոչէ՛ դայն «Ռուբէն» .
 Հ.—Բայց, խօսքիս վերջին վանկերն յար տաշես...
 Կ.—Արքայի անուն մ'ահա, «Արտաշէս» .
 Որ ատելութեան և ռիսոյ սըրով...
 Հ.—Կը յիշեմ, այո՛, կայ նաև «Խոսրով»
 Կ.—Գիտնայ աւարէն առնել փութով մաս...
 Հ.—Կրնային որդիս անուանել «Թովմաս» .
 Կ.—Բայց թէ չը գտնէ չոր հաց ու վար թան...
 Հ.—Հայու հարազատ անուն մ'է «Վարդան» .
 Կ.—Եթէ խնամէ, հաւ, աքլոր, մի սագ...
 Հ.—Դի՛ր Արեթնազով, Սեդրաք կամ «Միսաք»

- Կ.—Եւ կամ հոգ տանի այս մեր տանը շան...
 Հ.—Նըշանաւոր մարդ, թո՛ղ կոչուի «Նըշան» .
 Կ.—Եթէ — ուսուցիչ — դաս տայ յար ուրիւն...
 Հ.—Վարժապետ, շա՛տ լաւ, դենք «Յարութիւն» .
 Կ.—Կամ սորվեցնէ հանում կամ բարձում...
 Հ.—Թըւաբան ուրեմն, ընտրէ՛ «Համբարձում» .
 Կ.—Կամ լաւ գրողներուն մէջ լինի մին աս...
 Հ.—Մի՛, մի վարանիր, անուանենք «Մինաս» .
 Կ.—Կամ առակախօս, վարպետ դիւահան...
 Հ.—Վայելուչ անուն մէ՛կ հատ կայ — «Վահան» .
 Կ.—Աշխարհաբարեանց պահէ մաքուր քէն...
 Հ.—Հայկաբա՛ն ըլլայ, կոչե՛նք զայն «Գուրգէն» .
 Կ.—Կամ, պերճ լեզուով, թէ՛ հոն ճառէ, թէ՛ հոս
 Հ.—Խարտեա՛շ է որդիդ, կոչէ՛ «Ռէթէոս» .
 Կ.—Պատրիարք ըլլայ դայ վանքին խորէն...
 Հ.—Պատկառազդեցիկ անո՛ւն մ'է «Խորէն» .
 Բայց մէկ ժամ կայ որ առ քեզ եկի, ե՛լ...
 Կ.—Ելլե՛մ, բայց կոչենք զայն «Եղեկիէլ» .
 Մենք այսպէս խօսինք եթէ եօթ օր հոս...
 Հ.—Եկո՛ւր, անուանենք զայն «Թէոդորոս» .
 Կ.—Յանգ յանդի վըրայ բարդողի մ'է հոս .
 Վերջին խօսքն .—
 Հ.— —Այո՛ ,
 Կ.— —Բարթողիմէո՛ս
 Կոչենք զայն, և երբ երկինք քեզ բաշխեն
 Աղջիկ մը, զայն ալ կ'անուանենք...
 Հ.— «Աշխէն» :

ԱՄՓԱՍԼԱՆ

1. Աստուծոյ ձեռքը	3
. Տղոց երգը (Ա. Գ. Փանոսեան)	5
3. Դաբաղին համար (Մուշեղ Եպսկ.)	7
4. Երկինքի ոստայնանկը (Ժիւտիթ Կօթիէ)	9
5. Մայիսի հինգին (Աղեֆս. Փանոսեան)	12
6. Կաղանդի չուէրը (Սիպիւ)	14
7. Հացի կտորը	17
8. Երկու եղբայրները	19
9. Հայրենիքը	21
10. Առաջ և հիմայ	22
11. Կոյրը և անդամալոյծը	24
12. Քարը (Լամբնէ)	26
13. Հիւանդ Մուժիքը (Թոլսթոյի)	27
14. Աւագ Ուրբաս (Ա. Անեւեան)	29
15. Զինուորը	30
16. Յակոբի հունձքը (Պլանչառ)	32
17. Ժամանակը (Արիստար)	34
18. Կօչկակար Ֆրօսթ (Ռ. Թէյլլըր)	36
19. Դանձը	38
20. Ժիժի եւ մրջյուն (Լաֆօնքեն)	40
21. Անծանօթին խրատը (Ժ. Առնօ)	42
22. Ս. Պետրոսի կեռասները (Կէօթէ)	44
23. Չարագործ Թովմաս	47
24. Ինչպէ՞ս յիսուն լեզու սորվեցայ (Թ. Պըրիթ)	49
25. Համբերութիւն (Արիստար)	52
26. Պէճնար Բալիսի	53
27. Մըջիւնին դատը	56
28. Յարսեւեհ (Ռ. Որբերեան)	58

29. Խոնջայլը	60
30. Երկու թիերը	62
31. Նաւակներ (Արիստարս)	65
32. Զարեհի երազը	68
33. Ս. Մեսրոպ	70
34. Կիւթէնպէրկ	72
35. Երկրորդ ծնողքը	75
36. Հօր մը խրատները	77
37. Ամինթաս (Կէսնէր)	79
38. Շուշանին թոյրը (Ա. Գ. Փանոսեան)	81
39. Կոտրելէն ետքը (Գ. Զօհրապ)	82
40. Հացի սնտուկը (Տ'Անունցի)	85
41. Զարին պահիժը (Վարդան Առակագիր)	87
42. Ածուխի կտորները (Լ. Բաշլեան)	88
43. Ժշմարտախօսն ու ստախօսը (Թուլթոյի)	90
44. Ստախօս Մանուկը (Վ. Վ. Մինասեան)	93
45. Յակօրի ոսկին	96
46. Լաւ օրինակներ (Յ. Բասի)	98
47. Երկու նախանձները (Սիպիլ)	101
48. Կայծողիկը (Կ. Գ. Յեփըր)	102
49. Կեղծ բարերարը (Գ. Զօհրապ)	104
50. Ազոնալին փեսուները (Արիստարս)	105
51. Հուրիին Անթնները (Տ. Ա.)	107
52. Մրրկահաւին երգը (Մաքսիմ Կօրքի)	109
53. Բոյնեկն հեռու	111
54. Վաճառականները	112
54. Երկու դրացիները (Լամբէ)	114
55. Հարսին արցունքները (Մ. Գրիգորիան)	117
56. Կեղծ մարգրիտները	119
57. Երկու ժամացոյցները (Ժ. Պ. Սէյ)	121

58. Յաքանը (Ֆրանքլին)	122
59. Կասու եւ սարեակ (Վ. Վ. Մինասեան)	124
60. Երկու սպասաւորները	126
61. Աղքատախնամի գրասենեակը	129
62. Գեղջուկ Շաւարշը	131
63. Ծառն ու աղջիկը (Պիտրնալ)	133
64. Դաշին ամուսն (Աղեֆ, Փանոսեան)	136
65. Գայլն ու աղուէսը	138
66. Եկիսանիկն ու ճնճողուկները (Արիստարս)	141
67. Դինիին շիշը	143
68. Ալքոլամոլին վախճանը	146
69. Սատանան այգեմշակ	149
70. Մաքրուած արքը (Արիստարս)	151
71. Անխոհեմութեան հետեւանքը	153
72. Յորենի հատիկը (Թուլթոյի)	155
73. Աստուծոյ դաստասանը (Արիստարս)	159
74. Անմոռանալի դաս մը	161
75. Նաւավարը (Սթէնտալ)	163
76. Խղձի խաչը (Ա. Գ. Փանոսեան)	165
77. Կորսուած պայուսակը (Կաթօն Բաթի)	168
78. Մանիշակի թաղարը (Տիկ. Մ. Սվաճեան)	171
79. Երախտագիտ աղջիկը (Եւսեպի)	173
80. Ծերացած ձին (Լ. Պ. Պէռանժէ)	176
81. Դեղձերը	178
82. Կոյր ծերունին (Աղեֆ, Փանոսեան)	181
83. Թռչունին բոյնը (Մուլթաթուլի)	183
84. Մուսթաշը (Ե. Մենիկ)	186
85. Դաջաթիտ եղբայրը	189
86. Ժնճողուկն ու թագին (Արիստարս)	192
87. Անժէլիք Բառան (Լ. Հալէպի)	195

88.	Մարկոսին պատիժը	197
89.	Գողերը (Արիստոս)	199
90.	Լենկուզենիին ճիւղերը	202
91.	Հին ակռան (Անաթոլ Յրանս)	204

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ—ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻԻԹԵՐ

Նորեկ պանդուխտները (Մ. Անիմեան)	209
Հայրն ու կնիսհայրը (Արիստոս)	212

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0248260

7862

MS. 1

27

927 1